אלע אגדות
פון תלמוד

פשר״כ

ספריה עממית בטורונטו
יידישע
פאלקס ביבליאטעק
טאראנטא
JEWISH PUBLIC LIBRARY, TORONTO

MAY - 1987

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/legendsoftalmud0000isra

אַלע

אגדות פון תלמוד

אַן עין יעקב אויף אידיש

ענטהאלט אלע מעשיות, אגדות, משלים
אַלעגאָריען, אנעקדאָטען, היסטאָרישע און
ביאָגראפישע ערצעהלונגען, פּאָעטישע,
מאָראַלישע און פילאָזאָפישע פּערל פון

גאַנץ תלמוד בבלי און ירושלמי

אין דריי טייל

איבערזעצט פון ת ש ר " ק

דריטע פערבעסערטע אויפלאגע

נ י ו י אָ ר ק
Tashrak Publishing Co., 187 E. Broadway, New York
ת ר פ " ה

COPYRIGHT 1922
By ISRAEL J. ZEVIN

THE LEGENDS OF THE TALMUD

Printed in the United States of America.

אלע אגדות פון תלמוד

צווייטער טייל: בבלי

אינהאלט פערצייכנים

פון צווייטען טייל

דיזער אינהאלט פערצייכנים צייגט אָן ווי צו געפינען יעדען ענין אין דיזען בוך און אויך אין גמרא.

פאר יעדע מסכת איז דאָ א בעזונדער אינהאלט פער־צייכנים.

נאָך דעם טיטעל פון יעדען ענין געפינט זיך א ציפער. נאָך דעם ציפער קומט א העברעאישער מספר. דער ציפער צייגט אויף וועלכער זייט אין דיזען בוך דער מאמר געפינט זיך. דער העברעאישער מספר צייגט אָן דעם דף אין דער גמרא.

צום ביישפיעל: דער ערשטער מאמר פון מסכת בבא קמא איז געצייכענט: "גענומען רעשטע מיט א פאטש, 5, לז" מיינט עס אז דיזע מעשה'לע געפינט זיך אויף זייטע 5 אין דיזען בוך און אין גמרא, אין מסכת בבא קמא, דף לז.

אין די אגדות פון מסכתות ירושלמי און א פּאָאר מסכתות בבלי ווערען אָנגעגעבען די פרקים אנשטאט די דפים, דאס איז ווייל דיזע מסכתות זיינען ניט געדרוקט אין אלע דרוקען גלייך מיט די זעלבע גרוים פון די דפים.

בבא קמא

1. גענומען רעשטע מיט אַ פאַטש, 5, לז.
2. צו שפעט צום שכל געקומען, 5, נ.
3. בלינדע פיהרער, 6, נב.
4. אַ משל מיט צוויי ווייבער, 7, ס.
5. ר' גמליאל און זיין קנעכט טבי, 7, עד.

6. א גנב איז ערגער פון א גזלן, 8, עט.
7. א גזלן אויף פיער פיס, 9, פ.
8. א קלוגער איינפאל אבער ס'האט ניט געהאל־פען, 9, צ.
9. גזלנים העלפט קיין תשובה, 10, צד.
10. א שלעכטער געשעפט, 10, צט.

בבא מציעא

1. א מענש וועט ניט געהן געגען זיך, 14, כח.
2. א מיטעל פטור צו ווערען פון געלד, 15, כט.
3. א האלץ טרעגער או טראגט א גוטען קאפ, 15, ל.
4. אזוי האנדעלט מען מיט תקיפים, 15, לט.
5. פאר אידישע ארבייטער קען מען ניט יוצא זיין, 16, מט.
6. דער חרם אויף רבי אליעזר, 17, נט.
7. זיך איינגעקויפט א צרה, 20, ס.
8. וועמעס לעבען איז בילכער ? 20, סב.
9. זעהר רעכט אויף זיי, 21, עג.
10. זיי שרייען צו דער וואנד, 21, עח.
11. אן ארימאן איז אימער גערעכט, 21, פג.
12. די חרטה פון א צדיק, 22, פג־פד.
13. א פרוי'ס אבשעצונג פון איהר מאן, 25, פד.
14. ר' יוחנן און ריש לקיש, 26, פד.
15. א גדול האלט זיך קליין, 28, פד.
16. רב דער מערטירער, 29, פה.
17. גוטסקייט ברייננט גוטע רעזולטאטען, 30, פח.
18. ר' טרפון און זיין אייניקעל, 30, פה.
19. א קורצער און פאסט לאנגע תעניתים, 31, פח.
20. אליין לערנען איז ניט דער עיקר, 32, פח.
21. צדיקים אין גן עדן, 32, פה.
22. אויסגעזאגט א סוד פון הימעל, 33, פה.
23. א חכם יא, א רבי ניט, 34, פה־פו.
24. דער טויט פון רבה בר נחמני, 35, פו.

25. דאנקבארקייט, 37, פו.
26. א מענש דארף אבהיטען עטיקעטע, 38, פו.
27. אברהם אבינו'ס געסט, 38, פו.
28. אברהם דער פאטער פון יצחק, 39, פז.
29. אז מען האקט האלץ פליהען שפענער, 39, קז-קח.
30. די גן עדן בלעטער, 40, קיב.

בבא בתרא

1. דער קנעכט וואס איז געווארען א מלך, 41, ג-ד.
2. ברוגז געמאכט אליהו הנביא, 44, ז.
3. דער תלמיד האט געלערנט דעם רבי'ן, 44, ת.
4. פדיון שבויים די גרעסטע מצוה, 46, ח.
5. דער דין וועגען שנארערס, 47, ט.
6. וועגען צדקה, 47, ט.
7. פערשעהמט זיין מוטער, 48, ט.
8. א קשיא אויפ'ן רבונו של עולם, 48, ט.
9. א חלום מיט א בעדייטונג, 49, י.
10. פערקוקט א ארימאן, 50, י.
12. א זיכערע זאך, 51, י.
13. זיך איינגעקויפט יאהרען, 51, יא.
14. א זיכערער ארט פאר אוצרות, 52, יא.
15. נארען און קינדער זיינען נביאים, 53, יב.
16. איוב דער פערטיידיגער, 54, טז.
17. איוב דער פילאנטראפ, 55, טז. זעה רי"ף.
18. א פריינד און א פיינד, 55, טז.
19. איוב'ס דריי גוטע פריינד, 56, טז.
20. די וועלט דארף האבען אלעמען, 57, טז.
21. אברהם אבינו'ס וואונדערליכער שטיין, 57, טז.
22. ליגזען דער סימבאל פון פרויער, 58, טז.
23. בן גמלא דער פריינד פון קינדער, 58, כא.
24. דער צער פון תלמידי חכמים, 59, כב.
25. בל תשחית, 61, כו.
26. צדיקים נאך זייער טויט, 62, נח.

27. דעם מכשף'ס שטראף, 63, נח.
28. די פערשטעלטע צוואה, 63, נח.
29. די חכמה פון רבי בנאה, 64, נח.
30. א פראקטישער ביישפיעל, 66, ס.
31. צופיעל טרויער איז א שווערע לאסט, 67, ס.
32. די משלים פון רבה בר בר חנה, 68, עג-עד.
33. משלים פון ר' יוחנן און אנדערע, 74, עד.
34. די וואונדערליכע גראז, 76, עד.
35. די שטראף פון שר של ים, 77, עד.
36. די גרויסע בריליאנטען פון ירושלים, 77, עח.
37. דער פאטער טהוט בעסער ווי דער זוהן, 78, צ.
38. אברהם אבינו דער וועלט קאפיטאן, 78, צא.
39. קליינליכע זאכען, 79, צח.
40. אלעם טהאן צו מענשען ניט אנקומען, 79, קי. ברכות ירושלמי.
41. לאה'ס שוואכע אויגען, 80, קכג.
42. דער רבי און זיינע תלמידים, 81, קל.
43. דער פערטריבענער זוהן, 81, קלג.
44. ניט געפאלגט די צוואה, 82, קלג.
45. ניט א נאר נאר סתם א חצוף, 83, קנח.
46. ניט שענד און ניט לויב, 84, קסד.
47. דער פעלשער, 84, קסז.

סנהדרין

1. בעסער פערשעהמט ווערען אײדער פערשעהמען 86, יא.
2. די קללה פון קריעג, 87, ז.
3. די שטימע פון הימעל, 88, יא.
4. די פארזיכטיגקייט פון א תלמיד חכם, 89, ז.
5. ר' יהודה בן בבא'ס העלדענטהאט, 89, יד.
6. געוואלט אויסמיידען כבוד, 90, יד.
7. א שעהנער קבלת פנים, 90, יד.
8. שווער צו משפט'ן א מלך, 91, יט.

9. זיך בעוואָרענט געגען זינד, 92, יט.
10. דער שעהנסטער דור, 92, ב.
11. ארונטער און ארונטער, 93, כ.
12. א מאַנ׳ס ערשטע ווייב, 93, כב.
14. ניט געגלויבט דעם בעל תשובה, 94, כח.
15. א אידישער שטייער איינמאָהנער, 94, כח-כז.
16. ניט יעדער מאַיאָריטעט איז אַ גערעכטע, 95, כז.
17. אויסגעזאָגט א סוד פון חדר, 96, לא.
18. נתן מיט די ליכטיגע שטראַהלען, 96, לא. זעה רש״י, אויך סדר הדורות ערך נתן.
19. א פערשפעטיגטע תשובה, 102, לז.
20. ווארום אָדם איז בעשאַפען אן איינציגער, 103, לז.
21. די שטראָף פערזאַמט ניט, 104, לז.
22. דער ערשטער מענשענמאָרד, 104, לז.
23. פון דער לונג אויף דער צונג, 104, לח.
24. די בעשאַפונג פון אָדם הראשון, 105, לח.
25. פון רבי מאיר׳ס משלים, 107, לח-לט. זעה רש״י, אויך מהרש״א.
26. די קלוגע פרינצעסין, 108, לט.
27. דער קיסר און רבן גמליאל, 109, לט.
28. דעם אפיקורס שטראָף, 110, לט.
29. איין זון בעלייכט די גאַנצע וועלט, 111, לא.
30. איין ענטפער אויף אַלע קשיות, 112, לט.
31. גאָט האָט פיינט מסירות, 112, מג.
32. א אידישער זינדיגער, 113, מד.
33. די פערביטענע מתים, 113, מה. זעה רש״י, אויך ירושלמי סנהדרין פ״ו.
34. אַן אומ׳כבוד פאר׳ן בעשעפער, 116, לז.
35. די שטראָף פון כבוד זוכער, 117, נב.
36. דער תלמיד חכם און דער עם הארץ, 117, נב.
37. אדם הראשון א וועגעטאַריאנער, 118, נט.
38. צו וואָס קנאה קען ברייננען, 118, נט.
39. פלייש פון הימעל, 119, נט.

40. די הייליגע קעלבער, 119, סג.
41. מוטער ליעבע, 120, סג.
42. ווארום אידען האבען געדיענט געצען, 120, סג.
43. דער קליינער געצענדיענער, 121, סג.
44. די הייליגקייט פון שבת בעשטעטיגט, 121, סח.
45. וואונדער פון צדקים, 122, סח.
46. וואודער פון שווארצקינסטלער, 123, סז.
47. דער לעצטער טאג פון רבי אליעזר, 124, סח.
48. אן אידעאלער לעבען, 126, עו.
49. איין שטראף און א צווייטע, 126, פב.
50. אברהם אבינו אויף דער פראבע, 127, פט.
51. בעווייזע אויף תחית המתים, 129, צ־צא.
52. א קומער רוקען אבער א גלייכער קאפ, 130, צא.
53. דאס רעכט אויף ארץ ישראל, 131, צא.
54. גענומען וואס זיי האט געקומט, 132, צא.
55. א צוואה קען מען ניט ענדערען, 133, צא.
56. דער גוף און די נשמה, 134, צא.
57. ווען די זון געהט אונטער, 135, צא.
58. די מארטירער פון טהאל דורא, 135, צב.
59. א פערדיענטער פאטש אין פנים, 136, צג.
60. די שטראף פון פאלשע נביאים, 137, צג.
61. גלות צוערשט און גאולה נאכדעם, 138, צד.
62. דער אויל האט בעזיעגט דעם שווערד, 139, צד.
63. סנחריב׳ס מפלה, 139, צה.
64. דוד׳ס ברירה, 141, צה.
65. דער נס מיט הזקיהו המלך, 143, צו.
66. בלאדן בן בלאדן, 144, צו.
67. נבוזראדן׳ס לעצטער האמער, 144, צו; גיטין נו.
68. קברים שעהנער פון פאלאסטען, 145, צו.
69. אן אמת׳ע שטאדט, 146, צז.
70. משיח׳ס צייטען, 147, צז.
71. אזוי ענטפערט מען א נאר, 148, צח.
72. ווען קומט משיח ? 148, צח.

.73 אז מען האָט א טאָכטער, 150, ק.
.74 יסורים דארף מען אָננעהמען פאר ליעב, 150, קא.
.75 יסורים ברייננען צו תשובה, 151, קא. זעה ירושלמי סנהדרין, פרק יא.
.76 ירבעם'ם שווינדעל, 152, קא.
.77 ירבעם דער כבוד זוכער,, 153, קב.
.78 זייער חכמה האָט זיי בעפרייט, 153, קד.
.79 א געוויין ביינאכט, 154, קד. זעה איכה רבתי.
.80 ניט דער מענש דארף שטראָפען, 155 קד.
.81 ווען שונאים ווערען פריינד, 155, קה.
.82 די בייזע רגע, 156, קה.
.83 בעסער א קללה פון א פריינד איידער א ברכה פון א שונא, 157, קה-קו.
.84 בלעם'ם עצת, 157, קו.
.85 דער אייזעל האָט געוואָלט הערנער, 158, קו.
.86 היט אייך פון א נסיון, 159, קז.
.87 נח דער צדיק, 159, קח.
.88 נעגעבען צו פערזוכען עולם הבא, 160, קח.
.89 נאָר צו מענשען ניט אָנקומען, 160, קח.
.90 א שמועס צווישען אליעזר און שם, 161, קח.
.91 די רשעים פון סדום און עמורה, 162, קט. זעה ספר הישר.
.92 צוגעצאָהלט דעם גנב, 166, ספר הישר.
.93 צוויי פרויען, 169, קט-קי.
.94 פאר וואָס משה איז בעשטראָפט געוואָרען, 170, קיא.
.95 געדולדיג צו אלעמען, 171, קיא.

מכות

.1 רבי עקיבא'ס טרייסט, 172, כד.

שבועות

.1 א בעריהמטער קומט שלאָגען, 174, מו.

עדיות

1. כבוד מוז מען פערדיענען, 175, משנה, פרק ג

עבודה זרה

1. די אומות העולם פאר'ן גערעכט, 177, ב.
2. ווי גאָט לאַכט, 178, ג.
3. פאר וואָס אידען ליידען, 179, ד.
4. די אידען און די תורה, 180, ב־ג.
5. פאלשע גרים, 180, ג.
6. אדם'ס שרעק, 181, ח.
7. אידען זיינען די טייערסטע עדעלשטיינער, 182, ח.
8. רבי און אנטאנינוס, 183, י. זעה סדר הדורות.
9. אן עצה אין פינאנס, 185, י.
10. עצות אין דיפלאָמאַטיע, 186, י.
11. די טאָכטער פון אנטאנינוס, 187, י.
12. דער באנד פון פריינדשאפט, 188, י־יא.
13. אונקלס דער גר, 188, יא.
14. עשו געגען יעקב, 189, יא.
15. דער טעות פון א געצענדענער, 190, טג.
16. ר' אליעזר און ר' חנינא, 190, יז־יח.
17. פערברענט מיט דער תורה, 193, יח.
18. דער גאָט פון מאיר, 195, יח.
19. אן אונגליקליכער שפאָס, 197, יח. זעה רש"י.
20. גאָט'ס שעהנע מעשים, 198, כ.
21. גוטע ווערטער, 198, מ.
22. ווארום גאָט דולדעט געצענדיענסט, 199, נד.
23. פון וואָס קומט אייפערזוכט ? 200, נח.
24. נסים וואָס זיינען בלויז א צופאל, 200, נח.
25. עולם הזה און עולם הבא, 201, סח.

הוריות

1. ניט דורך חכמה ווערט מען רייך, 203, י.
2. א צדיק מעג אויך געניסען עולם הזה, 204, י.
3. פאר דעם כבוד פון דער תורה, 204, יג־יד.

פרקי אבות

ערשטער פרק, 208.
צווייטער פרק, 210.
דריטער פרק, 213.
פערטער פרק, 215.
פינפטער פרק, 218.
זעקסטער פרק, 220.

אבות דר׳ נתן

1. איבערטרייבען טאָהר מען ניט, 223, פרק א.
2. ווארום משה האָט צובראָכען די לוחות, 226, פרק ב.
3. זיין צדקה האָט איהם פערהיט, 22, פרק ג.
4. די מצוה פון הכנסת כלה, 227, פרק ד.
5. צדקה איז בעסער פון קרבנות, 228, פרק ד.
6. שעדליכע עקשנות, 229, פרק ד.
7. די ערשטע יאָהרען פון רבי עקיבא, 229, פרק ו; ירושלמי שבת, פו.
8. אליעזר בן הורקנוס, 231, ו.
9. איוב און אברהם, 235, ז.
10. ניט אלעם דערצעהלט מען א ווייב, 236, ז.
11. די הייליגקייט פון ארבייט, 237, יא.
12. אהרן דער שלום מאַכער, 238, יב.
13. וואו משה׳ס נשמה איז בעהאלטען, 239, יב.
14. דער דור הפלגה און די אנשי סדום, 240, יב.
15. די גרויסע נחמה, 240, יד.
16. וואונדער זיך ניט אויף יוסף הצדיק, 242, טז.
17. משלים וועגען יצר הרע, 244, טז.

18. דער געהויבענער מאָמענט, 245, טז.
19. טרייהייט ברייננגט פרייהייט, 245, יז.
20. גאָט׳ס צאָרן, 246, יז.
21. דער מענש איז א קליין וועלטעלע, 246, לא.
22. צדקה און משפט, 247, לג.
23. א דרייפאַכער אונגליק, 248, לח.
24. גאָט׳ס משפט איז גערעכט, 249, לח; תנא דבי אליהו רבה, ל.
25. עס האָט זיך ניט געלוינט, 250, מא.

סופרים

1. פערענטפערט מיט אַ משל, 252, פרק א.
2. די איבערזעצונג פון דער תורה, 253, טו; ספר החשמונים, הקדמה לס׳ הישר.
3. אויף א לעבעדיגען לאָזט זיך ניט טרייסטען, 255, כא.

שמחות

1. מען טאָהר ניט שרעקען א קינד, 256, פרק ב.
2. מיטגענומען זיין עשירות, 256, פח.
3. פאטערליעבע און ליעבע צו דער תורה, 257, ת.
4. צוליעב זיין פאָטער׳ס כבוד, 258, יב.

כלה

1. רבי עקיבא האָט געטראָפען, 259.
2. רבי עקיבא׳ס חכמה, 260.
3. ר׳ עקיבא ערציהט א קדיש, 261.

כלה רבתי

1. פון די קליינע קינדער׳ס וועגען, 262, פרק ב.
2. די פרוכט פון שלום בית, 263, פרק ג.
3. אידען ווערען ניט אריינגעלאָזען, 263, פרק י; זעה אָנפאנג מדרש רבה, איכה.

דרך ארץ רבה

1. א בעזוך ביי פילוסופוס, 266, פרק ח.
2. א גאַסט דארף מען אַכטען און היטען, 267, פרק ח.
3. ניט געפאָלגט דעם בעה"ב, 267, פרק ו.
4. חלל'ס פרוי, 269, פרק ו.
5. כללים וועגען טיש עטיקעטע, 269, פרק ט.
6. דריי אומגעקומען צוליעב א קלייניגקייט, 270, פ"ט.

זבחים

2. דער שרעק פון די גוי'אישע מלכים, 273, קטז.
1. ער פערלאָזט זיך ניט אויף סברות, 272, צו.

מנחות

1. משה און די תורה, 274, כט.
2. פון א וויץ ווערט אן ערנסט, 275, לב.
3. א קליינע מצוה — א גרויסער שכר, 276, מד.
4. וואָס טויג אונז דער יחוס? 278, נג.
5. אברהם'ס טרייסט, 278, נג.
6. דאָס געבענשטע לאנד פון שבט אשר, 280, פה.

חולין

1. מעשה'לעך וועגען רבי פנחס בן יאיר, 282, ז
ירושלמי דמאי, פרק א.
2. רבי חנינא'ס געזונדהייטס רעגלען, 285, כד.
3. שונא מתנות יחיה, 286, מד.
4. א וואונדערליכע אָפּעראציאָן, 286, נו.
5. דער נאטורפאָרשער, 287, נז.
6. א משל געגען א מרשעת, 288, נה. זעה מהרש"א.
7. דער לייב פון חימעל, 288, נט.
8. געוואָלט זעהן גאָט, 289, ס.

9. א צושטערטע סעודה, 290, ס.
10. ער גיט אָבער ער נעהמט ניט, 290, ס.
11. די זון און די לבנה, 291, ס.
12. די תפלה פון צדיקים, 292, ס.
13. דער גוטער צדוקי, 292, פז.
14. יעקב און די שטיינער, 293, צא.
15. דעם מלאך׳ס בקשה, 294, צא.
16. מען טאָהר ניט נאַרען א גוי, 294, צד.
17. אן אונגליק צוליעב א שפּאַס, 294, צד.
18. דער אמת טהוט וועה, 295, צד.
19. געפונען די רענדלעך, 295, קה.
20. אָבגעטהאָן דעם דלות, 296, קה.
21. זאָל איהם גאָט שטראָפען, 297, קי.
22. וועניג רעספּעקט, 297, קלז.

בכורות

1. רבי יהושע ב״ח געזוינט א וועטע, 298, ח-ט.
2. א כבוד וואָס איז אן אום-כבוד, 305, לא.
3. אומשטערבליכקייט, 305, לא.
4. א צושטרענגע שטראָף, 306, לז.
5. דאָס געזעץ פון אָפּאָזיציאָן, 307, מח.

ערכין

1. די רעפאָרמען האָבען ניט געטויגט, 309, י.
2. דעם מענשען׳ס חכמה טויג ניט, 310, י.
3. א וואונדערליכער שפּיעל אינסטרומענט, 310, י־יא.
4. דער בונט ביים ים סוף, 311, טו.
5. דעם מענשען׳ס צונג, 311, טו.
6. א ברכה וואָס איז א קללה, 312, טז.
7. זיי האָבען פיינט מוסר, 312, טז.
8. ניט געוואָלט פערשעהמען, 313, טז.

תמורה

1. דער רבי און דער תלמיד, 314, טז.
2. די בענעגענים, 315, טז.

מעילה

1. א קאפיטעל אידישע צרות, 316, יז. וזה רש"י.

תמיד

1. אלכסנדר מוקדון'ס 10 פראגען, 320, לא.
2. אלכסנדר מוקדון מאכט א רייזע, 322, לא.

נדה

1. וועגען עסען און טרינקען, 325, כד.
2. ווען דער מענש ווערט געבוירען, 325, ל.
3. מיט א גוטען נאָמען בענשט מען זיך, 326, לג.
4. אז מען רעדט איז ניט אומזיסט, 326, סא.
5. ווען צייהנער זיינען איבריג, 327, סח.

השמטות

(זייטען 328-334)

1. צו ערנסט מוז מען זיין גוט געשטימט, שבת, דף ל.
2. נאָטורוויסענשאַפט, שבת, דף עז.
3. ווער עס אָכטעט שבת ווערט רייך, שבת, קיט.
4. דער טייערער געווירץ שבת, שבת קיט.
5. דערקענט דעם גנב, בבא מציעא, כד.
6. געשוואָרען אויף אַ פאַלשען אמת, נדרים כח.
7. ארים אבער שטאָלץ, נדרים, סט.

מסכת בבא קמא

1

גענומען רעשטע מיט א פאטש

חנן בישא (דער שלעכטער) האָט איינעם געגעבן א פאטש. דער געפאטשטער האָט איהם פערקלאָגט ביי רב הונא. האָט רב הונא גע׳פסק׳ענט אז חנן זאָל דעם מאַן בעצאָהלען א האלבען רענדעל שאדענערזאץ. חנן האָט ארויסגענומען א רענדעל און געבעטען אז דער קלעגער זאָל איהם געבען א האלבען רענדעל רעשטע. אָבער אזוי ווי א שלעכטער מענש האָט שלעכטע געלד, איז דער רענדעל געווען אזוי אָבגעריבען אז דער קלעגער האָט עס ניט געקענט אויס־ביימען. האָט איהם חנן אראָבגעלאָזען נאָך א פאטש און האָט איהם אַװעקגעגעבען דעם גאנצען רענדעל.

2

צו שפעט צום שכל געקומען

די רבנן האָבען געזאָגט: "א מענש זאָל ניט ווארפען קיין שטיינער פון זיין הויף אין גאס אריין."

אמאָל איז געווען אזא מעשה. איינער, א מאַן, האָט גע־רייניגט זיין פעלד, פלעגט ער די שטיינער וואָס ער האָט ארויסגעגראָבען פון זיין פעלד שליידערן אין גאס אריין. א פרומער מאַן וואָס האָט דאָס איין מאָל געזעהן, האָט ער געזאָגט: "דו פוסטער יונג איינער! פאר וואָס ווארפסטו שטיינער פון אן אָרט וואָס איז ניט דיינער אין אן אָרט וואָס

איז דיינער ?״ יענער מאַן, וואָס האָט די שטיינער געוואָר־פען, האָט געלאַכט פון דעם פרומען מאַן. וואָס הייסט, ער וואַרפט שטיינער פון אַן אָרט וואָס איז ניט זיינער ? די פעלד איז דאָך זיינע !

ציי טען בייטען זיך, און עס איז אַמאָל גֿעקומען אַ צייט ווען דער מאַן איז געווען געצוואונגען זיין פעלד צו פערקוי־פען. איינמאָל, ווען ער איז געגאַנגען אין גאַס, האָט ער זיך אָנגעשלאָגען אָן די שטיינער וועלכע ער האָט אַליין אָנגעוואָר־פען, און ווען ער האָט דערפיהלט דעם וועהטאָג, איז ער צום שכל געקומען און האָט אויסגערופען :

„יענער פרומער מאַן איז געווען גערעכט, וואָס ער האָט מיך געוואָרענט ניט צו וואַרפען קיין שטיינער פון אַן אָרט וואָס איז ניט מיינער אין אַן אָרט וואָס איז מיינער. די פעלד איז איצט ניט מיינע, אָבער די גאַס איז מיינע אַזוי ווי אַלעמענס״.

3

בלינדע פיהרער

איינער פון גֿליל האָט אַזוי גע׳דרשנ׳ט פאַר רב חסדא׳ן :

אַז דער פאַסטוך ווערט בייז אויף די שעפסען מאַכט ער בלינד זייער פיהרער, עס הייסט : דעם שעפּס וואָס געהט פאָראויס די סטאַדע.

און אַז דער פיהרער איז בלינד און זעהט ניט וואו צו געהן, פאַלט ער אריין אין גריבער, און די גאַנצע סטאַדע געהט איהם נאָך און אַלע פאַלען אין די זעלבע גריבער.

דאָס איז אַ משל געגען די אידען און זייער פאַסטוך אין הימעל. אַז ער ווערט בייז אויף אידען מאַכט ער בלינד זייערע פיהרער, אָדער ער שטעלט אָן אויף זיי פיהרער, וואָס זיינען פאַלש און נידערטרעכטיג. און דיזע פיהרער פיהרען די אידען אַראָפּ פון דרך הישר.

די פיהרער ווערען פערפיהרער.

4

א משל מיט צוויי ווייבער

רב אמי און רב אסי זיינען געזעסען ביי ר׳ יצחק נפחא (דער שמיעד). האט איינער געבעטען אז ר׳ יצחק זאל זאגען עפעס הלכה, דינים וואס מען מעג טהאן און וואס מען טאר ניט. דער אנדערער האט געבעטען אז ער זאל זאגען אגדתא, שעהנע מעשה׳לעך און משלים. ר׳ יצחק האט אנגעהויבען זאגען אגדתא, האט דער ערשטער, וואס האט געוואלט הלכה, איהם ניט געלאזען. האט ר׳ יצחק אנגעהויבען צו זאגען הלכה, האט דער אנדערער איהם ניט געלאזען.

״איך וועל אייך געבען אויף דעם א משל״, האט ר׳ יצחק געזאגט צו זיי. ״א מאן האט געהאט צוויי ווייבער. איינע איז געווען א יונגע, די אנדערע איז געווען אן אלטע. די יונגע פלעגט ביי איהם פון קאפ אויסרייסען די ווייסע האאר און די אלטע פלעגט רייסען די שווארצע האאר. וואס איז געווען דער סוף? דער מאן איז געבליבען א פליכעוואטער.״

5

רבי גמליאל און זיין קנעכט טבי

רבי גמליאל האט געהאט א קנעכט, טבי האט ער געהייסען. איז ער געווען גאר ניט ווי אלע קנעכט, נאר א מענש וועמען עס האט זיך געפאסט צו זיין פריי אזוי ווי אלע מענשען. רבי גמליאל האט איהם זעהר שטארק געוואלט פריי לאזען, אבער עס איז געגען דעם דין צו בעפרייען אן אייביגען קנעכט, סיידען זיין האר שלאגט איהם און מאכט איהם א פעהלער. דאן ווערט דער האר בעשטראפט מיט דעם וואס ער מוז דעם קנעכט פריי לאזען.

רבי גמליאל האט זיך אויסגערעכענט, אז עס וואלט פאר טבי׳ן זיך געלוינט צו פערלירען אן אויג, אבי נאר צו זיין א פרייער מענש. האט רבי גמליאל זיין פלאן דורכגעפיהרט. און ער האט זיך מיט דעם זעהר געפרעהט. נאכדעם האט ער זיך געטראפען מיט רבי יהושע. ״ווייסטו, אז טבי מיין קנעכט איז בעפרייט געווארען?״ האט רבי גמליאל געזאגט. ״ווי אזוי?״ האט רבי יהושע געפרעגט. ״איך האב

איהם בלינד געמאכט אויף אן אויג," האט רבי גמליאל גע־ענטפערט. "דיינע רייד האבען קיין ווערטה ניט," האט רבי יהושע געזאגט, "ווייל עס זיינען דערביי ניט געוועזען קיין עדות, און אויף דיינע אייגענע רייד קען מען דיך ניט קנס'ענען, אז דו זאלסט בעפרייען דיין קנעכט."

6

א גנב איז ערגער פון א גזלן

ביי רבי יוחנן בן זכאי האבען די תלמידים געפרעגט: "פאר וואס האט די תורה אויף א גנב געשטעלט א גרעסערע שטראף ווי אויף א גזלן?" האט זיי ר' יוחנן גע'ענטפערט: "דער גזלן האט קיין מורא ניט פאר גאט און ער האט קיין מורא ניט פאר לייטען, אבער דער גנב, פאר לייטען האט ער יא מורא און פאר גאט נים."

7

א גזלן אויף פיער פיס

אמאל איז אין ארץ ישראל געוועזען א פרומער מאן וואס האט געליטען אויף א שווערע הארץ קראנקהייט. דאקטוירים האבען געזאגט, אז פאר איהם איז נימא קיין אנדער רפואה ווי ווארימע מילך ערשט פון די אייטער. האט מען איהם געבראכט א ציעג און מען האט זי צוגעבונדען צו די פיס פון זיין בעט, און דער קראנקער פלעגט זויגען ביי איהר די מילך.

איינמאל זיינען אריינגעקומען דעם פרומען מאנ'ס פריינד איהם מבקר חולה זיין. און ווען זיי האבען דערזעהן די ציעג, זיינען זיי אוועק צוריק, זאגענדיג: "ער האלט ביי זיך אין הויז א בעוואפענטען רויבער, און מיר קומען צו איהם אויף א בעזוך!"

אין ארץ ישראל איז געווען פערבאטען צו האלטען א בהמה דקה, ווייל ישוב ארץ ישראל איז זעהר וויכטיג און דעם שאדען וואס א בהמה דקה מאכט אויף די פעלדער קען מען ניט אויסצאהלען מיט געלד, און דערפאר האבען די חברים פון דעם פרומען מאן גערעכענט פאר אן עבירה וואס ער האט אריינגעבראכט א ציעג אין הייליגען לאנד.

שפעטער האָבען זיי זיך אוועקגעזעצט, נאָכגעזוכט די פערגאַנגענהייט פון דעם פרומען מאַן און זיי האָבען אויסגעפונען, אז ער האָט אויף זיך נים געהאַט קיין זינד, אויסער די וואָס ער האָט נעלאָזט אריינברייננען א ציעג אין ארץ ישראל.

8

א קלוגער איינפאל, אָבער ס'האָט ניט געהאָלפען

אמאָל האָט זיך געטראָפען אזא מעשה. א מאַן האָט אראָבגעריסען ביי א פרוי איהר טוך פון קאָפּ. איז זי געקומען צו ר' עקיבא קלאָגען אויף דעם מאַן וואָס האָט איהר אזוי מביש געווען. האָט ר' עקיבא גע'פסק'ענט אז דער מאַן זאָל איהר בעצאָהלען פיער הונדערט גילדען שאדענערזאַץ. "איך בעט דיך, רבי, גיב מיר א ביסעל צייט", האָט דער מאַן געבעטען. ר' עקיבא האָט איהם געגעבען צייט. איז דער מאַן אוועק און האָט זיך אוועקגעשטעלט ביי דער טהיר פון דער פרוי'ס הויז און געוואַרט ביז זי וועט ארויסקומען. ווען זי האָט זיך בעוויזען, האָט ער פאַר איהרע אויגען צובראָכען א ליימענעם קריגעל אין וועלכען עס איז געווען א ביסעל אויל. ווען די פרוי האָט געזעהן די אויל זיך גיסען אויף דער ערד, האָט זי זיך פערגעסען אויף שטאַטעק, האָט אליין אָבגערעקט איהר קאָפּ, געטונקט איהר הענד אין דעם אויל און זיך געשמירט דעם קאָפּ. דער מאַן האָט צוגערופען א פּאָאַר מענשען זיי זאָלען אויך זעהן וואָס די פרוי טהוט, און זאָלען קענען דיענען אלס עדות.

נאָכדעם איז דער מאַן געקומען צו ר' עקיבא און האָט געזאָגט: "אָט צו אזא פרוי דארף איך געבען גאנצע פיער הונדערט גילדען פאַר אָבדעקען איהר קאָפּ? זי טהוט עס אליין פאר א קאפּעלע אויל!" האָט איהם ר' עקיבא געענטפערט:

"זיך אליין קען א מענש טהאָן שאָדען, און כאָטש ער טאָר דאָס נים טהאָן, דאָך פון שטראָף איז ער פריי, אָבער א פרעמדער אז טהוט איהם שאָדען פערדיענט א שטראָף."

9

גזלנים העלפט קיין תשובה

רויבער און פראצענטניקעס וואס ווילען תשובה טהאן און געבען צדקה דארף מען ביי זיי ניט אננעהמען, ווייל זיי מיינען ניט ערנסט.

איינער אזא מאן האט געוואלט תשובה טהאן. האט זיין פרוי צו איהם געזאגט: "דו פוסטער קאפ! אויב דו ווילסט תשובה טהאן אויף אן אמת, וועסטו דארפען אוועקגע־בען אפילו דיין גארטעל." האט דער מאן חרטה בעקומען און איז געבליבען ביי זיין אנגערויבטע געלד. אט דאן האבען די רבנן געזאגט אז ביי רויבער און פראצענטניקעס וואס ווילען תשובה טהאן דארף מען גאר נישט אננעהמען.

10

א שלעכטער געשעפט

א פרוי איז געקומען צו רבי חייא, איהם געצייגט א רענ־דעל און געפרעגט אויב עס איז א גוטער. "עס איז א גו־טער", האט רבי חייא געענטפערט. אויף מארגען איז די פרוי געקומען מיט א טענה: "איך האב געצייגט אנדערע מענ־שען און זיי האבען מיר געזאגט אז דער רענדעל איז א פאל־שער." הייסט עס אז צוליעב רבי חייא'ס שלעכטע מבינות האט זי אנגענומען א פאלשען רענדעל. האט רבי חייא געזאגט צו רב, זיין נעפע וועלכער איז אויך געווען זיין קאסירער: "געה און בייט דאס איהר אויס פון מיין געלד, און פער־שרייב אין מיין בוך אז איך האב פערלארען א רענדעל צו־ליעב א שלעכטען געשעפט."

11

דער לייב פון בבל

איינער א מאן האט אנגעצייגט א גוי ווי צו גנב'ענען שטרוי ביי אן אנדערען. אז ער איז געקומען צו רב האט איהם רב געזאגט: "זאלסט ניט צייגען אזעלכע זאכען." האט

דער מאַן מיט אַ צו להכעיס געזאָגט: „איך וועל יאָ צייגען!"

רב כהנא, וועלכער איז דאַן געווען ביי רב אין הויז, האָט ניט געקענט צוזעהן די חוצפּה און ער האָט דעם חצוף צו־בראָכען דעם קאַרק.

„איך האָב מורא, אז דו וועסט דערפאַר בעשטראָפט ווע־רען פון דער רעגיערונג", האָט רב געזאָגט. „בעסער געה אַוועק אין ארץ ישראל, און נעהם אויף זיך אַ תשובה, אז דו זאָלסט ביי רבי יוחנן זיעבען יאָהר קיין קשיות פרעגען".

ווען רב כהנא איז געקומען אין ארץ ישראל האָט ער גע־טראָפען ריש לקיש'ן אין ישיבה איינלערנען מיט די תלמידים דעם שיעור וואָס זיין שוואָגער ר' יוחנן האָט מיט זיי גע־לערנט. „ווער איז דאָ ריש לקיש?" האָט געפרעגט רב כהנא. „אויף וואָס דארפסטו איהם?" האָבען די תלמידים געפרעגט. האָט רב כהנא גענומען פרעגען אַ קשיא נאָך אַ קשיא און אַליין פאַרענטפערט. ריש לקיש איז אַוועק צו ר' יוחנן און האָט צו איהם געזאָגט: „אַ לייב איז געקומען פון בבל. זאָל דער רבי וויסען וואָס ער האָט צו טהאָן מאָרגען". דאָס איז געווען אַ ווארנונג אז ר' יוחנן זאָל גוט איינלערנען דעם שיעור וואָס ער האָט געדארפט זאָגען דעם אנדערען טאָג.

אויף מאָרגען אַז רב כהנא איז געקומען אין ר' יוחנן'ס בית מדרש צום שיעור, האָט מען איהם אַוועקגעזעצט אין דער ערשטער פון די זיבען רייהען תלמידים. די תלמידים זיינען געווען אויסגעזעצט אין זיבען קרייזען. די בעסטע תלמידים אין דער ערשטער רייהע און די אנדערע לויט זייערע גראַדען, אין די הינטערשטע זעקס רייהען. ר' יוחנן האָט גענומען זאָגען אַ שטיקעל הלכה און רב כהנא האָט געשוויגען, ניט געפרעגט קיין קשיות. האָט מען איהם אי־בערגעזעצט אין דער זעקסטער רייהע. ר' יוחנן האָט געזאָגט נאָך אַ תורה און רב כהנא האָט ווידער ניט געפרעגט קיין קשיא, כאָטש ווילען האָט ער זעהר געוואָלט פרעגען, נאָר ער האָט דאָך צוגעזאָגט זיעבען יאָהר קיין קשיות ניט צו פרעגען ביי ר' יוחנן. האָט מען איהם איבערגעזעצט אין דער פינפ־טער רייהע. און אַזוי האָט מען איהם אָבגערוקט ווייטער און ווייטער, ביז עס איז איהם אויסגעקומען צו זיצען אין דער לעצטער רייהע, מיט די שוואַכסטע תלמידים. נאָכדעם האָט ר' יוחנן געזאָגט צו ריש לקיש:

"דער לייב וואָס דו האָסט מיר געזאָגט וועגען איהם, איז געוואָרען א פוקס."

רב כהנא האָט זעהר טיעף געפיהלט די ערנידערונג וואָס מען האָט איהם אזוי מבייש געווען פאַר אזוי פיעל תלמידים. שטילערהייד האָט ער א תפילה געטהאָן און געזאָגט: "רבונו של עולם! אָט דער בזיון וואָס איך בין אויסגעשטאנען וואָס מען האָט מיר איבערגעזעצט אין די זיבען רייהען, זאָל מיר זיין פעררעכענט פאר די זיבען יאָהר שוויגען וואָס רב האָט מיר פערזאָגט." און גלייך דערויף איז רב כהנא אויפגעשטאנען פון דער לעצטער רייהע וואו ער איז געזעסען, איז צוגעגאנגען צו ר' יוחנן און האָט געזאָגט: "זאָל דער רבי איבערזאגען פון אָנפאנג." ר' יוחנן האָט גענומען זאָגען איין הלכה און רב כהנא פרעגט איהם א קשיא, ער זאָגט איבער נאָך א תורה און רב כהנא פרעגט ווידער א קשיא. ביי יעדער קשיא הייסט ר' יוחנן איהם איבערזעצען אין א נעהנטערער רייהע, פון דער זיבעטער אין דער זעקסטער, אין דער פינפטער, ביז רב כהנא איז ווידער געזעסען אין דער ערשטער רייהע. ר' יוחנן איז געזעסען אויף זיעבען קישענס. און אז רב כהנא איז שוין געווען אין דער ערשטער רייהע, האָט ער נאָך ניט אויפגעהערט צו פרעגען קשיות. ביי יעדער קשיא פלעגט זיך ארויסגליטשען א קישען פון אונטער ר' יוחנן. איינע נאָך די אנדערע האָבען זיך די קישענס ארויסגעגליטשט ביז ר' יוחנן איז געבליבען זיצען אויף דער ערד.

ר' יוחנן איז שוין דאַן געווען אַן אלטער מאַן. ער האָט געהאַט זעהר לאַנגע ברעמען צוליעב וועלכע ער האָט ניט געקענט זעהן. האָט ער געבעטען זיינע תלמידים זיי זאָלען איהם אויפהויבען די ברעמען. זיי האָבען איהם די ברעמען אויפגעהויבען מיט א זילבערנע לעפעלע. ר' יוחנן האָט א קוק געטהאָן אויף רב כהנא און האָט בעמערקט זיין צושפּאָלטענע ליפּ, האָט זיך איהם אָבגעדאַכט אז רב כהנא לאַכט פון איהם. דאָס האָט ר' יוחנן זעהר שטאַרק וועה געטהאָן, און פּלוצלונג איז רב כהנא געשטאָרבען.

אויף מאָרגען האָט ר' יוחנן געזאָגט צו די רבנן: "איהר האָט געזעהן ווי דער מאַן פון בבל האָט געלאַכט פון מיר?" האָבען די רבנן געענטפערט: "דאָס איז ביי איהם אזא געוואוינהייט. ער האָט אזא ליפּ." ווען ר' יוחנן האָט דאָס געהערט, איז ער אוועק צו דער הייהל וואו רב כהנא'ס קערפּער איז געלעגען. ביי דעם אריינגאַנג האָט ער געפונען א גרויסע

שלאַנג וואָס האָט זיך צוזאַמענגעדרעהט ווי א קנויל מיט'ן עק אין מויל און פעשטעלט דעם וועג. האָט ר' יוחנן געזאָגט צו דער שלאַנג: "נעהם אַרויס דיין עק פון מויל און לאָז א רבי'ן אריין צום תלמיד". די שלאַנג האָט זיך ניט גערירט. "לאָז אריין אַ חבר צו א חבר". די שלאַנג האָט זיך אַלץ ניט גע־ריהרט. "לאָז אריין א תלמיד צו א רבין". ערשט דאַן האָט די שלאַנג פריי געמאַכט דעם וועג.

ר' יוחנן האָט געזאָגט אַ תפילה און האָט רב כהנא'ן צוריק לעבעדיג געמאַכט. "ווען איך וואָלט געוואוסט אז דער האר האָט נים געלאַכט פון מיר, נאָר דאָס איז ביי איהם אַזא געוואוינהייט, וואָלט עס מיך ניט פערדראָסען", האָט ר' יוחנן געזאָגט, "אָבער יעצט, אז די זאַך איז קלאָר געוואָרען, קום און פערבלייב מיט אונז." האָט רב כהנא געענטפערט: "אויב דו דערנקסט, אז דו קענסט ווידער בעווייזען א נס, אז דו וועסט מיך ווידער קענען צוריק לעבעדיג מאַכען אויב איך וועל דיך פרעגען א קשיא, וועל איך געהן מיט דיר, אויב ניט, איז בעסער איך זאָל געהן אהיים און זיך נים איינ־שטעלען אין סכנה".

נאָכדעם האָט ר' יוחנן איהם אויפגעהויבען, געבראַכט אין בית המדרש, געלאָזט איהם פרעגען אַלע קשיות וואָס ער האָט געוואָלט, און איהם אַלעס פערענטפערט. און צו זייגע תלמידים האָט ר' יוחנן געזאָגט: "איהר מיינט, אז ביי אייך אין ארץ ישראל געפינט זיך די תורה? ביי זיי, אין בבל, געפינט זי זיך!"

אין דעם טאַטענ'ס ירושה!״ האָט מרי געענטפערט: ״איך קען דיך גאָר נים!״ דער ברודער פון חוזאי איז געקומען צו רב חסרא'ן און האָט איהם דערצעהלט די גאנצע געשיכטע, ווי זיין פאָטער האָט אמאָל פערלאָזען זיין שטאָדט און האָט זיך בעזעצט אין חוזאי. דאָרט האָט ער חתונה געהאט און געהאט קינדער. דער עלטערער ברודער איז אַוועק צוריק אין זייער פאָטער'ס שטאָדט און דאָרט איבערגענומען זיין פערמעגען און זיינע גיטער. דער פאָטער איז אין א צייט ארום געשטאָרבען, און יעצט איז ער, דער אינגסטער ברודער, געקומען מאָהנען זיין חלק, זאָגט דער עלטערער אז ער קען איהם גאָר נים!

״ער האָט רעכט וואָס ער זאָגט אז ער קען דיך ניט״, האָט רב חסדא ערקלעהרט. ״מיר זעהען דאָך אז יוסף האָט זיינע ברידער דערקענט, אָבער זיי האָבען איהם נים דערקענט. ווייל ווען ער איז פון זיי אוועק האָט ער נאָך קיין באָרד נים געהאט, און נאָכדעם אז די ברידער האָבען איהם ווידער געזעהן האָט ער שוין געהאט א באָרד און האָט אויסגעזעהן ווי א גאנץ אנדער מענש. אזוי איז מיט דיר אויך. דו פיליייכסט קענסט איהם, אָבער ער קען דיך נים. בעסער ברייננ עדות אז דו ביזט זיין ברודער״.

״איך האָב עדות״, האָט דער אינגערער ברודער געענטפערט, ״אָבער זיי האָבען מורא פאַר מיין עלטערען ברודער, ווייל ער איז א גרויסער תקיף.״

אויב אזוי״, האָט רב חסדא געזאָגט צום עלטערען ברודער, ״געה דו און ברייננ עדות אז ער איז נים דיין ברודער״.

״דער דין איז״, האָט דער עלטערער ברודער גע'טענה'ט, ״אז דער וואָס מאָהנט, יענער דאַרף בריינגען די בעווייזע״.

״אזוי איז דער דין, אָבער פאַר אזעלכע תקיפים ווי דו פסק'ענען מיר אנדערש,״ האָט איהם רב חסדא געענטפערט.

5

פאַר אידישע ארבייטער קען מען נים יוצא זיין

ר' יוחנן בן מתיא האָט איינמאָל געהייסען זיין זוהן ער זאָל געהן דינגען ארביימער. דער זוהן איז געגאנגען, האָט געדונגען די ארבייטער און האָט מיט זיי אָבגעמאכט אז אויסער זייער בעשטימטען לוין זאָלען זיי אויך קריגען עסען.

ווען דער זוהן איז געקומען צום פאטער און האט איהם דער־
צעהלט ווי ער האט מיט די ארבייטער אבגעמאכט, האט ר'
יוחנן געזאגט: "מיין זוהן! דו האסט מיט זיי אבגערעדט
זיי צו געבען עסען און האסט ניט געזאגט וואס דו וועסט
זיי געבען צו עסען. און יעצט אז דו וועסט פאר זיי מאכען
אפילו אזעלכע גרויסארטיגע מאהלצייטען ווי אין שלמה
המלך'ס צייטען, וועסטו פאר זיי אלץ ניט יוצא זיין, ווייל
זיי קומען ארוים פון אברהם יצחק ויעקב. איידער זיי פאנ־
גען אן צו ארבייטען, געה און זאג זיי, אז מעהר ווי ברויט
מיט ארבעס קענען זיי ביי אונז ניט פאדערען."

6.

דער חרם אויף רבי אליעזר

רבי אליעזר בן הורקנוס איז געווען איינער פון די גרעס־
טע אידישע געלעהרטע פון זיין צייט. ער איז געווען א
שוואגער פון רבן גמליאל, דער גרינדער פון דער גרויסער
ישיבה אין יבנה. רבי אליעזר האט אין פיעלע זאכען ניט
געקענט איינשטימען מיט די מייסטע אידישע חכמים, און
איין טאג האבען זיי זיך געגען איהם אזוי ארויסגעשטעלט,
אז וואס ער האט געזאגט האבען זיי זיינע רייד ניט אנגע־
נומען און תאבען געזאגט פערקעהרט.

"אויב דער דין איז אזוי ווי איך זאג", האט רבי אליעזר
אויסגערופען, "וועט דיזער באקסער בוים אייך איבערציי־
גען."

אין אן אויגענבליק איז דער באקסער בוים אויסגעריסען
געווארען פון זיין ארט און איז געפלויגען הונדערט מאאס
ווייט.

"מיר נעהמען ניט אן קיין בעוויז פון א באקסער בוים"
האבען די חכמים געענטפערט.

"זאל דיזער וואסער שטראם איבערצייגען אז איך האב
רעכט", האט רבי אליעזר געזאגט.

גלייך דארויף האט דער שטראם אנגעהויבען צו געהן
צוריק.

"אויף א וואסער שטראם איז ניטא וואס זיך צו פער־
לאזען", האבען די חכמים געענטפערט.

"די ווענט פון בית המדרש וועלען צייגען אז דער דין

איז ווי איך האָב נע׳פּסקנ׳ט", האָט ר׳ אליעזר געזאָגט.
האָבען די ווענט גענומען זיך בויגען אום איינצופאלען. אָבער ר׳ יהושע האָט אויף די ווענט אָנגעשריען: "אז תלמידי חכמים שפּארען זיך איינע מיט די אנדערע איבער א דין, טאָ וואָס האָט איהר זיך אריינצומישען?" זיינען די ווענט געבליבען היינגען ניט אהער, ניט אהין. זיי זיינען ניט איינגעפאלען צוליעב דעם כבוד פון ר׳ יהושע און זיי האָבען זיך ניט אויסגעגלייכט צוליעב דעם כבוד פון ר׳ אליעזר. און ביז היינטיגען טאָג זיינען זיי פערבליבען אזוי היינגען.
"פון הימעל וועט מען אייך איבערציינען אז איך האָב רעכט!" האָט רבי אליעזר נאָכדעם אויסגערופען.
איז ארויס א בת קול פון הימעל און האָט אויסגערופען:
"וואָס ווילט איהר האָבען פון רבי אליעזר? דער דין איז אלע מאָל אזוי ווי ער זאָגט."
האָט זיך אויפגעשטעלט רבי יהושע און האָט אויסגע־רופען:
"די תורה איז ניט מעהר אין הימעל, ווייל אויפ׳ן בארג סיני האָט זי גאָט אוועקגעגעבען אויף דער ערד. און א בת קול דארפען מיר ניט פאָלגען, ווייל אין דער תורה וואָס גאָט אליין האָט אונז געגעבען אויפ׳ן בארג סיני שטעהט: "אחרי רבים להטות", מען דארף זיך האלטען ביי דער מעהרהייט!"
צו יענער צייט האָט ר׳ נתן זיך געטראָפען מיט אליהו׳ן. "וואָס טהוט יעצט הקדוש ברוך הוא?" האָט ר׳ נתן גע־פרעגט. "ער לאכט און זאָגט: "מיינע קינדער האָבען מיך בעזיעגט, זיי האָבען מיך מנצח געווען, מיינע קינדער!"
אין יענעם טאָג האָט מען געבראכט אלע זאכען וואָס ר׳ אליעזר האָט מטהר געווען און מען האָט זיי פערברענט אין פייער. נאָכדעם האָבען די תלמידי חכמים אָבגעהאלטען א בעראטהונג און האָבען ר׳ אליעזר׳ן אין חרם אריינגעלעגט.
נאָכדעם ווי זיי האָבען דאָס געטהאָן, האָבען זיי געזאָגט: "ווער וועט געהן און איהם אָנזאָגען?" האָט רבי עקיבא געזאָגט: "איך וועל געהן, ווייל טאָמער וועט דאָס איהם אָנזאָגען א ניט פאסענדער מענש, וועט ער ארויפברענ־גען דעם צאָרן פון דעם גרויסען מאַן און די וועלט קען דורך דעם חרוב ווערען".
וואָס האָט רבי עקיבא געטהאָן? ער האָט זיך אָנגע־טהאָן אין שווארצען, האָט זיין קאָפּ אויך ארומגעדעקט מיט

שווארצען און האָט זיך אוועקגעזעצט א פיער איילען ווייט פון רבי אליעזר, ווייל נעבען איינעם וואָס איז אין חרם, טאָר מען צו נאָהענט ניט זיצען.

"עקיבא! וואָס איז מיט דיר היינט? ביזט עפּעס ניט ווי אלע מאָל", האָט ר' אליעזר געפרעגט.

"רבי!" האָט ר' עקיבא טרויעריג געענטפערט, "מיר דאַכט, אַז דיינע חברים שיידען זיך אָב פון דיר".

ר' אליעזר האָט אלעס פערשטאנען. ער האָט געריסען קריעה, אראָבגענומען די שיך, אזוי ווי אן אבל, האָט זיך אוועקגעזעצט אויף דער ערד און פון זיינע אויגען האָבען זיך גענומען גיסען טרעהרען. און פאר דעם צדיק'ס טרעהרען איז די וועלט געשטראָפט געוואָרען. עס איז געוואָרען אן אונגערעטעניש אויף אליווענבוימער, אויף ווייץ און אויף גערשטען. אנדערע זאָגען, דאָס אפילו די טייג אין דער האנד פון א פרוי איז קאליע געוואָרען. און אין יענעם טאָג פלעגט יעדע זאך וואָס ר' אליעזר אויף דעם א קוק טהאָן, גלייך פערברענט ווערען.

רבן גמליאל איז צו יענער צייט געפאָהרען אויף א שיף. איז אָנגעקומען א שטורם און די שיף האָט געהאלטען ביים זינקען. האָט רבן גמליאל געזאָגט צו זיך: "עס שיינט מיר, אַז דאָס איז צוליעב דעם, וואָס מיר האָבען אריינ־געלעגט רבי אליעזר אין חרב". האָט זיך רבן גמליאל א שטעל געטהאָן אויף די פיס און האָט אזוי געזאָגט: "רבונו של עולם! דו ווייסט גאנץ גוט, אַז ניט פאר מיין כבוד און ניט פאר דעם כבוד פון מיין פאָטער האָב איך דאָס געטהאָן, געטהאָן האָב איך עס צוליעב דיין אייגענעם כבוד, כדי איינער, א יחיד, זאָל זיך ניט ארויסשטעלען גע־גען א רבים און ברייגגען צו מחלוקות." באלד איז דער ים שטיל געוואָרען.

אימא שלום, די פרוי פון רבי אליעזר, וועלכע איז גע־ווען די שוועסטער פון רבן גמליאל, האָט זייט מען האָט איהר מאַן אין חרם אריינגעלעגט, גענומען אויף איהם אויפפאסען, אַז ער זאָל קיין תחנון ניט זאָגען. זי האָט מורא געהאט, טאָמער וועט ער דאַן אויסבעטען א שטראָף אויף זיינע געגנער. איינמאָל, בעת רבי אליעזר האָט גע־דאווענט, האָט אן אָרימאַן אָנגעקלאַפּט, זיך געשטעלט ביים טיהר. איז אימא שלום ארויס איהם געבען א שטיקעל ברויט. ווען זי איז צוריק אריין אין הויז, האָט זי איהר

מאן נעפונען זאגענדיג תחנון. ״דו האסט שוין גע׳הרג״עט מיין ברודער!״ האט זי אויסגערופען. און דערווייל איז ארויס א בעריכט פון רבן גמליאל׳ס הויז, אז ער איז טאקע געשטארבען.

7.

זיך איינגעקויפט א צרה

אן אלטער קנעכט, א געצענדיענער, וועלכער האט שוין נים געטויגט צו קיין ארבייט און זיין בעל הבית האט איהם נים געוואלט האלטען, איז נעגאנגען און האט זיך אבגע־פארבט זיין קאפ און זיין בארד. נאכדעם איז ער געקומען צו רבא׳ן און געזאגט: ״קויף מיך!״ האט רבא איהם גע־ענטפערט: ״איך האב גענוג אידישע ארימע לייט צו שפיי־זען.״ דער קנעכט איז נאכדעם אוועק צו רב פפא בר שמואל. האט איהם יענער אבגעקויפט.

איין טאג זאגט רב פפא צום קנעכט: ״ברייננ מיר א טרונק וואסער.״ דער קנעכט איז נעגאנגען, האט אבגעוואשען די פארב פון זיין קאפ און זיין בארד, און זיינע האאר זיינען צוריק געווארען ווייס ווי שנעע. ״זעהסט,״ האט דער קנעכט געזאגט צו רב פפא, ״איך בין נאך עלטער פון דיין טאטען.״

רב פפא האט איינגעזעהן אז ער האט זיך איינגעקויפט אן אומזיסטען עסטניק, האט ער אויף זיך געזאגט דעם פסוק פון משלי (י״א): ״איין צדיק דרעהט זיך ארויס פון א צרה און אן אנדערער פאלט ארייו אויף זיין ארט״.

8.

וועמעס לעבען איז בילכער?

איינמאל איז פאר די תלמידי חכמים פארגעבראכט געווארען אזא פראגע:

ווען צוויי מענשען געהען אין א וויימען וועג, ווייט פון א ישוב, און איינער פון זיי האט בלויז איין קריגעל וואסער, וואס איז גענוג בלויז צו דערהאלטען דאס לעבען פון איין מענשען, מא ווי זאלען זיי מהאן? זאלען זיי ביידע טרינקען און שטארבען צוזאמען, אדער עס זאל טרינקען איינער און ראטעווען כאטש זיין אייגענעם לעבען?

בן פטורא האָט געזאָגט: "בעסער זאָלען זיי ביידע טרינקען און שטארבען צוזאמען, איידער עס זאָל טרינקען איינער און צוזעהן דעם טויט פון זיין חבר."

רבי עקיבא האָט געזאָגט: "די תורה האָט אונז געלערנט: "דיין ברודער זאָל לעבען מיט דיר. דאָס צייגט, אז דיין לעבען איז בילכער פון דיין מיטמענשען'ס".

9

זעהר רעכט אויף זיי!

רב סעורם, דער ברודער פון רבא, פלעגט פאנגען מענשען וואָס פלעגען זיך אויפפיהרען נים אָרענטליך און זיי איינשפאַנען אין דעם רייטוואָגען פון זיין ברודער רבא. האָט רבא געזאָגט: "דו טהוסט גוט. זעהר רעכט אויף זיי! רען מיר האָבען געלערנט, אז איינער וואָס פיהרט זיך נים אויף אָרענטליך מעג מען איהם פערשקלאפען."

.10

זיי שרייען א [illegible] האנד

דריי מינים מענשען קלאָגען זיך און שרייען, אָבער קיינער קען זיי העלפען. און דאָס זיינען זיי: דער וואָס האָט געלד און לייהט דאָס אַוועק אָהן עדות. דער וואָס האָלט זיין געשעפט אויף א גוי'ס נאָמען און דער גוי נעהמט עס אמאָל אַוועק. און דער וואָס לאָזט זיין ווייב הערשען איבער איהם.

11

אן אָרימאן איז אימער גערעכט

ביי רבה בר בר חנה האָבען לאסט־טרעגער צובראָכען א פאס וויין. האָט ער ביי זיי צוגענומען זייערע מאנטלען. די לאסט־טרעגער זיינען אוועק צו רב און זיך בעקלאָגט. רב האָט געהייסען, אז רבה זאָל זיי צוריקגעבען די מאנטלען. "איז דאָס אזוי דער דין?" האָט רבה געפרעגט. רב האָט

איהם נעענטפערט: "אזא מענש ווי דו דארף האנדלען בעסער פון דעם דין." רבה האט זיי די קליידער אָבגעגעבען. די לאסט טרעגער, זעהענדיג אז זיי זיינען תקיף, האבען זיי גענומען קלאָגען: "מיר זיינען אָרימע מענשען, מיר האבען א גאנצען טאָג שווער געארבייט און מיר זיינען הונגעריג און האָבען ניט וואָס צו צו עסען." האט רב גע־פסקנ'ט, אז רבה זאָל זיי בעצאהלען פאר א טאָג ארבייט.

12

די חרטה פון א צדיק

רבי אלעזר ברבי שמעון האט זיך איינמאָל געטראָפען מיט א רעגיערונגס בעאמטען וואָס פלעגט כאפען גנבים. האט איהם ר' אלעזר געפרעגט: "זאָג מיר, ווי געפינסטו זיי אוים? די גנבים ווייסען דאָך ווי זיך צו בעהאלטען. אפשר כאפסטו גאר גאנץ אונשולדיגע מענישען און די אמת'ע גנבים לאָזטו געהן?" האט דער בעאמטער געענטפערט: "וואָס קען איך העלפען? איך בין א דיענער ביים קעניג און מוז עפּעס טהאָן."

"קום, איך וועל דיך לערנען ווי דו זאָלסט זיך בענעהן," האט ר' אלעזר געזאָגט. "געה אריין אין א שפייז געוועלב אום פיער אוהר, די צייט ווען מענשען קומען דאָרט עסען און טרינקען, און האלט דיינע אויגען אָפען אויף די מענשען וואָס זיצען דאָרט. זעהסטו אימיצען טרינקען וויין און ער האלט דעם בעכער אין האנד און דרעמלט, זאָלסטו ערש־טענס נאָכפרעגען אויב ער איז א בן תורה און ער שטעהט אויף זעהר פריה לערנען. אויב ער איז דאָס ניט, זאָלסטו נאָכפרעגען אויב ער איז א נאכט ארבייטער. און אויב דאָס אויך ניט, זאָלסטו וויסען, אז ער איז א גנב און דו קענסט איהם נעהמען."

דעם בעאמטען איז דער פלאן זעהר געפעלען געוואָרען. א קורצע צייט שפּעטער האט פון דעם געהערט דער קעניג און ער האט געשיקט א בעפעהל צו ר' אלעזר מיט די ווער־טער: "דער וואָס קען געבען אזא קלוגען פלאן זאָל אליין דעם פלאן דורכפיהרען." האט מען ר' אלעזר געבראכט פאר'ן קעניג און מען האט איהם געגעבען דעם אמט צו כאפען גנבים.

עס פערשטעהט זיך, אז ר׳ אלעזר האָט זיין אמט ריכטיג אָבגעהיט. איינמאָל האָט צו איהם געשיקט ר׳ יהושע בן קרחה א שליח מיט די ווערטער: ״דו עסיג, דער זוהן פון וויין! (דו רשע דער זוהן פון א צדיק!) ביז וואנען וועסטו איבערגעבען מענשען פון גאָט׳ס פאָלק צו דער הריגה?״ האָט ר׳ אלעזר געענטפערט: ״די דערנער ראָט איך אויס פון דעם אידישען גאָרטען.״ האָט איהם ר׳ יהושע צוריקגעשיקט א תשובה: ״וואָס האָסטו צו טהאָן מיט דעם גאָרטען? זאָל דער בעל הבית פון גאָרטען אליין אויסראָטען די דערנער.״

איינמאָל, אז ר׳ אלעזר איז געגאנגען אין גאָס, האָט איהם בעגעגענט א וועשער, האָט ער איהם נאָכגעשריען: ״עסיג דער זוהן פון וויין!״ ר׳ אלעזר׳ן האָט ער פערדראָסען, האָט ער געזאָגט: ״ווען ער איז אזא עזות פנים איז א סימן אז ער איז א פערברעכער.״ האָט ער געהייסען מען זאָל איהם פאנגען. שפעטער אז ר׳ אלעזר האָט זיך א ביסעל פון זיין כעס אָבגעקיהלט, איז ער געגאנגען אין נעפענגנים איהם צו בעפרייען. אָבער אין דער צייט האָט מען יענעם שוין אויפגעהאנגען. האָט ר׳ אלעזר זיך אוועקגעשטעלט אונטער דער תליה און געוויינט. זיינען מענשען צוגעגאנגען און האָבען געזאָגט: ״רבי, עס זאָל דיך ניט פערדריסען. ער און זיין זוהן האָבען בעגאנגען גוואלדיגע פערברעכענס פאר וועלכע, לויט דעם דין, קומט זיי די גרעססטע שטראָף.״

דערצעהלט די גמרא ווייטער, אז אפילו דאן האָט זיך ר׳ אלעזר ניט געקענט בערוהיגען. און ער האָט אויף זיך אליין גענומען א שווערע שטראָף. ביינאכט פלעגט ער זיך אונטערבעטען און איבערדעקען מיט פילצציינג און פריה מאָרגענס פלעגט מען פון אונטער איהם ארויסנעהמען גאנצע שיסלען מיט דעם בלוט וואָס האָט גערונען פון זיינע וואונדען. אויף מאָרגען פלעגט איהם זיין פרוי מאכען זעכציג מינים געריכטען אויף פאנען געקאָכט, און ער פלעגט עסען און ווידער געזונט ווערען. אז ער פלעגט זיך לייגען שלאָפען, פלעגט ער זאָגען צו זיינע ווייטאָגען: ״קומט, גוטע ברידער!״ און אז ער פלעגט אויפשטעהן, פלעגט ער זאָגען: ״יעצט געהט אייך, ווייל איך דארף לערנען.״ זיין פרוי האָט אזא שווער לעבען ניט געקענט אריבערטראָגען, און איינמאָל, ווען זי האָט געהערט ווי ער שמועסט זיך אזוי מיט זיינע וואויטאָגען איז זי אין כעס געוואָרען און האָט געזאָגט:

"דו אליין האסט אויף זיך געבראכט די יסורים און דו האסט אויסגעבראכט מיין פאטער׳ס געלד אויף דיינע עסענס און די בעט געצייג!" איז זי אוועק פון איהם צו איהר פאטער. ר׳ אלעזר איז געבליבען אליין.

דערוויייל האט זיך געמאכט, אז א שיף וועלכע איז געווען אין מיטען ים האט געהאלטען אין זינקען דורך א שטורם. האבען די מאטראזען גאט געבעטען, אז ער זאל זיי רעטען צוליעב דעם זכות פון ר׳ אלעזר און זיי זיינען גע־רעטעט געווארען. ווען זיי זיינען געקומען אויף דער יבשה, זיינען זעכציג פון די מאטראזען געקומען צו ר׳ אלעזר אין הויז און יעדער פון זיי האט איהם געבראכט א בייטעל געלד, און זיי האבען אויך געמאכט די זעכציג מינים געריכטען געקאכט אויף פאנען, וואס ער האט געדארפט האבען צו פעררייכטען זיין געזונד.

די פרוי פון ר׳ אלעזר האט אין א קורצער צייט אנגע־הויבען צו בענקען נאך איהם, און זי האט געזאגט צו איהר טאכטער: "געה אריבער און זעה וואס דיין פאטער מאכט." אז זי איז געקומען, האט ר׳ אלעזר געזאגט: "געה און זאג דיין מוטער, אז מיינע עשירות איז נאך גרעסער פון זייערע." וואהרשיינליך האט ער געמיינט פון איהר משפחה. דאן איז די פרוי צוריקגעקומען.

ר׳ אלעזר איז פאלקאמען געזונט געווארען און ער האט אנגעהויבען צו געהן אין בית המדרש, אבער די אנדערע תלמידי חכמים האבען מיט איהם געפיהרט קריעג. א צייט פאר זיין טויט האט ער געזאגט צו זיין פרוי: "איך ווייס, אז די רבנן זיינען אויף מיר בייז און זיי וועלען מיר ניט טהאן מיין רעכט נאך מיין טויט לויט מיין ווערדע, בעט איך דיר, אז דו זאלסט מיך בעהאלטען אין אונזער אויבער שטיבעל."

די פרוי האט אזוי געטהאן ווי דער מאן האט איהר גע־הייסען, און כאטש אלע האבען געוואוסט, אז ר׳ אלעזר איז שוין טויט, פלעגען מענשען נאך אלץ קומען צו זיין הויז צו האבען א דין תורה. דער קלעגער מיט דעם אנגעקלאגטען פלעגען זיך שטעלען ביי דער טיהר. פריהער פלעגט איינער פארלייגען זיינע טענות, נאכדעם פלעגט דער אנדערער אנ־געבען זיינע טענות. און צולעצט פלעגט א שטימע פון אויבער שטיבעל אויסרופען: "דער האט רעכט און יענער איז אונגערעכט."

איינמאָל האָט זיך די פרוי פון ר' אלעזר צוקריגט מיט א שכנה, האָט איהר די שכנה געזאָגט: "דו זאָלסט ניט קומען צו קבר ישראל אזוי ווי דיין מאן!" ווען די רבנן האָבען פון דעם געהערט, האָבען זיי געזאָגט: "מען קען שוין די זאַך ניט לאָזען געהן אזוי ווייטער. מען מוז איהם צונעהמען." אנדערע זאָגען, אז ר' שמעון בן יוחאי, דער פאָטער פון ר' אלעזר, איז צו די תלמידי חכמים געקומען אין חלום און האָט געזאָגט: "איין טייבעלע האָב איך צווישען אייך און איהר לאָזט איהר ניט קומען צו מיר." ווען די רבנן זיינען געקומען און געוואָלט דעם גרויסען תנא טהאָן זיין רעכט, האָבען די שטאָדט לייט ניט געלאָזט איהם צונעהמען, ווייל אין דער גאנצער צייט וואָס ר' אלעזר איז געלעגען האָט קיין בייזע חיה זיך בעוויזען אין שטאָדט. האָבען די רבנן אָבגעוואַרט ביז ערב יום כפור, ווען די שטאָדט לייט זיינען געווען פערטהאָן אין צוגרייטען זיך צום תענית, זיי האָבען געשיקט קברות לייט, וועלכע האָבען דעם קערפּער ארויסגע־טראָגען אויף א מטה און אָבגעטראָגען אין דער הייהל וואו רבי שמעון בן יוחאי איז געלעגען.

13

א פרוי'ס אָבשעצונג פון איהר מאן

רבי האָט געשיקט א שליח צו ריידען איהם א שדוך מיט דער אלמנה פון רבי אלעזר. האָט די אלמנה געענטפערט: "א כלי וועלכע איז בענוצט געוואָרען פאר הייליגע זאַכען טאָר מען ניט בענוצען פאר זאַכען וואָס זיינען וואָכעדיג." מיט דעם האָט זי געמיינט צו זאָגען, אז טראָץ דעם וואָס רבי איז געווען אזוי גרויס, איז ער נאָך ניט געקומען צו די גרויסקייט פון איהר מאַן.

רבי האָט אָבער דעם שדוך ניט אָבגעלאָזען אזוי גיך און ער האָט צו איהר ווידער געשיקט דעם שליח מיט די ווערטער: "מעגליך אז אין תורה איז ער געווען גרעסער פון מיר, אָבער אין מעשים טובים ווער איז גרעסער?" האָט די אלמנה געשיקט צוריק זאָגען: "דאָס וואָס דו זאָגסט, אז ער איז געווען גרעסער פון דיר אין תורה ווייס איך ניט, אָבער אין מעשים טובים ווייס איך, אז ער איז געווען גרעסער. ער האָט אויף זיך גענומען אזוי פיעל יסורים."

14

ר׳ יוחנן און ריש לקיש

איין טאג האט ר׳ יוחנן זיך געבאָדען אין ירדן. האט איהם דערזעהן ריש לקיש, וועלכער איז דאן געווען דער אָנפיהרער פון א באנדע רויבער, און איז אריינגעשפּרונגען אין וואסער נאָך איהם. די צוויי האָבען זיך איינער דעם אנדערען א ווײלע אָנגעקוקט און בעטראכט. "מיט דיין כח קען מען לערנען א סך תורה, האָט ר׳ יוחנן געזאָגט. "און דיין שעהנקייט פּאסט זיך פאר פרויען," האָט איהם גע־ענטפערט ריש לקיש.

"אויב דו וועסט תשובה טהאָן און אָנהויבען צו פיהרען אַן ערענטליכען לעבען, וועל איך דיר געבען מיין שוועסטער, וועלכע איז נאָך שעהנער פון מיר," האָט ר׳ יוחנן געזאָגט.

ריש לקיש האָט דעם פאָרשלאג אָנגענומען. אָבער ווען ער איז ארויס פון וואסער זיך אָנצוטהאָן זיינע קליידער, האָט ריש לקיש ניט געקענט אזוי לייכט שפּרינגען ווי פריהער. דער יאָך פון דער תורה וואָס ער האָט אויף זיך גענומען האָט איהם שוין אָבגעשוואכט.

ר׳ יוחנן האָט איהם גענומען אהיים, האָט מיט איהם געלערנט תנ"ך און משנה און האָט איהם געמאכט פאר א גרויסען מענשען. איינמאָל האָט מען אין בית המדרש זיך אזוי געלערנט: א שווערד, א מעסער א דאָלך, א לאנגער שפּיעז, א סערפּ און א שנייד מעסער נעהמען אָן טומאה פון דער צייט וואָס זיי ווערען פאָלקאָמען פערטיג. און ווען ווערען זיי פאָלקאָמען פערטיג? האָט ר׳ יוחנן געזאָגט, אז פון דעם מאָמענט וואָס זיי זיינען געריינינגט אין קאַלך אויי־ווען. ריש לקיש האָט געזאָגט, אז פון דער צייט וואָס זיי זיינען אָבגעשווינקט געוואָרען אין וואסער און זיי בעקומען א בליאַסק. ר׳ יוחנן האָט עס פערדראָסען וואָס ריש לקיש האָט געזוכט איהם איבערצושפּארען, האָט ער געמאכט א שטעכיגע בעמערקונג: "א גזלן פערשטעהט זיך אויף געוועהר וואָס ער דאַרף צו זיין מלאכה."

ריש לקיש, ועמען מען האָט שוין יעצט גערופען רבי שמעון בן לקיש, האָט די בעליידיגונג ניט געקענט פערטראָ־

נען און ער האָט איהם געענטפערט: "וואָס פאַר א טובה האָסטו מיר געטהאָן? דאָרט האָט מען מיך געריפען רבי און דאָ רופט מען מיך רבי!"

"אין האָב דיר געטהאָן די גרויסע טובה וואָס איך האָב דיך געברענגט אונטער די פליגלען פון דער שכינה," האָט ר' יוחנן איהם צוריק געענטפערט.

פון ורזים אויפרעגונג זיינען זיי ביידע קראַנק געוואָרען, און ריש לקיש האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען. זיין פרוי, וועלכע איז געווען א שוועסטער פון ר' יוחנן, איז געקומען צו איהר ברודער און האָט גענומען וויינען, זאָגענדיג: "ראַטעווע מיין מאַן, צוליעב מיינע קינדער, זעה אז איך זאָל ניט בלייבען אַן אלמנה." האָט איהר ר' יוחנן געענטפערט מיט א פסוק פון ירמיה (מ"ט): "לאָז איבער דיינע יתומים צו מיר און איך וועל זיי ערנעהרען און דיינע אלמנות זאָלען זיך אויף מיר פערלאָזען."

ריש לקיש איז געשטאָרבען. נאָך זיין טויט האָט ר' יוחנן חרטה בעקומען און האָט זיך שטאַרק גענומען צום האַרצען. האָבען זיינע תלמידים געזאָגט: "ווער וועט געהן איהם פרעהליכער מאַכען? זאָל געהן ר' אלעזר בן פדה, ווייל ער האָט א שאַרפען קאָפּ און קען גוט לערנען." איז ער געגאַנגען, האָט זיך אוועקגעזעצט פאַר איהם, און אויף יעדע תורה וואָס ר' יוחנן האָט געזאָגט, האָט ר' אלעזר בעוויזען, אז ער זאָגט ריכטיג.

"דו מיינסט, אז דו ביזט אַזוי ווי ריש לקיש?" האָט ר' יוחנן געזאָגט, "ריש לקיש איז געווען גאַנץ אַנדערש. אז איך פלעג זאָגען א תורה פלעגט ער ביי מיר פרעגען פיער און צוואַנציג קשיות און איך פלעג איהם ענטפערען פיער און צוואַנציג תירוצים, און ממילא פלעגט מיר די זאַך ווערען קלערער. אָבער דו האַלטסט אַלץ אין בריינגען בעווייזע אז איך זאָג ריכטיג. איך וויים דען ניט אז איך זאָג ריכטיג?"

און ר' יוחנן איז אַרויסגעגאַנגען מיט א צובראָכענער האַרץ, געריסען אויף זיך די קליידער, געוויינט און געשריען: "וואו ביזטו ריש לקיש? וואו ביזטו ריש לקיש?" און ער האָט אַזוי לאַנג געשריען ביז זיין מח האָט זיך געריהרט. האָבען זיינע תלמידים ניט געקענט צוזעהן זיינע גרויסע יסורים, האָבען זיי גאָט געבעטען און ער איז בעפרייט געוואָרען פון זיין שווערען לעבען.

15

א גדול און האַלט זיך קליין

רבי שמעון בן גמליאל און רבי יהושע בן קרחה און נאָך גרויסע תנאים זיינען געזעסן אין בית המדרש אויף בײנקלעך און האָבן געלערנט. רבי אלעזר בר׳ שמעון און רבי זיינען געזעסן פאַר זיי אויף דער ערד. האָבן זיי זיך אַזוי אויסגעצייכנט מיט זייערע קשיות און תירוצים, דאָס די וואָס זיינען געזעסן אויף די בײנקלעך האָבן געזאָגט: "מיר טרינקען זייערע וואַסערען (עס הייסט, מיר לערנען פון זיי תורה) און זיי זיצען אויף דער ערד!" האָט מען פאַר זיי געמאַכט בײנקלעך און מען האָט זיי אַרויפגעזעצט.

רבי שמעון בן גמליאל וועלכער איז געווען רבי׳ס פאָטער, האָט ניט געוואָלט ליידען וואָס מען האָט זיין זוהן אַרויפגעזעצט אויף א בײנקעל, ווייל ער האָט מורא געהאַט פאַר אן עין הרע. האָט ער געזאָגט: "וואָס האָט איהר געטהאָן? איך האָב איין איינציגען זוהן און איהר ווילט איך זאָל איהם פערלירען." האָט מען רבי׳ן צוריק אַוועקגעזעצט אויף דער ערד. "וואָס איז דאָס?" האָט רבי יהושע בן קרחה פּראָטעסטירט, "דער וואָס האָט א טאַטען דער דאַרף לעבען, און ווער עס האָט ניט א טאַטען דער דאַרף ניט לעבען?" מיינען האָט ער געמיינט ר׳ אלעזר׳ן וועלכער איז געווען א יתום. האָט מען איהם אויך איבערגעזעצט אויף דער ערד. אָבער ר׳ אלעזר אליין איז מיט דעם ניט געווען צופריעדען. ער האָט בעסער געוואָלט בלייבען אויפ׳ן בײנקעל, דען עס האָט איהם שטאַרק פערדראָסען וואָס מען האָט איהם געשטעלט אויף איין שטופע מיט רבי׳ן. פון דאַן פלעגט רבי אלעזר ביי יעדער געלעגענהייט זוכען צו בעווייזען אז רבי׳ס תשובות און ערקלערונגען האָבן קיין ממשות. רבי האָט זיך די זאַך גענומען צום הארצען און ער האָט זיך בעקלאָגט ביי זיין פאָטער. האָט איהם ר׳ שמעון בן גמליאל געענטפערט: "מיין זוהן, נעהם זיך ניט צום הארצען, ווייל ער איז א לייב דער זוהן פון א לייב, און דו ביזט א לייב דער זוהן פון א פוקס." און אַזוי האָט זיך דער גרויסער ר׳ שמעון בן גמליאל זיך געמאַכט קליין און אָבגעגעבען כבוד צו א מענשען וועמען ער האָט געהאַלטען גרעסער פון זיך.

16

רבי דער מאַרטירער

רבי איז געווען זעהר א קראַנקער מענש. זעקס יאָהר האָט ער געליטען אויף שטיין קראַנקהייט און זיבען יאָהר אויף צאָהנגעוועטאָג. און געקומען זיינען די קראַנקהייטען אויף איהם אלס א שטראָף פאר דעם וואָס ער האָט ניט בע־וויזען קיין רחמנות אויף א קאַלב, און אוועק זיינען די יסורים ווען ער האָט ארויסגעצייגט רחמנות אויף עטליכע קליינע קעצעלעך.

די מעשה איז אזוי געווען.

איינמאָל איז רבי געשטאַנען נעבען א שלאַכט הויז. האָט זיך דאָרט געפונען א קעלבעל וואָס מען האָט איהר גע־האַלטען גרייט צו דער שחיטה. די קעלבעל איז ענטלאָפען פון די מענשען וואָס האָבען געוואָלט איהר לעבען נעהמען און זי האָט זיך בעהאַלטען אונטער רבי'ס פאָלע. האָט רבי געזאָגט צו דער קאַלב: "געה, ווייל אויף דעם ביזטו געשאַ־פען געוואָרען." האָט מען אין הימעל שטאַרק פעראיבעל געהאט וואָס רבי האָט אזוינס געזאָגט, אז גאָט האָט בע־שאַפען לעבעדיגע ברואים כדי מענשען זאָלען זיי קוילען. האָט מען אין הימעל געזאָגט: "דערפאַר וואָס ער האָט קיין רחמנות געהאט אויף דער קעלבעל זאָלען אויף איהם קומען יסורים."

דרייצעהן יאָהר איז נאָכדעם רבי קראַנק געווען און האָט געליטען גרויסע יסורים. רבי איז פון זיינע יסורים בעפרייט געוואָרען דורך אן אנדער צופאַל.

איינמאָל האָט א דיענסט געקעהרט זיין הויז. קעה־רענדיג האָט זי געפונען עטליכע ניי געבוירענע קעצלעך, האָט זי זיי געוואָלט ארויסוואַרפען אין דרויסען. רבי האָט דאָס דערזעהן האָט ער געזאָגט: "לאָז זיי צורוה! זיי זיי־נען גאָט'ס בעשעפעניסען. ער האָט אויף זיי רחמנות, דאַר־פען מיר אויך רחמנות האָבען אויף זיי." האָט מען אין הימעל געזאָגט: "דערפאַר וואָס ער צייגט ארויס רחמנות וועלען מיר זיך מרחם זיין אויף איהם."

17

גוטסקייט ברייננט גוטע רעזולטאטען

רבי איז איינמאָל געקומען אין דער שטאָדט וואו ר׳ אלעזר בר׳ שמעון האָט אמאָל געלעבט. האָט ער זיך נאָכגעפרעגט: "האָט יענער צדיק איבערגעלאָזען א זוהן?" האָט מען איהם געענטפערט: "יא, ער האָט א זוהן, אָבער ער איז גאַנץ אנדערש פון זיין פאָטער. ער לאָזט זיך פערפיהרען פון ניט אנשטענדיגע פרויען." האָט רבי דעם בחור גענומען צו זיך אהיים, האָט איהם געגעבען דעם טיטעל "רבי", כדי ער זאָל האָבען רעספעקט פאר זיך אליין און וויסען אז ער דארף זיך אויפפיהרען אָרענטליך, און נאָכדעם האָט ער איהם איבערגעגעבען צו זיין מוטער׳ס א ברודער, ר׳ שמעון בן איסי בן לקוניא, אז ער זאָל מיט איהם לערנען. יעדען טאָג פלעגט דער בחור אלץ שרייען: "איך וויל געהן צוריק אין מיין שטאָדט." האָט רבי צו איהם געזאָגט: "מען האָט דיך געמאכט פאר א חכם, א גאָלדענעם מאַנטעל האָט מען דיר אָנגעטהאָן, און רבי רופט מען דיך, און דו שרייסט דו ווילסט צוריק אהיים!" האָט דער בחור געענטפערט: "איך וועל דאָס מעהר ניט זאָגען. איך וועל זיך האלטען ביי מיין שבועה וואָס איך האָב געגעבען און זיך ניט בעטען צוריק אהיים."

ווען ער איז גרויס געוואָרען איז ער געקומען, זיך אוועקגעזעצט אין רבי׳ס ישיבה לערנען. רבי האָט דערהערט זיין שטימע, האָט ער געזאָגט: "איך הער א קול וואָס איז עהנליך צו רבי אלעזר בר׳ שמעון׳ס." האָט מען איהם געענטפערט: "דאָס איז זיין זוהן." האָט זיך רבי שטארק געפרעהט.

18

ר׳ טרפון און זיין איניקעל

רבי איז איינמאָל געקומען אין דער שטאָדט וואו רבי טרפון האָט אמאָל געלעבט. האָט ער געפרעגט ביי די שטאָדטלייט: "האָט יענער צדיק וואָס פלעגט זיך שווערען ביי זיינע קינדער איבערגעלאָזען א זוהן?" (ר׳ טרפון האָט געהאט

אַ געוואוינהייט זיך צו שווערען ביי זיינע קינדער.) האָט מען איהם געענטפערט: "קיין זוהן האָט ער ניט איבער־געלאָזען, אבער אַן איינקעל יא — דער זוהן פון זיינע אַ טאָכטער. אבער ער איז זעהר ווייט פון זיין פרומען זיידען. ער לאָזט זיך פערפיהרען פון אויסגעלאַסענע פרויען". רבי האָט איהם געלאָזט ברייגגען צו זיך און האָט געזאָגט צו איהם: "אויב דו וועסט תשובה טהאָן וועל איך דיר געבען מיין טאָכטער." האָט ער תשובה געטהאָן. מאנכע זאָגען אז ער האָט מיט רבי'ס טאָכטער חתונה געהאַט און נאכדעם האָט ער זיך מיט איהר גע'גט, און אנדערע זאָגען אז ער האָט מיט איהר גאָר ניט חתונה געהאַט. דאס האָט ער אַזוי גע־האנדעלט כדי מען זאָל ניט זאָגען אז ער האָט תשובה געטהאָן צוליעב אַ פרוי.

19

אַ קורצער און פאַסט לאַנגע תעניתים

ווען רבי זירא האָט געהאַלטען אין פערלאָזען בבל צו געהן נאָך ארץ ישראל האָט ער פריהער געפאַסט הונדערט תעניתים, אַז ער זאָל פערגעסען אַלעס וואס ער האָט געלע־רענט אין בבל (תלמוד בבלי), ווייל די סיסטעם פון לערנען אין ארץ ישראל איז געווען אַ גאַנץ אנדערע, אַן איינפאַכע און מיט ווייניגער פּלפּול. נאכדעם האָט ער געפאַסט נאָך הונדערט תעניתים אַז ר' אלעזר זאָל ניט שטאַרבען אין זיין צייט און עס זאָלען אויף איהם ניט פאַלען די קהל'שע עסקים וועלכע ר' אלעזר פלעגט בעזאָרגען. צולעצט האָט רבי זירא געפאַסט נאָך הונדערט תעניתים אַז דער פייער פון גיהנם זאָל אויף איהם קיין שליטה האָבען. נאכדעם האָט ער פאַר דרייסיג טעג צייט געמאַכט אויף זיך פּראָבען. ער פלעגט אויסהייצען דעם אויווען, ארייגקריכען אין פייער און דער פייער פלעגט איהם גאָר ניט שאַדען. איינמאָל האָט מען איהם געגעבען אַ בייז אויג, האָט ער זיך צוגעברענט די קניע. האָט מען איהם דערפאַר אַ נאָמען געגעבען „דער קורצער מיט די צוברענטע קניע."

20

אליין לערנען איז ניט דער עיקר

ריש לקיש האָט אמאָל בעצייכענט די קברים פון די רבנן. די קברים זיינען שוין געוועזן אלט און פערלאָזען און פון א סך האָבען שוין געפעהלט די מצבות. ווען ער האָט גענומען זוכען דעם קבר פון רבי חייא האָט ער איהם ניט געקענט געפינען. האָט דאָס איהם שטארק באנג געטהאָן און ער האָט אויסגערופען: "רבונו של עולם! שוין זשע בין איך ניט ווערט אז איך זאָל געפינען דעם קבר פון דעם צדיק? האָב איך דען ניט געלערנט תורה אזוי ווי ער?" איז ארויס א בת קול פון הימעל און האָט געזאָגט: "תורה פאר זיך אליין האָסטו טאקע געלערנט אזוי ווי ער, אָבער לערנען מיט אנדערע אזוי ווי ער האָט געטהאָן, דאָס האָסטו ניט."

21

צדיקים אין גן עדן

רבי זירא האָט איינמאָל אזוי דערצעהלט:

"נעכטען האָט זיך צו מיר בעוויזען אין חלום רבי יוסי, דער זוהן פון רבי חנינא. האָב איך איהם געפרעגט: "נעבען וועמען זיצסטו דאָרט אין גן עדן?" האָט ער מיר געענט־פערט: "נעבען ר' יוחנן." "און ר' יוחנן נעבען וועמען זיצט ער?" "נעבען ר' ינאי". "און ר' ינאי נעבען וועמען?" "נעבען ר' חנינא". "און ר' חנינא נעבען וועמען?" "נעבען ר' חייא".

האָב איך געפרעגט: "פארוואָס זיצט ניט ר' יוחנן נע־בען ר' חייא'ן?" האָט ער מיר געענטפערט: "אין אַן אָרט וואו עס ברענען פאקלען און עס פליהען פונקען פייער, ווער דארף עס דאָרט האָבען א שמיעד צו בלאָזען אין א בלאָזאק? עס איז דאָ גענוג פייער אָהן איהם."

חביבא בר סורמקי דערצעהלט אזא געשיכטע:

"איך האָב געקענט א תלמיד חכם וואָס אליהו הנביא פלעגט צו איהם אָפט ארייננקומען. איינמאָל האָב איך בע־מערקט אז אין דער פריה זיינען די אויגען זיינע געווען גוט און אין אבענד האָבען זיי אויסגעזעהן ווי אָנגעברענט פון א פייער. האָב איך איהם געפרעגט וואָס דאָס בעדייט.

האָט ער מיר אַזוי דערצעהלט: "איך האָב געבעטען אליהו'ן ער זאָל מיר צייגען ווי די צדיקים געהען אַרום אין הימעל. האָט מיר אליהו געזאָגט אַז אויף אַלעמען מעג איך קוקען, נאָר ניט אויף דעם שטוהל אויף וועלכען עס זיצט ר' חייא. האָב איך איהם געפרעגט ווי אַזוי איך זאָל דערקענען ר' חייא'ס שטוהל, האָט ער מיר געגעבען אַזאַ סימן: ביי די אַנדערע שטוהלען דרעהען זיך אַרום מלאכים און זיי העלפען די צדיקים אַרונטערצוגעהן און אַרויפצוגעהן, אָבער ר' חייא געהט אַליין אַרויף און אַראָב. איך האָב זיך ניט געקענט איינהאַלטען און האָב דאָך אַ קוק געטהאָן. זיינען אַרויס צוויי פייערדיגע פונקען און האָבען מיר אַ שלאַג געטהאָן און מיר קאַליע געמאַכט די אויגען. אויף מאָרגען בין איך געגאַנגען אויף דעם קבר פון ר' חייא און האָב איהם געזאָגט אַז איך לערן זיין ביילאַגע (תוספתאָ) וואָס ער האָט געגעבען צו דער משנה, און איך בין געהיילט געוואָרען."

22

איינגעזאָגט אַ סוד פון הימעל

אליהו איז געווען אָן אָפטער אַריינגעהער אין רבי'ס ישיבה. איין טאָג האָט ער זיך פערשפּעטיגט. האָט איהם רבי געפרעגט ווארום ער האָט זיך פערשפּעטיגט, האָט אליהו אַזוי געענטפערט: "ביז איך וועק אויף אברהם'ען און העלף איהם אָבוואַשען די הענד, און וואַרט ביז ער דאַווענט אָב, און איך לייג איהם ווידער שלאָפען, און אַזוי אויך מיט יצחק'ען און מיט יעקב'ען, געהט אַוועק די צייט." האָט רבי געפרעגט: "פאַר וואָס זעהסטו ניט אַז זיי זאָלען אַלע דריי דאַווענען צוזאַמען?" האָט אליהו געענטפערט: "ווען אַלע דריי צוזאַמען זאָלען תפלה טהאָן איז זייער זכות אַזוי גרויס, דאָס זיי קענען אַראָבברייגען משיח'ן פאַר דער צייט."

"זיינען דאָ אויף דיזער וועלט מענשען מיט אַזאַ גרויסען זכות?" האָט רבי געפרעגט.

"יאָ עס זיינען דאָ", האָט אליהו געענטפערט. "דאָס זיינען ר' חייא און זיינע זיהן".

רבי האָט גוזר תענית געווען און גערופען ר' חייא'ן מיט זיינע זיהן אין שוהל. ר' חייא האָט אַ זאָג געטהאָן "משיב

הרוח", האָט גענומען בלאָזען א ווינד. ער האָט א זאָג געטהאָן "מוריד הגשם", האָט אָנגעהויבען צו געהן א רעגען. האָט ער געוואָלט זאָגען וואָס ווייטער שטעהט, "מחיה המתים", האָט די וועלט אציטער געטהאָן. אין הימעל האָט מען אָנגעהויבען פרעגען: "ווער האָט עס אָבגעטראָגען א סוד פון הימעל אויף דער ערד?" האָט זיך ארויסגעוויזען אז דאָס האָט געטהאָן אליהו. האָט מען געבראכט אליהו'ן און מען האָט איהם געשלאָגען מיט זעכציג פייערדיגע ריטער, ווייל צוליעב איהם האָט עס שוין געהאלטען דערביי אז אלע מתים זאָלען צוריק לעבעדיג ווערען. אָבער אליהו הנביא האָט זיך פאַרשטעלט פאר א פייערדיגען בער, איז ארייגעלאָפען אין שוהל און האָט צושטערט דעם דאַווענען.

23

א חכם יאָ, א רבי ניט

שמואל ירחינאה איז געווען רבי'ס לייב־ארצט. איינמאָל איז רבי קראַנק געוואָרען אויף די אויגען. האָט שמואל געוואָלט איהם ארייננגיסען א מעדיצין אין די אויגען, אָבער רבי האָט געזאָגט אז ער וועט דאָס ניט קענען פערטראָגען. האָט שמואל געזאָגט: "לאָמיך דיר די מעדיצין אָנשמירען אויף די אויגען לעפלעך". האָט רבי אלץ מורא געהאט אז ער וועט עס ניט קענען פערטראָגען. האָט שמואל אריינגעגאָסען די מעדיצין אין א פוסטען רעהר, דאָס אונטערגעליינט רבי'ן צוקאָפּענס, און די שטאַרקייט פון די מעדיצין איז דורכגעדרונגען דעם קראַנקען'ס קאָפּ ביז עס איז אריין אין זיינע אויגען און ער איז געהיילט געוואָרען.

רבי האָט פיעל מאָל געוואָלט געבען סמיכה צו דעם וואונדערליכען דאָקטאָר וואָס האָט אויפגעהאלטען זיין געזונד, אָבער עס האָט זיך איהם ניט איינגעגעבען צוליעב פערשיעדענע אורזאַכען. רבי האָט די זאַך זיך שטאַרק גענומען צום הארצען, אָבער שמואל האָט איהם געטרייסט, זאָגענדיג:

"מען האָט מיר געציינט דעם ספר פון אדם הראשון און וועלכען עס איז אויסגשריבען די צוקונפט פון יעדען מענשען אויף דער וועלט. דאָרט האָב איך געלעזען: שמואל ירחינאה וועט האָבען דעם טיטעל חכם, אָבער ניט דעם טיטעל רבי."

24

דער טויט פון רבה בר נחמני

רבה בר נחמני האָט זיין לעבען פערלאָרען צוליעב פער־פאָלגונג. מוסרים זיינען געקומען צום קעניג און האָבען אויף איהם געזאָגט: "עס איז דאָ א מאַן ביי אידען וואָס עס קומען צו איהם צוועלף טויזענד מענשען איין חודש אין זומער און נאָך צוועלף טויזענד מענשען איין חודש אין ווינטער, צו הערען זיינע דרשות, און דערוויילע דרעהען זיי זיך אַרויס פון צאָהלען דעם מלך'ס צינזען, ווייל די קאָלעקטאָרען גע־פינען זיי ניט אין דער היים." מיינען האָבען די מוסרים געמיינט רבה בר נחמני צו וועמען אידען פלעגען קומען אין ניסן צו הערען די דינים פון פסח און אין תשרי צו הערען דינים פון סכות.

די רעגיערונג האָט אַרויסגעשיקט א בעאַמטען. האָט ער שוין רבה בר נחמני'ן ניט געפונען. ער איז ענטלאָפען פון פומבדיתא, איז געגאַנגען פון שטאָדט צו שטאָדט ביז ער איז צוריק געקומען אין פומבדיתא, מיינענדיג אַז דאָרט וועט איהם שוין דער רעגיערונגס בעאַמטער מעהר ניט זוכען. אָבער דער בעאַמטער איז איהם נאָכגעלאָפען פון שטאָדט צו שטאָדט, ביז ער איז אויך אָנגעקומען אין פומבדיתא.

דער בעאַמטער איז גראַדע אריינגעפאָהרען אין דער אכסניא וואו רבה האָט זיך בעהאַלטען. האָבען די דיענער געבראַכט א טיש פאַר דעם בעאַמטען און איהם געגעבען צו טרינקען צוויי כוסות וויין. נאָכדעם האָבען זיי דעם טיש צוגענומען פון איהם. צוויי איז א גראַדע צאָהל, און א גראַדע צאָהל צו טרינקען איז געווען פערררעכענט פאַר א שעדליכע זאַך. האָט זיך דעם בעאַמטען'ס קאָפּ אומגעדרעהט און זיין פנים האָט זיך פאַרקעהרט ריקווערטס.

די דיענער פון דער אכסניא זיינען געקומען צו רבה'ן און האָבען געפרעגט: "וואָס זאָלען מיר טהאָן? ווי זאָלען מיר איהם רעטען? ער איז דאָך א בעאַמטער פון דער רע־גיערונג." האָט רבה זיי געענטפערט: "שטעלט צוריק דעם טיש פאַר איהם, גיט איהם נאָך א כוס וויין צו טרינקען, נאָכדעם נעהמט דעם טיש צוריק אַוועק, וועט ער געהיילט ווערען."

מען האָט אזוי געטהאָן און ער איז געהיילט געוואָרען.
„איך פערשטעה," האָט ער געזאָגט, „אז דער גרויסער מאַן וועמען איך זוך געפינט זיך דאָ." האָט ער נאָכגעזוכט און האָט איהם געפונען. האָט דער בעאמטער אזוי געזאָגט: „איך וועל פון דאנען אוועקגעהן, אויב מען וועט מיך אפילו הרג'ענען וועל איך איהם ניט ארויסגעבען, אָבער טאָמער וועט מען מיך סתם מאטערען, וואָס דאָס איז אמאָל ערגער פון טויט, וועל איך איהם אפשר ארויסגעבען."

דער בעאמטער האָט רבה'ן אריינגעפיהרט אין א צימער און האָט פארשלאָסען די טיהר הינטער איהם. האָט רבה געזאָגט א תפלה און עס איז איינגעפאלען א וואנד. נאָכדעם איז ער ענטלאָפען אין א וואלד און האָט זיך געזעצט אויף דעם וואָרצעל פון אָן אָבגעהאקטען טייטעלבוים און גענומען לערנען. גראדע צו יענער צייט האָט מען אין הימעל געלערנט א דין וועגען נגעים, און מען האָט זיך דארט ניט געקענט איינינגען וועגען דעם דין, אויב עס איז טהור, אָדער טמא. איז געבליבען אז מען זאָל ברייננען רבה בר נחמני אין הימעל און פרעגען ביי איהם. האָט מען געשיקט נאָך איהם דעם מלאך המות.

אָבער אזוי ווי רבה האָט געהאלטען כסדר אין לערנען, האָט דער מלאך המות ניט געקענט צוקומען צו איהם. דערווייל האָט אָנגעהויבען צו בלאָזען א ווינט און האָט גערוישט צווישען די צווייגען. רבה האָט געמיינט אז דאָס געהען סאָלדאטען איהם פאנגען, האָט ער זיך ערשראָקען און האָט געזאָגט: „בעסער שטארבען איידער אריינצופאלען אין די הענד פון דער רעגיערונג." און ווען ער איז געשטאָרבען, האָט ער אויסגערופען: „טהור, טהור!" איז ארויס א בת קול פון הימעל און האָט געזאָגט: „וואויל איז צו דיר, רבה, וואָס דיין קערפער איז געווען טהור, און דיין נשמה איז ארויס מיט טהור."

ווען אביי און די רבנן האָבען זיך דערוואוסט פון רבה'ס טויט, זיינען זיי ארויס איהם מקבר זיין, אָבער זיי האָבען ניט געוואוסט וואו ער געפינט זיך. זיינען זיי געגאנגען אין פעלד, ביז זיי האָבען געזעהן ווי פויגעלעך שטעהען אויף איין אָרט און האלטען אויסגעשפרייט זייערע פליגלען, אזוי ווי זיי וואָלטען בעשיצען אימיצען פון דער זון. האָבען זיי געזאָגט: „אָט דארט מוז ער זיין."

דריי טעג און דריי נעכט האָט מען רבה'ן בעקלאָגט.

נאָכדעם איז פון הימעל אראָבגעפאלען א צעטעל מיט׳ן אויפשריפט: ״ווער עס שיידט זיך יעצט אָב פוי עם טרויער זאָל זיין אין חרם.״ האָט מען איהם בעקלאָגט גאַנצע זיבען טעג. איז נאָכדעם אראָבגעפאלען א צעטעל שוין מיט אַן אנדער אוישריפט: ״יעצט קענט איהר געהן לשלום אהיים.״

אין דעם טאָג וואָס רבה בר נחמני איז געשטאָרבען האָט זיך אויפגעהויבען א שטארקער שטורם ווינד, האָט אוועקגעטראָגען א גוי׳אישען סוחר וואָס איז געפאָהרען רייטענדיג אויף א קאמעל, און האָט איהם פערטראָגען פון איין זייט ברעג טייך און איהם געשליידערט אויף דעם אנדער זייט ברעג טייך.

״וואָס איז אזוינס היינט געשעהן?״ האָט דער סוחר געפרעגט ביי מענשען.

ס׳טייטש, דו ווייסט נים?״ האָט מען איהם געענט־פערט. ״רבה בר נחמני איז דאָך היינט געשטאָרבען.״ האָט דער סוחר אויפגעהויבען זיינע אויגען צום הימעל און האָט אזוי געזאָגט: ״רבונו של עולם! די גאַנצע וועלט איז דיינע, און רבה בר נחמני איז אויך דיינער — דו ביזט זיינער און ער איז דיינער, טאָ וואָס איז די וועלט שולדיג? פארוואָס ווילסטו איהר חרוב מאַכען?״ איז באלד דער שטורם שטיל געוואָרען.

25
דאנקבארקייט

רבי שמעון בן חלפתא איז געווען א שווערער מענש, א פעט לייביגער. איינמאָל אין א זעהר ווארימען טאָג איז ער געזעסען אויף א שפיץ בארג. זיין טאָכטער איז געזעסען נע־בען איהם. האָט ער געזאָגט צו איהר: ״טאָכטער מיינע! בלאָז אויף מיר א ביסעל מיט׳ן פאָכער און איך וועל דיר דערפאר גיבען א בינטעל שמעקעדיגע בלומען.״ דערווייל האָט אָנגעהויבען צו בלאָזען א געשמאַקער ווינטעל. האָט רבי שמעון געזאָגט צו זיין טאָכטער: ״ווי רענקסטו, ווי פיעל אַן ערך בינטלעך בלומען קומט ארויס דעם בעשעפער פון אזא קיהלען, מחיה׳דיגען ווינטעל?״

26

א מענש דאַרף אָבהיטען עטיקעטע

ר׳ תנחום בר חנילאי זאָגט :

א מענש דאַרף זיך נים פיהרען אַנדערש ווי די עטיקעטע פון דעם אָרט אין וועלכען ער געפינט זיך. משה האָט פערבראַכט פערציג טעג אין הימעל האָט ער נים געגעסען. די מלאכים וואָס זיינען אַרונטער אויף דער ערד, ווען זיי האָבען בעזוכט אברהם אבינו, האָבען געגעסען.

אָבער קען דאָס זיין אַז די מלאכים האָבען טאַקע געגעסען? עס הייסט נאָר זיי האָבען זיך געמאַכט ווי זיי עסען.

27

אברהם אבינו׳ס געסט

רבי חמא בר חנינא דערצעהלט אזוי :

דאָס איז געווען דעם דריטען טאָג נאָכדעם ווי אברהם האָט זיך מל געווען. איז דער אייבערשטער געקומען איהם מבקר חולה זיין, און יענעם טאָג האָט דער אייבערשטער אַרויסגענומען די זון פון איהר שייד, אום עס זאָל ווערען א גרויסע היץ און מענשען זאָלען נים געהן אין וועג, און אברהם אבינו זאָל זיך נים דאַרפען בעמיהען אויפצונעהמען דורכרייזענדע.

אברהם אבינו האָט געהייסען זיין דיענער אליעזר, ער זאָל אַרויסגעהן אין דרויסען און זעהן אויב עס געהען דאָך דורך רייזענדע. אליעזר איז אַרויס און האָט קיינעם געפונען. "איך גלויב דיר נים," האָט אברהם אבינו געזאָגט און איז אַליין אַרויסגעגאַנגען. ביי׳ם טיהר האָט ער געזעהן די שכינה.

די דריי מלאכים וואָס האָבען בעזוכט אברהם אבינו זיינען געווען מיכאל, גבריאל און רפאל. מיכאל איז געקומען אָנזאָגען שרה׳ן אַז זי וועט האָבען א זוהן, רפאל איז געקומען היילען אברהם׳ן, און גבריאל איז געקומען איבערקעהרען סדום. מיכאל איז מיטגעגאַנגען מיט גבריאל׳ן אום צו ראַטען לוט׳ן פון דער איבערקעהרענים.

28

אברהם דער פאָטער פון יצחק

דעם טאָג וואָס אברהם האָט ענטוואוינט זיין זוהן יצחק, האָט ער געמאַכט אַ גרויסע סעודה. האָבען די גוים צווישען זיך געמורמעלט: "האָט איהר אַזוינס געזעהן? אַ זקן מיט אַ זקנה האָבען אַריינגענומען אַן אונטערגעוואָרפענעם קינד פון גאַס און זיי זאָגען אַז עס איז זייער זוהן. און דאָס איז נאָך ניט גענוג פאַר זיי — זיי מאַכען אַ גרויסען מאָהל־צייט איינצורײדען דעם עולם אַז דאָס איז טאַקי זייערער."

אַז אברהם האָט געהערט ווי מען רעדט אַזוי וועגען זיין קינד, האָט ער איינגעלאַדען צו זיך די גרעסטע מענער פון זיין צייט, און אונזער מוטער שרה האָט איינגעלאַדען די פרויען פון יענע מענער, און יעדע איינע פון די פרויען האָט מיטגעבראַכט איהר זוהן, אָבער זיין זויגערין האָט זי ניט מיטגעבראַכט. און אַ נס איז געשעהן מיט אונזער מוטער שרה וואָס איהרע צוויי בריסט האָבען זיך געעפענט ווי צוויי קוואַלען; און זי האָט אַלע קינדער געגעבען צו זויגען.

דאָך האָבען שלעכטע מענשען ניט אויפגעהערט צו בערײדען. זיי האָבען געזאָגט: "מילא, עס קען אַמאָל טרעפען אַז אַ פרוי פון ניינציג יאָהר זאָל ווערען אַ מוטער, אָבער ווי קען אַ מאַן פון הונדערט יאָהר ווערען אַ פאָטער?"

גלייך נאָכדעם איז יצחק'ס געשטאַלט געוואָרען זעהר עהנליך צו אברהם'ס, און דאַן האָבען אַלע געזאָגט: "אברהם הוליד את יצחק," אברהם איז דער פאָטער פון יצחק.

29

אַז מען האָקט האָלץ פלידהען שפּענער

רבת, דער זוהן פון רב הונא האָט געהאַט אַ וואַלד ביים ברעג פון אַ טייך. האָבען מענשען איהם געבעטען ער זאָל אויסהאַקען אַ טייל פון וואַלד, אום פריי צו מאַכען דעם וועג אין טייך פאַר שיפען. "וואָס וועט העלפען אַז איך וועל אויסהאַקען מיינע בוימער?" האָט רבה בר רב הונא געזאָגט, "זועז עס זיינען דאָ נאָך וועלדער פון ביידע זייטען, און די

בעלי בתים פון יענע וועלדער וועלען זייערע ביימער קיינמאָל ניט אויסהאַקען — טאָ וואָס לוינט עס זיך?״

אַ צייט שפּעטער איז רבה בר רב נחמן דורכגעפאָהרען דעם טייך אין אַ קליין שיפעל, האָט ער דערזעהן דעם וועלדעל וואָס איז געשטאַנען ביים ברעג טייך. ״וועמעס איז דאָס?״ האָט ער געפרעגט. האָט מען איהם געזאָגט אַז דאָס געהערט צו רבה בר רב הונא. רבה בר רב נחמן האָט עס גערעכענט פאַר אַן אונרעכט וואָס דער אַנדער רבה האָט זיין וואַלד ניט געלאָזט אויסהאַקען, און ניט פרעגענדיג, אויב יענער האָט עפּעס אַן ערקלעהרונג צו געבען, האָט ער געזאָגט צו די מענשען: ״האַקט!״ האָבען זיי גענומען האַקען די ביימער. ווען רבה בר רב הונא איז געקומען און געפונען רבה בר רב נחמן האַקען זיין וואַלד, האָט ער מיט כעס אויסגערופען: ״דער וואָס האַקט די ביימער זאָלען ביי איהם אָבגעהאַקט ווערען זיינע צווייגען.״ מיינען האָט ער געמיינט, אַז יענעמ׳ס קינדער זאָלען שטאַרבען. און עס ווערט דערצעהלט, אַז דעם גאַנצען לעבען פון רבה בר רב הונא האָבען ביי רבה בר רב נחמן קיין קינדער זיך געהאַלטען.

30

די גן עדן בלעטער

רבה בר אבוה האָט זיך געטראָפען מיט אליהו׳ן. האָט איהם אליהו אריינגעפיהרט אין גן עדן און געזאָגט צו איהם: ״שפּרייט אויס דיין מאַנטעל, קלייב אָן און נעהם מיט פון יענע גן עדן בלעטער.״ רבה האָט אזוי געטהאָן. ווען ער איז אַרויסגעגאַנגען האָט ער געהערט אַ שטימע זאָגען: ״רבה עסט אויף זיין חלק עולם הבא.״ רבה האָט גלייך אויסגעטרייסעלט זיין מאַנטעל און אַוועקגעוואָרפען די בלעטער. אָבער דער זיסער ריח פון די בלעטער האָט זיך איינגעזאַפּט אין דעם מאַנטעל. האָט ער דעם מאַנטעל פערקויפט פאַר צוועלף טויזענד רענדלעך, און אזוי ווי ער האָט פון דעם געלד קיין הנאה געוואָלט האָבען, האָט ער דאָס צוטיילט צווישען זיינע איידעמס.

מסכת בבא בתרא

1

דער קנעכט וואָס איז געוואָרען א מלך

הורדוס איז געווען א קנעכט ביי די חשמונאים. האָט ער געוואָרפען אַן אויג אויף א טאָכטער פון די חשמונאים. איין טאָג האָט ער געהערט א בת קול אויסרופען: "א קנעכט וואָס וועט זיך בונטעווען דיזען יאָהר וועט האָבען הצלחה." האָט הורדוס אויסגע׳הרג׳עט אלע מענער און האָט איבער־געלאָזען די מיידעל, וועלכע איז נאָך דאַן געווען זעהר יונג, כמעט א קינד. ווען די מיידעל האָט אָנגעהויבען צו פער־שטעהן אז הורדוס מיינט איהר צו נעהמען פאַר א ווייב, איז זי ארויף אויף א דאַך און האָט הויך אויס׳ן קול אויסגערופען:

"ווער עס וועט קומען און זאָגען אז ער שטאַמט ארויס פון די חשמונאים, זאָלען אלע וויסען, אז ער איז א קנעכט, ווייל פון די חשמונאים איז קיינער ניט פערבליבען, אויסער א קליין מיידעל, און דיזע מיידעל וועט באלד שטאַרבען!"

און גלייך ווי זי האָט דאָס ארויסגעזאָגט האָט זי זיך אַראָבגעוואָרפען פון דאַך אויף דער ערד און זי איז גע־שטאָרבען.

הורדוס האָט איהר קערפּער געהאַלטען אין האָניג זיבען יאָהר, כדי עס זאָל אָנהאַלטען די פרישקייט. ער האָט גע־וואָלט אז מען זאָל גלויבען אז זי לעבט נאָך און אז ער האָט חתונה געהאט מיט א בת מלך.

וויסענדיג אז די אידישע געלעהרטע זיינען געגען איהם, האָט ער זיי אלעמען אויסגע׳הרג׳עט. ער האָט איבערגעלאָזען

בבא בן בוטא, כדי ער זאָל האָבען ביי זעמען אַן עצה צו פרעגען.

נאָכדעם האָט ער פאַר בבא בן בוטא געמאַכט אַ קרוין פון אינגעל־פעל, וואָס האָט שטעכעדינגע האָאָר, אַזוי ווי נאָדלען. און ווען ער האָט בבא'ן די קרוין אָנגעטהאָן האָט ער איהם מיט די שפּיציגע נאָדלען דורכגעלעכערט די אויגען און איהם בלינד געמאַכט.

ווען בבא בן בוטא איז שוין געוועזען בלינד און האָט שוין ניט געקענט זעהן, איז הורדוס צו איהם געקומען און געזאָגט:

"זעה וואָס דער שלעכטער קנעכט האָט געטהאָן! ער האָט אויסגע'הרג'עט די חשמונאים און ער האָט אויסגע־הרג'עט די אידישע געלעהרטע."

בבא בן בוטא האָט ניט געוואוסט ווער עס רעדט צו איהם, האָט ער געזאָגט: "וואָס קען איך איהם טהאָן?"

"שילט איהם!" האָט געזאָגט הורדוס, וועלכער האָט געוואָלט אויסגעפינען וואָס אידען דענקען פון איהם.

"אין קהלת שטעהט אַז אפילו אין די געדאַנקען טאָר מען אַ מלך ניט שילטען", האָט בבא בן בוטא געענטפערט.

"אָבער דער דאָזיגער איז דאָך ניט אַן אמת'ער מלך". האָט הורדוס ווייטער געזאָגט.

"ווען אפילו ער זאָל זיין אַזוי אַ רייכער מאַן", האָט בבא בן בוטא געענטפערט, "טאָר איך איהם אויך ניט שילטען, ווייל עס שטעהט ווייטער אין קהלת, אַז אפילו אין דיין שלאָף צימער זאָלסטו אַ רייכען מאַן ניט שילטען. און ווען אפילו ער זאָל זיין בלויז אַ נשיא, שטעהט עס געשריבען אין דער תורה אַז דו זאָלסט ניט שילטען אַ נשיא וואָס געפינט זיך אין דיין פאָלק."

"דאָס איז גערעדט ווען ער פיהרט זיך אויף ווי אַ איד," האָט הורדוס ווייטער גענומען העצען, "אָבער דיזער האַנ־דעלט ניט ווי אַ איד."

"איך האָב מורא פאַר איהם", האָט בבא בן בוטא גע־זאָגט.

"דאָ איז קיינער ניטאָ, בלויז איך און דו."

"עס איז אָבער דאָ אַ פּסוק אַז אַ פויגעל קען אויך אָב־טראָגען."

זעהענדיג אַז בבא בן בוטא וויל איהם אַלץ ניט שילטען, האָט הורדוס געזאָגט:

"ווען איך וואָלט געוואוסט אַז די אידישע געלעהרטע זיינען אַזוי עהרליך און פּאַרזיכטיג וואָלט איך זיי ניט אויס־גע'הרג'עט. אָבער יעצט, אַז איך האָב שוין דאָס אָבגע־טהאָן, וואָס קען איך טהאָן אום זיך אויסצולעזען פון מיין פער־ברעכען ?"

ווען בבא בן בוטא האָט זיך דערוואוסט ווער עס רעדט צו איהם, האָט ער איהם אַזוי געענטפערט:

"דער וואָס האָט אויסגעלאָשען די ליכט פון דער וועלט, דער זאָל צוריקגעבען דער וועלט איהר ליכט. דער וואָס האָט בלינד געמאַכט די אויגען פון דער וועלט, דער וואָס האָט אויסגעהרג'עט די חכמים, וואָס זיינען די אויגען פון דער וועלט, דער זאָל זיך אָבגעבען מיט דער ארבייט פון אי־בערבוי'ען דעם בית המקדש, וועלכער איז אויך די אויג פון דער וועלט."

"איך האָב מורא", האָט הורדוס געזאָגט, "אַז די רוימישע רעגיערונג, וועלכע געוועלטיגט איבער אונז, וועט מיר ניט געבען די ערלויבניס דאָס צו טהאָן."

"אויב דו ווילסט יוצא זיין פאר דער רוימישער רעגיערונג, דאַן טהו אַזוי", האָט בבא געזאָגט, "שיק אַ שליח נאָך רוים ער זאָל כלומר'שט דאָרט אָנפרעגען. זאָל דער שליח זיך זא־מען אַ יאָהר אויף דער רייזע אהין, זאָל ער זיך זאמען נאָך אַ יאָהר דאָרט אין רוים, און די רייזע צוריק זאָל ביי איהם אויך נעהמען אַ יאָהר, און דערווייל וועסטו שוין האָבען די אַלטע געביידע ארונטערגעוואָרפען און אַ נייע וועט שטעהן אויף איהר אָרט."

הורדוס האָט אַזוי געטהאָן. אין דריי יאָהר ארום איז דער שליח געקומען און האָט איהם איבערגעגעבען די תשובה פון דער רוימישער רעגיערונג: "אויב דו האָסט נאָך ניט איינגעבראָכען דעם אַלטען בנין, זאָלסטו אויף ווייטער ניט ארונטערוואַרפען. אויב דו האָסט ארונטערגעוואָרפען דעם אַלטען בנין און קיין נייעם האָסטו נאָך ניט געבוים, זאָלסטו ניט בויען. נאָר אויב דו האָסט שוין ארונטערגעוואָרפען און אויסגעבוים, זאָלסטו וויסען אַז דו ביזט ניט מעהר ווי אַ קנעכט, אַ חצוף, וואָס טהוט אליין זאכען און פרעגט ניט. דו מיינסט אַז דו ביזט אַ גרויסער העלד מיט דעם וואָס דו האָסט אויסגע'הרג'עט אַלע גרויסע אידישע מענער, אָבער מיר האָבען דיין גאַנצען יחוס שוואַרץ אויף ווייס, אַז דו ביזט ניט קיין מלך און ניט אַ בן מלך."

הורדוס האָט אָבער דערוויייל די ארבייט פון דעם בית המקדש פערענדיגט, און מען דערצעהלט, אז ווער עס האָט ניט געזעהן דעם בנין פון הורדוס, האָט קיינמאָל געזעהן א שעהנעם בנין אין זיין לעבען.

רבה דערצעהלט אז הורדוס האָט דעם בית המקדש געבויט פון גרינעם און ווייסען מירמעלשטיין. אנדערע זאָגען אז דערצו איז געווען נאָך א דריטער סאָרט מירמעלשטיין וואָס האָט געהאט דעם קאָליר פון זאמד. איין רייהע שטיינער איז געווען אריינגענומען אינווענינ און די אנדער רייהע איז געווען ארויסגעשטעלט. הורדוס האָט געוואָלט די ווענד בעפוצען מיט גאָלד, האָבען די רבנן געזאָגט אז עס איז בעסער אזוי, אָהן גאָלד, ווייל די קאָלירען פון די שטיינער האָבען געמאכט אַן איינדרוק אויף דער אויג, אזוי ווי א ים וואָס זיינע וועלען הויבען זיך ארויף און אראָב.

.2

ברוגז געמאכט אליהו הנביא

אמאָל איז געווען א גוטער פרומער מאַן צו וועמען אין הויז עס פלעגט אריינקומען אליהו הנביא. איינמאָל האָט דער גוטער פרומער מאַן צוגעבויט א פאָדערשטיבעל צו זיין הויז, כדי מענשען זאָלען ניט קענען אזוי לייכט אריינקומען. ווען אליהו הנביא האָט דערזעהן די פאָדערשטיבעל, איז דאָס איהם ניט געפעלען געווען, ווייל דאָס האָט שווער געמאכט פאר די אָרימע לייט צו קומען בעטען א נדבה. איז אליהו ברוגז געוואָרען און האָט אויפגעהערט צו קומען צו דעם גוטען פרומען מאַן.

3

דער תּלמיד האָט געלערנט דעם רבּי'ן

איינמאָל איז אין ארץ ישראל געווען א הונגער. רבי (אזוי האָט מען גערופען רבי יהודה הנשיא) וועלכער איז געווען זעהר רייך, האָט געעפענט זיינע שפייכלערס וואָס זיינען געווען אָנגעלאָדען מיט תבואה און האָט אויסגערופען: „זאָלען קומען און נעהמען די וואָס האָבען געלערנט תנ"ך,

אָדער משנה, אָדער גמרא, הלכה אָדער אגדה, אָבער די עמי הארץ, וואָס קענען גאָר ניט לערנען זאָלען ניט קומען."

איינער פון זיינע תלמידים, יונתן בן עמרם, האָט זיך פארשטעלט אז מען זאָל איהם ניט דערקענען, און ער האָט זיך געלאָזט מעלדען צווישען די אָרימע לייט וואָס זיינען געקומען נאָך שטיצע. "רבי, שפייז מיך!" האָט יונתן געבעטען. רבי האָט איהם ניט דערקענט, האָט ער איהם געפרעגט: "זאָג מיר, מיין זוהן, האָסטו עפּעס געלערנט תורה?"

"ניין!" האָט יונתן געענטפערט.

"אויב דו האסט ניט געלערנט", האָט רבי געזאָגט, "טאָ פאר וואָס קומט דיר אז איך זאָל דיר געבען עסען?"

"מיט וואָס בין איך ערגער פון א ראב, אָדער א הונד?" האָט יונתן גע'טענה'ט. "אויף זיי האָט גאָט אויך רחמנות און שפּייזט זיי מיט אלע בעשעפענישען צוגלייך, כאָטש זיי זיינען קיין פיינע ברואים."

רבי האָט איינגעזעהן, אז די טענה איז א גערעכטע, האָט ער איהם געגעבען צו עסען. אָבער פון דעסטוועגען האָט עס רבי'ן פערדראָסען און ער האָט בעדויערט: "וועה איז מיר וואָס איך האָב געגעבען פון מיין ברויט צו אן עם הארץ!"

האָט שמעון, דער זוהן פון רבי, געזאָגט צו זיין פאָטער: "טאָמער איז דאָס געוועזן דיין תלמיד יונתן בן עמרם. ער האָט זיין גאַנצען לעבען ניט געוואָלט ציהען א נוצען פון דער תורה, און דערפאר האָט ער זיך פערשטעלט פאר אן עם הארץ ווען ער איז געקומען בעטען שפּייז."

האָט מען נאָכגעזוכט און מען האָט אויסגעפונען אז דאָס איז טאקע געוועזן יונתן. נאָכדעם האָט רבי אויסגערופען: "זאָלען אלע קומען, לערנער און ניט לערנער."

רבי איז געוועזן אין דער מיינונג, אז אלע אונגליקען אויף דער וועלט קומען צוליעב די עמי הארץ. און ער האָט געהאַט אַן אורזאכע צו גלויבען אזוי. די מעשה דערפון איז אזוי געוועזן:

איינמאָל איז צוגע'גנב'עט געוואָרען די קעניגליכע קרוין, האָט די רעגיערונג בעפוילען אז די איינוואוינער פון דער

שטאָדט טבריא זאָלען פאר דער גנבה בעצאָהלען, דערפאר וואס זיי האָבען נים געהאט גענוג וועכטער אין שטאָדט. זיינען די שטאָדט לייט געקומען צו רבי'ן און געבעטען: ״זאָלען די רבנןביישטייערען״. האָט רבי זיי ערקלעהרט דעם דין, אַז תלמידי חכמים זיינען פטור פון אַזעלכע צינזען. ווען די מענשען פון טבריא האָבען דאס געהערט, האָבען זיי געזאָגט: ״אויב אזוי, וועלען מיר אנטלויפען״. האָט רבי זיי געענטפערט: ״לויפט!״

איז אַ העלפט פון די איינוואוינער אנטלאָפען. האָט דער קעניג ארונטערגעלאָזט אַ העלפט פון דער שטראף. איז גע־קומען די פערבליבענע העלפט און ווידער געבעטען ביי רבי אַז די רבנן זאָלען ביישטייערען. האָט רבי געזאָגט: ״ניין!״ האָבען זיי געזאָגט: ״מיר וועלען אנטלויפען״. האָט רבי גע־זאָגט: ״לויפט!״ איז די אנדער העלפט אויך אנטלאָפען. עס איז פערבליבען בלויז איינער, אַ וועשער. האָט מען די שטראף ארויפגעלייגט אויף דעם וועשער. איז דער וועשער אויך אנטלאָפען און עס איז געוואָרען אוים קרוין! האָט רבי געזאָגט: ״זעהט איהר אַז אַלע צרות קומען אויף דער וועלט נאָר צוליעב די עמי הארץ!״

4

פדיון שבוים די גרעסטע מצוה

איפרא הורמיז, די מוטער פון שבור מלכא (קעניג פון פערזיען), האָט געשיקט אַ בייטעל מיט רענדלעך צו רב יוסף אַז ער זאָל דאס פערווענדען אויף אַ גרויסע מצוה. אביי האָט איהם בעוויזען אַז פדיון שבוים איז די גרעסטע מצוה.

.5

דער דין פֿאַרן שנאָרער

אַן אָרימאַן וואָס איז אַרומגעגאַנגען איבער די הייזער איז געקומען צו רב פּפּא בעטן שטיצע. רב פּפּא איז געווען דער גבאי פֿון די שטאָטישע צדקה, אָבער רב פּפּא האָט איהם גאָרנישט געגעבען. האָט רב סמא געזאָגט צו רב פּפּא: "אויב דער האר האָט איהם גאָרנישט געגעבען וועט איהם אַן אַנדערער אויך ניט געבען, טוט דאָך אויס דעם אָרימאַן צו שטאַרבען פֿון הונגער."

"דער דין איז אָבער אַז אַן אָרימאַן וואָס גייט אַרום איבער די הייזער דאַרף מען איהם פֿון דער שטאָטישע צדקה ניט געבען," האָט רב פּפּא געענטפֿערט.

"דאָס מיינט, אַז מען דאַרף איהם ניט געבען פֿיעל, אָבער אַ ביסעל דאַרף מען איהם יאָ געבען," האָט רב סמא ערקלערט.

6

וועגען צדקה

ר' אלעזר האָט געזאָגט: "דער וואָס מאַכט דעם אַנדערען געבען צדקה איז נאָך גרעסער פֿון דעם וואָס גיט אַליין."

ווידער האָט ר' אלעזר געזאָגט: "אין דער צייט וואָס דער בית המקדש איז געשטאַנען האָט אַ מענש געגעבען זיין שקל פֿאַר אַ קרבן און זיין זינד איז איהם פֿערגעבען געוואָרען. און יעצט אַז מיר האָבען קיין בית המקדש, בלייבט פֿאַר'ן מענשען צו טיילען זיין ברויט מיט'ן הונגעריגען."

נאָך אַ זאַך ווערט דערצעהלט אין נאָמען פֿון ר' אלעזר: "פֿאַר וואָס איז צדקה געגליכען צו אַ פּאַנצער? אַזוי ווי אַ פּאַנצער בעשטעהט פֿון שופּען, און יעדער פֿון די שופּען איז אַ טייל פֿון דעם פּאַנצער, אַזוי איז אויך מיט צדקה. יעדע קליינע מטבע ווערט צוגערעכענט צו אַ גרויסען חשבון."

7

פערשעהמט זיין מוטער

רב ששת און רב אחדבוי זיינען געזעסען צוזאמען און געלערנט. רב אהדבוי האט געפרעגט א קשיא, רב ששת האט איהם געענטפערט. האט רב אחדבוי גענומען שפאסען פון רב ששת, אז ער פערשטעהט ניט דעם ענין. רב ששת האט זיך פון דעם זעהר געערגערט. פאר דעם איז רב אחדבוי געשטראפט געווארען. ער איז געווארען שטום און ער האט פערגעסען אלעס וואס ער האט געקענט. איז געקומען די מוטער פון רב אחדבוי, וועלכע איז אויך געוועזען די אם פון רב ששת, און האט גענומען קלאגען אויף דעם אונגליק וואס עס האט געטראפען איהר זוהן. אבער רב ששת האט זיך אויף איהר ניט אומגעקוקט. האט זי אנגעצייגט אויף איהר הארצען און האט געזאגט צו איהם: "זעה, אט פון דיזע בריסט האסטו געזויגען און יעצט, צוליעב דיר, איז מיין זוהן פעראונגליקט געווארען." האט רב ששת תפלה געטהאן און רב אחדבוי איז געהיילט געווארען. און דערפאר וואס צוליעב איהם האט זיין מוטער זיך געדארפט אזוי ערנידריגען, האט מען רב אחדבוי געגעבען דעם צונאמען "עולא משנש ארחתיה דאימיה." עס הייסט "דאס קינד וואס האט אראבגעפיהרט פון וועג זיין מוטער."

8

א קשיא אויפ'ן רבונו של עולם

טורנוסרופוס, דער רשע, האט איינמאל געפרעגט ביי רבי עקיבא'ן:

"אויב אייער גאט האט אזוי ליעב ארימע לייט, טא פארוואס שפייזט ער זיי ניט?"

"ער שפייזט זיי ניט כדי מיר זאלען זיי שפייזען, און פאר דער מצוה זאלען מיר בעפרייט ווערען פון גיהנם שטראף," האט רבי עקיבא ערקלעהרט.

"פערקעהרט!" האט אויסגערופען טורנוסרופוס. "אט

דערפאר וואָס איהר חעלפט די אָרימע לייט קומט אייך גיהנם. איך וועל דיר געבען א משל. א מלך איז אמאָל אין כעס געוואָרען אויף זיינעם א קנעכט, האָט ער איהם אריינ־געזעצט אין געפענגנים און ער האָט אָנגעזאָגט, אז מען זאָל איהם ניט געבען ניט עסען, ניט טרינקען. האָט זיך געפונען איינער א מאַן און האָט איהם יאָ געגעבען צו עסען און צו טרינקען. נו, אז דער מלך האָט געהערט פון דעם דאַרף ער ניט ווערען אין כעס?"

"ניין", האָט רבי עקיבא געענטפערט, "דיין משל איז ניט ריכטיג. איך וועל דיר געבען אַן אנדער משל. א מלך איז אמאָל אין כעס געוואָרען אויף זיין זוהן. האָט ער איהם אריינגעזעצט אין געפענגנים און האָט אָנגעזאָגט, אז מען זאָל איהם ניט געבען ניט עסען, ניט טרינקען. איז געגאַנגען איינער א מאַן, האָט דעם בן מלך געגעבען צו עסען און טרינקען. ווען דער מלך האָט פון דעם געהערט, ווי יענער האָט רחמנות געהאַט אויף זיין קינד, האָט דער מלך געשיקט יענעם מאַן א מתנה."

9

א חלום מיט בעדייטונג

רבי יוחנן בן זכאי האָט איינמאָל, אום מוצאי יום כפור, געזעהן אין חלום דאָס די קינדער פון זיין שוועסטער וועלען אין דעם יאָהר פערלירען זיבען הונדערט רענדלעך. האָט ער זיי געצוואונגען צו געבען א סך צדקה. צו ענדע יאָהר, אום ערב יום כפור, איז נאָך ביי זיי פערבליבען זיבצעהן רענד־לעך. זיינען אָנגעקומען שלוחים פון קיסר און האָבען דאָס ביי זיי צוגענומען. האָט ר' יוחנן בן זכאי געזאָגט צו זיין שוועסטער'ס קינדער: "מעהר וועט איהר שוין קיין געלד פערלירען, ווייל די לעצטע זיבצעהן רענדלעך פון דעם געלד וואָס איז אייך בעשערט געווען צו פערלירען האָט מען שוין ביי אייך צוגענומען."

"פון וואַנען ווייסטו דאָס?" האָבען זיי איהם געפרעגט.
האָט ער זיי דערצעהלט דעם גאַנצען חלום און פאַר וואָס ער האָט זיי געצוואונגען צו געבען אזוי פיעל צדקה.

"טאָ פאַר וואָס האָסטו אונז ניט דערצעהלט פון דעם חלום?" האָבען זיי געפרעגט. "ווען מיר וואָלטען געוואוסט

וואָלטען מיר די זיבצעהן רענדלעך אויך אוועקגעגעבען אויף צדקה.״

״איך האָב זיך געטראַכט,״ האָט ר׳ יוחנן בן זכאי ער־קלערט, ״אַז עס איז בעסער דאָס איהר זאָלט טהאָן אַ מצוה מיט׳ן גאַנצען הארצען, און ניט געבען צדקה בלויז דערפאַר ווייל דאָס געלד דאַרפט איהר סיי ווי פערלירען.״

10

פערקוקט אַן אָרימאַן

איינמאָל, אַז רב פּפּא איז אַרויף די טרעפּ, האָט זיך אויסגעגליטשט זיין פוס און ער איז שיער געפאַלען. האָט ער געזאָגט: ״ווען איך וואָלט, אויף מיין שונא געזאָגט גע־וואָרען, טאַקע געפאַלען און גע׳הרג׳עט געוואָרען, וואָלט איך דאָך געהאַט אַזאַ שטראָף ווי אַ מחלל שבת אָדער אַ געטצענ־דיענער.״

״אפשר,״ האָט צו איהם געזאָגט חייא בר רב, ״אפשר איז אַן אָרימאַן געקומען דיר צו דער האַנד און דו האָסט איהם ניט געהאָלפען? מיר האָבען דאָך געלערנט, אַז ר׳ יהושע בן קרחה האָט געזאָגט, אַז דער וואָס פערקוקט אַן אָרימאַן און דרעהט זיך אַרוים פון צדקה געבען, איז גראָדע אַזוי ווי ער וואָלט געדיענט צו די געטצען.״

11

די מאַכט פון צדקה

ר׳ יהודה האָט אַזוי געזאָגט:

צעהן מעכטיגע זאַכען זיינען בעשאַפען געוואָרען אויף דער וועלט.

אַ פעלז איז מעכטיג, דאָך אַן אייזען צוהאַקט איהם.

אייזען איז מעכטיג, דאָך פייער מאַכט איהם ווייך.

פייער איז מעכטיג, דאָך וואַסער לעשט איהם.

וואַסער איז מעכטיג, דאָך די וואָלקענס טראָגען איהם.

וואָלקענס זיינען מעכטיג, דאָך דער ווינד צוטרייבט זיי.

דער ווינד איז מעכטיג, דאָך דער מענש פערטראָגט איהם.

דער מענטש איז מעכטיג, דאָך שװעק צוברעכט איהם.
שרעק איז מעכטיג, דאָך װײן ציהט איהם ארױס.
װײן איז מעכטיג, דאָך שלאָף װעבט איהם אױס.
שלאָף איז מעכטיג, דאָך דער טױט איז מעכטיגער.
און צדקה איז נאָך מעכטיגער פון די אַלע זאַכען, װײל צדקה רעטעט פון טױט.

12

א זיכערע זאַך

רבי דוסתאי ברבי ינאי האָט אזוי געדרש'נט:

זעה דעם אונטערשיעד פון גאָט'ס זיטע ביז די זיטע פון א מענשען, א בשר ודם. די זיטע פון א בשר ודם איז, אז װען א מענש ברײנגט א גרױסע מתנה צום מלך איז דאָס א ספק, אפשר װעט דער קעניג די מתנה אָננעהמען, און אפשר װעט ער ניט אָננעהמען. און װען מיר זאָלען שױן זאָגען, אז ער װעט די מתנה אָננעהמען, איז נאָך א ספק, אפשר װעט מען דעם מענשען לאָזען אָנקוקען דעם מלך און אפשר ניט. אָבער דער אײבערשטער איז גאַנץ אנדערש. װען א מענש גיט אפילו א קלײנע מטבע צו אַן אָרימאַן, איז ער זוכה צו זעהן די שכינה.

13

זיך אײנגעקױפט יאָהרען

בנימין הצדיק איז געװען דער גבאי פון דער שטאָדטישע צדקה. אײנמאָל, אין א הונגער יאָהר, איז צו איהם געקומען א פרױ און האָט געבעטען: „רבי, גיב מיר עפּעס צו עסען." האָט ער איהר געענטפערט: „איך שװער דיר אז די צדקה קאַסע איז פּוסט און לײדיג." האָט די פרױ געזאָגט: „רבי! אױב דו העלפסט מיר ניט, דאַן קומט אום א מוטער מיט זיבען קינדער צו שטאַרבען פון הונגער."

הערענדיג אַזעלכע רײד, האָט בנימין הצדיק, טראָצדעם װאָס ער אַלײן האָט געליטען פון מאַנגעל אזױ װי אַלע, געשפּײזט די פרױ אױף זײנע אײגענע קאָסטען. א צײט שפּע־טער איז ער קראַנק געװאָרען און האָט געהאַלטען בײ שטאַר־

בען. האָבען די מלאכים אין הימעל געזאָגט צו דעם אייבער־שטען: "רבונו של עולם! דו האָסט דאָך געזאָגט, אז ווער עס רעטעט איין אידישען נפש איז גלייך אזוי ווי ער וואָלט גערעטעט א גאנצע וועלט, און בנימין הצדיק וואָס האָט גערעטעט א פרוי מיט זיבען קינדער זאָל לעבען אזוי ווייניג!" גלייך דאָרויף האָט מען אין הימעל איהם צוגעליינט נאָך צוויי און צוואנציג יאָהר לעבען.

14

א זיכערער אָרט פאר אוצרות

די רבנן דערצעהלען א מעשה וועגען מונבז המלך, וועלכער האָט אין א הונגער יאָהר צוטיילט זיינע אייגענע אוצרות און די אוצרות פון זיינע עלטערען צו הונגעריגע. האָבען זיך צוזאמענגענומען זיינע ברידער און די גאנצע משפחה פון זיין פאָטער און זיי זיינען געקומען צו איהם און האָבען געזאָגט:

"דיינע עלטערען האָבען בעהאלטען אוצרות, געזאמעלט און פערמעהרט די אוצרות וואָס זיי האָבען בעקומען פון זייערע עלטערען, אָבער דו פערשווענדסט אי דיינע אוצרות, אי די אוצרות פון דיינע עלטערען."

האָט מונבז המלך זיי אזוי געענטפערט:

"מיינע עלטערען האָבען בעהאלטען אונטען און איך בעהאלט אויבען; מיינע עלטערען האָבען בעהאלטען אין אן אָרט וואו א פרעמדע האנד קען צונעהמען, אָבער איך האָב בעהאלטען אין אן אָרט וואו קיין פרעמדע האנד קען צונעה־מען. מיינע עלטערען האָבען בעהאלטען א זאך וואָס ברייננט קיין פראָפיטען, עס בלייבט נאָר דער קרן. איך האָב בע־האלטען א זאך וואָס ברייננט פראָפיטען; מיינע עלטערען האָבען בעהאלטען זייערע אוצרות אז אנדערע, עס הייסט יורשים, זאָלען קענען געניסען. איך האָב בעהאלטען אז איך אליין זאָל קענען געניסען."

15

נאַרען און קינדער זיינען נביאים

ר׳ יוחנן האָט געזאָגט: ״זינט עס איז חרב געוואָרען דער בית המקדש איז די נבואה אוועקגענומען געוואָרען פון די נביאים און איז איבערגעגעבען געוואָרען צו נאַרען און קינדער.״

אָט איז אַ געשיכטע וואָס ציינט אַביישפּיעל פון אַ נאַר אַ נביא:

מר בר רב אשי האָט איינמאָל, שטעהענדיג אין מאַרק פון מחוזא, געהערט אַ נאַר פּלוידערען: ״דער נייער ראש ישיבה פון מתא מחסיא וועט זיין אַ מאַן וואָס שרייבט זיך אונטער טביומי.״

טביומי איז געווען מר בר רב אשי׳ס צונאָמען. טביומי, אָדער טב־יומי מיינט, אַז אין זיינע צייטען האָבען אידען געהאַט זעהר גוט און האָבען פון צרות ניט געוואוסט.

האָט זיך מר בר רב אשי געטראַכט: עס איז מיר גע־קומען די מזל׳דיגע שעה, ווייל איך בין דער איינציגער פון אַלע רבנן וואָס שרייבט זיך אונטער ״טביומי.״

מר בר רב אשי איז אוועק אין מתא מחסיא, דאָס איז געווען די שטאָדט סורא, וואו עס האָט זיך געפונען די גרויסע ישיבה. דאָרט האָבען שוין די רבנן געהאַט בעשלאָסען צו מאַכען רב אחא פון דפתי פאַר זייער ראש ישיבה, אָבער ווען זיי האָבען געהערט, אַז מר בר רב אשי איז אָנגעקומען אין שטאָדט, האָבען זיי געשיקט צו איהם אַ פּאָאַר רבנן מיט איהם זיך צו בעראַטהען. מר רב בר אשי האָט די צוויי רבנן פערהאַלטען ביי זיך. האָט מען איהם געשיקט נאָך צוויי האָט ער די אויך פערהאַלטען, און אַזוי ווייטער ביז עס איז געוואָרען אַ גאַנצער מנין. דאַן האָט ער פאַר זיי געזאָגט אַ דרשה און איז געוואָרען ראש ישיבה.

פון דעם זעהן מיר ווי אַ נאַר איז אַ נביא. יעצט וועלען מיר בריינגען אַ ביישפּיעל פון אַ קינד, אַ נביא.

רב חסדא׳ס קליינע טאָכטער איז געזעסען ביי איהר פאָטער אויפ׳ן שויס. דערביי האָבען זיך געפונען רבא און רמי בר חמא. האָט רב חסדא געזאָגט אין שפּאַס צו זיין קליינע טאָכטער: ״וועמען פון די צוויי ווילסטו פאַר אַ חתן?״ האָט די מיידעלע געענטפערט ״ביידען!״ האָט

רבא געזאָגט: "איך וויל זיין דער צווייטער מאַן." מיינען האָט ער געמיינט, אַז צוערשט זאָל מיט איהר חתונה האָבען רמי בר חמא, יענער זאָל איהר נאָכדעם גט'ען, און ער וועט איהר נעהמען ווען זי וועט ווערען אַ גרושה.

אין אַן אנדער אָרט דערצעהלט די גמרא אַז די מעשה איז נאָכדעם טאַקע אַזוי געוועזן.

מיט רמי בר חמי האָט רב חסדא'ס טאָכטער געלעבט צעהן יאָהר און האָט קיין קינדער געהאַט. על פּי דין האָט דער מאַן איהר געמוזט אָב'גט'ן. רבא האָט איהר געוואָלט נעהמען, אָבער זיינע חברים האָבען געמורמעלט, אַז עס איז ניט רעכט חתונה צו האָבען מיט אַ פרוי וואָס האָט געלעבט מיט אַ מאַן צעהן יאָהר און האָט קיין קינדער געהאַט. אָבער רב חסדא'ס טאָכטער האָט איהם פערטרויט איהרע געפיה־לען און האָט געזאָגט: "די גאַנצע צייט האָב איך געטראַכט פון דיר און נעהאָפט אויף דיר, אַז מיין קינדערשע נבואה וועט אַמאָל מקוים ווערען." דאַן האָט רבא מיט איהר חתונה געהאַט.

16

איוב דער פערטיידיגער

איוב האָט געוואָלט בעפרייען די וועלט פון גיהנם שטראָף. ער האָט איינמאָל אַזוי געזאָגט צו דעם אייבערשטען: "רבונו של עולם! דו אַליין האָסט בעשאַפען די וועלט נאָך דיין אייגענעם ווילען. דו האָסט דעם אָקס בעשאַפען מיט צושפּאָלטענע פיס און דעם אייזעל האָסטו געגעבען פיס וואָס זיינען צוזאַמענגעוואַקסען. דו האָסט בעשאַפען דעם גן ערן און דו האָסט בעשאַפען דעם גיהנם. דו האָסט בעשאַפען מענשען מיט אַ יצר טוב און זיי זיינען צדיקים, און דו האָסט בעשאַפען מענשען מיט אַ יצר הרע, זיינען זיי רשעים. קיינער קען דיר פערווערען וואָס דו טהוסט, אָבער פאַר וואָס קומט די מענשען צו שטראָפען ווען זיי זיינען אַזוי ווי דו האָסט זיי בעשאַפען?"

און וואָס האָבען איוב'ס חברים איהם געענטפערט? "דער אייבערשטער האָט בעשאַפען אַ יצר הרע, האָט ער דאָך אויך בעשאַפען פאַר איהם אַ נעגען ניפט, און דאָס איז

די תורה. זאָל דער מענש לערנען תורה וועט ער קענען בייַ־קומען דעם יצר הרע."

17

איוב דער פילאַנטראָפּ

ווייטער האָט רבא גע׳דרש׳ענט: וואָס האָט איוב גע־מיינט מיט דעם וואָס ער האָט געזאָגט (איוב כ״ט) "די ברכה פון דעם אומגליקליכען זאָל אויף מיר קומען, צו דער האַרץ פון דער אַלמנה האָב איך געבראַכט פריידען און געזאַנג?" — מיט דעם איז פערבונדען אַזאַ געשיכטע:

ווען אימיצער פלעגט שטאַרבען, פלעגט איוב פערנעמען זיינע גיטער און ווירטשאַפטען איבער זיי. מענשען פלעגען מיינען, אַז ער בערויבט די יתומים, אָבער ער האָט געהאַט אַן אַנדער צוועק ביי דעם. ער פלעגט זיך נאָכדעם שדכנ׳ענען צו דער אַלמנה, די מוטער פון די יתומים. מענער וואָס זיינען געשטאַנען אין שדוכים האָבען געזעהן אַז אַזאַ רייכער און חשוב׳ער מאַן ווי איוב שדכנ׳ט זיך צו דער אַלמנה, האָבען זיי בעקומען צו איהר חשק און האָבען זיך אויך גע׳שדכנ׳ט צו איהר. איוב פלעגט דעם שדוך נים אָבלאָזען אַזוי גיך, נאָר ווען ער האָט שוין געזעהן, אַז די אַלמנה האַלט ביי קריגען אַ ריכטיגען חתן פלעגט ער זיך צוריקציהען. און אין פער־לויף פון דער צייט פלעגט ער האָבען אויסגעבעסערט די גיטער און זיי געבראַכט אין אַ בליהענדען צושטאַנד. און נאָכדעם פלעגט ער די גיטער צוריק קערען צו די יתומים.

18

אַ פריינד אָדער אַ פיינד

רבה דערצעהלט אַזוי:

ווען איוב האָט געזעהן, אַז עס זיינען אויף איהם גע־קומען אַזוי פיעל צרות, האָט ער געזאָגט: "רבונו של עולם! אפשר האָסטו געמאַכט אַ טעות און דו האָסט פערביטען איוב דיין פריינד אויף אַ פיינד?"

"הער צו," האָט דער רבונו של עולם איהם געענטפערט, "איך וועל דיך פרעגען און דו זאָג מיר. אַ סך האָאָר האָב איך בעשאַפען אין דעם מענשען און פאַר יעדע האָאָר האָב איך

בעשאפען א בעזונדער גריבעלע, כדי צוויי האאר זאלען ניט זויגען זייער זאפט פון איין גריבעלע. דען אויב צוויי וואלטען געוואקסען אין דער זעלבער גריבעלע וואלט דער מענש בלינד געווארען. א האאר אויף א האאר האב איך קיינמאל ניט פערביטען, טא ווי וועל איך פערבייטען א פריינד אויף א פיינד? א סך טראפענס וואסער האב איך בעשאפען אין די וואלקענס, און פאר יעדען טראפען האב איך געמאכט א בעזונדער פארעם, דען ווען צוויי טראפענס וואלטען ארויס פון איין פארעם, וואלט די וועלט געווארען א זומפף. א טראפען אויף א טראפען האב איך קיינמאל פערביטען, טא ווי וועל איך פערבייטען א פריינד אויף א פיינד? א סך דונערען האב איך בעשאפען אין די וואלקענס, און פאר יעדען דונער האב איך בעשאפען אן אנדער אויס־וועג, ווייל ווען צוויי דונערען וואלטען ארויס פון איין אויס־וועג וואלט די וועלט חרב געווארען. א דונער אויף א דונער האב איך ניט פערביטען, טא ווי וועל איך פערבייטען א פריינד אויף א פיינד? קענסטו די געמזע, די הירשין וואס וואוינט אויף די בערג, וועלכע איז זעהר שלעכט צו איהרע קינדער? יעדען מאל וואס זי דארף א קינד געבוירען, געהט זי ארויף צום שפיץ בארג, כדי דאס נייגעבוירענע קינד זאל ארונטערפאלען און שטארבען. וואס טהו איך? איך שיק צו אן אדלער וואס כאפט אונטער דאס קינד אויף זיינע פליגלען און ער ברייגנט עס צו דער מוטער און לייגט עס אוועק פאר איהר. און ווען דער אדלער קומט א מאמענט צו פריה אדער א מאמענט צו שפעט, איז דאס קינד טויט. א מאמענט אויף א מאמענט האב איך ניט פערביטען, הייגט ווי וועל איך פערבייטען א פריינד אויף א פיינד? איוב, דו רעדסט ניט קלוג!"

19

איוב'ס דריי גוטע פריינד

איוב'ס דריי גוטע פריינד האבען געוואוינט ביי דריי הונדערט מייל ווייט איינער פון דעם אנדערען. און דאך, ווי איינעם פון זיי האט עפעס געטראפען האבען די אנדערע גלייך פון דעם געוואוסט. ווי אזוי? עס זיינען דא אזעלכע וואס זאגען אז יעדער פון די פריינד האט געהאט א קרוין, און אויף יעדער קרוין זיינען געווען אויסגעקריצט די בילדער

פון די אנדערע פריינד, און ווען איינעם פון די פריינד פלעגט טרעפען עפּעס אַן אומגליק פלעגט זיין בילד ווערען דונקעל.

אנדערע זאָגען אז יעדער פון די פריינד האָט געהאט בוימער, א בוים פאר יעדען פריינד, און ווען א פריינד פלעגט עפּעס טרעפען פלעגט זיין בוים אָנהויבען צו וועלקען.

רבא האָט געזאָגט: "אָט דאָס איז וואָס מען זאָגט א ווערטעל: אויב מען קען ניט האָבען אזעלכע פריינד ווי איוב'ס לוינט זיך ניט צו לעבען אויף דער וועלט."

20

די וועלט דארף האָבען אלעמען

ביי רבי שמעון דער זוהן פון רבי איז געבוירען געוואָרען א טאָכטער. האָט ער פון דעם געהאט גרויס פערדרוס. האָט איהם זיין פאָטער געטרייסט: "א טאָכטער איז מזל־דיג, ווייל זי ברייגנט קינדער אויף דער וועלט." האָט צו איהם בר קפרא געזאָגט: "א נארישע טרייסט האָט דיך דיין פאָטער געטרייסט. לערנען האָבען מיר געלערנט אזוי: די וועלט קען ניט אויסקומען אָהן זכרים און אָהן נקבות, נאָר ווערה איז צו דעם וואָס זיינע קינדער זיינען נקבות. וואויל איז צו דעם וואָס זיינע קינדער זיינען זכרים. די וועלט קען ניט אויסקומען אָהן דעם געווירץ הענדלער און אָהן דעם גארבער. ווערה איז צו דעם וועמעס פּראָפעסיאָן איז גאר־בעריי. וואויל איז צו דעם וועמעס פרנסה איז צו האנדלען מיט געווירצען."

21

אברהם אבינו'ס וואונדערליכער שטיין

די תורה דערצעהלט אז גאָט האָט אברהם'ן געבענשט מיט אלעם. וואָס מיינט עס?

רבי אלעזר המודעי זאָגט:

אברהם אבינו האָט ביי זיך אין הארצען געהאט א גרויסע קראפט פון אסטראָלאָגיע, פון זאָגען די צוקונפט לויט דיש טערען, און אלע מלכים פון מזרח און מערב

פלעגען קומען צו איהם און בעטען אז ער זאָל זיי זאָגען זייער צוקונפט.

ר׳ שמעון בן יוחאי זאָגט:

אברהם אבינו האָט געהאַט א טייערען שטיין, וועלכער פלעגט היילנען ביי איהם אויפ׳ן האַלז, און יעדער חולה וואָס פלעגט אויף דעם שטיין א קוק געבען פלעגט גלייך געהיילט ווערען. און ווען אברהם אבינו איז פון דער וועלט אוועק, האָט דער אייבערשטער גענומען דעם שטיין און האָט איהם אויפגעהאַנגען אויף דער זון.

אביי האָט געזאָגט:

אַט דאָס איז וואָס מענשען זאָגען א ווערטעל: "ווען די זון שיינט אויף פערשווינדען אַלע ווייטאָגען."

22

לינזען דער סימבאָל פון טרויער

דעם טאָג וואָס יעקב האָט געקאָכט דעם טאָפּ לינזען, וועלכען עשו האָט ביי איהם אָבגעקויפט פאַר דער בכורה, איז אברהם אבינו געשטאָרבען. און יעקב האָט די לינזען געקאָכט אום צו טרייסטען מיט דעם זיין פאָטער יצחק. און וואָס עפּעס גראָדע מיט לינזען? ווייל אזוי ווי א לינז איז קיילעכדיג, אזוי איז אויך דער טרויער, וועלכער געהט אַרום און דרעהט זיך איבער דער וועלט פון מענש צו מענש. אַנדערע ערקלעהרען דאָס אזוי: א לינז האָט קיין מויל אזוי ווי עס האָט אַן ארבעס אָדער א באָב, און אַן אבל קען אויך קיין מויל ניט עפענען און זיצט ווי א שטומער.

23

בן גמלא דער פריינד פון קינדער

רב יהודה האָט געזאָגט:

געבענשט זאָל זיין דער אנדענקען פון יענעם מאַן, יהושע בן גמלא, דען ווען ניט ער, וואָלט די תורה פערגעסען ווערען ביי אידען.

אמאָל האָט זיך געפּיהרט אזוי: ווער עס האָט געהאַט

א פּאָטער, האָט דער פּאָטער מיט איהם געלערנט, און ווער עס האָט ניט געהאַט אַ פּאָטער, האָט ער גאָר ניט געקענט. נאָכדעם האָט מען איינגעפיהרט חדרים מיט מלמדים אין ירושלים. און דאָן איז געווען אַזוי: ווער עס האָט געהאַט אַ פּאָטער פלעגט איהם דער פּאָטער אַוועקפיהרען אין ירושלים לערנען, און ווער עס האָט ניט געהאַט אַ פּאָטער פלעגט בלייבען אין דער חיים און גאָר ניט לערנען. האָט מען שפּעטער איינגעפיהרט חדרים אין יעדען בעצירק. מען פלעגט דאָרט אַריינגעהמען קינדער אין עלטער פון 16 און 17 יאָהר, און ווען אַ רבי פלעגט אין כעס ווערען אויף אַ תלמיד פלעגט ער איהם אַרויסוואַרפען פון חדר און דער אינגעל פלעגט מוזען בלייבען אַן עם הארץ.

נאָכדעם איז געקומען יהושע בן גמלא און האָט איינ־געפיהרט, אַז מען זאָל עפענען חדרים אין יעדער פּראָווינץ און אין יעדער שטאָדט, תלמידים זאָלען אָנגענומען ווערען אין עלטער פון זעקס און זיבען יאָהר. און אַזוי האָבען אַלע אידישע קינדער בעקומען די מעגליכקייט צו לערנען.

רב האָט איינמאָל געזאָגט צו שמואל בר שילת, וועלכער איז געווען אַ לעהרער: „ביז זעקס זאָלסטו ניט אָננעהמען, אָבער אַ קינד וואָס איז שוין איבער זעקס זאָלסטו אָננעה־מען, און זאָלסט איהם שטאָפּען מיט תורה אַזוי ווי מען שטאָפּט אַן אָקס, ניט מיט געוואַלד, נאָר מיט גוטען. און אַז דו שלאָגסט אַ קינד זאָלסטו איהם שלאָגען מיט אַ פּאָר שיך בענדלעך. ווער עס לערנט זאָל ער לערנען, און ווער עס לערנט ניט זאָלסטו איהם אַוועקזעצען צווישען אינגלעך וואָס לערנען גוט, וועט זייער בייישפּיעל ווירקען אויף איהם אַז ער וועט אויך קריגען חשק צום לערנען.

24

דער צער פון תלמידי חכמים

רב דימי פון נהרדעא האָט געבראַכט אין פומבדיתא אַ שיף מיט געטריקענטע פייגען צו פערקויפען. האָט דער ריש גלות געזאָגט צו רבא'ן:

„געה זעה, אויב ער איז אַ תלמיד חכם, זאָלסטו זעהן,

אז דער מארק פון פייגען זאָל זיין נעשלאָסען ביז ער וועט אויספערקויפען זיין סחורה."

רבא האָט די שליחות איבערגעגעבען צו רב אדא בר אהבה און האָט איהם אזוי געזאָגט: "גיב א שמעק זיין פּאַס, אויב עס איז ווייך, אָדער עסיג." דאָס מיינט, פערהער איהם, אויב ער איז א למדן, אָדער אַן עם הארץ. רב אדא האָט ביי רב דימי א פרעג געטהאָן א דין פון טהרות, און יענער האָט ניט געוואוסט וואָס איהם צו ענטפערען.

"ביזטו דאָס רבא?" האָט רב דימי געפרעגט.

האָט איהם רב אדא א זעץ געטהאָן מיט זיין שטאָק אויפ'ן שוך, אַלס א צייכען פון שפּאָט און ערנידערונג, און האָט געזאָגט: "צווישען מיר און רבא איז יאָ א גרויסער אונטערשיעד. דען איך בין דיין רבי און רבא איז דער רבי פון דיין רבי."

דער סוף איז געווען אַז מען האָט דעם פייגען מארק ניט נעשלאָסען צוליעב איהם און רב דימי האָט געהאט גרויס שאָדען. איז ער געקומען צו רב יוסף, דער ראש ישיבה, זיך קלאָגען: "זעה, וואָס פאַר א שאָדען מען האָט מיר געטהאָן." האָט רב יוסף אויסגערופען: "דער וואָס האָט ניט פערזאמט צו בעשטראָפען פאר די שאנדע וואָס דער מלך מואב האָט געטהאָן צו מלך אדום, זאָל ניט פערזאמען צו בעשטראָפען די וואָס האָבען דיר געמאכט שאדען". גלייך נאָכדעם איז רב אדא געשטאָרבען.

רב יוסף האָט זיך שטארק מצער געווען און האָט מיט פערדרוס אויסגערופען: "דאָס האָב איך איהם געשטראָפט, ווייל איך האָב איהם פערשאָלטען."

"צוליעב מיר איז ער געשטאָרבען," האָט רב דימי געזאָגט מיט וועהטאָג, "און אַלץ צוליעב די פייגען וואָס איך האָב ניט געקענט פערקויפען!"

"ער איז בעשטראָפט געוואָרען צוליעב מיר," האָט אביי בעדויערט, "ווייל רב אדא פלעגט אַלץ צוריידען די רבנן אז זיי זאָלען בעסער געהן לערנען ביי רבא'ן איידער ביי מיר. ער פלעגט צו זיי זאָגען: "איידער איהר זאָלט געהן קייען ביינער און קנאָכען ביי אביי, געהט בעסער עסען פעט פלייש ביי רבא."

"זיין שטראף האָט געמוזט קומען צוליעב מיר," האָט רבא בעמערקט מיט טרויער, "ווייל איינמאָל אַז ער (רב אדא) איז געקומען צום קצב קויפען פלייש און דאָרט איז אייך געווען מיין דיענער, האָט ער געפאָדערט, אַז מען זאָל איהם פריהער געבען, ווייל ער איז גרעסער פון מיר."

רב נחמן בר יצחק האָט געזאָגט: "ער איז בעשטראָפט געוואָרען צוליעב דעם בזיון וואָס ער האָט מיר פערשאפט." די מעשה פון דעם איז אַזוי געווען:

רב נחמן פלעגט יעדען שבת און יום טוב דרש'ענען פאַר'ן עולם, נאָר פריהער פלעגט קומען רב אדא און מיט איהם איינלערנען די דרשה. איינמאָל האָט זיך רב אדא פערשפעטיגט, ווייל ער האָט געהאט א וויכטיגע בעראטהונג מיט אנדערע צוויי תלמידי חכמים. דערווייל האָט זיך אָנגע־קליבען א גרויסער עולם און געוואַרט אויף רב נחמנ'ס דרשה. דער עולם איז געוואָרען אונגעדולדיג און האָט גע־נומען פאָדערען, אַז רב נחמן זאָל שוין עפּעס זאָגען. האָט רב נחמן געענטפערט: "איך וואַרט אויף דער מטה פון רב אדא." דערווייל איז אָנגעקומען א בעריכט, אַז רב אדא איז מאַקע געשטאָרבען. האָט מען אָנגענומען די סברה, אַז רב אדא איז געשטאָרבען פאַר דעם וואָס ער האָט געבראַכט רב נחמן אין א פערלעגענהייט.

25

בל תשחית

רבא, דער זוהן פון רב חנין, האָט געהאט א טייטעלבוים וואָס איז געוואַקסען ביים זייט פון רב יוסף'ס וויינגאָרטען. פלעגען קומען פויגעלעך, מאַכען זייערע נעסטען אין דעם טייטעלבוים און נאָכדעם אריינגעהן אין וויינגאָרטען א.ז.וו. דאָרט טהאָן שאַדען. האָט רב יוסף געפאָדערט פון רבא'ן אַז ער זאָל אויסהאַקען דעם טייטעלבוים. "מיין בוים שטעהט ווייט גענוג פון דיין וויינגאָרטען," האָט רבא גע'טענה'ט. רב יוסף האָט צוריק גע'טענה'ט, אַז פאַר א וויינגאָרטען שטעהט דער טייטעלבוים צו נאָהנט.

"איך קען דעם בוים ניט אויסהאַקען," האָט רבא גע־

ענטפערט. "דען רב האי האָט געזאָגט, אז א טייטעלבוים וואָס וואקסט אויף איהם אפילו א קב (אזא מאָאָס) טייטלען טאָהר מען איהם ניט אויסהאקען. און רבי חנינא האָט דער־צעהלט, אז א געוויסער מאן מיט'ן נאָמען שכחת־ברי איז געשטאָרבען, ווייל ער האָט אָבגעהאקט א פייגענבוים פאר דער צייט. אויב דער תאר וויל אויסהאקען, זאָל ער דאָס אליין טהאָן."

26

צדיקים נאָך זייער טויט

רבי בנאה איז איינמאָל געגאנגען פעלדער מעסטען און מאכען פרישע צייכענס אויף די קברים פון די הייליגע. ווען ער איז געקומען צו דער הייהל וואו עס ליעגט אברהם אבינו האָט ער געטראָפען אליעזר'ן, דעם קנעכט פון אברהם, שטעהן ביים אריינגאנג. פרעגט איהם רבי בנאה: "וואָס טהוט יעצט אברהם אבינו?" ענטפערט אליעזר: "ער רוהט יעצט אין די אָרעמס פון שרה און זי צערטעלט זיין קאָפּ."

"געה זאָג איהם, אז בנאה ווארט דאָ ביים טיהר," האָט ר' בנאה געזאָגט.

"דו קענסט אריינגעהן," האָט אליעזר געזאָגט. "זאָלסט וויסען זיין אז אויף דעם עולם האמת עקזיסטירט נאָר די ריינע, גייסטיגע ליעבע. דער מענש איז דאָ אויסגעטהאָן פון אלע קערפערליכע געפיהלען."

רבי בנאה איז אריין, אויסגעמאָסטען די הייהל, נאָכדעם איז ער אריין אין דער הייהל פון אדם הראשון. האָט אדם געזאָגט צו איהם: "דו קענסט קוקען אויף די וואָס טראָגען מיין געשטאלט, אָבער אין מיין אייגענעם געשטאלט זאָלסטו ניט קוקען." רבי בנאה האָט בלויז געזעהן די פּיאטעס פון אדם הראשון און זיי האָבען געשיינט ווי צוויי ליכטיגע זונען.

27

דעם מכשף׳ס שטראָף

אַמאָל איז געווען אַ מכשף וואָס פּלעגט אויפגראָבען קברים און גנב׳ענען תכריכים. איינמאָל אַז ער האָט געוואָלט בערויבען דעם קבר פון רב טובי בר מתנה, האָט איהם דער טויטער אָנגעכאַפּט פאַר׳ן באָרד און האָט איהם ניט אָבּ־געלאָזען. אביי האָט אויף דעם מכשף רחמנות בעקומען, איז ער געקומען און האָט געזאָגט צום נפטר: ״איך בעט דיך, לאָז איהם אָב״. האָט דער טויטער איהם אָבגעלאָזען.

אַ יאָהר שפּעטער איז דער מכשף ווידער געקומען צום זעלבען קבר, האָט דער טויטער איהם ווידער אָנגעכאַפּט פאַר׳ן באָרד. איז געקומען אביי בעטען ער זאָל איהם אָב־לאָזען. אָבער דיזען מאָל האָט דער טויטער דעם מכשף נים אָבגעלאָזען, ביז מען האָט געבראַכט אַ שער און מען האָט איהם די באָרד אָבגעשוירען.

28

די פערשטעלטע צוואה

איינער אַ מאַן האָט פאַר זיין טוים איבערגעלאָזען אַזאַ צוואה: ״פאַר איין זוהן לאָז איך איבער אַ פאַס מיט ערד, פאַר׳ן צווייטען זוהן אַ פאַס מיט ביינער, פאַר׳ן דריי־טען אַ פאַס מיט וואָל״.

קיינער האָט ניט פערשטאַנען וואָס די צוואה האָט געמיינט. זיינען די קינדער געקומען צו רבי בנאה, ער זאָל זיי ערקלערען וואָס די צוואה בעדיים.

״לאַנד האָט ער איבערגעלאָזען?״ האָט ר׳ בנאה גע־פרעגט.

״יאָ״, האָבען די קינדער געענטפערט.

״פיה האָט ער איבערגעלאָזען?״

״יאָ״.

״בעט געוואַנד האָט ער איבערגעלאָזען?״

״יאָ״.

״אויב אַזוי איז די זאַך גאַנץ קלאָר״, האָט רבי בנאה

ערקלערט. "איינער בעקומט די לאַנד, דער צווייטער די פּית, דער דריטער די בעם געוואַנד".

29

די חכמה פון רבי בנאה

א מאַן האָט איינמאָל אונטערגעהערט ווי זיין פרוי זאָגט צו איהר טאָכטער: "פאר וואָס ביזטו ניט פאַרזיכ־טיג? אז דו זינדיגסט דאַרפסטו זעהן אז קיינער זאָל אויף דיר קיין חשד ניט בעקומען. אָט בין איך א פרוי, א מאַמע פון צעהן קינדער, און פון דיין פאָטער האָב איך בלויז איינעם".

דער מאַן האָט די ווערטער זיך גוט אריינגענומען אין קאָפּ. ער האָט צו זיין פרוי גאָרנישט גערעדט וועגען דעם, אָבער אז ער האָט געדאַרפט שטאַרבען האָט ער איבערגע־לאָזען א צוואה, אז זיין גאַנצער פערמעגען זאָל איבערגעהן צו זיין איינציגען זוהן.

קיינער האָט אָבער געוואוסט ווער דער איינציגער זוהן איז. זיינען אַלע זיהן געקומען צו רבי בנאה, ער זאָל זאָגען צו וועמען עס געהערט די ירושה.

"נעהט צו אייער פאָטער'ס קבר", האָט רבי בנאה געזאָגט, "און שלאָגט איהם אויפ'ן קבר אזוי לאַנג ביז ער וועט אייך זאָגען וועמען פון אייך ער האָט געמיינט".

זיינען די קינדער געלאָפען צום בית עולם, אויסער איינער, וועלכער איז טאַקע געווען דער ריכטיגער זוהן. ער האָט אין הארצען געפיהלט אז ער איז צום פאָטער נעהנטער ווי זיי אַלע, און ער האָט בעסער געוואָלט פער־לירען די ירושה איידער צו בעליידיגען דעם קבר פון זיין פאָטער.

"די ירושה בעלאַנגט צו דעם וואָס איז ניט געגאַנגען", האָט רבי בנאה גע'פסקנ'ט.

די אַנדערע ברידער זיינען געוואָרען שטאַרק בייז אויף רבי בנאה, זיינען זיי אַוועק און האָבען איהם פער'מסר'ט ביי דער רעגירונג מיט דיזע ווערטער: "ביי אידען איז דאָ איינער א מאַן וואָס מאַהנט אויף געלד ביי מענשען אָהן עדות און אָהן שום בעווייזע".

האָט מען רבי בנאה׳ן צונענומען און אריינגעזעצט אין געפענגנים.

זיין פרוי האָט געזוכט א מיטעל ווי איהם צו רעטען, איז זי געפאַלען אויף א קלוגען פּלאַן. זי האָט אויסגעטראַכט א ווילדע מעשה, וואָס זי האָט געוואוסט אז די רעגירונגס בעאַמטע וועלען דאָס ניט פערשטעהן און זיי וועלען מוזען אָנקומען צו איהר מאַן, אז ער זאָל זיי דאָס ערקלערען.

זי איז געקומען און האָט די רעגירונגס בעאַמטע דער־צעהלט אזא געשיכטע:

איך האָב געהאַט א קנעכט. זיינען געקומען גזלנים און האָבען איהם אָבגעהאַקט דעם קאָפּ, אראָבגעשונדען זיין פעל, אויפגעגעסען זיין פלייש, אָנגעפילט זיין פעל מיט וואַסער און געגעבען צו טרינקען צו זייערע גוטע ברידער. און מיר האָבען זיי ניט געגעבען קיין בעצאָהלט און קיין לוין".

מיינען האָט זי געמיינט: איך האָב געהאַט א מאַן וואָס איז מיר געווען טריי ווי א קנעכט. געאַרבייט פאַר מיר און מיך אויסגעהאַלטען. זיינען געקומען שלעכטע מענשען און האָבען דעם קאָפּ פון מיין פאַמיליע אָבגעריסען פון מיר. זיי האָבען ארונטערגעריסען זיינע קליידער און פערטרונקען דאָס געלד וואָס זיי האָבען ביי איהם געפונען. און איך בין געבליבען אָרים און אין גרויס טיטה.

די רעגירונגס בעאַמטע האָבען איהר ניט פערשטאַנען. האָבען זיי געזאָגט: "לאָמיר פרעגען דעם גרויסען אידישען חכם". האָבען זיי בעפרייט רבי בנאה פון תפיסה און האָבען ביי איהם געפרעגט די בעדייטונג פון דער מעשה וואָס די פרוי האָט זיי דערצעהלט. רבי בנאה האָט, ווי עס זעהט אויס, מורא געהאַט צו דערצעהלען אז די פרוי האָט געמיינט איהם, טאָמער וועט זי בעשטראָפט ווערען פאַר טאַדלען די רעגירונג, האָט ער צו די בעאַמטע געזאָגט: "זי האָט אייך דערצעהלט א מעשה פון א באָק וואָס מען האָט ביי איהר גע׳גנב׳עט, זיין פלייש אויפגעגעסען און פון זיין פעל האָט מען געמאַכט וואַסער לאָגלען".

די רעגירונגס בעאַמטע איז דיזע ערקלערונג שטאַרק געפעלען געוואָרען און זיי האָבען געזאָגט: "אזוי ווי ער איז א גרויסער חכם, זאָל ער זיצען אין שטאָדט טויער, וואו דער געריכט איז, און משפט׳ן.

רבי בנאה האָט בעטראַכט די טיהרען פון דעם טויער,

אויף וועלכע עס האָבען זיך געפונען פערשידענע אויפשריפ־טען. איין אויפשריפט האָט זיך געלעזען: „אַ ריכטער וואָס ווערט אַליין אָנגעקלאָגט אין אַ געריכט קען מעהר קיין ריכ־טער זיין”.

„אויב אַזוי”, האָט רבי בנאה געזאָגט, „קען דאָך יעדער איינער וואָס האָט אַ האַרץ אויף אַ ריכטער איהם שלעפען אין געריכט און מיט דעם אַרונטערזעצען איהם פון בּיינקעל. עס האָט געדאַפט שטעהן אַזוי: ווען אַ ריכטער ווערט פערקלאָגט אין אַן אַנדער געריכט און ער פערשפּיעלט, הערט ער אויף צו זיין ריכטער”.

האָט מען די ווערטער איבערגעשריבען אַזוי ווי ער האָט געזאָגט.

ווייטער האָט ער געפונען אַזאַ אויפשריפט אויף'ן טויער:

„די הויפּט אורזאַכע פון טויט בין איך, דאָס בּלוט. די הויפּט קוועלע פון לעבען בין איך, דער וויין”.

„ניין! דאָס איז ניט ריכטיג”, האָט רבי בנאה גע־זאָגט”. עס קען דאָך אַמאָל טרעפען אַז אַ מענש זאָל אַראָב־פאַלען פון אַ דאַך אָדער פון אַ בוים. זאָלען מיר זאָגען אַז ער איז געשטאָרבען צוליעב שלעכטע בּלוטען? און ווידער איז אַזוי: אַ מענש קען אַמאָל האַלטען ביי דער גסיסה, זאָלען מיר זאָגען אַז ווען ער וועט טרינקען וויין וועט ער בּלייבען לעבען? — דאָס איז ניט ריכטיג. עס האָט געדאַרפט אַזוי שטעהן: די קוועלע פון אַלע קראַנקהייטען בין איך, דאָס בּלוט. די הויפּט מעדיצין בין איך, דער וויין.”

האָט מען אויף דעם טויער געענדערט די אויפשריפט און מען האָט אָנגעשריבען: „דער אידישער חכם זאָגט: „די קוועלע פון אַלע קראַנקהייטען בין איך, דאָס בּלוט. די הויפּט מעדיצין בין איך, דער וויין. דאָרט וואו עס איז ניטאָ קיין וויין מוז דער מענש אָנקומען צו רפואות”.

30

אַ פּראַקטישער ביישפּיעל

רבי ינאי האָט אין זיין גאָרטען געהאַט אַ בוים וואָס איז אַריינגעקומען אין גאַס. אין זיין נאָכבּאַרשאַפט איז געווען נאָך אַ מאַן וואָס זיינער אַ בוים איז אויך אַריינגעקומען אין

נאָס. רבי ינאי האָט געדענקט אַז די מענשען פון דער גאָס האָבען געדאַרפט זיין צופריעדען פון דעם בוים, וועמעס געדיכטער שאָטען האָט זיי בעשיצט פון זון. אָבער די שכנים האָבען זיך בעקלאָגט אַז די צווייגען פון רבי ינאי'ס בוים און אויך פון דעם אַנדערענ'ס בוים פערשטעלען דעם וועג.

איז דער אייגענטהימער פון דעם אַנדער בוים געקומען צו רבי ינאי פרעגען וואָס ער דענקט צו טהאָן. "גער יעצט אַהיים און קום צו מיר מאָרגען", האָט איהם רבי ינאי גע־ענטפערט.

דער שכן איז אוועק. אין יענער נאַכט האָט רבי ינאי געהייסען זיינעם אַ דיענער, ער זאָל אָרונטערהאַקען זיין בוים.

אויף מאָרגען, אַז דער שכן איז געקומען, האָט צו איהם רבי ינאי געזאָגט: "גער און זעה: אויב מיין בוים איז אונטערגעהאַקט זאָלסטו אויך דיינעם אונטערהאַקען, און אויב ניט דאַרפסטו דיינעם ניט טשעפען".

אַט אַזוי האָט רבי ינאי דעם שכן געצייגט אַ פּראַקטישען ביישפּיעל. דער מענש דאַרף צוערשט זיך אַליין אויסבעסערען, נאָכדעם זאָל ער אַנדערע אויסבעסערען.

31

צופיעל טרויער איז אַ שווערע לאַסט

ווען דער בית המקדש איז חרב געוואָרען צום צווייטען מאָל האָבען זיך ביי אידען געפונען אַ סך מענשען, פּרושים, וואָס האָבען אויף זיך גענומען ניט צו עסען קיין פלייש און ניט צו טרינקען קיין וויין. איז צו זיי געקומען ר' יהושע און האָט צו זיי געזאָגט: "וואָרום עסט איהר ניט קיין פלייש און טרינקט ניט קיין וויין?" האָבען זיי געענטפערט: "ווי קענען מיר עסען פלייש וואָס דאָס פלעגט מען מקריב זיין אויפ'ן מזבח און יעצט האָבען מיר מעהר קיין קרבנות? און ווי קענען מיר טרינקען וויין מיט וועלכען מען פלעגט דעם מזבח בעגיסען און יעצט האָבען מיר מעהר קיין מזבח?"

"אויב אַזוי," האָט ר' יהושע געזאָגט, "דאַרפען מיר דאָך קיין ברויט אויך ניט עסען, ווייל זייט דער בית המקדש איז חרב געוואָרען האָט מען אָבגעשאַפט קרבנות פון מעהל."

"האסט גוט געזאגט," האבען זיי געענטפערט. "מען קען אויסקומען מיט פרוכטען אנשטאט ברויט."

"פרוכטען האבען מיר אויך נים געדארפט עסען," האט ר' יהושע געזאגט, "ווייל פון פרוכטען פלעגט מען בריינגען בכורים (די ערשטע פרוכט פון גארטען) אין ירושלים, און יעצט, אז בכורים זיינען אבגעשאפט געווארען, דארפען מיר אפשר קיין פרוכטען אויך נים עסען."

"אפשר קענען מיר אויסקומען מיט אזעלכע פרוכטען פון וועלכע מען פלעגט נים דארפען בריינגען בכורים?" האבען די טרייע קינדער פון ירושלים געענטפערט.

"לאמיר אויפהערען צו טרינקען וואסער," האט ר' יהושע ווייטער געזאגט, "ווייל מען האט אבגעשאפט נסוך המים."

האבען די פרושים געשוויגען. זיי האבען נים געוואוסט וואס צו ענטפערען. און ר' יהושע, זעהענדיג אז ער האט זיי געבראכט צום שכל, האט צו זיי געזאגט:

"קינדער, קומט, איך וועל אייך עפעס זאגען. גאר נים טרויערען איז נים מעגליך, ווייל עס איז אויף אונז דאך געפאלען אזא ביטערע גזרה, אבער צו פיעל טרויערען קען מען אויך נים, ווייל מען קען אויפ'ן פאלק נים ארויפלייגען קיין דינים מעהר ווי די מאיאריטעט מענשען קענען פערטראגען."

32

די משלים פון רבה בר בר חנה

א.

רבה בר בר חנה האט אזוי געזאגט:

מענשען וואס פאהרען איבער'ן ים האבען מיר דערצעהלט פון די געפעהרליכע כוואליעס וואס זינקען שיפען. "איידער אזא כוואליע קומט אן", האבען די רייזענדע דערצעהלט, "בעווייזט זיך פאראויס א ווייסער ליכט שטראהל, און מיר קלאפען אויף דעם מיט שטעקענס אויף וועלכע עס איז אנגעשריבען גאט'ס הייליגער נאמען, און דאן ווערט די כוואליע שטיל."

ב.

און ווייטער האט רבה אזוי געזאגט:

רייזענדע איבער'ן ים האבען מיר דערצעהלט:

"צווישען איין כוואליע און די אנדערע איז דא א שטרעקע פון דריי הונדערט מייל, און די הויך פון יעדע כוואליע איז אויך דריי הונדערט מייל. איין טאג זיינען מיר געגאנגען אין וועג, אויפ'ן ים, האט אונז א כוואליע אויפגעהויבען ביז צו דעם ארט וואו עס געפינט זיך דער קלענסטער פון אלע שטערען וועלכער איז געווען אזוי גרויס ווי א שייער פון פערציג מאאס זענעפט. און ווען די כוואליע וואלט אונז אויפגעהויבען א ביסעל העכער, וואלטען מיר פערברענט געווארען פון היץ. און מיר האבען געהערט ווי איין כוואליע שרייט אויס צו דער דאזינער וואס האט זיך אויפגעהויבען אזוי הויך: "מיין חברתה! האסטו עפעס איבערגעלאזען אויף דער וועלט וואס דו האסט ניט פערפלייצט, דאס איך זאל דאס קענען פערניכטען?" און די אנדער כוואליע ענטפערט: "ווייסטו דען ניט די מאכט פון דעם וועלט הערשער, וואס לאזט אונז ניט אריבערגעהן ווייטער פון זאמד, אפילו אויף אזוי ווייט ווי די ברייטקייט פון א פאדים?"

ג.

רבה האט דערצעהלט:

איינמאל האב איך געזעהן הורמיז דעם מכשף וועלכער איז געלאפען אויף די שפיצען פון דעם מויער וואס רינגעלט ארום די שטאדט. אונטען האט געריטען א רייטער אויף א פערד און האט דעם מכשף ניט געקענט אנ־יאגען. איינמאל האט דער מכשף אנגעזאטעלט צוויי מויל־אייזלען און האט זיי געשטעלט אויף צוויי בריקען וועלכע זיינען געווען ווייט איינער פון אנדערען און אבגעזונדערט מיט א טייך. דער מכשף איז געשפרונגען פון איין מויל־אייזעל צו דער אנדערער, און האט דערביי געהאלטען צוויי כוסות וויין, און שפרינגענדיג האט ער דעם וויין איבער־געגאסען פון איין בעכער אין דעם אנדערען און האט אפילו א טראפען ניט פערלארען. דער סוף איז געווען אז דער

מלך האט זיך פאר דעם מכשף אנגעהויבען צו שרעקען און ער האט געגעבען א בעפעהל אז מען זאל איהם הרג'ענען.

ד.

איינמאל האב איך געזעהן א פראש וואס איז געווען אזוי גרויס ווי די פעסטונג הגרוניא. און ווי גרויס איז געווען די פעסטונג הגרוניא? זי איז בעשטאנען פון זעכציג הייזער. איז געקומען א שלאנג און האט איינגעשלונגען דעם פראש. נאכדעם איז געקומען א וואראנע און האט איינגעשלונגען די שלאנג און זיך אוועקגעזעצט אויף א צווייג פון א בוים. יעצט קענט איהר זעהן ווי גרויס עס איז די שטארקייט פון דעם בוים.

ווען רב פפא בר שמואל האט דאס געהערט, האט ער בעמערקט: "ווען איך וואלט דערביי ניט געווען און דאס אליין צוגעזעהן, וואלט איך דאס גאר ניט געוואלט גלויבען."

ה.

איינמאל זיינען מיר געפאהרען אויף א שיף, האב איך געזעהן א פיש. איז אין די נאזלעכער פון דעם פיש אריין א קליינע חיה'לע און האט איהם דערשטיקט אויף טויט. דער ים האט דעם טויטען פיש ארויסגעווארפען צום ברעג און דער פיש, וועלכער איז געווען זעהר גרויס, איז געפאלען אויף דער יבשה מיט אזא קראפט דאס ער האט חרב געמאכט זעכציג שטעדט. עס האבען פון איהם געגעסען פרי־שערהייד די איינוואוינער פון זעכציג שטעדט און די איינוואויגער פון אנדערע זעכציג שטעדט האבען פון איהם גענומען גרויסע חלקים אויף איינצוזאלצען. פון איינעם פון זיינע אויגען האט מען ארויסגעצאפט דריי הונדערט קריג־לעך אויל.

אין צוועלף חדשים ארום, אז איך בין ווידער אהין געקומען, האב איך געזעהן ווי מענשען זעגען אוים ברעטער פון די ביינער פון דעם פיש, און מיט די ברעטער בויען זיי אויף ווידער די זעכציג שטעדט וואס דער גרויסער פיש האט חרוב געמאכט.

ו.

איינמאל זיינען מיר געפאהרען אויף א שיף. האבען מיר געזעהן א גרויסען פיש ביי וועמען אויפ'ן רוקען האט זיך אנגעקליבען זאמד. אויפ'ן זאמד איז געוואַרען א זומפף מיט גרינעם גראז. האבען מיר געמיינט אז דאס איז א קליינער אינזעל. זיינען מיר ארויף אויף דעם אינזעל, געמאכט א פייער, און מיר האבען גענומען באקען און קאכען. ווען דער פיש האט דערפיהלט אז זיין רוקען ברענט האט ער זיך איבערגעקעהרט און מיר זיינען אריינגעפאלען אין וואסער. און ווען ניט די שיף וואלטען מיר זיכער דערטרונקען געווארען.

ז.

איינמאל זיינען מיר געפאהרען אין א שיף. האבען מיר זיך באגעגענט מיט א גרויסען פיש. אזוי גרויס איז דער פיש געווען דאס עס האט אונז גענומען דריי טעג מיט דריי נעכט צו פאהרען פון דעם פלוס־פעדער וואס איז ביי איהם געווען ביים קאפ ביז צום פלוס־פעדער וואס איז געווען ביי איהם נעבען עק. דער פיש איז געגאנגען נעגען ווינד און מיר מיט'ן ווינד. טאמער מיינט איהר אז די שיף איז געגאנגען לאנגזאם? האט רב דימי אבגעשאצט אז עס האט גענומען ביי דער שיף אבצוגעהן זעכציג מייל אזוי לאנג ווי פיעל עס נעהמט אנצוואַרעמען א קליינע כלי וואסער. ווען א מענש וואס איז געשטאנען אויף דער יבשה האט געשאסען מיט א פיילענבויגען אויף דער שיף, איז די שיף אוועק פון ציעל שנעלער נוי די קויל איז אנגעקומען.

ח.

איינמאל זיינען מיר געפאהרען אין א שיף, האבען מיר געזעהן א פויגעל שטעהן ביז די קניע אין וואסער און זיין קאפ האט געגרייכט ביז'ן הימעל. האבען מיר געדענקט אז דער וואסער איז ניט טיעף וויל עס גרייכט נאר ביז די קניע פון דעם פויגעל, און מיר האבען געוואלט ארונטערגעהן און זיך באדען. איז ארויס א בת קול און האט געזאגט: "איהר זאלט דא ניט ארונטערגעהן, וויל ביי אן ארבייטער איז דא איינמאל ארונטערגעפאלען זיין האק, איז שוין זיבען יאהר

זיים די האַק זינקט און האָט נאָך ניט דערגרייכט דעם גרונט. און ניט דערפאַר ווייל דער וואַסער איז אַזוי טיעף, נאָר ווייל דער וואַסער איז זעהר שאַרף.״

ט.

איינמאָל בין איך געגאַנגען אין מדבר. האָב איך דאָרט געזעהן אַזעלכע פעטע גענז ביי וועמען די פעדערען פלעגען אַרויספאַלען פון גרויס פעטקייט, און פון אונטען זיי האָט געפלאָסען אַ שטראָם שמאַלץ. האָב איך די גענז געפרעגט: ״האָט אימיצער פון אייך מיין חלק עולם הבא?״ האָט איין גאַנז מיר געצייגט אַ פּאָלקע און די אַנדערע אַ פליגעל.

י.

איינמאָל זיינען מיר געגאַנגען אין מדבר. האָט זיך צו אונז אָנגעשלאָסען אַן אַראַבישער סוחר וועלכער האָט געקענט צייגען גרויסע קונצען. ער פלעגט נעהמען אַ ביסעל ערד אין האַנד, אַ שמעקן טאַבאַק און זאָגען: דער וועג פיהרט צו יענעם אָרט און יענער צו יענעם אָרט. האָבען מיר איהם געפרעגט, ווי ווייט מיר זיינען פון וואַסער. האָט ער געבעטען מיר זאָלען איהם געבען אַ הויפען ערד. אַז מיר האָבען איהם געגעבען די ערד האָט ער געזאָגט: ״אַכט מייל״. שפּעטער, אַז מיר זיינען אָבגעגאַנגען אַ ביסעל ווייטער, האָבען מיר איהם ווידער געגעבען אַ הויפען ערד, האָט ער געזאָגט: ״יעצט זיינען מיר בלויז דריי מייל ווייט.״ נאָכדעם האָבען מיר דיזען הויפען ערד איבערגעביטען אויף דעם פריהערדיגען, איהם אויסצופּרובירען, אָבער מיר האָבען איהם ניט געקענט כאַפּען ביי אַ טעות.

יא

אַן אַראַבישער סוחר האָט צו מיר איינמאָל געזאָגט: ״קום מיט מיר און איך וועל דיר צייגען די אידען וואָס זיינען אויסגעשטאָרבען אין מדבר״ (נאָכדעם ווי זיי זיינען אַרויס פון מצרים). זיינען מיר געגאַנגען און איך האָב זיי אָנגעקוקט. זיי האָבען אויסגעזעהן ווי פער׳שכור׳טע און זיי זיינען געלעגען אויפ׳ן רוקען. ביי איינעם פון זיי זיינען די קניע געוועזען אויסגעבויגען אַרויף. דער סוחר איז רייטענדיג אויף זיין קעמעל דורכגעגאַנגען אונטער די קניע און אויפהוי־

בענדי א שפיעז אין האנד האָט ער די קניע ניט געקענט גרייכען.

איך האָב אָבגעשניטען ביי איינעם פון די מתים א ווינ־קעל פון זיין טלית צוזאמען מיט א ציצה. האָבען זיך אונ־זערע קעמלען אָבגעשטעלט און ניט געוואָלט זיך ריהרען פון אָרט. "אפשר האָסטו עפּעס צוגענומען?" האָט דער סוחר געזאָגט. "עס איז א כלל אז איינער נעהמט עפּעס צו ביי זיי קען ער זיך ניט ריהרען ווייטער." האָב איך אומגעקעהרט די ציצה און די קעמלען האָבען געקענט געהן ווייטער. ווען איך בין געקומען צו די רבנן און זיי דערצעהלט וועגען דער ציצה וואָס איך האָב אָבגעשניטען איז מהדר, האָבען זיי פון מיר געלאכט. זיי האָבען געזאָגט: "צו וואָס האָסטו עס גע־טהאָן? דו האָסט געוואָלט וויסען אויב די ציצה איז געווען אויסגעפלאָכטען לויט דעם דין פון בית שמאי, אָדער פון בית הלל, האָסטו געקענט זעהן ווי זיי זיינען געמאכט, און דאָס וואָלט דיר פערשפּאָרט צרות."

יב.

שפּעטער האָט מיר דער אראבישער סוחר געזאָגט: "קום און איך וועל דיר ציינען דעם בארג סיני". בין איך געגאנגען און האָב געזעהן ווי דער בארג סיני איז בעוואַכט פון ענדישען און אז זיי זיינען געשטאנען האָבען זיי אויסגעזעהן ווי ווייַ־סע אייזלען. איך האָב געהערט א בת קול זאָגען: "וועה איז מיר וואָס איך האָב געשוואָרען, און יעצט אז איך האָב שוין געשוואָרען ווער וועט מיך פון מיין שבועה פריי מאכען!" ווען איך בין געקומען אהיים און האָב דאָס דערצעהלט צו די רבנן, האָבען זיי געזאָגט: "יעדער וואָס האָט אזא נאָמען ווי דיינער איז א נאר און אן אייזעל. האָסט גלייך געדארפט זאָגען "איך בעפריי דיך פון דיין שבועה." דאָס איז דאָך די שבועה וואָס גאָט האָט נעגעבען צו האלטען די אידען אין גלות."

זאָגט די גמרא, אז רבה בר בר חנה האָט געמיינט אז די שבועה איז די וואָס גאָט האָט געגעבען אז ער זאָל מעהר קיין מבול ניט ברייננען אויף דער וועלט און דערפאר האָט ער די שבועה ניט געוואָלט אויפלעזען.

יג.

ווידער האָט צו מיר געזאָגט יענער סוחר: "קום און איך וועל דיר ציינען די בני קרח וועמען די ערד האָט איינגע־

שלונגען." בין איך נעגאנגען און האָב געזעהן אין יענעם אָרט צוויי שפּאַלטען אין דער ערד פון וועלכע עס איז נעגאַנגען א רויך. האָב איך גענומען א ביסעל פריש געשאָרענע וואָל, איינגעטונקט אין וואַסער, האָב דאָס ארויפגעטהאָן אויף דעם שפּיץ פון א שפּיעז און דאָס אריינגעלאָזען אין דעם רויך-כינען שפּאַלט. ווען איך האָב דעם שפּיעז ארויסגעצויגען האָב איך געזעהן אז די וואָל איז געוועזען צוברענט. "הער זיך איין וואָס זיי ריידען, די בני קורח", האָט דער סוחר צו מיר געזאָגט. און איך האָב געהערט ווי זיי זאָגען: "משה און זיין תורה זיינען אמת און מיר זיינען ליגנער."

"יעדען חודש", האָט מיר דער סוחר דערצעהלט, "קעהרט מען זיי איבער דאָ, אין גיהנם, אזוי ווי מען קעהרט איבער פלייש אין א טאָפּ, אום עס זאָל זיך בעסער קאָכען, און זיי זאָגען: "משה און זיין תורה זיינען אמת און מיר זיינען ליגנער."

יד

איינמאָל זאָגט צו מיר יענער סוחר: "קום און איך וועל דיר ציינען דעם אָרט וואו הימעל און ערד קומען זיך צוזאַ־מען." בין איך מיט איהם אהין געגאַנגען און האָב דאָרט געזעהן א פענסטער אויף א פענסטער. האָב איך גענומען מיין שפּייזקאָרב, האָב אוועקגעשטעלט אין איינעם פון די פענסטער, פון הימעל, און זיך געשטעלט דאַווענען. ווען איך האָב אָבגעדאַווענט און געוואָלט צונעהמען מיין קאָרב האָב איך איהם דאָרט ניט געפונען. זאָג איך צום סוחר: "קען דען זיין אז דאָ זאָלען זיך געפינען גנבים?" האָט ער מיר געענטפערט: "אָט דער פענסטער וואו דו האָסט דיין קאָרב אוועקגעשטעלט איז א הימלישער ראָד וועלכער דרעהט זיך ארויף און אראָב. וואַרט דאָ אָב ביז מאָרגען אין א דיזער צייט, וועסט עס דאָ געפינען."

33

משלים פון ר' יוחנן און אנדערע

ר' יוחנן דערצעהלט:

איינמאָל זיינען מיר געפאָהרען אין א שיף, האָבען מיר געזעהן א פיש וואָס האָט ארויסגעשטעקט זיין קאָפּ פון וואַ־

סער און זיינע אויגען האָבען געלויכטען ווי צוויי לבנות, און פון זיינע נאָזלעכער האָט געפלאָסען אַ שטראָם וואַסער אַזוי גרויס ווי צוויי טייכען פון סוריא.

רב ספרא דערצעהלט:

איינמאָל זיינען מיר געפאָהרען אין אַ שיף, האָבען מיר געזעהן אַ פייש אַרויסשטעקען זיין קאָפּ פון וואַסער, און ער האָט געהאַט הערנער אויף וועלכע עס איז געווען אָנגעשריבען: „איך בין פון די קלענערע בעשעפעניסען פון ים און איך בין דריי הונדערט מייל גרויס, און איך געה צום מויל פון לויתן ער זאָל מיך איינשלינגען.‟

רב אשי האָט געזאָגט אַז דאָס איז געווען אַ ים־ציעג, וועלכע גראָבט אין אָבגרונד פון ים צו געפינען שפייז פאַר זיך, און דערפאַר האָט זי הערנער.

ר׳ יוחנן דערצעהלט:

איינמאָל זיינען מיר געפאָהרען אין אַ שיף, האָבען מיר געזעהן אין וואַסער אַ קאַסטען אויסגעזעצט מיט פערל און בריליאַנטען, און אַרום דעם קאַסטען האָט זיך געפונען אַ פיש פון דעם סאָרט וואָס הייסט „כרשא‟. איז איינער, אַ גוטער שווימער, אריין אין וואַסער אַרויפצובריינגען דעם קאַסטען, איז דער פיש בייז געוואָרען און האָט ביי איהם געוואָלט אָבבייסען אַ פוס. האָט דער שווימער אַ וואָרף געטהאָן אַ לאָגעל מיט עסיג, איז דער פיש אַנטלאָפען. אָבער ווען דער שווימער האָט געוואָלט אַרויפברייגגען דעם קאַסטען, איז אַרויס אַ בת־קול פון הימעל און געזאָגט: „וואָס ווילט איהר פון דעם קאַסטען פון ר׳ חנינא בן דוסא׳ס ווייב? ווען משיח וועט קומען וועט זי אין דעם האַלטען תכלת צו די ציצית פון די צדיקים‟.

רב יהודה הינדואה דערצעהלט:

איינמאָל בין איך געפאָהרען אין אַ שיף, האָב איך געזעהן אין וואַסער אַ טייערען שטיין אַרום וועלכען עס האָט זיך געפונען אַ האַיפיש. איז אַ שווימער אַרונטער אין וואַסער דעם שטיין אַרויסנעהמען. איז געקומען דער האַיפיש און האָט פאַר כעס געוואָלט איינשלינגען אונזער שיף. איז געקומען אַ וואָראָנע און האָט אָבגעביסען זיין קאָפּ. איז דער ים געוואָרען רויט פון זיין בלוט. נאָכדעם איז געקומען אַן אַנדער האַיפיש און האָט דעם שטיין געלייגט אויף זיין טויטען חבר און איהם צוריק לעבעדיג געמאַכט. האָט

דער לעבעדיג געוואָרענער האַיפיש ווידער געוואָלט איינ־שלינגען די שיף. איז ווידער געקומען יענער פויגעל, האָט איהם צום צווייטען מאָל אָבגעביסען זיין קאָפּ. דער שווי־מער האָט א כאַפּ געטהאָן דעם טייערען שטיין און איהם געוואָרפען צו דער שיף. נאָכדעם האָט ער געמאכט א פּראָ־בע, אויב דאָס איז דער ריכטיגער שטיין. ער האָט עס ארויפ־געלייגט אויף צוויי איינגעזאלצענע פויגלעך, זיינען די פויג־לעך אוועקגעפלויגען מיט דעם טייערען שטיין אויף זיי.

רבי אליעזר און רבי יהושע זייגען געפאָהרען אין א שיף. רבי אליעזר איז געשלאָפען און ר׳ יהושע איז געווען וואַכע־דיג. פּלוצלונג האָט ר׳ יהושע א ציטער געטהאָן און ר׳ אליעזר האָט זיך אויפגעכאפּט און געפרעגט: "וואָס האָכטו זיך אזוי דערשראָקען, יהושע?" האָט יהושע איהם געענט־פערט: "איך האָב געזעהן א גרויסע ליכט אין ים." האָט ר׳ אליעזר געזאָגט: "פיעלייכט האסטו דאָס געזעהן די אויגען פון דעם לויתן, אויף וועלכען א פסוק זאָגט, אז זיינע אויגען לייכטען ווי דער מאָרגענשטערען."

34

די וואונדערליכע גראָז

רב אשי האָט געזאָגט:

רב הונא בר נתן האָט מיר דערצעהלט: איינמאָל זייַ־נען מיר געגאנגען אין מדבר, און מיר האָבען געהאט א זייַ־טעל פלייש מיט אונז. האָבען מיר איהם צושניטען, אויס־געשניטען די אָדערען, כשר געמאכט און געלאָזט ליעגען אויפ׳ן גראָז. ביז מיר האָבען געבראכט האָלץ, זיינען די צו־שניטענע חלקים פלייש צוזאמענגעוואקסען און עס איז ווי־דער געוואָרען א גאנצער זייטעל. האָבען מיר איהם אָבגע־בראָטען.

אין צוועלף חדשים ארום, אז מיר זיינען ווידער געקו־מען צו דעם זעלבען אָרט, האָבען מיר געזעהן ווי די קיחלען גליהען נאָך. ווען איך בין געקומען צו אמימר און האָב איהם דערצעהלט די געשיכטע, האָט ער מיר דעם וואונדער אזוי ערקלערט:

"יענע גראָז בעזיצט אזא נאטירליכע איינענשאַפט גאַנץ צו מאכען, און יענע האָלץ האָט אזא נאטור וואָס זיינע קויה־לען האלטען אָן דעם פייער פאר א לאנגע צייט."

35

די שטראָף פון שר של ים

ר' יהודה האָט אזוי געזאָגט אין נאָמען פון רב:

ווען גאָט האָט געהאלטען אין בעשאפען די וועלט האָט ער געזאָגט צום שר של ים: "עפען אויף דיין מויל און שלינג איין אלע וואסערען פון דער וועלט." האָט דער שר של ים געענטפערט: "רבונו של עולם! עס איז מיר גענוג ווען איך וועל קענען אויסהאלטען דאָס וואָס איך האָב שוין." הערענדיג אזא תשובה האָט איהם דער אויבערשטער בעשטראָפט מיט טויט.

36

די גרויסע בריליאנטען פון ירושלים

רבי יוחנן האָט געזאָגט:

אין דער צוקונפט וועט דער אויבערשטער ברייגנען טייערע שטיינער און פערל וואָס זיינען דרייסיג איילען די לענג און דרייסיג די ברייט און ער וועט אין זיי אויסהאַקען פענסטער וואָס וועלען זיין צעהן איילען ברייט און צוואנציג איילען הויך, און ער וועט זיי אריינשטעלען אין די טויערען פון ירושלים.

איינער פון די תלמידים וואָס האָט דאָס געהערט האָט לאכענדיג געזאָגט: "היינטיגע צייטען זעהט מען ניט בריליאנטען וואָס זאָלען זיין אפילו גרויס ווי די איי פון א טויב. היינט ווי קען עס געמאָלט זיין אז עס זאָלען זיך געפינען אזעלכע גרויסע פערל און עדעל שטיינער?"

א צייט שפעטער איז דער תלמיד געפאָהרען אויפ'ן ים. איז מיט זיין שיף געשעהן אן אונגליק און עס איז געזונקען. ווען דער תלמיד איז געוועזן אויפ'ן גרונד פון ים האָט ער געזעהן ווי מלאכים זעגען גרויסע בריליאנטען און פערל וואָס זיינען דרייסיג איילען ביי דרייסיג, און זיי האַקען אויס אין די שטיינער פענסטער צעהן איילען די ברייט און צוואנציג די הויך. האָט דער תלמיד געפרעגט: "צו וואָס איז דאָס אהינס?" האָט מען איהם געענטפערט: "דאָס זיינען די פענסטער וואָס דער אויבערשטער וועט אריינשטע-

לען אין די טויערען פון ירושלים.״ דער תלמיד איז צוריק געקומען צו רבי יוחנן און האט געזאגט: ״דרש׳ן רבי! דיר פאסט זיך צו דרש׳ענען. אזוי ווי דו האסט געזאגט, אזוי האב איך טאקע געזעהן.״

״דו פוסטער יונג!״ האט רבי יוחנן אויסגערופען. ״און אויב דו וואלסט דאס נים געזעהן וואלסטו נים געגלויבט? דו מאכסט שפאט פון די רייד פון די חכמים!״ רבי יוחנן האט אויף איהם א קוק געטהאן און פון דעם תלמיד איז געווארען א הויפעןביינער.

37

דער פאטער טהוט בעסער ווי דער זוהן

דער פאטער פון שמואל פלעגט אויספערקויפען זיין תבואה אין דער צייט פון דרעשען, ווען תבואה איז געווען ביליג, און נים האלטען אויף יקרות. דער זוהן, שמואל, פלעגט זיין תבואה האלטען אויף שפעטער, אין דער צייט ווען עס ווערט טייערער, אבער ער פלעגט עס פערקויפען אזוי ביליג ווי אין דער צייט פון דרעשען.

האבען די חכמים געזאגט, אז דער פאטער האט געטהאן בעסער פאר׳ן זוהן, ווייל מיט דעם וואס ער האט פון אנפאנג פערקויפט ביליג האט ער נעבראכען דעם יקרות, אז עס זאל שפעטער נים טייערער ווערען.

38

אברהם אבינו דער וועלט קאפיטאן

חנן בר רבא האט געזאגט אין נאמען פון רב:

יענעם טאג אין וועלכען אברהם אבינו איז פון דער וועלט אוועק, האבען זיך די גרעסטע לייט פון יענעם דור אויסגעשטעלט אין א שורה און געזאגט:

״וועה איז צו דער וועלט וואס האט פערלארען איהר פיהרער און וועה איז צו דער שיף וואס האט פערלארען איהר קאפיטאן.״

39

קליינליכע זאַכען

אין ספר בן סירא איז געשריבען:

אַלעס האָב איך געוואויגען אויף א וואָג און איך האָב קיין לייכטערע און קיין קליינליכערע זאַך ווי קלייען ניט געפונען, און קליינליכער פון קלייען איז אַן איידים וואָס זיצט ביים שווער אויף קעסט, און קליינליכער פון אַן איידים איז אַן אָרימאַן, אַן אורח, וואָס נעהמט אריין אַן אנדער אורח, און קליינליכער פון אַן אורח איז א מענש וואָס גיט א תשובה איידער ער הערט אויס גוט וואָס מען פרעגט איהם.

40

אַלעס טהאָן — צו מענשען ניט אָנקומען

אין שופטים (י"ח) ווערט דערצעהלט ווי די שלוחים פון שבט דן האָבען געפונען יהונתן, א יונג פון שבט לוי, וועלכער האָט זיך פערדונגען צו זיין א גלח ביי געצענדיענער.

דערצעהלט די גמרא, אז די שלוחים האָבען דעם אינגעל אזוי געפרעגט: "ווי קומט דאָס צו דיר? דו שטאַמסט דען ניט פון משה'ן? היינט ווי שיקט עס זיך, אז דו זאָלסט ווערען א גלח ביי געצענדיענער?" האָט ער זיי געענטפערט: "איך האָב מיר בקבלה פון מיינע עלטערען, אז בעסער זאָל זיך א מענש פערדינגען צו עבודה זרה איידער אָנצוקומען צו לייטען."

עס מיינט ניט גראָדע עבודה זרה, נאָר עס מיינט וואָס נאָר פאַר אַן אומווירדיגע ארביים וואָס איז ניט לויט דעם מענשען'ס כבוד, אזוי ווי רב האָט געזאָגט צו רב כהנא: "שינד אָב א נבלה אין מיטען מארק, אבי צו פערדיענען אויפ'ן לעבען, און זאָג ניט: איך בין א גרויסער מאַן און עס פאַסט מיר ניט אַזאַ ארביים."

יהונתן האָט שפּעטער תשובה געטהאָן און האָט געענדערט זיין נאָמען אויף שבואל (וואָס מיינט: זיך אומגעקעהרט צו גאָט). דוד המלך, זעהענדיג אז שבואל האַלט געלד זעהר טייער, האָט ער איהם געמאַכט פאַר זיין שאַצמייסטער. ווען שלמה איז געוואָרען מלך האָט ער ארונ-

טערגעוואָרפען זיין פּאַטער׳ס מיניסטעריום, און שבואל וועלכער איז געוואָרען אוים שאַצמייסטער, האָט זיך גענומען צו זיין אַלטער פּראָפעסיאָן — ער איז ווידער געוואָרען אַ גלח אין אַ קלויסטער פאַר געטשקעס, כאָטש ער אַליין האָט ניט נעגלויבט אין די געטצען. אַז אימיצער פלעגט איהם ברייננען אַן אָקס, אַ באַראַן, אָדער אַ ציגעלע פאַר אַ קרבן צום געטשקע, פלעגט איהם דער אידישער גלח זאָגען: ״וואָס טויג דיר אויסברייננען אַ גאַנצע בהמה? דער געטש ניט ער עסט, ניט ער טרינקט, ניט ער קען טהאָן גומס, ניט ער קען טהאָן שלעכטס.״ דער נאַרישער געצענדיענער פלעגט בלייבען אין אַ פערלעגענהייט און פרעגען: ״וואָס דען זאָל איך טהאָן? ווי זאָל איך אויסבעטען אַ ביסעל מזל ביים געטשקע?״ פלעגט דער גלח ענטפערען: ״געה ברייננ מיר אַ טעלער ווייסען מעהל און אַ צעהנדליג אייער אויף דעם. און דערפאַר וועל איך פאַר דיר אויסבעטען אַ ביסעל מזל.״ יענער פלעגט די זאַכען ברייננען, און אַז ער פלעגט אוועקגעהן, פלעגט דער גלח זיך מאַכען אַ מאָהלצייט.

איינמאָל האָט איהם איינער געפרעגט: ״אויב די געטשקעס קענען גאָרנישט אויפטהאָן, טאָ ווארום נאַרסטו מענשען?״ האָט דער גלח געענטפערט: ״איך טהו דאָס, כדי איך זאָל האָבען אויף צו לעבען.״

41

לאה׳ס שוואַכע אויגען

לאה האָט געהאַט שוואַכע אויגען, ווערט דערצעהלט אין חומש, און רב האָט געזאָגט אַז דאָס איז אַ קאָמפּלימענט פאַר איהר און ניט אַ פעהלער. לאה האָט בעקומען שוואַכע אויגען דורך אַזאַ געשיכטע:

איינמאָל האָט לאה געהערט צוויי מענשען ריידען צווישען זיך אַזוי: ״רבקה האָט צוויי זיהן און לבן האָט צוויי טעכטער. די עלטערע מיידעל וועט נעהמען דעם עלטערען בחור, און די אינגערע — דעם אינגערען.״

האָט לאה גענומען נאָכפרעגען וואָס פאַר אַ מענש דער עלטערער בחור (עשו) איז און אין וואָס ער פערברענגט זיין צייט. האָט מען איהר געענטפערט אַז ער איז אַ יעגער און אַז ער בערויבט מענשען. ״און וואָס טהוט דער אינגערער?״ האָט זי געפרעגט. האָט מען איהר געענטפערט: ״אַ פרומער־

און א היים זיצער." (דאָס איז געווען יעקב) האָט לאה גע־ווײנט אזוי לאנג ביז עס זיינען ביי איהר ארויסגעפאלען די אויגענברעמען.

42

דער רבי און זיינע תלמידים

רבא האָט איינמאָל געזאָגט צו רב פּפּא און צו רב הונא: "ווען איינער וועט קומען צו אייך מיט מיינעם א געשריבענעם פּסק דין און איהר וועט אין דעם זעהן עפּעס א ווידערשפּרוך, זאָלט איהר עס ניט צוררייסען ביז איהר וועט קומען צו מיר און מיך וועגען דעם פרעגען. אויב איך וועל עס אייך קענען ערקלערען וועל איך דאָס טהאָן, און אויב ניט וועל איך צוריקנעהמען מיין פּסק דין. נאָך מיין טויט זאָלט איהר מיין פּסק דין ניט צורייסען און אויך ניט לערנען פון דעם א ביישפּיעל. צורייסען זאָלט איהר ניט, דען ווען איך וואָלט געלעבט וואָלט איך פיליייכט אייך געקענט ערקלערען דאָס וואָס שיינט ביי אייך צו זיין ניט רעכט. און קיין בייר־שפּיעל זאָלט איהר פון דעם לערנען, ווייל א ריכטער קען נאָר אורטיילען פון דעם וואָס זיינע אויגען זעהען".

43

דער פּערטריבענער זוהן

יוסף בן יועזר האָט געהאַט א זוהן וואָס האָט זיך אויפ־געפיהרט ניט ווי עס געהערט צו זיין. דער פאָטער האָט געהאַט א בעכער פול מיט רענדלעך, און ניט וועלענדיג אז דער זוהן זאָל איהם ירש'ענען, האָט יוסף בן יועזר מנדר געווען דאָס געלד פאר'ן בית המקדש. דער זוהן איז אוועק און האָט חתונה געהאַט מיט דער טאָכטער פון דעם יואוועליר וואָס פלעגט מאַכען קרוינען פאר ינאי המלך.

ווען זיין ווייב האָט א קינד געבוירען האָט איהר מאַן, דער פערטריבענער זוהן, געקויפט פאר איהר א פיש. אויפ־שניידענדיג דעם פיש האָט ער אין איהם געפונען א טייערען פערל.

"הער צו, מיין מאַן", האָט די יונגע פרוי געזאָגט.

"טראָג דאָס ניט צום קעניג, ווייל זיי וועלען דאָס ביי דיר צונעהמען פאַר קליינגעלד. טראָג דאָס בעסער אוועק צום שאַצמייסטער פון בית המקדש, וועלכער דאַרף דאָס האָבען פאַר'ן אפוד. אָבער דו זאָלסט אויף דעם קיין פרייז ניט שטעלען, ווייל אויב דו וועסט אויף דעם שטעלען א קליינעם פרייז וועסטו שוין ניט קענען בעטען מעהר, נאָר דו זאָלסט לאָזען דעם שאַצמייסטער אָבשאַצען פיעל דאָס איז ווערטה".

האָט ער געטהאָן אַזוי ווי זיין ווייב האָט איהם געראַטהען און האָט דעם טייערען פערל געבראַכט אין בית המקדש. דער שאַצמייסטער האָט דעם פערל אָבגעשאַצט אין דרייצעהן בעכער מיט רעדנלעך, און ער האָט צום יונגען מאַן געזאָגט: "זיבען האָבען מיר, אָבער זעקס פעהלען אונז". האָט דער יונגער מאַן געענטפערט: "גיט מיר די זיבען און די זעקס וואָס אייך פעהלען שענק איך אויפ'ן בית המקדש".

האָט מען פערשריבען אין די ביכער: "יוסף בן יועזר האָט אריינגעטראָגען אין בית המקדש איין בעכער מיט רענדלעך, אָבער זיין זוהן האָט געשענקט זעקס".

אנדערע זאָגען פערקעהרט. מען האָט אין די ביכער פערשריבען: "יוסף בן יועזר האָט אריינגעבראַכט א בעכער מיט רענדלעך, אָבער זיין זוהן האָט ארויסגענומען זיבען בעכער מיט רענדלעך."

44

ניט געפאָלגט די צוואה

די רבנן האָבען דערצעהלט אַזאַ געשיכטע:

איינער א מאַן האָט געהאַט קינדער וועלכע האָבען זיך ניט אָרענטליך אויפגעפיהרט, האָט ער גענומען און האָט אָבגעשריבען אַלע זיינע גיטער צו יונתן בן עוזיאל. וואָס האָט יונתן בן עוזיאל געטהאָן אַז דער מאַן איז געשטאָרבען? א דריטעל האָט ער פערקויפט, א דריטעל האָט ער מנדב געווען פאַר צדקה, און א דריטעל האָט ער אומגעקעהרט צו דעם פערשטאָרבענעם'ס קינדער.

ווען שמאי האָט פון דעם דערהערט איז ער געקומען צו יונתן בן עוזיאל, איהם פירהאַלטען פאַר וואָס ער האָט ניט געפאָלגט די צוואה.

האָט יונתן געזאָגט צו שמאי: "אויב דו קענסט צוריק

קריגען דאָס וואָס איך האָב פערקויפט און דאָס וואָס איך האָב אװעקגעגעבען אויף צדקה, קענסטו דאַן צוריק קריגען דאָס וואָס איך האָב אומגעקעהרט צו די יורשים״.

שמאי איז אוועק צופריעדען וואָס יונתן האָט איהם בעזיעגט און ער האָט אין שפּאַס אויסגערופען

״אוי, האָט מיר בן עוזיאל דערלאַנגט!״

45

ניט א נאַר נאָר סתם א חצוף

א יונגער בחור׳ל וואָס איז נאָך ניט געוועזן קיין צוואַנ־ציג יאָהר אַלט האָט פערקויפט זיין פאָטער׳ס גיטער. נאָכ־דעם האָט ער חרטה בעקומען אויף דעם פערקויף און ער איז געקומען צו רבא׳ן צו האָבען א דין תורה מיט די קויפער. די קרובים פון דעם בחור׳ל האָבען איהם אָנגעלערנט: ״אַז דו וועסט קומען צו רבא׳ן זאָלסטו עסען טייטלען און די קערנער זאָלסטו וואַרפען איהם אין פנים״. דער בחור׳ל האָט אַזוי געטהאָן, און ווען רבא האָט געזעהן זיין אויפפיהר האָט ער בעשלאָסען אַז דער בחור׳ל האָט קיין שכל און רבא האָט געזאָגט: ״זיין פערקויף איז קיין פערקויף ניט״.

ווען מען האָט געדאַרפט אויסמאַכען דעם פּאַפּיער וואָס מאַכט בטל דעם פערקויף, האָבען די קויפער אָנגעלערנט דעם בחור׳ל אַז ער זאָל זאָגען צו רבא׳ן: ״א גאַנצע מגלת אסתר קאָסט אָנצושרייבען א גילדען און פאַר אַזא פּאַפּיערל וואָס דער רבי שרייבט אָן פערלאַנגט ער אויך א גילדען!״ דער בחור׳ל האָט די קויפער געפאָלגט און האָט אַזוי גע־זאָגט.

״אויב אַזוי, האָט ער דאָך שכל״, האָט רבא געזאָגט, ״איז זיין פערקויף א ריכטיגער פערקויף״.

״כ׳טייטש!״ האָבען די קרובים פראָטעסטירט. ״דיזע ווערטער האָבען איהם די קויפער אויסגעלערנט!״

״ווען ער קען אַזעלכע רייד פערשטעהן און האָט שכל זיי איבערצוזאָגען איז געננוג א בעווייז אַז ער פערשטעהט וואָס ער האָט צו טהאָן. און דאָס וואָס ער האָט אויף מיר געוואָרפען די קערנער פון די טייטלען איז דאָס סתם חוצפה״, אַזוי האָט רבא גע׳פסקנ׳ט.

46

ניט שענד און ניט לויב

פאר רבי'ן איז איינמאל געבראכט געווארען א וועקסעל וועלכער איז געווען צוזאמענגעלייגט און צוקנייטשט. רבי האט אין דעם וועקסעל ניט געקענט זעהן דעם דאטום. "אפשר איז דער דאטום פארלארען געגאנגען צווישען די קנייטשען?" האט געזאגט רבי שמעון זיין זוהן. רבי האט נאכגעזוכט און האט דעם דאטום געפונען. נאכדעם האט רבי ווידער געגומען צייגען אז דער וועקסעל איז ניט מיט אלעמען. "וואס ווילסטו פון מיר?" האט זיין זוהן רבי שמעון געזאגט. "ניט איך האב דעם וועקסעל געשריבען, יהודה חייטא האט עס געשריבען".

"רייד ניט קיין לשון הרע!" האט רבי זיך אנגעבייזערט. "עס איז געווען פאר דיר צו זאגען אז דו האסט דעם וועקסעל ניט געשריבען. צו וואס דארפסטו ריידען אויף אן אנדערען?"

אן אנדער מאל האט זיך געמאכט אזא געשיכטע.

רבי שמעון איז געזעסען און האט געזאגט תהלים אין געגענוואַרט פון רבי, זיין פאטער. רבי האט בעמערקט די שעהנע שריפט פון דעם ספר תהלים און ער האט אויסגערופען: "ווי שעהן און ווי פינקטליך דאס איז געשריבען!"

"ניט איך האב דאס געשריבען, דאס האט געשריבען יהודה חייטא", האט רבי שמעון געענטפערט.

"רייד ניט קיין לשון הרע!" האט רבי אויסגערופען.

רב דימי ערקלערט די זאך אזוי: א מענש דארף ניט צופיעל ריידען וועגען די מעלות פון דעם אנדערען, ווייל פון צופיעל ריידען וועגען יענעם'ס מעלות קען ער אויך ארויסקומען אויף יענעם'ס תפרזנות.

47

דער פעלשער

א מאן האט געהאט א וועקסעל אויף וועלכען עס זיינען געווען אונטערשריבען רבא און רב אחא בר אדא. ווען

רבא האָט געזעהן דעם וועקסעל האָט ער געזאָגט: "ערש־טענס איז דאָס ניט מיין אונטערשריפט, און צווייטענס שרייב איך זיך קיינמאָל ניט אונטער פריהער, פאַר רב אחא". האָט ער דעם מאַן געלאָזט בינדען און יענער האָט זיך מודה געווען אַז ער האָט געפעלשט די אונטערשריפטען. "טילאַ", האָט רב געזאָגט, "מיין אונטערשריפט איז דיר געווען לייכט נאָכצומאַכען ווייל איך בין יונג און האָב אַ גלייכען כתב, אָבער ווי האָסטו געקענט נאָכמאַכען די האַנד־שריפט פון רב אחא וועלכער איז שוין אַן אַלטער מאַן און זיין האַנד ציטערט?" האָט דער פעלשער אויסגעזאָגט אַז ווען ער האָט געדאַרפט פעלשען די חתימה פון רב אחא האָט ער זיך געשטעלט אויף אַ שאָקעלדיגען בריק.

מסכת סנהדרין

1

בעסער פערשעהמט ווערען איידער פערשעהמען

רבן גמליאל האָט איינמאָל געהייסען אז מען זאָל איהם צוזאַמענרופען זיבען תלמידי חכמים אום צו מאכען אן עיבור יאָהר. אין דער פריה, ווען ער איז אריינגעקומען אין זיין אויבערשטיבעל, וואו אזעלכע אסיפות פלעגען אָבגעהאלטען ווערען, האָט ער דאָרט געפונען אכט אנשטאט זיבען. דער דין איז אז ביי אזא אסיפה קענען אנטייל נעהמען נאָר די זיבען וואָס זיינען איינגעלאַדען געוואָרען פאר דעם צוועק.

"דער וואָס איז געקומען ניט געבעטענערהייד זאָל אזוי גוט זיין און ארונטערגעהן", האָט רבן גמליאל געזאָגט.

האָט זיך אויפגעשטעלט שמואל הקטן און האָט געזאָגט:

"איך בין געקומען אָהן אן איינלאַדונג, און ניט איך בין געקומען אנטייל נעהמען אין בעשטימען דעם עיבור, איך בין בלויז געקומען צוזעהן און לערנען ווי דאָס געהט צו."

"זיץ, מיין זוהן", האָט רבן גמליאל געזאָגט, "דו קענסט דאָ פערבלייבען. דו ביזט אפילו גענוג פאַסענד אז מען זאָל אַלע יאָהר מיט דיר מאַכען דעם עיבור, נישטמעהר, דער דין איז אז דעם עיבור מאכט מען נאָר מיט די וואָס זיינען לכתחלה איינגעלאַדען געוואָרען פאַר דעם צוועק."

שפּעטער האָט מען זיך דערוואוסט אז ניט שמואל הקטן איז געקומען אונגעבעטענערהייד, נאָר אן אנדערער. שמואל האָט גענומען די שולד אויף זיך כדי יענער זאָל ניט פער־שעהמט ווערען.

אזא פאַל איז אויך פאָרגעקומען ביי רבי.

רבי איז איינמאָל געזעסען און האָט גע'דרשנ'ט פאַר זיינע תלמידים. מיט אַמאָל האָט ער דערשפּירט א ריח פון קנאָבעל. האָט רבי געזאָגט: "דער וואָס האָט געגעסען קנאָ־

בעל זאָל ארויסגעהן.״ האָט זיך רבי חייא אויפגעהויבען פון זיין אָרט און איז ארויסגעגאנגען. האָבען זיך אַלע אויפ־געהויבען און זיינען ארויס נאָך איהם. און עס פערשטעהט זיך אז דיזער שטומער פראָטעסט האָט רבי׳ן פערשאפט א סך פערדרוס.

אויף מאָרגען, אין דער פריה, אז רבי שמעון, דער זוהן פון רבי, האָט בעגעגענט רבי חייא׳ן, האָט ער איהם גע־פרעגט: ״ביזטו דאָס געווען וואָס האָסט גענעסען קנאָבעל און דורכדעם פערשאפט מיין פאָטער פערדרוס?״

״חס ושלום!״ האָט רבי חייא געענטפערט. ״איך וועל אזא זאך ניט טהאָן, אָבער איך האָב געוואָלט פערהיטען פון שאנדע דעם איינעם וואָס האָט דאָס יא געטהאָן.״

מיט רבי מאיר האָט אויך געטראָפען אן עהנליכע גע־שיכטע.

א פרוי איז אריינגעקומען אין דעם בית המדרש פון רבי מאיר, בעת ער האָט געלערנט מיט זיינע תלמידים, און האָט צו איהם געזאָגט:

״אימיצער פון אייך האָט מיט מיר חתונה געהאט און איך וויים ניט ווער.״

האָט רבי מאיר גלייך גענומען און אָנגעשריבען א גט און האָט דאָס געגעבען צו דער פרוי. די תלמידים האָבען געפאָלגט דעם ביישפיעל און האָבען אלע אָבגעג׳גט די פרוי. זוזן מיט דעם האָבען זיי פערהיט פון שאנדע זייערען א חבר.

2

די קללה פון קריעג

רב הונא האָט געזאָגט:

קריעג צווישען מענשען איז אזוי ווי א טייך וואָס נעהמט אריבער זיינע ברעגען. אויב מען האַלט איהם ניט אָב בע־צייטענס, צוגיסט ער זיך און פערפלייצט אלעס ארום און ארום.

אביי קשישא (דער אַלטער) האָט געזאָגט:

קריעג איז געגליכען צו א נייעם בריקעל וואָס פון אָנ־פאנג שאָקעלט ער זיך אין וואסער, אָבער מיט דער צייט ווערט ער אריינגעטראָטען פעסט. אזוי ווערט די שנאה פער־פעסטיגט פון קריעג.

איינער האָט אמאָל געזאָגט א ווערטעל:

"וואויל איז צו דעם מענשען וואָס געוואוינט זיך צו הערען ווי מען בעליידיגט איהם און ער פערשווייגט. ער געוואוינט זיך צו מיט דער צייט און עס ארט איהם ניט." און עס ווערט דערצעהלט אז דער פערפאסער פון דעם ווערטעל האָט אליין פערשוויגען הונדערט בעליידיגונגען.

אמאָל האָט איינער געזאָגט: "ווען די ליעבע צווישען מיר און מיין פרוי איז געווען שטארק פלעגען מיר קענען ליעגען אויף דעם שאַרף פון א מעסער און עס איז געווען פאר אונז גענוג, היינט אז אונזער ליעבע איז אָבגעשוואכט געוואָרען איז א בעט פון זעכציג מאָס פאר אונז אייננ."

3

די שטימע פון הימעל

די רבנן האָבען אזוי געלערנט:

זייט די לעצטע נביאים, חגי, זכריה און מלאכי זיינען געשטאָרבען איז אוועקגענומען געוואָרען די נבואה פון די אידען, אָבער פון דעסטוועגען פלעגט מען זיך דערוויסען א סך זאכען דורך א בת קול. איינמאָל זיינען די אידישע חכמים געזעסען ביי א בעראטהונג אין דעם אויבערשטיבעל פון גוריא, אין יריחו, האָבען זיי געהערט ווי א בת קול פון הימעל רופט אויס: "עס איז דאָ איינער צווישען אייך וואָס פערדיענט אז די שכינה זאָל אויף איהם רוהען, אזוי ווי אויף משה רבינו, אָבער דער דור איז ניט פאסענד באר דעם." האָבען די חכמים געוואָרפען זייערע בליקען אויף הלל הזקן. זיי האָבען פערשטאַנען אז דער בת קול האָט איהם געמיינט. און ווען ער איז געשטאָרבען האָט מען איהם מספיד געווען: "וועה אויף דעם חסיד, וועה אויף דעם עניו, דער תלמיד פון עזרא!"

א צווייטען מאָל זיינען די חכמים געזעסען ביי אן אסיפה, אין אן אויבערשטיבעל, אין יבנה. האָט א בת קול פון הימעל צו זיי אויסגערופען: "עס איז דאָ איינער צווישען אייך וואָס פערדיענט אז די שכינה זאָל אויף איהם רוהען, אָבער זיין דור איז ניט פאסענד פאר דעם." האָבען די חכמים געוואָרפען זייערע בליקען אויף שמואל הקטן. זיי האָבען געוואוסט אז איהם האָט דער בת קול געמיינט. אז

ער איז געשטאָרבען האָט מען איהם מספיד געווען: "וועה אויף דעם חסיד, וועה אויף דעם עניו, דער תלמיד פון הלל."

אין איין איינציגען פאַל האָט די נבואה זיך יא בעוויזען נאָך די נביאים און דאָס איז אין דעם פאַל פון שמואל הקטן. פאר זיין טויט האָט ער נביאות געזאָגט אז רבי שמעון בן גמליאל הנשיא און רבי ישמעאל כהן גדול וועלען פערלירען זייער לעבען דורכ'ן שווערד, זייערע חברים דורך אן אנדער טויט, און אז די אידען וועלען איסגעשטעלט ווערען צו פערפאָלגונג, צו רויב און צו גלות.

4
די פאַרזיכטיגקייט פון א תלמיד חכם

ווען פאר רב הונא'ן פלעגט פאָרקומען א דין תורה פלעגט ער צוזאמענרופען צעהן רבנן פון רב'ס בית מדרש, זיי זאָלען איהם העלפען, דען טאָמער וועט ער מאכען א טעות זאָל אויף איהם פאַלען בלויז א קלייגער טייל פון דער פעראנטוואָרטליכקייט.

ווען פאר רב אשי'ן פלעגט פאָרגעבראכט ווערען א שאלה וועגען טריפות, פלעגט ער צוזאמענרופען אלע קצבים פון דער שטאָט מתחסיא (סורא) וועלכע האָבען גוט געקענט די דינים פון כשר און טריפות, אום די פעראנטוואָרטליכקייט זאָל נים פאַלען אויף איהם אליין.

.5
ר' יהודא בן בבא'ס העלדענטהאט

איינמאָל איז ארויס א גזרה אויף אידען אז דער וואס וועט אימיצען געבען סמיכה אויף רבנות זאָל בעשטראפט ווערען מיט'ן טויט. און דער וואס וועט די סמיכה אננעהמען זאל קריגען די זעלבע שטראָף, און די שטאָדט אין וועלכע מען וועט די סמיכה געבען זאָל חרב ווערען, און די גרענעצען פון דעם אָרט זאָלען פערניכטעט ווערען. וואס האט געטהאן ר' יהודה בן בבא? ער איז אוועק און האט זיך געזעצט צווישען צוויי בערג, צווישען איין גרויסע שטאָדט און ד אנדערע, צווישען איין תחום שבת און דעם אנדערן, צווי־

שען אושא און שפרעם, און ער האט געגעבען סמיכה צו פינף זקנים, און דאס זיינען: ר' מאיר, ר' יהודה, ר' שמעון, ר' יוסי און ר' אלעזר בן שמוע.

ווי נאר די אידישע שונאים האבען זיך פון דעם דער־וואוסט, זיינען זיי געקומען די אידישע חכמים הרג'ענען.

"לויפט!" האט ר' יהודה בן בבא אויסגערופען צו זיינע תלמידים, "ענטלויפט און רעטעט אייער לעבען!"

"רבי!" האבען זיי געזאגט, "וואס וועט אבער זיין מיט דיר? דו ביזט דאך שוין אן אלטער מאן און קענסט ניט לויפען".

"איך וועל דא בלייבען און וועל זיך ניט ריהרען פון ארט אזוי ווי א שטיין", האט ר' יהודה געענטפערט.

עס ווערט דערצעהלט אז די שונאים זיינען פון דארט ניט אוועק ביז זיי האבען אין איהם אריינגעשטאכען דריי הונדערט אייזערנע שפיזען און זיי האבען דורכגעלעכערט זיין קערפער אזוי ווי א זיפ.

6

געוואלט אויסמיידען כבוד

רבי זירא איז געווען א גרויסער עניו און האט געוואלט אויסמיידען אז מען זאל איהם געבען סמיכה אויף רבנות. ער האט געהאלטען מיט רבי אלעזר וועלכער האט געזאגט: "דערוויימער זיך פון כבוד וועסטו לאנג לעבען." א צייט שפעטער האט ער געהערט אז רבי אלעזר האט געזאגט, אז א מענש ווערט ניט גרויס סיידען מען איז איהם צוזעשט מוחל אלע זיינע זינד, האט ער זיך געמאכט א הארץ און האט אנגענומען די סמיכה.

7

א שעהנער קבלת פנים

ר' אבהו איז געווען זעהר רייך און איז געווען הויך געאכטעט אין קעניג'ס הויף. ער איז געווען א זעלטען שעה־נער מאן, נאך שעהנער פון ר' יוחנן, ווייל ר' יוחנן האט קיין באָרד געהאט און זיין שעהנקייט איז געווען ווי פון א פרוי.

ר׳ אבהו איז אבער געווען בעגאבט מיט דעם פולען מענער־שען הדרת פנים.

ווען ר׳ אבהו פלעגט קומען פון דער ישיבה אויף א בעזוך אין קיסר׳ס הויף, פלעגען דעם קיסר׳ס הויפדאמען ארויסגעהן איהם מקבל פנים זיין, און זיי פלעגען איהם בע־גריסען מיט א קאהר, זינגענדיג:

"דער האר פון זיין פאלק, דער פיהרער פון זיין נאציאן, דער שעהנער, דער ליכטיגער, געבענשט זאל זיין דיין קומען מיט שלום!"

8

שווער צו משפט׳ן א מלך

א קנעכט פון ינאי המלך האט גע׳הרג׳עט א מענשען, האבען די אידישע חכמים מורא געהאט צו משפט׳ן דעם מערדער. אבער שמעון בן שטח ווערכער איז געווען א שוואגער פון ינאי המלך האט צו די חכמים געזאגט: "אייער חוב איז איהם צו משפט׳ן." האבען די חכמים געשיקט א שליח צו ינאי המלך און איהם אנגעזאגט: "דיין קנעכט האט א מענשען געטויטעט." דער קעניג האט זיי דעם מערדער אב־געשיקט, זיי זאלען איהם משפט׳ן. האבען די חכמים ווידער געשיקט א שליח צו ינאי המלך און איהם אנגעזאגט: "דו דארפסט אויך קומען פאר׳ן געריכט, ווייל מען קען קיין קנעכט נים משפט׳ן סיידען אין דער געגענווארט פון זיין האר." ינאי המלך איז געקומען און האט זיך אוועקגעזעצט.

"ינאי המלך!" האט צו איהם געזאגט שמעון בן שטח. "שטעל זיך אויף און זאלען די עדות זאגען וואס זיי וויסען. זאלסט וויסען זיין אז ניט פאר אונז שטעהסטו, נאר פאר דעם וואס האט מיט זיין שפרוך בעשאפען די וועלט."

דעם קעניג האט עס פערדראסען. האט ער געענטפערט:

"איך וויל זיך ניט פערלאזען אויף דעם וואס דו זאגסט. איך וויל הערען וואס דיינע חברים זאגען."

ינאי המלך האט זיך א קעהר געטהאן רעכטס, האבען די חכמים וואס זיינען געזעסען אויף דער רעכטער זייט ארונטערגעלאזען זייערע פנים׳ער צו דער ערד. ער האט זיך א קעהר געטהאן לינקס האבען די וואס זיינען געזעסען אויף דער לינקער זייט ארונטערגעלאזען זייערע פנים׳ער צו דער

ערד. שמעון בן שטח איז געוואָרען אויפגערעגט צוליעב דעם משא פנים וואָס מען האָט ארויסגעצייגט דעם קעניג, האָט ער מיט כעס אויסגערופען:

"איהר מענשען מיט שרעקעדיגע געדאנקען! זאָל דער וואָס איז העכער איבער אלע געדאנקען זיך מיט אייך אָב־רעכענען!"

באלד איז געקומען דער מלאך גבריאל און האָט די ריכ־טער נידערגעשלאָגען צו דער ערד און זיי זיינען געשטאָרבען.

9

זיך בעוואָרענט געגען זינד

און שאול המלך האָט גענומען זיין טאָכטער מיכל, ד פרוי פון דוד, און האָט איהר אָבגעגעבען צו פלטי בן ליש. אזוי ווערט דערצעהלט אין שמואל.

ר' יוחנן זאָגט:

פלטי האָט זיך געוואָלט פערהיטען פון זינד. האָט ער אין בעט, צווישען מיכל און זיך, אריינגעשטאָכען א שווערד. ער האָט די פרוי געהאלטען אזוי ווי זי וואלט נאָך געווען די פרוי פון דוד. ער האָט איהר ליעב געהאַט און האָט געוויינט וואָס זיי קענען נים זיין מעהר ווי צוויי גוטע פריינד. איז דערפאַר איז פלטי'ס נאָמען שפּעטער געענדערט געוואָרען אויף פלטיאל, אָדער פלטי־אל. דאָס מיינט: גאָט האָט מיך פערהיט פון זינד.

10

דער שענסטער דור

"פאלש איז דער חן, נאריש איז די שעהנקייט, די וואָס האָט מורא פאר גאָט איז לויבענסווערטה" — אזוי האָט שלמה המלך געזאָגט.

רבי שמואל בר נחמן, אין נאָמען פון ר' יונתן, ערקלערט דאָס אזוי:

פאלש איז דער חן — דאָס מיינט דעם דור פון משה און יהושע. נאריש איז די שעהנקייט — דאָס מיינט דעם דור פון חזקית. די וואָס האָט מורא פאר גאָט איז לויבענס־

ווערטה — דאָס איז דער חוד פון רבי יהודה בר אלעאי. אין זיינע צייטען זיינען אידען געווען אזוי שטארק איבערגעגעבען צום לערנען, דאָס זעקס תלמידים האָבען געהאט צווישען זיך בלויז איין מלבוש, און זיינען דאָך געזעסען און געלערנט און זיך גאָר ניט געקימערט װעגען זייער אָרימקייט.

11

אַרויפֿ און אַרונטער

ריש לקיש זאָגט:

צוערשט, איידער שלמה המלך האָט געזינדיגט, האָט ער געקיניגט אויך איבער די מלאכים, אָבער נאָכדעם האָט ער געקיניגט בלויז אויף די מענשען פון דער וועלט. נאָכדעם האָט ער געקיניגט בלויז אויף די אידען. שפּעטער איז ער געווען קעניג בלויז איבער ירושלים. נאָך שפּעטער האָט ער געקיניגט בלויז איבער זיין בעט. צולעצט האָט ער פערלאָרען אויך זיין בעט און האָט געקיניגט בלויז איבער זיין שטעקען.

און דאָס איז וואָס שלמה המלך האָט געזאָגט: "וואָס פאר א נוצען האָב איך געהאט פון מיין גאנצע מיה?"

12

דוד׳ס פרעמדע קינדער

רב יהודה האָט געזאָגט:

פיער הונדערט קינדער האָט דוד המלך געהאט פון די שעהנע פרויען וואָס ער האָט געפאנגען אין פערשידענע מלחמות, און אלע זיינען געווען פּוסטע יונגען וואָס פלעגען פערברייניגען זייער צייט אין פריזירען זייערע לאָקען, זיצען אין בעגילטע וואָגענס און געהן אין פראָנט פון סאָלדאטען, און זיי זיינען געווען די פּויסט העלדען פון דוד׳ס הויז.

13

א מאַנ׳ס ערשטע ווייב

רבי אלעזר האָט געזאָגט:

ווען א מאן גט אָב זיין ערשטע ווייב איז די מזבח

אזוי גרויס אז אפילו דער מזבח פערניסט אויף דעם מרערען.

רבי יוחנן האָט געזאָגט:

ווען ביי א מאן שטארבט זיין ערשטע פרוי איז דער אונגליק אזוי גרויס אזוי ווי דער בית המקדש וואָלט חרוב געוואָרען אין זיינע צייטען.

רבי אלכסנדראי האָט געזאָגט:

א מענש וואָס זיין פרוי שטארבט ביי זיין לעבען ווערט די וועלט פינסטער פאר איהם.

14

ניט געגלויבט דעם בעל תשובה

א קצב איז איינמאָל געכאפט געוואָרען ביים פערקויפען טריפה פלייש פאר כשרה. האָט איהם ר׳ נחמן ארייגעלייגט אין תרם און איהם געמאכט פאר אויס קצב. איז דער קצב געגאנגען און האָט זיך פערלאָזען די האָאר מיט די נעגעל, אזוי ווי איינער וואָס נעהמט אויף זיך א תשובה. ר׳ נחמן האָט איהם שוין געוואָלט צוריקגעבען זיין הכשר. אָבער רבא האָט צו איהם געזאָגט: „טאָמער נארט ער דאָס און איז ניט ערנסט. נאָר ווי זאָל ער תשובה טהאָן? אויף דעם האָט רב אידי בר אבין געזאָגט, אז דער וואָס איז פערדעכטיגט אויף טריפות זאָל געהן אין אַן אָרט וואו מען קען איהם ניט און זאָל טהאָן עפעס א מצוה ביי וועלכער ער בעזיעגט א נסיון. ער זאָל, למשל, אומקעהרען איינעם א טייערע זאך וואָס יענער האָט פערלאָרען, אָדער ער זאָל ארויסוואַרפען טריפה פלייש און ליידען ביי דעם א גרויסען פערלוסט, און מיט דעם איבערצייגען אז זיין עהרליכקייט איז גרעסער ווי זיין ליעבע צו געלד."

15

א אידישער שטייער איינמאַהנער

דער פאטער פון ר׳ זירא איז דרייצעהן יאהר געווען א שטייער איינמאַהנער. ווען דער הויפט בעאמטער פון דער פראווינץ פלעגט דארפען קומען אין שטאָדט נאָך די ציי־ זען, פלעגט ר׳ זירא׳ס פאטער ארויסגעהן אין גאַס און צו־

גרייטען די שטאָדט לייט אז זיי זאָלען זיך ניט וואַרפען צו־פיעל אין די אויגען ווען דער הויפּט בעאַמטער וועט קומען. אז ער פלעגט זעהן איינעם פון די לומדים פלעגט ער א זאָג טהאָן דעם פסוק פון ישעיה: "לך עמי, בא בחדריך", (געה, מיין פאָלק, בעהאַלט זיך אין דיינע צימערן) און דאָס איז געווען אן אנצוהערענים אז מען דאַרף זיך ניט ווייזען אין גאַס. אז ער פלעגט זעהן אזוי א שטאָדטיגען מענשען, וואָס איז נים געווען א למדן, פלעגט ער איהם זאָגען מיט פשוט'ע דבורים: "דער הויפּט בעאַמטער קומט אין שטאָדט, און אז ער קומט נאָר אריין וועט זיין זעהר ביטער. ער וועט קוילען א פאָטער פאַר'ן זוהן אין די אויגען, און דעם זוהן אין די אויגען פון דעם פאָטער". און אזוי פלעגען זיך אלע שטאָדטלייט בע־האַלטען.

אז דער הויפּט בעאַמטער פלעגט שוין קומען, פלעגט ר' זירא'ס פאָטער צו איהם זאָגען: "א פּוסטע שטאָדט — זיסא פון ועמען שטייערען צו מאַהנען".

16

ניט יעדע מאַיאָריטעט איז א גערעכטע

שבנא איז געווען דער אויפזעהער פון מלך חזקיה'ס הויז, אין דער צייט וואָס סנחריב האָט בעלאַגערט ירושלים און חזקיה האָט געפיהרט א שטאַרקען פערטיידיגונגס קאַמפּף געגען איהם. האָט זיך אין ירושלים געפונען א פאַרטיי וואָס האָט זיך געוואָלט אונטערגעבען צום שונא. דער אנפיהרער פון דיעזער פּאַרטיי איז געווען שבנא. שבנא האָט גערעדט פאַר דרייצעהן פערזאַמלונגען און ער האָט זיי בעוואויגען פאַר פריעדען. חזקיה האָט געוואונען בלויז עלף פערזאַמלונ־גען. שבנא האָט אנגעשריבען א צעטעל צו סנחריב מיט די ווערטער: "שבנא און זיינע נאָכפאָלגער האָבען בעשלאָסען זיך אונטערצוגעבען, חזקיה און זיינע נאָכפאָלגער ווילען זיך נים אונטערגעבען". אַט דעם צעטעל האָט ער אנגעבונ־דען צו א פייל און האָט עס אריינגעשאָסען אין דעם פיינד־ליכען לאַגער.

זעהענדיג אז די מאַיאָריטעט איז פעראייניגט געגען איהם, האָט חזקיה פערלאָרען דעם מוטה און האָט אנגע־

וויבען זיך צו שרעקען. ער האט געזאגט: "מאמער חס ושלום האלט דער אייבערשטער מיט דער מאיאריטעט, און אז די מאיאריטעט האט בעשלאסען זיך אונטערצוגעבען צום שונא, קען דאך זיין אז ער וויל אז מיר זאלען זיך אויך אונטער־געבען". איז געקומען ישעיה הנביא און האט געזאגט: "דרענק ניט אז אלעס וואס דאס פאלק מאכט אב איז אן אבמאך". ער האט געמיינט צו זאגען אז דאס איז געווען א בונט פון רשעים.

17

אויסגעזאגט א סוד פון חדר

אמאל איז געווען א תלמיד אין דעם בית מדרש פון רבי אמי און עס איז אויף איהם ארויס א קלאנג אז ער האט אבגעטראגען א לשון הרע נאכדעם ווי מען האט עס אין בית מדרש געהאלטען אין געהיים צוויי און צוואנציג יאהר. האט איהם ר' אמי ארויסגעשיקט פון בית מדרש, זאגענדיג: "אט ער האט אויסגעזאגט א סוד פון חדר".

18

נתן מיט די ליכטיגע שטראהלען

אין די צייטען פון רבי עקיבא האט געלעבט א רייכער מאן מיט'ן נאמען "נתן דצוציתא", עס הייסט נתן מיט די ליכטיגע שטראהלען. די געשיכטע ווי ער האט בעקומען דיזען צונאמען איז אזוי:

נתן האט זיך פערליעבט אין א פערהייראטע פרוי מיט'ן נאמען חנה. די פרוי איז געווען א גרויסע שעהנ־הייט. איהר מאן איז אמאל געווען רייך, נאר איז שפעטער זעהר פעראריימט געווארען. נתן האט די פרוי אזוי לייי־דענשאפטליך געליעבט דאס ער איז קראנק געווארען. דאק־טוירים האבען געזאגט אז ער קען קיינמאל אריבערלעבען זיין קראנקהייט סיידען די פרוי וועט ווערען זיינע. האבען די אידישע געלעהרטע געזאגט: "בעסער זאל ער שטארבען און נים קומען צו א זינד." די דאקטוירים, זעהענדיג אז זיין לאגע ווערט ערגער, האבען געזאגט, פיליירט איז מעג־

ליך אז די פרוי זאל קומען צו איהם און מיט איהם בלויז א ביסעל שמועסען, ווען דאס איהם פילייכט טרייסטען. אבער אפילו צו ריידען מיט איהם האבען די אכטים פער־באטען.

חכה'ס מאן האט זיך דערוויייל פעדדערהט אין גרויסע חובות, און אז עס איז געקומען דער טערמין און ער האט ניט געקענט צאהלען האט מען איהם אריינגעזעצט אין תפיסה. זיין פרוי האט געשפינט טאג און נאכט, האט שווער און ביטער געארבייט אום צו קענען קויפען ברויט פאר זיך און פאר איהר מאן. א לאנגע צייט איז דער ארי־מער מאן געזעסען אין תפיסה, ביז דער לעבען איז איהם נמאס געווארען. און איינמאל זאגט ער צו זיין פרוי:

"דו ווייסט, חנה, אז דער וואס רעטעט איין נפש פון טויט איז גלייך ווי ער האט גערעטעט א גאנצע וועלט מיט מענשען, און אזוי ווי מיר איז זעהר ביטער און דער לעבען האט מיר זיך שוין צוגעגעסען, בעט איך דיך אז דו זאלסט רחמנות האבען אויף מיר און געהן צו דעם רייכען נתן, איהם בעטען ער זאל דיר לייהען געלד צו בעצאהלען מיינע חובות, איך זאל קענען ארויס פריי און דו וועסט מיט דעם מיך רעטען פון טויט."

"וואס רעדסטו?" האט די פרוי אויסגערופען. "ווי קען איך צו איהם געהן? דו ווייסט דאך אז ער איז קראנק און האלט בייב שטארבען אויס גרויס ליעבע צו מיר. און יעצט וועל איך דיר נאך עפעס דערצעהלען: זייט מען האט דיך אריינגעזעצט אין געפענגניס און איך בין געבליבען איינע אליין, שיקט מיר נתן יעדען טאג זיינע מענשען מיט גרויסע סומען געלד, אבער איך וויל ביי זיי די געלד ניט אננעהמען און איך טרייב זיי פון הויז. היינט ווי קען איך געהן בעטען ביי איהם אז ער זאל מיר געלד לייהען?" אזוי האט די פרוי גע'טענה'ט, אבער דער מאן וועמען עס איז שוין געווען זעהר שלעכט, האט ווידער אנגעהויבען איהר צו בעטען אז זי זאל דאך געהן צו נתן'ען, לייהען געלד און איהם בעפרייען פון תפיסה. דא איז די פרוי ארויס פון געדולד און האט מיט כעס אויסגערופען:

"זועו דו וואלסט געהאט פערשטאנד וואלסטו פון מיר אזא זאך ניט געפאדערט. איך האב מורא אז צוליעב די

צרות און דיין לאנגען זיצען אין תפיסה ביזטו פון זינען ארונטער."

א ברונז'ע איז די עהרליכע, ארענטליכע חנה אוועק אהיים, און פאר דריי טעג כסדר האט זי איהר מאן קיין איינציגען מאל נים בעזוכם.

אויפ'ן פערטען טאג האט חנה'ן אנגענומען א שטאר־קער רחמנות געפיהל. די הארץ האט איהר געזאגט אז איהר מאן איז זעהר קראנק און האלט שוין ביים שטארבען. איז די פרוי אוועק צו דער תפיסה. זי האט געפונען איהר מאן שוין נאהענט צום טוים. "גאט וועט זיך מיט דיר אב־רעכענען און דיך בעשטראפען פאר מיין טויט", האט דער מאן אין גרוים פערצווייפלונג אויסגערופען, "איך פער־שטעה יעצט אז דו ווילסט אז איך זאל שטארבען, און דו זאלסט קענען ווערען די פרוי פון דעם רייכען נתן."

"אויב דו ווילסט איך זאל דוקא געהן צו איהם", האט די פרוי געענטפערט, "דאן גיב מיר א גט. וועל איך זיין פריי און מעגען געהן צו איהם."

"אט דאס האב איך דאך געזאגט," האט דער מאן גע־טענה'ט מיט ביטערקייט. "איך האב געזאגט אז דאס איז דיין איינציגער בעגעהר, פריי צו ווערען פון מיר כדי דו זאלסט קענען נעהמען דעם רייכען נתן."

די פרוי האט אויסגעבראכען אין א געוויין און האט געקלאגט:

"ווער האט עס ווען געהערט ביי אידען אזא זאך, אז אן אייגענער מאן זאל זאגען צו זיין פרוי: "געה און זינדיג מיט א פרעמדען מאן אום ארויסצוקריגען געלד פון איהם!"

"געה!" האט דער מאן אויסגעשריען. "געה אוועק פון מיר. אויב דו האסט קיין רחמנות אויף מיר וועט דער אייבערשטער רחמנות האבען אויף מיר."

ווידער איז די פרוי אוועק אהיים מיט א צובראכענער הארץ. לאנג האט זי געטראכט פון איהר אונגליק און פון איהר מאן'ס אונגליק. איהר הארץ איז צונאנגען פאר גרויס מיטלייד. ענדליך האט זי בעשלאסען צו טהאן איהר מאנ'ס פערלאנג, געהן צו דעם רייכען נתן בעטען ביי איהם שטי־צע, און מיט דעם צו רעטען דעם לעבען פון איהר מאן.

איידער זי איז געגאנגען האט חנה אויסגעשפרייט איהרע הענד צום הימעל און האט אזוי געבעטען: "גאט אין

הימעל! איך בעט דיך העלף מיר און פערהיט מיך אז איך זאל ניט אריינפאלען אין א זינד." נאכדעם איז זי אוועק צו נתן׳ס הויז.

ועו נתן׳ס קנעכט האבען איהר געזעהן אנקומען, זיי־נען זיי אריינגעלאפען אנזאגען זייער האר: "די שעהנע חנה איז דא. זי ווארט ביים טויער."

נתן האט ניט געוואלט גלויבען דאס אזא גליק איז איהם געשעהן, האט ער געזאגט צו די קנעכט: "אויב עס וועט זיך ארויסצייגען אז דאס איז אמת וועל איך אייך מא־כען פריי. געהט, לאזט איהר אריין."

די דיענער האבען געעפענט די טויערען פון הויף. און ווען חנה איז שוין געווען אין הויף, איז א דיענסט ארייג־געלאפען צו נתן און האט איהם אנגעזאגט די בשורה: "חנה איז שוין אין הויף!"

"דיר וועל איך שענקען דיין פרייהייט", האט נתן מיט גרויס שמחה געענטפערט. ער איז געווען אזוי גליקליך, דאס ער האט יעדען איינעם געוואלט גליקליך מאכען.

חנה איז אריינגעקומען אין נתן׳ס צימער. ער האט איהר אנגעקוקט און בעטראכט איהר בלענדענדע שעהנ־הייט. דער גליקליכסטער מאמענט פון זיין לעבען איז גע־קומען.

"זאג מיר וואס ווילסטו און וואס פערלאנגסטו פון מיר", האט נתן געזאגט מיט געפיהל. "אלעס וואס דו פא־רערסט וועט געטהאן ווערען. דיין מינדעסטער פערלאנג וועט ערפילט ווערען."

"מיין פערלאנג איז", האט חנה געענטפערט מיט אוי־גען וואס זיינען געווען פול טרערען, "אז דו זאלסט מיר גע־בען גענוג געלד צו בעפרייען מיין מאן פון תפיסה. און גאט וועט דיר בעלוינען פאר דער גרויסער צדקה."

נתן האט בעפוילען זיינע דיענער אז מען זאל דער פרוי געבען דאס פערלאנגטע געלד, און חנה האט איהם בעדאנקט.

"זעה", האט נתן געזאגט, "איך האב דיר געגעבען וואס דו האסט פערלאנגט. און יעצט וויל איך פון דיר צוריק עפעס פערלאנגען. דו ווייסט אז איך בין געפעהרליך קראנק אויס גרויס ליעבע צו דיר. אויב דו ווילסט רעטען מיין לע־בען דאן בלייב ביי מיר. ווער מיין געליעבטע."

"הער צו," האט חנה געענטפערט, "איך בין יעצט אין

דיינע הענד, אותמער דיין שרת, און איך האָב ניט קיין מוטח זיך צו שטעלען נעגען דיר. אָבער איך וויל דיך בלויז דערמאָנען, אז יעצט איז געקומען דער גרויסער מאָמענט פון דיין לעבען אין וועלכען דו קענסט געווינען עולם הבא. זעה, בעדענק זיך, איידער דו בעגעהסט די גרויסע זינד. אין איין רגע מאַכסטו מיך און מיין מאַן אונגליקליך אויף דער וועלט און זיך אליין אויף יענער וועלט. אָט איז געקומען דער מאָמענט ווען דיין לאַנג יאָהרינער פערלאַנג קען ערפילט ווערען, אָבער בעטראַכט וואָס דו קענסט געווינען ווען דו וועסט זיך אין דעם מאָמענט בעהערשען און מיך ארויסלאָזען פון דאַנען ריין און אונבעפלעקט. פון דעם יעצטיגען מאָמענט הייננט אָב דיין גאַנצע צוקונפט. וועסטו זיך בעהערשען, וועסטו דיין גאַנצען לעבען פיהלען גליקליך מיט דעם געדאַנק, אז דו האָסט געוואונען א גרויסען זיעג איבער זיך אליין און דו וועסט פערדעכענט ווערען פאַר א צדיק. וועסטו זיך אונטערגעבען צו דעם נסיון, וועסטו דיין גאַנצען לעבען פיהלען אונגליקליך וואָס אין א שוואַכען מאָמענט האָסטו אונגליקליך געמאַכט אַן אונשולדיגע פרוי און דו אליין האָסט פערלאָרען עולם הבא. זאָל דיין קלאָרער פערשטאַנד בעהערשען דיין ווילדע ליידענשאַפט!״

נתן האָט זיינע אויגען ניט אראָבגענומען פון דער שעהנער חנה די גאַנצע צייט וואָס זי האָט גערעדט צו איהם. איהרע ווערטער האָבען ניט פערפעהלט זייער ציעל. ווי נאָר זי האָט געענדיגט, האָט נתן, וועלכער איז די גאַנצע צייט געלעגען, זיך אָנגעטהאָן א כח, זיך אויפגעהויבען פון בעט, איז געפאַלען צו דער ערד און האָט גענומען בעטען גאָט אזוי: ״גיב מיר קרעפטען, העלף מיר צו פערטרייבען דעם שטן פון מיין הארצען! פיהר מיך, רבונו של עולם, אין א גלייכען וועג. זיי מיר מוחל אויף מיינע פריהערדיגע זינד און שטאַרק מיין הארץ אז איך זאָל תשובה טהאָן אויף ווייטער.״

און ווי נאָר ער האָט געענדיגט זיין תפילה, האָט נתן געפיהלט, אז ער איז געוואָרען אַן אַנדער מענש. ער איז געליימערט געוואָרען. ער האָט בעקומען פרישע כחות. א נייע ליכט האָט ער געזעהן מיט זיינע אויגען.

״געבענשט זאָלסטו זיין פון גאָט וואָס דו האָסט מיט דיינע קלוגע רייד מיך פערהיט פון זינד,״ האָט נתן געזאָגט

צו חנה׳ן. ״גנעה אהיים און לעב אין גליק און אין פריערען מיט דיין מאן.״

די פרוי איז אוועק, זי האט אויסגעצאהלט איהר מאנ׳ס חובות און האט איהם בעפרייט פון תפיסה. נאכדעם האט זי איהר מאן דערצעהלט אלעס וואס איז פארגעקומען צווישען איהר און דעם רייכען נתן. אבער דער מאן האט איהר ניט געגלויבט. ער האט געהאט א פערדאכט, אז זי דערצעהלט איהם ניט דעם גאנצען אמת. עס קען דאך ניט זיין, דאס אזא מאן ווי נתן, וועלכער איז געווען אין איהר אזוי שטערבליך פערליעבט, זאל זיך ענטזאגען פון איהר ווען ער האט איהר נעקענט האבען. און וואס מעהר די פרוי האט געזוכט אבצו־לייקענען דעם חשד, אלץ מעהר האט זיך צופלאמט די אייפערזוכט אין איהר מאן.

א צייט שפעטער האט זיך געטראפען אזא געשיכטע: איינמאל, ווען דער גרויסער רבי עקיבא האט ארויסגעקוקט דורכ׳ן פענסטער פון זיין בית מדרש, האט ער געזעהן א מאן רייטען אויף א פערד און אויף דעם מאנ׳ס קאפ איז געווען א גרויסע ליכט וואס האט געשיינט אזוי ווי די שטראהלען פון דער זון. האט רבי עקיבא צוגערופען איינעם פון זיינע תלמידים און האט איהם געפרעגט: ״ווייסטו אפשר ווער דער רייטער איז?״ האט דער תלמיד געענטפערט: ״דאס איז נתן דער אויסגעלאסענער.״ רבי עקיבא האט צוגערופען עטליכע אנדערע תלמידים און האט זיי געפרעגט: ״איהר זעהט עפעס אויף דעם רייטער׳ס קאפ?״ האבען די תלמידים געענטפערט: ״ניין״. רבי עקיבא האט דאן געהייסען אז מען זאל דעם רייטער בעטען אז ער זאל אריינקומען אין בית מדרש. ווען נתן איז אריינגעקומען, האט ר׳ עקיבא צו איהם געזאגט: ״מיין זוהן! בעת דו האסט געריטען האב איך אויף דיין קאפ געזעהן א גרויסע ליכט און איך ווייס אז דו וועסט האבען א סך עולם הבא. בעט איך דיר אז דו זאלסט מיר ערצעהלען וואס פאר א גרויסע מצוה דו האסט געטהאן אין דיין לעבען.״

נתן האט דערצעהלט די גאנצע געשיכטע מיט חנה׳ן, ווי ער האט די פרוי געליעבט זעהר שטארק פאר פיעלע יאהרען, ווי די ליעבע האט איהם קראנק געמאכט, ווי ער האט אנגעווענדעט אלע מיטלען איהר אוועקצונעהמען פון איהר מאן, און ווען זי איז ענדליך צו איהם געקומען, האט ער בעהערשט זיין שלעכטען ווילען און האט תשובה גע־

טהאָן. רבי עקיבא האָט איהם זעהר בעוואונדערט און האָט געזאָגט: "דו האָסט באמת געטהאָן א גרויסע זאַך מיט דעם וואָס דו האָסט בעזיעגט דיין לײידענשאַפט. און דערפאַר האָט גאָט בעלייכט דיין קאָפּ מיט זונען שטראַהלען. און נאָך א גרעסערע ליכט וועט אויף דיר שיינען אויף יענער וועלט. און יעצט, מיין זוהן, אויב דו ווילסט מיך פאָלגען, בלייב ביי מיר און איך וועל מיט דיר לערנען תורה."

נתן איז געוואָרען א תלמיד ביי ר' עקיבא'ן און איז גע־זעסען אין בית מדרש און האָט געלערנט. ער האָט געלערנט אזוי פלייסיג דאָס אין א קורצער צייט איז ער געשטיגען אזוי הויך אין לערנען, דאָס רבי עקיבא האָט איהם אוועק־געזעצט נעבען זיך.

איין טאָג האָט חנה'ס מאַן בעזוכט רבי עקיבא'ס בית מדרש. האָט ער דאָרט דערזעהן ווי נתן זיצט נעבען רבי עקיבא'ן און לערנט. האָט ער נעפרעגט ביי איינעם פון די תלמידים ווי קומט נתן צו אזא גדולה. האָט איהם דער תלמיד דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע. און ווען דער מאַן האָט דאָס געהערט, האָט ער איינגעזעהן, אז זיין פרוי האָט געזאָגט דעם אמת, און אז זי איז ריין פון זינד. איז ער אוועק אהיים, האָט א קוש געטהאָן זיין פרוי אין קאָפּ, און האָט צו איהר געזאָגט: "זיי מיר מוחל, מיין פרוי, וואָס איך האָב דיך חושד געווען אומזיסט. ערשט היינט האָב איך זיך דער־וואוסט אז דו ביזט ריין ווי א מלאך."

נתן איז שפּעטער בעריהמט געוואָרען אלס "מר עוקבא" און ער איז געוואָרען אב בית דין. און אז די תלמידי חכמים פלעגען צו איהם שרייבען וועגען א שאלה פלעגען זיי איהם אזוי אדרעסירען:

"צו מר עוקבא, וועמעס שטראַהלען עס לייכטען ווי דער שיין פון בתיה'ס זוהן." דאָס מיינט משה רבינו, וועמען עס האָט ערצויגען בתיה, די טאָכטער פון פרעה.

19

א פערשפּעטיגטע תשובה

אין דער נאַכבאַרשאַפט פון ר' זירא האָבען געוואוינט מענשען וואָס זיינען געווען גרויסע רשעים. און פון דעסט־וועגען איז ר' זירא געווען גוט צו זיי און ער פלעגט זיי מקרב זיין. ער האָט געגלויבט, אז מיט גוטסקייט וועט ער זיי בע־

ווענען אז זיי זאָלען תשובה טהאָן און ווערען גוט און פרום. אָבער די רבנן האָבען ניט געוואָלט ליידען וואָס ר' זירא צייגט זיי ארוים פריינדשאפט.

שפעטער, אז ר' זירא איז געשטאָרבען, האָבען די רשעים געזאָגט: "ביז יעצט פלעגט ר' זירא פאר אונז בעטען גאָט, אָבער ווער וועט יעצט פאר אונז בעטען?" האָבען זיי זיך ווענען דעם טיעף פערטראכט און האָבען תשובה געטהאָן.

20

ווארום אדם איז בעשאפען אן איינציגער

פארוואס איז אדם בעשאפען געווארען איין איינציגער און ניט א סך מענשען אויף א מאָל, דאס איז ערשטענס צו צייגען אז א מענש איז א גאנצע וועלט, און אז ווער עס ברייננט אום איין איינצעלנעם אידישען נפש ווערט דאס איהם פעררעכענט אזוי ווי ער וואלט אומגעבראכט א גאנצע וועלט, און ווער עס רעטעט איין איינצעלנעם אידישען נפש איז אזוי ווי ער רעטעט א וועלט.

צווייטענס: צוליעב שלום, כדי איין מענש זאל זיך ניט גרויס האלטען איבער דעם אנדערן און זאגען: "איך קום ארויס פון א גרעסערן אדם ווי דו". דריטענס: די אפיקורסים זאלען ניט זאגען דאס אזוי ווי עס זיינען בעשאפען געוואָרען א סך מענשען אויף א מאָל, איז דאך דאס א בעווייז אז עס איז דאָ מעהר ווי איין בעשעפער. און פערטענס: כדי צו צייגען די גרויסקייט פון דעם אייבערשטען. א מענש גיסט אויס א סך מטבעות פון איין פאָרעם זיינען זיי אלע גלייך, און דער מלך מלכי המלכים, געבענשט זאל זיין נאָמען זיין, האט יעדען מענשען בעשאפען אין דעם פאָרעם פון אדם און קיין איין מענש איז גלייך צום אנדערען, און דעריבער דארף יעדער מענש האבען זעלבסט רעספעקט און זאגען צו זיך אליין: "פון מיינטוועגען איז די וועלט בעשאפען געוואָרען. לאָמיך די וועלט ניט פערלירען צוליעב א נארישע ליידענשאפט!"

21

די שטראָף פערזאמט ניט

ר׳ שמעון בן שטח דערצעהלט:
זאָל איך אזוי דערלעבען א נחמה אויף אידען, ווי איך אליין האב געזעהן ווי איינער איז נאכגעלאָפען אן אנדערן אין א חורבה אריין, בין איך נאכגעלאָפען און אז איך בין אריין אין חורבה, האב איך געזעהן ווי ער האלט א מעסער אין האנט, פון דעם מעסער האט גערונען בלוט, און דער ער־מאָרדעטער האט זיך געצאפּעלט אין דער גסיסה. האב איך געזאגט צום מאן מיט׳ן מעסער אין האנד: "זאג מיר, דו רשע, ווער האט דיזען מענשען גע׳הרג׳עט? איך אדער דו? קיין אנדערער איז דא דאך ניט געווען. אבער וואס קען איך טהאן? איין עדות איז ניט גענוג דיך צו פער׳משפט׳ן. זאָל דער וואס וויים אלע פערבאָרגענע געדאנקען בעשטראפען דעם וואס האט גע׳הרג׳עט זיין מיטמענשען."

דערצעהלט מען, אז איידער זיי האבען צייט געהאט זיך צו ריהרען פון ארט איז געקומען א שלאנג, האט א ביס געטהאן דעם מערדער און ער איז געפאלען טויט.

22

דער ערשטער מענשענמאָרד

ווען קין האט געוואלט הרג׳ענען זיין ברודער הבל, האט ער ניט געוואוסט פון וואנען די נשמה קומט ארויס ביי א מענשען. האט קין איהם געמאכט פול מיט ביילען און וואונדען און הבל האט נאך אלץ געלעבט. ביז ער איז גע־קומען צום האלז. אט דא האט ער געענדיגט זיין לעבען.

23

פון דער לאנג איף דער צונג

יהודה און חזקיה, די קינדער פון ר׳ חייא, זיינען גע־זעסען ביי רבי׳ס טיש און געגעסען. די גאנצע צייט פון עסען זיינען זיי געווען שטיל און האָבען גאָרנישט גערעדט. האָט רבי געזאָגט צו זיינע דיענער: "גיט די יונגען מעהר

ווײַן צו טרינקען, כדי זײ זאָלען עפּעס זאָגען." אַז זײ האָבען זיך אָנגעטרונקען און זײנען געוואָרען אַ ביסעל בערוישט, האָבען זײ געזאָגט: „משיח וועט אַנדערש ניט קומען סײדען עס וועלען צוערשט אויסשטאַרבען די צוויי הערשענדע קלאַסען בײ אידען, דער ראש גלות פון בבל און דער נשיא פון ארץ ישראל, ווײל זײ זײנען שטײנער אין וועג פאַר'ן אידישען פאָלק."

אַזוי ווי רבי איז געווען אַ נשיא, האָט עס איהם פערדראָסען און ער האָט צו די צוויי יונגע תלמידים געזאָגט: „איהר רוקט מיר דערנער אין מײנע אויגען."

„רבי!" האָט זיך אָבגערופען ר' חייא, דער פאָטער פון די צוויי יונגען, „עס זאָל דיך ניט פערדריסען וואָס זײ זאָגען. דו ווייסט דאָך, אַז די צאָהל פון „יין" בעטרעפט זיעבציג און די צאָהל פון „סוד" בעטרעפט אויך זיעבציג. אַז עס געהט אַריין דער ווײן געהט אַרויס דער סוד. ווען אַ מענש טרינקט זיך אָן איז אַלעס וואָס בײ איהם אויפ'ן לונג געהט אַרויס אויף דער צונג."

24

די בעשאַפונג פון אדם הראשון

וואָרום איז אָדם הראשון בעשאַפען געוואָרען פרײטאָג, דעם זעקסטען טאָג, און ניט גלײך אום דעם ערשטען טאָג? אײן מײנונג איז, טאָמער וואָלט ער זיך גרויסהאַלטען, וואָלט מען איהם געקענט זאָגען: „דער מוק, וואָס איז אַזאַ קלײנע חיה'לע, איז פריהער פון דיר בעשאַפען געוואָרען, הײסט עס אַז דו ביסט גאָר ניט אַזאַ יחסן". נאָך אַ מײנונג איז, אַז ער זאָל גלײך קענען אָנפאַנגען מיט אַ מצוה, עס הײסט שבת האַלטען. ווידער איז דאָ אַ מײנונג, אַז ער זאָל קענען גלײך אָנפאַנגען מיט דער שבת'דיגער סעודה. עס איז דאָ אַ משל אויף דעם. אַ מלך, אַ בשר ודם, האָט צוערשט אויסגעבויט אַ שעהנעם פּאַלאַסט, האָט דעם פּאַלאַסט בעציערט און אָנגעגרײט אַ שעהנע סעודה, און ערשט נאָכדעם האָט ער אײנגעלאַדען געסט.

ר' מאיר זאָגט:

די ערד פון וועלכע אָדם איז בעשאַפען געוואָרען איז געזאַמעלט געוואָרען פון דער גאַנצער וועלט.

ר' יוחנן בר חנינא זאגט:

צוועלף שטונדען האט זיך נעצויגען יענער טאג איז וועלכען אדם איז בעשאפען געווארען. אין דער ערשטער שטונדע איז געזאמעלט געווארען די ערד פון וועלכע ער האט געדארפט בעשאפען ווערען. די צווייטע שטונדע איז פערטיג געווארען זיין קערפער. די דריטע שטונדע זיינען ארויס זיינע גלידער. די פערטע — איז אין איהם אריין א נשמה. די פינפטע — האט ער זיך געשטעלט אויף די פיס. די זעקסטע — האט ער געגעבען נעמען צו אלע לעבעדיגע בעשעפעניסען. די זיבעטע — האט ער בעקומען חוה'ן פאר א פרוי. די אכטע — האבען זיי געהאט צוויי קינדער. די ניינטע — איז ער פערזאגט געווארען ניט צו עסען פון עץ הדעת. די צעהנטע — האט ער געזינדיגט. די עלפטע — איז ער פער'משפט געווארען. די צוועלפטע — איז ער פערטריבען געווארען פון גן עדן.

רב יהודה זאגט:

איידער דער אייבערשטער האט בעשאפען אדם הראשון האט ער צוערשט בעשאפען א גרופע מלאכים און ער האט זיי נעפרעגט: "ווילט איהר איך זאל בעשאפען א מענשען אין אונזער געשטאלט?" האבען די מלאכים געענטפערט: "רבונו של עולם, זאג אונז, וואס וועט דער מענש טהאן? ווי וועט ער זיך אויפפיהרען?" האט דער אייבערשטער זיי געזאגט ווי דער מענש וועט זיך אויפפיהרען. האבען די מלאכים געזאגט דעם פסוק (תהלים, ח'): "וואס איז דער מענש אז דו זאלסט דענקען פון איהם? וואס איז דער זוהן פון ערד אז דו זאלסט זיך רעכנען מיט איהם?" האט ער, כביכול, אנגעצייגט מיט זיין קליינעם פינגער אויף זיי און די מלאכים זיינען פערברענט געווארען.

נאכדעם האט ער בעשאפען א צווייטע גרופע מלאכים, איז מיט זיי פארגעקומען גראדע דאס זעלבע ווי מיט דער ערשטער גרופע. ווען ער האט בעשאפען די דריטע גרופע, האבען די מלאכים געזאגט: "וואס פאר אן עצה קענען מיר דיר געבען, אז די פריהערדיגע האבען גארנישט אויסגע־פיהרט מיט זייערע עצות? די גאנצע וועלט איז דאך דיינע. וואס דו ווילסט טהאן אויף דיין וועלט דאס קענסטו טהאן."

ווען דער אייבערשטער האט גענומען אויסרעכענען וואס די מענשען וועלען טהאן און ער איז געקומען צום דור

הפלגה אוז צום דור המבול, וועלכע זיינען געווען זעהר פער־דארבען, האבען די מלאכים געזאגט: "נו, רבונו של עולם, האבען די פריהערדיגע מלאכים ניט געהאט רעכט?" אבער דער אייבערשטער האט זיי געענטפערט מיט א פסוק (ישעיה, מו): "און ביז דער עלטער בין איך דערזעלבער און איך וועל זיי דולדען."

רב יהודה האט געזאגט אין נאמען פון רב:

ווען אדם איז בעשאפען געווארען איז ער געווען גרויס פון איין עק וועלט ביז'ן אנדער עק וועלט. אבער נאכדעם ווי ער האט געזינדיגט, האט דער אייבערשטער אויף איהם ארויפגעלייגט זיין האנד און האט איהם קליין געמאכט.

25

פון רבי מאיר'ס משלים

ר' יוחנן האט געזאגט:

דריי הונדערט משלים וועגען פוקסען האט רבי מאיר געהאט, אבער אונז איז בלויז דאס פערבליבען:

א פוקס האט איינמאל געזאגט צו א וואלף: "אויב דו ווילסט געניסען א גוטען מאהלצייט, געה אריין ערב שבת אין דעם הויף פון א אידען, העלף איהם מאכען שבת, וועט ער דיך דערפאר איינלאדען צו דער שבת'דיגער סעודה."

דער וואלף האט געפאלגט די עצה פון דעם פוקס, אבער ווי נאר ער האט זיך בעוויזען אין דעם אידען'ס הויף, איז די גאנצע הויז געזינד איהם בעפאלען מיט שטעקענס, און דער וואלף איז קוים ענטלאפען מיט'ן לעבען. דער וואלף איז אוועקגעלאפען צום פוקס און האט איהם געוואלט צער־רייסען א לעבעדיגען. "זיי נים אין כעס", האט דער פוקס געזאגט, "ניט איך בין שולדיג און ניט דו ביזט שולדיג אין דעם וואס מען האט דיך געשלאגען. שולדיג איז דיין פא־טער. הער אויס וואס איך וועל דיר דערצעהלען. א איד האט איינמאל געבעטען דיין פאטער ער זאל איהם העלפען צוגרייטען אויף שבת און דערפאר וועט ער איהם לאדען צו דער סעודה, האט דיין פאטער זיך ניט געקענט דערוואר־טען. ער האט אויפגעפרעסען די גאנצע סעודה און דעם אידען ניט איבערגעלאזען אפילו א ביינדעל. און אט פאר די זינד פון דיין פאטער האט מען דיך געשלאגען. אבער

זאלסט זיך גאר נים זארגען. איך וועל דיך פיהרען אין אן אנדער ארט וואו מיר וועלען ביידע קענען האבען א גוטע סעודה."

דער פוקס האט דעם וואלף צוגעפיהרט צו א ברונען אויף וועלכען עס האט זיך געפונען א וועלצעל. פון דעם וועלצעל האבען זיך אויף א שטריק אראבגעלאזען צוויי עמער. ווען איין עמער פלעגט ארונטערגעהן, פלעגט דער אנדער עמער ארויפגעהן. נעהמט דער פוקס, זעצט זיך אריין אין אן עמער און לאזט זיך ארונטער אין ברונען אריין. פרעגט איהם דער וואלף: "וואס טהוסטו דארט?" ענט־פערט דער פוקס: "דא געפינט זיך פלייש און קעז און אלע גוטע זאכען צום עסען." דער פוקס האט איהם געהייסען א קוק טהאן אויף דעם געשטאלט פון דער לבנה וואס האט זיך אבגעשפיגעלט אין ברונען. "זעהסט וואס פאר א פיי־נער קעז?" האט דער פוקס געררייצט דעם וואלף'ס אפעטיט.

דער וואלף האט זיך מעהר נים געקענט איינהאלטען און ער האט געזאגט: "ווי קום איך שוין ארונטער?"

"זעץ זיך אריין אין דעם אנדער עמער וועסטו אויך ארונטערקומען", האט דער פוקס געענטפערט.

אבער ווען דער וואלף האט זיך ארונטערגעלאזען אין ברונען איז דער פוקס ארויפגעצויגען געווארען. "ווי וועל איך יעצט ארויסגעהן?" האט דער וואלף געפרעגט מיט שרעק. און דער פוקס האט איהם געזאגט דעם פסוק (משלי, יא): "א צדיק רעטעט זיך פון א צרה און א רשע פאלט אריין אנשטאט איהם."

26

די קלוגע פרינצעסין

קיסר האט אמאל געזאגט צו רבן גמליאל: "אייער גאט איז א גנב. ווייל ער האט אויף אדם הראשון ארויפגע־ווארפען א שלאף און ביי איהם ארויסגענומען א ריפ". האט די טאכטער פון קיסר געזאגט צו רבן גמליאל: "לאמיך געבען מיין פאטער אן ענטפער".

האט די פרינצעסין געזאגט צום הערשער: "גיב מיר א ריכטער".

„צו וואָס דאַרפסטו אַ ריכטער?" האָט דער קיסר געפרעגט.

„גנבים זיינען אריין צו מיר ביינאַכט, זיי האָבען צוגענומען אַ זילבערנעם קריגעל און איבערגעלאָזען אַ גאָלדענעם", האָט די טאָכטער געענטפערט.

„הלואי זאָלען זיי צו אונז קומען יעדען טאָג", האָט דער קיסר געלאַכט.

„נו", האָט די טאָכטער אויסגערופען מיט נצחון, „האָט אדם הראשון ניט געטראָפען אַזאַ גליק? ער האָט פערלאָרען אַ ריפּ און האָט דערפאַר בעקומען אַ טרייע פרוי וואָס איז איהם געוועזען אַזוי ווי אַ דיענסט".

„איך מיין", האָט דער קיסר געזאָגט, „אַז גאָט האָט אדמ'ן ניט גערארפט איינשלעפערן. ער האָט דאָס געדאַרפט טהאָן פאַר זיינע אויגען".

„פאטער!" האָט די פרינצעסין ווייטער געזאָגט. „הייס מיר ברייגנען אַ שטיק פלייש".

דער קיסר האָט געלאָזט ברייגנען אַ שטיק פלייש. די פרינצעסין האָט עס אריינגעטהאָן אונטער די הייסע אַש צום בראָטען, אין געגענוואַרט פון איהר פאָטער, און אַז עס איז פערטיג געוואָרען האָט זי צו איהם געזאָגט: „נאַ, עס דעם בראָטען".

דער קיסר האָט אָבער דעם בראָטען ניט געוואָלט עסען. ער האָט צוגעזעהן ווי מען האָט געבראַכט אַ רויה שטיק פלייש, ווי מען האָט דאָס געלייגט אויף אַש, און ווי דאָס שטיק פלייש איז איינגעריכט געוואָרען אין אַש ביי דעם בראָטען.

„עס עקעלט מיר", האָט דער קיסר געזאָגט.

„זעהסטו", האָט די פרינצעסין געזאָגט, „ווען אדם הראשון וואָלט צוגעזעהן ווי מען שניידט איהם אויס אַ ריפּ און ווי פון דעם ריפּ ווערט בעשאַפען אַ פרוי פאַר איהם, וואָלט זי ביי איהם אויך פער'מיאוס'ט געוואָרען".

27

דער קיסר און רבן גמליאל

איינמאָל האָט דער קיסר געזאָגט צו רבן גמליאל: „איך ווייס וואָס אייער גאָט טהוט און וואו ער געפינט זיך". האָט

רבן גמליאל א זיפץ געטהאן. "וואס זיפצסטו?" האט דער קיסר נעפרעגט.

"איך האב א זוהן", האט רבן גמליאל דערצעהלט, "איז ער ערגעץ חיים אין די גרויסע שמעדט ביים ים, און עס בענקט זיך מיר זעהר שטארק נאך איהם. קענסטו מיר אפשר זאגען וואו ער געפינט זיך?"

"ווי קען איך דאס וויסען וואו ער איז?" האט דער קיסר געזאגט.

"אויב דו ווייסט נים וואס עס טהוט זיך אויף דער ערד, היינט ווי קענסטו וויסען וואס עס טהוט זיך אין הי־מעל?" האט רבן גמליאל אויסגערופען.

א צווייטען מאל האט דער קיסר געזאגט צו רבן גמליאל: "אין אייער תהלים שטעהט אז גאט האט אויסגעצעהלט די שטערען. וואס איז דאס פאר א וואונדער? איך קען אויך צעהלען די שטערען".

האט רבן גמליאל געלאזט ברענגען קארשען, האט די אריינגעטהאן אין א זיפ, און דרעהענדיג די זיפ אין אלע זייטען, האט ער געזאגט צום קיסר: "צעהל מיר איבער די קארשען".

"שטעל אוועק די זיפ", האט דער קיסר געזאגט. "ווי קען איך צעהלען אז דו האלטסט די זיפ אין איין דרעהען?"

"די שטערען אין הימעל שטעהען אויך נים אויף איין ארט", האט רבן גמליאל געענטפערט.

אנדערע זאגען אז די געשיכטע איז אזוי געוועזן.

דער קיסר האט זיך בעריהמט אז ער ווייס די צאהל פון די שטערען. האט רבן גמליאל געזאגט צו איהם: "זאג מיר צוערשט ווי פיעל צייהנער דו האסט אין מויל". האט דער קיסר אריינגעלייגט א פינגער אין מויל און אנגעהויבען צו צעהלען.

"זעהסט", האט רבן גמליאל געזאגט, "דאס וואס ביי דיר אין מויל געפינט זיך ווייסטו נים, היינט ווי ווייסטו וואס עס געפינט זיך אין הימעל?"

28

דעם אפיקורס שטראף

דער קיסר האט איינמאל געזאגט צו רבי תנחום: "קוממ לאמיר ווערען אלע איין פאלק". האט רבי תנחום געענט־

פערט: "זאָלען מירביידע אזוי לעבען וואָס פאר א גוטער פלאן דאָס איז! אָבער אזוי ווי מיר זיינען שוין געאידישט און מיר קענען ניט ווערען קיין גוים, דארפט איהר זיך לאָזען אידישען און ווערען אזוי ווי מיר".

"דו האָסט גוט געזאָגט", האָט דער קיסר צוריק גע־ענטפערט, "אָבער ווער עס שפּארט איבער א קיסר דעם קומט אז מען זאָל איהם ווארפען צו די ווילדע חיות".

האָט מען רבי תנחום געוואָרפען צו די ווילדע חיות, אָבער זיי האָבען איהם ניט געגעסען. האָבען אלע בעוואונ־דערט דעם גרויסען נס. איז דארט געווען אן אפּיקירס וואָס האָט ניט געגלויבט אין נסים. האָט ער געזאָגט: "די חיות זיינען ניט הונגעריג און דערפאר עסען זיי איהם ניט". האָט מען געמאכט א פּראָבע און מען האָט דעם אפּיקורס גע־וואָרפען צו די חיות, האָבען זיי איהם גלייך אויפגעגעסען.

29

אין זון בעלייכט די גאנצע וועלט

דער קיסר האָט אמאָל געזאָגט צו רבן גמליאל. "איהר, אידען, זאָגט, אז וואו עס איז דאָ א מנין אידען קומט די שכינה צו זיי, אויף אזא אופן מוזען דאך זיין א סך שכינות אויף דער וועלט, פאר יעדען מנין א שכינה".

אנשטאט אן ענטפער האָט רבן גמליאל אריינגערופען דעם קיסר'ס דיענער און האָט איהם א קלאפּ געטהאָן אי־בער'ן קארק. "פאר וואָס שלאָגסטו איהם?" האָט דער קיסר געפרעגט. "דערפאר וואָס ער האָט אריינגעלאָזען די זון אין הויז", האָט רבן גמליאל געענטפערט.

"אָבער די זון שיינט דאָך איבער דער גאנצער וועלט!" האָט דער קיסר אויסגערופען.

"טאָ הער זיך איין", האָט רבן גמליאל געענטפערט, "מה דאך די זון וואָס איז בלויז איין טייל פון צעהן מיליאָן פון דעם אייבערשטענס שיין, קען בעלייכטען א גאנצע וועלט, היינט ווי איז שוין די שכינה — די קען געוויס בעלייכטען א גאנצע וועלט אויף אמאָל".

30

אין ענטפער אויף צוויי קשיות

אן אפיקורס האט איינמאל געזאגט צו רבי אבהו: "אייער גאט איז א שפאס טרייבער. איינמאל האט ער גע־הייסען יחזקאל הנביא ליעגען א צייט אויף דער לינקער זייט און א צווייטען מאל האט ער איהם געהייסען ליעגען אויף דער רעכטער זייט".

אזוי ווי דער אפיקורס האט גערעדט, איז אנגעקומען א תלמיד און האט געבעטען אז רבי אבהו זאל איהם ערקלע־רען צו וואס מען מאכט איינמאל אין זיבען יאהר שמיטה.

"יעצט וועל איך אייך עפעס זאגען וואס וועט פערענט־פערען ביידענס פראגען. דער אייבערשטער האט געזאגט צו די אידען: "זעקס יאהר זאלט איהר זייען אייערע פעלדער און דעם זיבעטען יאהר זאלט איהר האבען שמיטה און די ערד נים זייען, אום איהר זאלט וויסען אז די ערד איז מיינע". די אידען האבען אבער נים געהיט דעם אבמאך. אין דער וועלט פיהרט זיך אז ווען די מענשען פון א לאנד בעגעהען א פערברעכען געגען זייער מלך, איז אויב ער איז א שלעכ־טער הרג'עט ער אוים אלעמען. אויב ער איז א בעל רחמנות הרג'עט ער אוים בלויז א העלפט. און אויב ער איז זעהר א גרויסער בעל רחמנות שטראפט ער בלויז די גרויסע מענער, די פיהרער פון פאלק. אזוי איז אויך דער אייבערשטער. ער האט געשטראפט יחזקאל'ן אום ריין צו וואשען די זינד פון אידישען פאלק".

31

גאט האט פיינט מסירות

ווען דער אייבערשטער האט געזאגט צו יהושע, "ישראל האט געזינדיגט", האט יהושע געפרעגט: "זאג מיר, ווער האט געזינדיגט?" האט דער אייבערשטער געזאגט: "איך בין דען א מוסר? ווילסט וויסען ווער איז דער זינדיגער טא נעהם און ווארף גורל." יהושע האט אזוי געטהאן און דער גורל איז נעפאלען אויף עכן. האט עכן געזאגט צו

יהושע: „א גורל איז קיין בעוויז. עס מוז דאָך אויף איינעם פאלען. דו און אלעזר הכהן זייט דאָך די צוויי גרעסטע מענשען פון אונזער דור, און דאָך אז איך זאָל וואַרפען אויף אייך גורל, וועט אויף איינעם פון אייך דער גורל מוזען פאלען.״

„איך בעט דיך״, האָט יהושע געזאָגט, „לאָך ניט אָב פון גורל, ווייל ארץ ישראל וועט צוטיילט ווערען צווישען אידען דורך א גורל.״

32

א אדישער זינדיגער

ר׳ אבא בר זבדי זאָגט:

א איד, כאָטש ער האָט געזינדיגט, בלייבט ער אלץ א איד. דאָס איז וואָס מענשען זאָגען א ווערטעל: א רויז, כאָטש זי איז ארומגערינגעלט פון דערנער, בלייבט דאָך אלץ א רויז.״

33

די פערביטענע מתים

אמאָל איז א אידישער שטייער איינמאָהנער, וועלכער איז געווען א גרויסער רשע, געשטאָרבען גראדע אין דעם זעלבען טאָג אין וועלכען עס איז געשטאָרבען א רב, א גרויסער צדיק. אלע שעהנסטע מענשען פון דער שטאָדט זיינען געקומען צו דער לויה פון דעם רב. צו דערזעלבער צייט האָבען די קרובים פון דעם שטייער איינמאָהנער איהם געפיהרט צו זיין קבורה. צוערשט איז געגאַנגען די גרויסע לויה פון דעם רב, און הינטען האָט זיך נאָכגעשלעפט די מטה אויף וועלכע די משפחה לייט האָבען געטראָגען דעם שטייער איינמאָהנער. פּלוצלונג זיינען זיי אלע בעפאלען געוואָרען פון רויבער. די מלווים זיינען צולאָפען און האָבען איבערגעלאָזען די מטות אין מיטען פעלד. בלויז איין תלמיד וועלכער איז געווען זעהר געטריי צום רב האָט זיין לעבען איינגעשטעלט און איז ניט אָבגעטראָטען פון דער מטה.

אויף מאָרגען זיינען געקומען די שעהנע בעלי בתים פון

שטאָדט צו בעערדיגען דעם רב, האָבען זיי די מטה זיינע פערביטען אויף דער מטה פון דעם שטייער איינמאָהנער, און זיי האָבען דעם שטייער איינמאָהנער מקבר געווען מיט גרויס כבוד. און כאָטש דער תלמיד האָט די גאַנצע צייט געשריען אַז דאָס איז ניט דער רב, האָבען זיי איהם ניט גע־הערט. שפּעטער זיינען אָנגעקומען די קרובים פון דעם שטיי־ער איינמאָהנער און האָבען דעם רב בעערדיגט צווישען זייערע לייט.

דער תלמיד האָט די זאַך זיך שטאַרק גענומען צום האַר־צען און ער האָט זיך געפרעגט: "וואָס פאַר אַ זינד האָט מיין רבי בעגאַנגען; דאָס אויף איהם איז געקומען אַזאַ שטראָף צו בעערדיגט ווערען מיט אַזאַ בזיון און ליגען צווישען שלעכטע מענשען? און וואָס האָט דער רשע אַזוינס געטהאָן וואָס איהם איז בעשערט געוואָרען צו האָבען אַזאַ שעהנע קבורה מיט אַזוי פיעל כבוד?" ביינאַכט איז דער רבי איהם געקומען צו חלום און האָט צו איהם אַזוי געזאָגט:

"מיין קינד, זאָלסט זיך גאָר ניט ערגערען. איך קען דיר צייגען מיין פּלאַץ אין גן עדן און דער רשע ווי ער בראָט זיך אין גיהנם. ווילסטו וויסען פאַר וואָס מיר האָבען זיך פער־ביטען ביי דער לוית, וועל איך דיר דערצעהלען. איינמאָל האָב איך געהערט ווי מען בעליידיגט אַ תלמיד חכם און איך האָב ניט פּראָטעסטירט, און דערפאַר בין איך געשטראָפט געוואָרען. און אָט דער רשע האָט איינמאָל אָנגעגרייט אַ גרויסע סעודה פאַר דעם שטאָדט פערוואַלטער, אָבער דער פערוואַלטער האָט ניט געקענט קומען. האָט דער שטייער איינמאָהנער פערטיילט די סעודה צווישען אָרימע לייט, און דאָס איז זיין לוין וואָס ער האָט בעקומען אַ שעהנע לויה."

"און ווי לאַנג וועט דער שטייער איינמאָהנער פערבליי־בען אין גיהנם?" האָט דער תלמיד געפרעגט.

"ער וועט דאָרט בלייבען ביז עס וועט שטאַרבען שמעון בן שטח און פערנעהמען זיין אָרט אין גיהנם", האָט דער רבי געענטפערט.

"און פאַר וואָס קומט שמעון בן שטח אַזאַ שטראָף?" האָט דער תלמיד געפרעגט.

"דערפאַר", האָט דער רבי געזאָגט, "ווייל אין אשקלון געפינען זיך אידישע מכשפות און ער ברייננגט זיי ניט פאַר'ן בית דין".

אויף מאָרגען, אַז דער תלמיד איז אויפגעשטאַנען פון

שלאָף איז ער אַוועק צו שמעון בן שטח און האָט איהם דער־צעהלט וואָס דער רבי האָט איהם געזאָגט אין חלום. וואָס האָט שמעון בן שטח געטהאָן? ער האָט צוזאַמענגערופען אַכציג הויכע געזונטע בחורים, און האָט יעדען איינעם גע־געבען אַ גרויסע פּאָס און אין יעדער פּאָס איז געווען בע־האַלטען אַ מאַנטעל. דעם טאָג האָט גראַדע זעהר שטאַרק גערעגענט.

"היט זיי גוט אָב", האָט שמעון בן שטח געזאָגט צו די בחורים. "זייט זיינען אַכציג שטיק. און ווי נאָר איהר וועט אַריין אין זייער לאַגער, זאָל יעדער איינער אַ כאַפּ טהאָן איינע פון די מכשפות און איהר אויפהויבען פון דער ערד. און דאַן קען איהר כשוף ניט האָבען קיין מאַכט. דאָס איז דער איינציגער וועג ווי מיר קענען זיי בייקומען. "נאַכדעם איז שמעון בן שטח אַוועק צו די מכשפות אין זייער פּאַ־לאַסט, און די בחורים האָט ער געלאָזט וואַרטען אין דרויסען. ווען ער איז אַריינגעקומען; האָבען איהם די מכשפות געפרעגט: "ווער ביזטו?" האָט ער זיי געענטפערט:

"איך בין אַ מכשף און איך בין געקומען זיך מיט אייך פערמעסטען אין כשוף מאַכען."

"וואָס פאַר אַ קונצען קענסטו מאַכען?" האָבען די מכשפות געפרעגט.

"איך וועל אייך צייגען אַ קונץ, אַז איך וועל אַראָבברייג־גען אַהער אַכציג בחורים און אַלע וועלען זיין אין טרוקענע קליידער, כאָטש עס רעגענט היינט אַזוי שטאַרק", האָט שמעון בן שטח געענטפערט.

"אַ נו, לאָמיר זעהן", האָבען די מכשפות אויסגערופען.

שמעון בן שטח איז אַרויסגעגאַנגען, האָט אַ וואונק גע־געבען צו די בחורים, און זיי האָבען אַרויסגענומען די טרו־קענע מאַנטלען פון די פּעסער, אַרויפגעוואָרפען אויף זיך און זיך געצייגט פאַר די מכשפות גאַנץ טרוקענע. און בעת די מכשפות זיינען געשטאַנען מיט אָפענע מיילער און בע־וואונדערט דעם קונץ, האָט יעדער איינער פון די בחורים אַ כאַפּ געטהאָן אַ מכשפה אויף זיינע הענד און איהר אויפ־געהויבען פון דער ערד. די מכשפות האָבען פערלאָרען זייער מאַכט, און די בחורים האָבען זיי געטראָגען אויף די הענד און געבראַכט צו אַן אָרט וואו מען האָט זיי גע'משפט און גלייך אויפגעהאַנגען.

די קרובים פון די מכשפות האָבען גענומען זוכען נקמה.

זיי האָבען זיך צוזאַמענגערעדט און געמאַכט אַ בלבול אויף דעם זוהן פון שמעון בן שטח און צונעשטעלט עדות וועלכע האָבען איהם בעשולדיגט אין אַזאַ זינד פאַר וועלכע עס קומט סקילה. דער בית דין האָט געמוזט פאָלגען דעם דין און האָט פער׳משפט דעם בעשולדיגטען אַז מען זאָל איהם פערשטיינען צום טויט. ווען מען האָט דעם אונשולדיג פער־משפט׳ען אַרויסגעפיהרט צום טויט, האָט ער אַזוי געזאָגט צום בית דין:

״אויב איך בין שולדיג אין דעם פערברעכען זאָל מיין טויט ניט זיין אַ כפרה אויף מיינע זינד, אָבער אויב איך בין אונשולדיג זאָל מיין טויט זיין אַ כפרה אויף מיינע זינד און אויף אייערע זינד, און די עדות וואָס האָבען פאַלש גע־זאָגט אויף מיר זאָלען בעקומען זייער שטראָף פון גאָט״.

ווען די עדות האָבען דאָס געהערט, האָבען זיי חרטה בעקומען און זיך מודה געווען אַז זיי האָבען געמאַכט אַ בלבול צוליעב נקמה. אָבער פון דעסטוועגען האָט דער בית דין דעם משפט ניט געענדערט, ווייל דער דין אַז עדות קענען ניט חרטה האָבען אויף זייערע רייד, און אפילו דער יחוס פון זיין פאָטער האָט דעם אונגליקליכען ניט געקענט בע־פרייען פון טויט.

34

אן אומ־כבוד פאַר׳ן בעשעפער

פאַרוואָס האָט די תורה אָנגעזאָגט אַז אַ פערברעכער וואָס איז פער׳משפט געוואָרען צום טויט זאָל מען דעם זעלבען טאָג בעערדיגען? ר׳ מאיר ערקלעהרט דאָס מיט אַ משל.

אַמאָל זיינען געווען צוויי ברידער, אַ צווילינג, און זיי זיינען געווען זעהר ענהליך איינער צום אַנדערען. איינעם האָט דאָס פאָלק געקרוינט פאַר אַ מלך און דער אַנדערער איז גע־וואָרען אַ רויבער. דער אַנדערער איז געגאַנגען אויף אַ גוטען וועג און ער איז געקרוינט געוואָרען פאַר אַ מלך.

איינמאָל אַז מען האָט דעם רויבער געכאַפּט האָט דער מלך געהייסען איהם הייגנען. מענשען וואָס זיינען פערביי־געגאַנגען און געזעהן דעם רויבער הייגנען, האָבען געזאָגט: ״זעהט, דער מלך הייגנט!״ האָט דער מלך געגעבען אַ בעפעהל אַז מען זאָל דעם געהאַנגענעם אַרונטערנעהמען, אום ער זאָל

איהם ניט פערשאפען קיין בזיונות.

דער נמשל איז, דער מענש וואָס איז בעשאפען געוואָרען אין דעם פּאָרעם פון גאָט.

35

די שטראָף פון כבוד זוכער

ווען נדב און אביהו, די קינדער פון אהרן, האָבען זיך פערזינדיגט מיט דעם וואָס זיי האָבען געבראכט פרעמדע פייער אין גאָט׳ס הויז, געגען זיין געבאָט, (ויקרא י) איז ארויס א פייער פון הימעל און האָט זיי פערברענט.

אבא יוסי בן דוסתאי זאָגט, אז צוויי פייערדיגע פעדים זיינען ארויס פון קדשי קדשים און האָבען זיך צוטיילט אויף פיער. צוויי זיינען אריין אין די נאָזלעכער פון איינעם און צוויי זיינען אריין אין די נאָזלעכער פון אנדערען, און זיי זיינען פערברענט געוואָרען אינערליך. זייערע קליידער זיי־נען געבליבען אונבעשעדיגט.

נאָך א צייט פריהער, אז משה און אהרן פלעגען געהן אין גאס, פלעגען נדב און אביהו נאָכגעהן, און נדב פלעגט זאָגען צו זיין ברודער: "ווען וועלען שוין די פּאָר אלטע לייט שטארבען און מיר וועלען קענען פיהרען דאָס פאָלק?" האָט דער אויבערשטער צו זיי געזאָגט: "מיר וועלען זעהן, ווער וועט וועמען בעגראָבען". רב פּפּא האָט ווענען דעם בעמערקט: "אָט דאָס איז וואָס מענשען זאָגען א ווערטעל: "עס זיינען דאָ א סך אלטע קעמלען וואָס שלעפּען אויף זיך פּעס מיט פעלען פון אָפּגעשונדענע יונגע קעמלען".

36

דער ת״ח און דער עם הארץ

ר׳ אלעזר זאָגט:

ווי זעהט אויס א תלמיד חכם ביי אן עם הארץ אין די אויגען? אָנפאנגס, דעם ערשטען מאָל וואָס ער זעהט איהם, ווי א קריגעל פון גאָלד. ווען דער תלמיד חכם רעדט מיט איהם זעהט ער שוין אויס ווי א קריגעל פון זילבער. געניסט עפּעס

דער תלמיד חכם ביים עם הארץ, האָט ער שוין א פּנים פון א לייִמענעם קריגעל, וואָס אז ער צובּרעכט זיך קען מען איהם שוין ניט פערריכטען.

37

אדם הראשון א וועגעטאַריאַנער

רב יהודה האָט געזאָגט אין נאָמען פון רב:

"אדם הראשון איז ניט ערלויבּט געווען צו עסען פליישׁ. דען אין דער תורה שטעהט אז גאָט האָט געגעבען די פּלאַנ־צען צו עסען פאַר'ן מענשען אזוי ווי פאַר אלע לעבּעדיגע בעשעפעניסען. ערשט אין די צייטען פון די בני נח איז דעם מענשען ערלויבּט געוואָרען צו עסען פליישׁ.

38

צו וואָס קנאה קען ברענגען

ר' שמעון בן מנסיא זאָגט:

"וועה געשריען, וואָס פאַר א גרויסען און ניצליכען דינ־נער די וועלט האָט פערלאָרען! דען ווען דער שלאַנג וואָלט ניט געזינדיגט, וואָלט יעדער איד ביי זיך געהאַט צוויי גוטע שלאַנגען און זיך מיט זיי שאַפען. איינעם וואָלט ער געשיקט אין צפון און דעם אנדערען אין דרום, איהם צו ברענגען טייערע שטיינער און פּערל, און נאָך מעהר: ער וואָלט מיט דעם שלאַנג געקענט ארבּייטען די ערד אין זיין גאָרטען.

און ווי אזוי האָט דער שלאַנג געזינדיגט?

אדם הראשון איז געזעסען אין גן עדן ביי א טיש און מלאכים האָבּען פאַר איהם געבּראָטען פליישׁ און אָבגעקיהלט פאַר איהם וויין. דער שלאַנג האָט דאָס געזעהן, האָט ער שטאַרק מקנא געווען, און דאָס האָט געפיהרט צו דעם וואָס דער שלאַנג האָט געזינדיגט און געמאַכט אדם און חוה'ן צו זינדיגען.

39

פלייש פון הימעל

ר' יהודה פרעגט:

ווי אזוי קומט אָדם צו עסען פלייש אין גן עדן? עס איז דאָך איהם נשוען פערבאָטען צו עסען פלייש. דער תירוץ איז אז דאס איז געווען פלייש פון הימעל, אזוי ווי עס איז געווען דער פאל מיט רבי שמעון בן חלפתא. ר' שמעון איז איינמאל געגאנגען אין וועג, האט ער זיך בעגעגענט מיט הונגעריגע לייבען. די לייבען האבען גענומען ברומען אויף איהם, אזוי ווי זיי נעהמען זיך איהם אויפצועסען. האט ר' שמעון געזאגט דעם פסוק (תהלים, קד): "די לייבען שרייען זיי ווילען עסען!" זיינען גלייך אראבגעפאלען פון הימעל צוויי גאנצע זייטליך פלייש. איין זייטעל האבען די לייבען אויפגעגעסען און איינעם האבען זיי איבערגעלאזען. ר' שמעון האט דעם איבערגעבליבענעם זייטעל פלייש מיטגענומען אין בית מדרש, האט מען איהם געפרעגט: "איז דאס פלייש טמא אדער מותר?" האט ער געענטפערט: "קיין טמא זאכען קומט ניט ארונטער פון הימעל".

40

די הייליגע קעלבער

די גלחים וואס האבען געדיענט עבודה זרה האבען געהאט א קונץ ווי אריינצוכאפען רייכע מענשען און זיי שעכטען אלס קרבנות צו די קעלבער וועמען זיי האבען געדיענט אלס געצען. די גלחים פלעגען די קעלבער פריהער גוט אויסהונגערען, און נאכדעם, ווען זיי פלעגען די קעלבער געבען עסען פלעגען די גלחים ביי זייערע קאָריטעס אוועקשטעלען לעבענס גרויסע בילדער פון רייכע לייט. עסענדיג פלעגען די קעלבער קוקען אויף די בילדער און מיינען אז דאס זיינען די מענשען וואס גיבען זיי עסען.

די גלחים פלעגען א צייט שפעטער די קעלבער לא-

זען געהן אין גאס, אין אַן אָרט וואו די רייכע לייט פלעגען דאָרפען דורכגעהן. ווען די קעלבער האָבען דערזעהן די מענשען צו וועמעס פנים׳ער זיי זיינען אזוי געוואוינט גע־ווען, האָבען זיי געמיינט אז דאָס זיינען די וואָס גיבען זיי עסען. פלעגען די קעלבער נאָכגעהן די רייכע לייט און לעקען זייערע הענד. און די גלחים פלעגען קומען און זאָגען צו די רייכע מענשען: "די הייליגע געטצען רופען איין. זיי ווילען אייך האָבען פאַר קרבנות." און די רייכע לייט פלעגען מוזען געהן און זיך לאָזען קוילען צו דער עבודה זרה.

.41

מוטער ליעבע

דער פאָטער פון חזקיה מלך יהודה האָט איהם, ווען ער איז געווען קליין, געוואָלט פערברענען אלס קרבן צו די געט־צען. אָבער די מוטער האָט דעם קינד׳ס לייב אויסגעשמירט מיט דעם בלוט פון דער סלמנדרא און דער פייער האָט אויף איהם ניט געווירקט. ער איז ארויס א לעבעדיגער.

די סלמנדרא איז געווען א קליינע בעשעפעניס וואָס פלעגט ארויסקומען פון א קאַלך־אויוועז וועלכען מען האָט געהייצט זיבען יאָהר כסדר. ווען איינער האָט זיך בעשמירט מיט דעם בלוט פון דער סלמנדרא האָט קיין פייער איהם ניט געקענט פערברענען.

.42

וואָרום אידען האָבען געדיענט געטצען

רב יהודה האָט געזאָגט אין נאָמען פון רב:

די אידען וואָס האָבען געדיענט עבודה זרה האָבען אין דעם ניט געגלויבט. געטצענדיענער זיינען זיי געוואָרען נאָר צוליעב דעם כדי זיי זאָלען זיך קענען בעפרייען פון אידיש־קייט און פיהרען א לעבען פון אויסגעלאַסענהייט.

.43

דער קליינער געטצענדיענער

אין א הונגער יאָהר איז אליהו הנביא ארומגעגאַנגען איבער די גאַסען פון ירושלים אום צו העלפען די מענשען וואָס האָבען זיך דאָרט געוואַלגערט, געשוואָלענע פאר הונ־גער. ער האָט געפונען א קליין קינד וועלכער איז געלעגען א געשוואָלענער אין מיסט. האָט ער דעם קינד געפרעגט: "פון וואָס פאר א משפחה ביזטו?" האָט דאָס קינד איהם געזאָגט. האָט אליהו הנביא געפרעגט: "איז דאָ נאָך ווער פערבליבען פון יענער משפחה?" האָט דאָס קינד געענט־פערט: "קיינער, אויסער מיר."

"הער צו", האָט אליהו הנביא געזאָגט, "ווילסטו איך זאָל דיך עפּעס לערנען וואָס וועט דיך אויפהאַלטען ביים לע־בען?"

"יא", האָט דאָס קינד געענטפערט.

"דאַן זאָג יעדען טאָג שמע ישראל, גאָט איז אונזער האר, גאָט איז איין איינציגער."

"תס וחלילה, מען טאָהר נים דערמאָנען גאָט'ס נאָמען. אזוי האָבען מיך מיינע עלטערען געלערנט", האָט דאָס קינד געזאָגט. און גלייך האָט ער פון זיין שוים ארויסגענומען א געטשקע און האָט עס געקוסט און געדריקט צום האַרצען מים גרוים ליעבשאַפט, ביז זיין בויך האָט זיך געשפּאָלטען פון הונגער, דער געטש איז ביי איהם פון האַנד ארויסגעפאַלען און ער איז אויף דעם געפאַלען א טויטער.

.44

די הייליגקייט פון שבת בעשטעטיגט

טורנוסרופוס דער רשע האָט איינמאָל געפרעגט ביי ר' עקיבא: "מיט וואָס איז שבת הייליגער פון אנדערע טעג אין וואָך?"

"זאָג מיר", האָט רבי עקיבא צוריק געפרעגט א פראגע, "מיט וואָס ביזטו גרעסער פון אנדערע לייט?"

"ווייל דער מלך האָט מיך געמאַכט פאר א גרויסען האר", האָט טורנוסרופוס געענטפערט.

"שבת איז אויך בעשטימט געוואָרען פון דעם גרויסען מלך אין הימעל אז אלע זאָלען איהם האלטען מיט כבוד", האָט רבי עקיבא געענטפערט.

"ניט דאָס מיין איך", האָט טורנוסרופוס אָנגעהויבען צו דרייהען מיט זיין צונג, "איך וויל פרעגען: ווער זאָגט עס אז היינט איז שבת? טאָמיער איז דאָס נאָר אַן אנדער טאָג פון וואָך?"

"דאָס קען בעשטעטיגען דער טייך סמבטיון", האָט רבי עקיבא געענטפערט. "א גאנצע וואָך וואַרפט דער טייך פון זיך שטיינער אָבער שבת רוהט ער. די בעלי אוב וואָס בריינגען ארויס טויטע פון זייערע קברים קענען בעשטעטיגען, ווייל שבת קענען זיי זייער וואונדער ניט בעווייזען. דער קבר פון דיין פאָטער קען דאָס בעשטעטיגען, ווייל א גאנצע וואָך גערהט פון איהם א רויך און שבת זעהט מען דאָס ניט."

טורנוסרופוס האָט זיך געפונען נידערגעשלאָגען און ער האָט מיט פערדרוס געזאָגט: "האָסט מיין פאָטער בעליידיגט, פערשעהמט, געלעסטערט."

45.

וואונדער פון צדיקים

רבא האָט געזאָגט:

ווען צדיקים וואָלטען געוועזען ריין פון זינד וואָלטען זיי געהאַט די מאַכט צו בעשאַפען א וועלט.

רבא אליין האָט איינמאָל בעשאַפען א מענשען און האָט איהם געשיקט צו ר' זירא. ר' זירא האָט צו דעם מענשען גערעדט, אָבער יענער האָט איהם ניט געקענט ענטפערען. עס איז געוועזען א מענש מיט אלע פרטים, אָבער צו מאַכען איהם צו ריידען האָט רבא ניט געקענט. ווען ר' זירא האָט געזעהן אז דער מענש רעדט ניט, האָט ער זיך אין איהם איינגעקוקט און געזאָגט: "דו ביזט די ארבייט פון מענשען, קעהר זיך אום צוריק צו דיין ערד."

ר' חנינא און ר' הושעיא פלעגען זיצען יעדען ערב שבת און לערנען דעם ספר יצירה, און מיט א הייליגען שפרוך פלעגען זיי בעשאַפען א קאַלב און דאָס עסען שבת.

46
וואנדער פון שווארצקינסטלער

רב אשי דערצעהלט:

איך האָב איינמאָל געזעהן אַ שווארצקינסטלער מאכען **אַזאַ** קונץ: ער פלעגט אַ נים טהאָן און נאָכדעם ארויסציהען שטיקער זיידענצייג פון זיינע נאָזלעכער.

רב האָט איינמאָל דערצעהלט צו רבי חייא:

איך האָב געזעהן ווי אַן אראבישער סוחר האָט גענומען זיין שווערד און דערמיט צושניטען זיין קעמעל. נאָכדעם האָט ער אַ קלונג געטהאָן מיט אַ גלעקעל און דער קעמעל איז צוריק לעבעדיג געוואָרען און זיך געשטעלט אויף די פיס.

זעירא איז אמאָל געקומען אין אלכסנדריא של מצרים, האָט ער דאָרט געקויפט אַ קעמעל. ווען ער האָט דעם קעמעל געפיהרט צום וואסער איהם אָנצוטרינקען, איז דער קעמעל פערשוויאונדען געוואָרען און עס איז פון איהם געוואָרען אַ הילצערנער בריקעל. דאָס האָבען די שווארצקינסטלער אָבגעטהאָן אַ שפּיצעל.

ינאי איז איינמאָל געקומען אין אַן אכסניא, האָט ער גע־בעטען: „גיט מיר אַ טרונק וואַסער". האָט אַ פרוי איהם גע־בראַכט אַ געטראַנק פון וואסער געמישט מיט מעהל. ינאי האָט בעמערקט, אַז די פרוי שעפּצעט עפּעס מיט די ליפּען, האָט ער בעקומען אַ פערדאַכט אַז זי וויל איהם אָפּטהאָן אַ כשוף. אום זיך צו בעוואָרענען געגען איהר, האָט ער די משקה ניט געטרונקען. ער האָט בלויז געמאַכט אַן אָנשטעל אַז ער טרינקט און האָט אָבגעגאָסען פון דעם אביסעל אויף דער ערד. פון דעם ביסעל אָבגעגאָסענע וואַסער איז באַלד געוואָרען קליינע שלענגעלעך. ער האָט דאָס געטהאָן אַזוי געשיקט, דאָס די פרוי האָט גאָר ניט בעמערקט ווי ער האָט אָבגעגאָסען. נאָכדעם האָט ער געזאָגט צו דער פרוי: „איך האָב שוין געטרונקען. יעצט טרינק דו אביסעל." ווי נאָר די פרוי האָט אַ טרונק געטהאָן, איז זי גלייך פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַן אייזעל. האָט ער איהר געטריבען אין מאַרק אריין און אַלע האָבען געמיינט אַז דאָס איז אַ ריכטיגער אייזעל, ביז עס איז געקומען אַ פריינדין פון דער פרוי און זי האָט איהר דערקענט. האָט די פריינדין איהר צוריקגעבראַכט

צו איהר פריהערדיגען געשטאלט און אלע האבען געזעהן אז ינאי פיתרם א פרוי פאר'ן ציימעל.

.47

דער לעצטער טאג פון רבי אליעזר

ווען רבי אליעזר איז קראנק געווארען זיינען געקומען רבי עקיבא און זיינע חברים איהם מבקר חולה זיין. רבי אליעזר איז געזעסען אין פאוויליאן און זיי זיינען געזעסען אין שפייזע זאאל. דאס איז געווען אום ערב שבת. און ווען עס האט אנגעהויבען צו ווערען שפעטלעך, איז אין פאוויליאן אריינ־געקומען הורקנוס זיין זוהן, אראבצונעהמען די תפלין פון זיין פאטער. (אין יענע צייטען פלעגט מען די תפילין טראַ־גען א גאנצען טאג, אויסער שבת) האט רבי אליעזר אויף איהם אנגעשריען און הורקנוס איז ארויס א בעליידיגטער. "איך האב מורא" — האט הורקנוס געזאגט צו זיינע חברים —אז מיט מיין פאטער האלט זעהר שלעכט. עס שיינט מיר אז ער האט שוין פערלוירען זיין פערשטאנד." רבי אליעזר האט דאס געהערט און ער האט געענטפערט: "דעם פער־שטאנד האט ער פערלוירען און זיין מוטער. ווי פערלאזט מען אזעלכע ארבייט ווי בעהאלטען דעם טשאלענט און בענ־שען ליכט, אזא וויכטיגע ארבייט, וואס אויב מען פער־פעהלט עס, קומט סקילה, און מען זארגט זיך וועגען דעם וואס איך האב מיינע תפילין ניט אראבגענומען, און דאס איז דאך א קלייניגקייט." זעהענדיג אז ער איז ביים קלאהרען פערשטאנד, זיינען די תלמידים אריינגעקומען אין פאוויליאן און זיך געזעצט ביי פיער איילען ווייט פון איהם, ווייל רבי אליעזר איז געווען אין חרם.

"וואס זייט איהר געקומען?" האט ער זיי געפרעגט.

"מיר זיינען געקומען לערנען תורה", האבען זיי איהם געענטפערט.

"און ביז איצט וואו זייט איהר געווען? פאר וואס זייט איהר א לאנגע צייט ניט געקומען?"

"ווייל מיר האבען קיין צייט געהאט," האבען זיי גע־ענטפערט.

רבי אליעזר איז פון זייער ענטפער ניט געווען צופריעדען און ער האט געזאגט, אזוי ווי ער וואלט גערעדט צו זיך:

"איך בין משיקאווע צו וויסען אויב זיי וועלען שטארבען מיט זייער אייגענעם טויט."

"און מיט וואס פאר א טויט וועל איך שטארבען?" האט רבי עקיבא געפרעגט.

"דיין טויט וועט זיין דער שווערסטער פון זיי אלעמענס," האט רבי אליעזר געענטפערט.

נאכדעם האט רבי אליעזר גענומען זיינע צוויי אָרעמס און האט זיי ארויפגעלעגט צו זיך אויפ'ן הארצען און האט געזאגט:

"וועה צו אייך, מיינע צוויי אָרעמס, וואס איהר זייט אזוי ווי צוויי ספרי תורה. פיעל תורה האב איך אליין געלערנט, פיעל תורה האב איך צו אנדערע געלערנט. פיעל תורה האב איך געלערנט און פון מיינע לעהרער גארנישט געמינערט, אזוי ווי א הונט וואס טרינקט פון ים אין דער ים בלייבט אימער פול. און מיינע תלמידים האבען פון מיר גארנישט אוועקגענומען אפילו וויפיעל א פינזעל נעהמט אוועק פון א רעהר מיט פארב. הונדערטע און טויזענדער זאכען האב איך געלערנט מיט מיינע תלמידים און עס האט מיך קיינער א קשיא געפרעגט, אויסער עקיבא בן יוסף. איינמאל בין איך מיט איהם געגאנגען אין פעלד. האט ער געזאגט צו מיר: "רבי, לערן מיך די דינים פון פלאנצען אוגערקעס." האב איך נאר א זאג געטהאן איין ווארט און די פעלד איז געווארען פול מיט אוגערקעס. נאכדעם האט ער געזאגט צו מיר: "רבי! דו האסט מיך געלערנט ווי מען פלאנצט אוגערקעס, צייג מיר יעצט ווי מען רייסט זיי אויס פון גארטען." האב איך געזאגט נאך א ווארט איז די אלע אוגערקעס זיינען זיך צוזאמענגעקומען אין איין ארט."

די תלמידים האבען אויסגעהערט זיין ערצעהלונג. שבת איז שוין געווען נאהענט און זיי האבען געזעהן אז זיין ענדע קומט שוין באלד. האבען זיי איהם א פרעג געטהאן א דין פון טהרות. דאס איז געווען דערזעלבער דין צוליעב וועלכען רבי אליעזר האט זיך צוקריגט מיט די אנדערע תנאים און זיי האבען איהם דערפאר אין חרם אריינגעלייגט.

"טהור!" האט רבי אליעזר געענטפערט. און מיט דעם ווארט "טהור" איז ארויס זיין נשמה.

דאן האט זיך רבי יהושע אויפגעשטעלט און אויסגערופען:

"דער חרם איז ארונטער! ארונטער איז דער חרם!"

ביי דער לויה האָט רבי עקיבא געריסען אויף זיך זיין לייב ביז זיין בלוט האָט גערונען אויף דער ערד. און ער האָט רבי אליעזר'ן בעקלאָגט: "איך האָב ביי זיך א סך געלד, אָבער איך האָב ניט קיין חלפן וואס זאָל מיר דאס געלד אויסבייטען". מיינען האָט ער געמיינט, איך האָב א סך קשיות צו פרעגען אָבער עס אזי מעתר ניטאָ ווער עס זאָל מיר זיי פערענטפערן.

.48

אן אידעאלער לעבען

דער וואָס ליעבט זיין פרוי אזוי ווי זיך אליין און רעס־פעקטירט איהר מעהר ווי זיך אליין, און דער וואס ערציהט זיינע זיהן און טעכטער אין א גלייכען וועג, און מאַכט זיי חתונה נאָהענט צו זייער צייט, אויף איהם זאָגט דער פסוק: "און דו וועסט זיין זיכער מיט שלום אין דיין הויז". (איוב, ה').

ווער עס ליעבט זיינע שכנים, איז מקרב זיינע קרובים, און מאַכט חתונה אן אָרימע פלימעניצע און לייהט געלד צו אן אָרימאַן ווען ער איז אין א נויטה, אויף איהם זאָגט דער פסוק: "דאן אז דו וועסט רופען וועט דיר גאָט ענטפערן" (ישעיה, נ"ח).

.49

איין שטראָף און א צווייטע

דער זיידע פון רבי פרידא האָט איינמאָל, אין די טויערען פון ירושלים, געפונען א קאָפּ פון א מענשען און אויף דעם קאָפּ איז געווען אָנגעשריבען: "זאת ועוד אחרת", וואָס מיינט, איין שטראָף און א צווייטע. האָט ער דעם קאָפּ בע־גראָבען אָבער די ערד האָט איהם ארויסגעוואָרפען. האָט ער דעם קאָפּ א צווייטען מאָל בעגראָבען, האָט איהם די ערד ווידער ארויסגעוואָרפען. האָט ער צו זיך געזאָגט: "דאס מוז זיין דער קאָפּ פון יהויקים אויף וועלכען דער נביא ירמיה האָט נביאות געזאָגט אז ער וועט בעגראָבען ווערען מיט א שענדליכער קבורה און זיין קערפּער וועט זיך וואלגערען

אין די טויערען פון ירושלים. און אזוי ווי ער איז געווען א מלך איז ניט שעהן אז זיין קאָפּ זאָל זיך אזוי וואלגערען״ האָט ער דעם קאָפּ איינגעוויקעלט אין זייד און האט עס בע־האלטען ביי זיך אין דער היים, אין א קאסטען. ווען זיין פרוי איז געקומען און האָט דעם טויטען קאָפּ געפונען אין קאסטען האָט זי דאס פערטרויט צו א שכנה. האָט די שכנה געזאָגט: ״דער קאָפּ מוז זיין פון זיין ערשטע פרוי וועלכע ער קען ניט פערגעסען״. די פרוי איז געוואָרען שטארק איי־פערזיכטיג. האָט זי איינגעהייצט דעם אויווען און האָט דעם קאָפּ פערברענט. ווען דער מאן איז אהיים געקומען און האָט זיך דערוואוסט וואס זיין פרוי האָט געטהאָן, האָט ער גע־זאָגט: ״יעצט פערשטעה איך וואס עס איז געווען אנגע־שריבען, איין שטראָף און א צווייטע״.

.50

אברהם אבינו אויף דער פּראָבע

רבי יוחנן דערצעהלט אין נאָמען פון ר׳ יוסי בן זמרא:

ווען יצחק איז ענטוואוינט געוואָרען פון דער בריסט, האָט זיך דער שטן אוועקגעשטעלט פאר׳ן אייבערשטען און האָט געזאָגט:

״זעה, אָט דער אלטער אברהם, וועמען דו האָסט צו הונדערט יאהר געשענקט א קינד, האט געמאכט אזוי פיעל סעודות, און פון די אלע סעודות האט ער אפילו ניט געקענט אָבשפּאָרען א קליין טייבעלע צו ברייגנען דיר א קרבן.״

האָט דער אייבערשטער געענטפערט: ״ער האָט דען די סעודות געמאכט צוליעב זיך? דאָס האָט ער זיי געמאכט צוליעב דער שמחה וואס ער האט בעקומען א זוהן. ווען איך זאָל איהם אפילו זאָגען אז ער זאָל זיין זוהן שעכטען צו מיר פאר א קרבן, וועט ער דאס גלייך טהאָן.״ אט דערפאר האט דער אויבערשטער געשטעלט אברהם׳ן אויף דער פּראָבע.

רבי שמעון בר אבא זאָגט אז גאָט האָט ביי אברהם אבינו געבעטען יצחק׳ן פאר א קרבן אלס א טובה. און ער גיט אויף דעם א משל. א מלך, א בשר ודם, האָט געפיהרט א סך מלחמות מיט זיינע שונאים, האָט ער ביי זיך געהאַט א גענעראל, א גרויסער גבור, וועלכער האט די שונאים יערעז

מאָל בעזיענט. איינמאָל האָבען די שונאים געמאכט געגען דעם מלך א מלחמה, וואָס איז געווען די גרעסטע פון אלע. האָט דער מלך געזאָגט צום גבור: "איך בעט דיך זאלסט מיר ביישטעהן אין דיעזער מלחמה, אז ניט איז פערלוירען דיין גאַנצע רעפּוטאַציע פון פריהער." אזוי האָט געזאָגט דער אויבערשטער צו אברהם אבינו: "איך האָב דיך פּרוּבירט מיט אזוי פיעל נסיונות און דו ביזט זיי אלע ביינעשטאַנען, בעט איך דיך אז דו זאָלסט מיר ביישטעהן אויך אין דעם נסיון כדי מען זאָל ניט זאָגען אז די פריהערדיגע נסיונות זיינען גאָרנישט."

ווען דער שטן האָט געזעהן אז אברהם האָט אויסגעהאַל־טען די פּראָבע און איז אוועק מיט יצחק'ן איהם ברייננגען פאר א קרבן, איז דער שטן איהם פערלאָפען דעם וועג און האָט צו איהם געזאָגט: "זעה אברהם, האָט גאָט נעראַרפט דיך שטעלען אויף אזא שווערע פּראָבע און דיר פערשאַפען אומ־זיסטע שמערצען? דו, וואָס האָסט מענשען געלערנט שעהנע זאכען, געשטאַרקט די שוואַכע און געהויבען די געפאלענע, זאָל אויף דיר קומען אזא שווערע שטראָף?"

האָט אברהם געענטפערט:

"איך וועל מיך האַלטען ביי מיין פרומקייט."

"דיין פרומקייט איז דאָך אָבער ניט מעהר ווי א נאַר־רעשקייט", האָט דער שטן געזאָגט.

"קיין עהרליכער מענש איז נאָך ניט פערלוירען געגאַנ־גען," האָט איהם אברהם געענטפערט.

זעהענדיג אז ער קען איהם ניט בייקומען, האָט דער שטן געזאָגט:

"איך האָב אונטערגעהערט ווי מען זאָגט אין הימעל אז דו וועסט ברייננגען א שעפּס פאר א קרבן, אָבער ניט דיין זוהן יצחק."

"עס קען זיין אז דאָס איז אמת", האָט אברהם געענט־פערט, "אָבער דאָס איז שוין די שטראָף פון א ליגנער, דאָס ווען ער וויל שוין איינמאָל זאָגען אן אמת, גלויבט מען איהם אויך ניט."

.51

בעווייזע אויף תחית המתים

די קעניגין קלעאפאטרע האט געפרעגט ביי ר' מאיר'ן: "ווי וועלען די טויטע אויפשטעהן צו תחית המתים, נאקעט אדער בעקליידעט?" האט רבי מאיר געענטפערט: "מען קען נעהמען א ביישפיעל פון ווייץ. מה דאך א ווייץ וואס ווען מען פערזייהט עס אין דער ערד איז עס נאקעט, און אז עס שפראצט אויף איז דאס בעקליידעט, הייסט צדיקים וועלכע מען בעערדיגט אין קליידער וועלען דאך געוויס אויפשטעהן בעקליידעט".

דער קיסר האט געפרעגט ביי רבן גמליאל: "איהר זאגט אז די טויטע וועלען אויפשטעהן — ווי קען דאס זיין: פון די טויטע ווערט דאך ערד, הייסט ווי קען ערד לעבען?"

דעם קיסר'ס טאכטער, וועלכע איז דערביי געווען, האט געזאגט צו רבן גמליאל: "לאז מיך און איך וועל איהם ענטפערן. און די פרינצעסין האט געזאגט צו איהר פאטער: "אין אונזער שטאדט זיינען דא צוויי טעפער. איינער מאכט זיינע טעפ פון וואסער, דער אנדערער פון ליים. ווער איז א גרעסערער קינסטלער?"

"דער וואס מאכט פון וואסער", האט דער קיסר געענטפערט.

"זעהסטו אז דו גלויבסט אז א טעפער קען מאכען טעפ פון וואסער, דארפסטו דאך אודאי גלויבען אז גאט קען צוריק בעשאפען דעם מענשען פון ערד."

אן אפיקורס האט געזאגט צו רבי אמי:

"איהר זאגט אז די טויטע וועלען צוריק לעבעדיג ווערען. אבער ווי קען דאס זיין? די טויטע ווערען דאך ערד, און ווי קען ערד לעבען?"

"איך וועל דיר דאס פערענטפערן מיט א משל," האט האט רבי אמי געזאגט. "א מלך, א בשר ודם, האט געזאגט צו זיינע קנעכט: "געהט און בויט מיר גרויסע פאלאסטען אין אן ארט וואו עס איז ניטא קיין ערד און קיין וואסער." זיינען זיי געגאנגען און האבען געבויט. אין א צייט ארום זיינען די פאלאסטען צופאלען. האט דער מלך געזאגט צו זיי:

"געהט און בויט אויף אנדערע פּלאַסטען אין אַן אָרט וואו עס איז דאָ אי ערד אי וואסער." האָבען די קנעכט געזאָגט: "מיר קענען ניט." איז דער מלך אין כעס געוואָרען אויף זיי און האָט געזאָגט: "אין אַן אָרט וואו עס איז ניט געווען ערד אָדער וואסער האָט איהר געבויט, יעצט אז איהר האָט ערד און וואסער, דאַרפט איהר דאָך געוויס בויען."

דער משל מיינט אזוי: ווען מענשען, וואָס זיינען קיינמאָל אויף דער וועלט געווען קענען געבוירען ווערען און לעבען, דאַרפען דאָך מענשען וואס האבען שוין איינמאל געלעבט געוויס קענען וויעדער לעבען.

52.

א קרומער רוקען אָבער א גלייכער קאָפּ

גביהה בן פּסיסא האָט געהאַט א קרומען רוקען, אָבער א גלייכען קאָפּ. איינמאָל האָט אַן אפּיקורס געזאָגט צו איהם: "וועה אייך, איהר רשעים, וואָס איהר זאָגט אז די טויטע וועלען וויעדער לעבעדיג ווערען. ווי קען דאס זיין? אז לעבעדיגע קענען ניט לעבען און מוזען שטארבען, טאָ ווי קענען טויטע לעבען?" האָט איהם גביהה געענטפערט: "וועה צו אייך, וואס איהר זייט די אמת'ע רשעים, וואס זאגען אַז די טויטע וועלען ניט אויפשטעהען תחית המתים. זעה, בעטראכט נאָר! די לעבעדיגע וואָס זיינען קיינמאָל אויף דער וועלט געווען זיינען געקומען צום לעבען, הייסט די וואָס זיינען שוין געווען אויף דער וועלט, קענען דאָך געוויס לעבען."

"וואָס?" האָט דער אפּיקורס אויסגערופען מיט כעס, "דו רופסט מיך רשע? ווען איך זאָל נאָר וועלען, גיב איך דיר אַזאַ שטויס אַז דיין רוקען וועט זיך אויסגלייכען."

"אויב דו וועסט אזוי טהאָן", האָט גביהה געלאסען געענטפערט, "וועסטו קריגען א נאָמען פון א גרויסען דאָקטאָר און דו וועסט קריגען גוט בעצאָהלט."

.53

דאָס רעכט אויף ארץ ישראל

די מענשען פון דער לאַנד אַפריקאַ, וועלכע האָבען גע־שטאַמט פון די כנענים, האָבען אַ מאָל גערופען די אידען צו אַ פּראָצעס פאַר אלכסנדר מוקדון. זיי האָבען גע'טענה'ט אַז ארץ ישראל איז זייערע, ווייל זי ווערט אין דער תורה גערופען "ארץ כנען", די לאַנד פון די כנענים.

האָט גביהה בן פּסיסא געזאָגט צו די אידישע חכמים:

"גיט מיר די ערלויבנים און איך וועל געהן מיט זיי זיך משפּט'ן פאַר אלכסנדר מוקדון. אויב זיי וועלען מיך בע־זיעגען, וועט איהר קענען זאָגען אַז זיי האָבען בעזיעגט איי־ערן אַ פּראָסטען מענשעל, און אויב איך וועל זיעגען, וועט איהר קענען זאָגען אַז די תורה פון משה רבינו האָט זיי בעזיעגט."

די חכמים האָבען איהם געגעבען די ערלויבנים. גביהה איז אַוועק מיט זיי זיך משפּט'ן און ער האָט צו זיי אַזוי גע־זאָגט: "פון וואַנען ברייינגט איהר אייער בעווייז אַז דאָס לאַנד א'. אייערע? פון דער תורה? איך וועל אויך ברייינגען אַ בעווייז פון דער תורה. נח האָט געזאָגט אַז כנען זאָל זיין פערשאָלטען. אַ עבד עבדים זאָל ער זיין ביי זיינע ברידער. נו, עס איז דאָך בעוואוסט, אַז וואָס אַ קנעכט פאַרמאָגט גע־הערט עס צו זיין האַר. אייער לאַנד געהערט דאַרום צו אונז. און נאָכמעהר, שוין אַ שעהנע עטליכע יאָהר אַז איהר האָט אונז ניט געדיענט."

האָט אלכסנדר געזאָגט צו די כנענים: "גיט איהם אַן ענטפער."

"גיב אונז דריי טעג צייט", האָבען זיי געבעטען.

אלכסנדר מוקדון האָט זיי געגעבען דריי טעג צייט אַז ענטפער פאַרצובערייטען, האָבען זיי געזוכט און ניט געפו־נען וואָס צו זאָגען. זיינען זיי אַנטלאָפען און האָבען אי בערגעלאָזען זייערע פעלדער וועלכע זיינען געוועזען פערזייהט און זייערע וויינגערטנער, וועלכע זיינען געווען פערפלאַנצט. און אַזוי ווי דאָס איז געוועזען דער זיעבעטער יאָהר (שמיטה) און די אידען האָבען קיין פעלד ארבייט געקענט טהאָן,, זיי־נען זיי די פעלדער און די גערטנער צוניץ געקומען.

.54

גענומען וואָס זיי האָט געקומט

איינמאָל זיינען מענשען פון מצרים געקומען צו אלכסנדר מוקדון און האָבען די אידען אזוי פערקלאָגט: "אין אייער תורה ווערט דערציילט אז איידער אייערע עלטערען זיינען ארויס פון מצרים האָבען זיי געליהען זילבערנע און גאָלדענע כלים און זיינען מיט דעם ארויס פון לאַנד. טאָ גיט אונז אָב צוריק אונזער גאָלד און זילבער."

איידער די אידישע חכמים האָבען געגעבען זייער ענט־פער, האָט גביהה בן פסיסא געזאָגט צו זיי: "גיט מיר די ערלויבנים וועל איך געהן מיט זיי צום משפט פאר אלכסנדר מוקדון. ווען עס אזוי זיין: אויב זיי וועלען געווינען, ווען איהר זיי קענען זאָגען: "א פראָסטען מענשעלע אונזערען האָט איהר בעזיעגט." און אויב איך וועל געווינען דעם משפט, ווען איהר קענען זאָגען אז די תורה פון משה רבינו האָט זיי בעזיעגט."

די חכמים האָבען איהם געגעבען די ערלויבנים. גביהה איז אוועק צום פראָצעס און האָט צו די קלעגער אזוי געזאָגט:

"וואו האָט איהר גענומען די מעשה אז אונזערע עלטע־רען האָבען אוועקגעפיהרט פון מצרים גאָלד און זילבער?"

"מיר האָבען דאָס גענומען פון אייער תורה", האָבען די בני מצרים געענטפערט.

"אויב אזוי", האָט גביהה געזאָגט, "וועל איך מיינע בעווייזע אויך ברייגגען פון קיין אנדער אָרט ווי פון דער תורה. עס ווערט אין דער תורה דערציילט אז די אידען זיי־נען געווען אין מצרים פיער הונדערט מיט דרייסיג יאָהר. יעצט בעצאָהלט אונז פאר דער שקלאַפישער ארבייט וואָס ששים רבוא (זעקס הונדערט טויזענד) מענשען האָבען גע־טהאָן אין א משך פון פיער הונדערט און דרייסיג יאָהר."

די בני מצרים האָבען געשוויגען און נים געוואוסט וואָס צו ענטפערען.

"גיט איהם אַן ענטפער", האָט אלכסנדר מוקדון געזאָגט צו זיי.

"מיר קענען נים אויף דער מינוט", האָבען זיי געזאָגט. "גיב אונז דריי טעג ציים אויף צו בטראַכטען זיך."

דער קעניג האָט זיי נעגעבען צייט, אָבער די דריי טעג זיינען אריבער און זיי האָבען קיין ענטפער ניט געסענט גע־בען. פאר שרעק מאָמער וועלען די אידען ביי זיי ווייטער מאָהנען געלד פאר דער ארבייט וואָס זייערע עלטערען האָ־בען געטהאָן אין מצרים, זיינען די בני מצרים ענטלאָפען און האָבען איבערגעלאָזען זייערע פעלדער וועלכע זיינען געווען פערזייהט און זייערע גערטנער וועלכע זיינען געוויען פער־פלאנצט צו די אידען. גראדע איז דאָס געווען א שמיטה יאָהר.

.55

א צוואה קען מען ניט ענדערען

איינמאָל זיינען געקומען די שטאָט קינדער פון ישמעאל און פון קטורה צו אלכסנדר מוקדון און האָבען פערפיהרט א פראָצעס נעגען די אידען. זיי האָבען אזוי גע'טענה'ט: "ארץ ישראל איז אונזערע אזוי ווי אייערע, ווייל מיר זייר נען אלע די קינדער פון אברהם."

האָט גביהה בן פסיסא געזאָגט צו די אידישע חכמים: "לאָזט מיך און איך וועל געהן זיך משפט'ן מיט זיי. וועלען זיי געווינען וועט איהר ניט האָבען וואָס זיך צו שעהמען. איהר וועט זאָגען אז זיי האָבען בעזיעגט אן אונוויסענדען מענשען. און אויב איך וועל געווינען וועט עס זיין א כבוד פאר דער תורה." די חכמים האָבען אייננעוויליגט אז ער זאָל געהן. גביהה האָט זיך געמעלדעט צום פראָצעס, און ער האָט אזוי געזאָגט צו די קלעגער:

"לאָמיר זעהן, פון וואנען נעהמט איהר אייערע בעווייזע, פון דער תורה? וועל איך מיינע בעווייזע אויך ברייני־נען פון דער תורה. דאָרט שטעהט אז אברהם האָט אוועק־געגעבען זיין גאנצען פערמעגען צו יצחק, און צו די קינדער פון זיינע קעפסעס ווייבער האָט ער אויך געגעבען מתנות (בראשית, כה). היינט אז א פאָטער מאכט א צוואה פאר זיינע קינדער ביים לעבען און פערטיילט יערען זיין חלק, קען דען איינער עפעס האָבען צום אנדערען?"

.56

דער גוף און די נשמה

דער קיסר אנטאָנינוס האָט איינמאָל געזאָגט צו רבי: "דער גוף און די נשמה קענען זיך ביידע בעפרייען פון שטראָף אויף יענער וועלט פאַר דעם מענשען'ס זינד. ווי אזוי? דער גוף קען זאָגען: "די נשמה האָט געזינדיגט. דען וואָס קען איך אליין טהאָן אָהן דער נשמה? א בעווייז איז, דאָס זייט די נשמה איז אוועק פון מיר ליעג איך אין קבר שטיל אזוי ווי א שטיין." און די נשמה קען זאָגען: "דער גוף האָט געזינדיגט. מען זעהט דאָך, אז זייט איך האָב דעם גוף פערלאָזען פליה איך אין דער פרייער לופט אזוי ווי א פויגעלע וואָס איז ריין פון זינד."

"איך וועל דאָס דיר פערענטפערען מיט א משל", האָט רבי געזאָגט. "א מלך, א בשר ודם, האָט געהאט א שעהנעם וויינגאָרטען, אין וועלכען עס איז געוועזן שעהנע, צייטיגע פרוכט. האָט דער מלך אריינגעזעצט אין דעם וויינגאָרטען צוויי שומרים. איינער איז געוועזן א לאָמער און דער אנדערער א בלינדער. האָט דער לאָמער געזאָגט צו דעם בלינדען: "איך זעה שעהנע, צייטיגע פרוכטען אין גאָרטען. קום, לאָמיך זיך ארויפזעצען אויף דיר, מיר וועלען צוקומען צו די פרוכטען און מיר וועלען זיי קענען עסען." האָט דער לאָמער זיך ארויפגעזעצט אויף דעם בלינדען און זיי האָבען גענומען די פרוכטען און געגעסען. א צייט שפּעטער איז געקומען דער מלך, דער אייגענטימער פון גאָרטען, און האָט ביי זיינע שומרים געפרעגט: "וואו זיינען דאָס אהינגעקומען די שעהנע, די צייטיגע פרוכטען?" האָט דער בלינדער געזאָגט: "וואָס וויים איך? איך האָב דאָך קיין אויגען ניט, חיינט ווי האָב איך געקענט זעהן?" און דער לאָמער האָט געזאָגט: "איך בין דאָך א לאָמער, חיינט ווי האָב איך געקענט געהן נעהמען די פרוכטען?" טאָ, וואָס האָט דער מלך געטהאָן? ער האָט ארויפגעזעצט דעם לאָמען אויף דעם בלינדען און האָט זיי גע'משפט אזוי ווי זיי וואָלטען געווען איין מענש. אזוי וועט דער אייבערשטער אויך טהאָן. ער וועט די נשמה צוריק אריינגעבען אין דעם טויטען קערפּער און זיי משפט'ן צוזאַמען."

57.

ווען די זון געהט אונטער

אנטאנינוס האָט איינמאָל געפרעגט ביי רבי:

"פאר וואָס געהט אויף די זון אין מזרח און געהט אונ־טער אין מערב?"

"ווען עס וואָלט געווען פערקעהרט וואָלסטו אויך גע־פרעגט א קשיא", האָט רבי געענטפערט.

"איך מיין צו זאָגען, ווארום געהט זי אונטער אין מערב. זי האָט געדארפט אונטערגעהן אין דעם זעלבען אָרט וואו זי איז אויפגעגאנגען. א מענש געהט ארוים דורך דער זעלבער טיהר פון וועלכער ער איז אריין."

"די זון געהט אונטער אין מערב ווייל זי דארף זיך בו־קען פאר דער שכינה וועלכע איז אין מערב", האָט רבי ער־קלערט.

"אויב אזוי", האָט אנטאנינוס געזאָגט, "האָט די זון געדארפט אָבגעהן ביז א העלפט פון דעם הימעל, זיך א בוק טהאָן, און דערנאָך אונטערגעהן אין מזרח."

"ווען די זון וואָלט אונטערגעגאנגען אין מיטען טאָג", האָט רבי געענטפערט, "וואָלטען מענשען ניט געוואוסט ווען זייער ארבייט צו ענדיגען, און פאר רייזענדע וואָלט געווען זעהר שווער אָנצוקומען אויף אן אכסניא איידער עס ווערט פינסטער."

58.

די מאַרטירער פון טהאָל דורא

רבי אליעזר זאָגט:

די מתים וואָס יחזקאל הנביא האָט לעבעדיג געמאכט, האָבען זיך אויפגעשטעלט אויף זייערע פיס, געזונגען א לויב געזאַנג צו גאָט און זיינען נאָכדעם ווידער געשטאָרבען.

רבי יהודה זאָגט, אז די גאנצע מעשה איז אין אמת'ן בלויז א משל.

רבי אלעזר, דער זוהן פון רבי יוסי הגלילי, זאָגט:

די מתים וואָס יחזקאל האָט לעבעדיג געמאכט זיינען

אוועס אין ארץ ישראל, האָבען דאָרט גענומען ווייבער און האָבען געהאַט זיהן און טעכטער.

רבי יהודה בן בתירא האָט זיך אויפגעשטעלט און האָט די רייד אזוי בעשטעטיגט:

"איך קום ארוים פון יענע לעבעדיגע געוואָרענע און דאָס זיינען די תפילין וואָס מיין פאָטער האָט מיר איבערגעלאָזען, וועלכע ער האָט גע'ירשנ'ט פון זיי."

רבי יוחנן האָט געזאָגט:

די מתים וואָס יחזקאל האָט לעבעדיג געמאַכט זיינען די מאַרטירער וואָס זיינען געפאַלען אין דעם טהאָל פון דורא. די מעשה איז אזוי געוועזען:

ווען נבוכדנאצר האָט פערטריבען די אידען אין גלות, זיינען צווישען די פערטריבענע געוועזען אזעלכע יונגע לייט וועלכע האָבען פערדונקעלט די זון מיט זייער שעהנקייט, און אז די פרויען פון די כשדים האָבען געזעהן די שעהנע אידי־שע יונגע לייט, האָט זיך אין זייערע הערצער אָנגעצונדען א פייער פון ליעבע. האָבען זיי פון דעם דערצעהלט צו זייערע מענער און די מענער האָבען דאָס איבערדערצעהלט צום מלך. האָט נבוכדנאצר געגעבען א בעפעהל אז מען זאָל די יונגע לייט אוים'הרג'ענען. אָבער טויטערהייד זיינען די יונ־גע געפאַלענע נאָך געוועזען אזוי שעהן, דאָס די כשדיות האָ־בען זייער אויגען ניט געקענט אראָבנעהמען פון זיי. האָט דער מלך געהייסען אז מערד זאָלען זיי צוטרעטען ביז פון זייער שעהנקייט איז קיין שפור פערבליבען.

.59

א פערדיענטער פאַטש אין פנים

רבי תנחום, דער זוהן פון חנילאי, האָט אזוי געזאָגט:

נאָכדעם ווי נבוכדנאצר האָט אריינגעוואָרפען חנניה מישאל און עזריה אין קאלך אויוועז און עס איז זיי געשעהן א נס און זיי זיינען ארוים לעבעדיגע, זיינען מענשען פון פרעמדע פעלקער געקומען און אויסגעפאַטשט די אידען אין פנים, און געזאָגט: "איהר האָט אזא גרויסען גאָט וואָס טהוט אזעלכע וואונדער, און איהר בוקט זיך צו נבוכדנאצר'ס צלם!"

די אידען האָבען זיך פערשעהמט און געזאָגט דעם פסוק (דניאל, ט): "גערעכט ביזטו גאָט און מיר דארפען זיך שעה־מען."

60.

די שטראָף פון פאַלשע נביאים

די צוויי פאַלשע נביאים אחאָב בן קוליה און צדקיה בן מעשיה האָבען געוואָרפען אין אוינ אויף נבוכדנאצר'ס טאָכ־טער. האָבען זיי נענומען זוכען א וועג ווי איהר צו פער־פיהרען. פריהער איז צו איהר געקומען אחאָב און האָט גע־זאָגט: "גאָט פערלאַנגט אז דו זאָלסט טהאָן אַלעס וואָס צדקיה וועט דיר הייסען." נאָכדעם איז געקומען צדקיה און האָט געזאָגט: "גאָט וויל אז דו זאָלסט טהאָן אַלעס וואָס אחאָב פערלאַנגט פון דיר." די פּרינצעסין איז אוועק צו איהר פאָטער און האָט עס איהם דערצעהלט. "איך גלויב דאָס נימ", האָט נבוכדנאצר געזאָגט, "אז דער אידישער גאָט זאָל דאָס האָבען פערלאַנגט. איך ווייס אז ער האָט פיינט אויסגעלאַסענהייט. אויב זיי וועלען צו דיר קומען נאָך אמאָל שיק זיי צו מיר."

ווען די פאַלשע נביאים זיינען ווידער געקומען צו דער פּרינצעסין האָט זי זיי אָבגעשיקט צום קעניג.

"ווער האָט אייך געזאָגט אזעלכעס?" האָט זיי נבוכדנאצר געפרעגט. "איך האָב געפרעגט ביי מישאל חנניה און עזריה און זיי האָבען מיר געזאָגט אז דאָס איז פערבאָטען."

"מיר זיינען אויך אזעלכע נביאים ווי זיי", האָבען די פאַלשע נביאים גע'טענה'ט. "אונז האָט גאָט אזוי געזאָגט און זיי האָט ער דאָס נימ געזאָגט."

"איך וויל אייך פּרובירען אזוי ווי איך האָב אויספּרו־בירט חנניה מישאל און עזריה", האָט נבוכדנצאר געזאָגט.

די פאַלשע נביאים האָבען זיך ערשראָקען ווען זיי האָ־בען געהערט פון קעניג אז ער וויל זיי אריינוואַרפען אין קאַלך אויווען, האָבען זיי זיך געוואָלט אויסדרעהען פון דער סכנה און זיי האָבען געזאָגט:

"זיי זיינען געווען דריי, איז זייער זכות געווען אזוי גרויס דאָס דער פייער האָט זיי ניט געשאַדט, אָבער מיר זיי־נען בלויז צוויי."

"קלייבט זיך אויס א דריטען צו אייך", האָט דער קעד־ניג געענטפערט.

האָבען די צוויי פאַלשע נביאים אויסגעקליבען יהושע כהן גדול. זיי האָבען זיך געטראַכט, דער כהן גדול איז דאָך א גרויסער צדיק, וועט צוליעב זיין זכות דער פייער קיין מאַכט האָבען.

האָט מען יהושע כהן גדול אריינגעוואָרפען אין קאַלך אויוועך צוזאַמען מיט די צוויי פאַלשע נביאים, און א נס איז געשעהן. די צוויי פאַלשע נביאים זיינען פערברענט געוואָרען און יהושע כהן גדול איז ארויס א לעבעדיגער, בלויז זיי־נע קליידער זיינען פערברענט געוואָרען.

״איך ווייס אז דו ביזט א גרויסער צדיק״, האָט נבוכדנאצר געזאָגט צום כהן גדול, ״אָבער פאַר וואָס זיינען דיינע קליידער פערברענט געוואָרען? אָט, ביי חנניה מישאל און עזריה זיינען די קליידער געבליבען גאַנץ.״

״זיי זיינען געווען דאָך דריי צדיקים און איך בין גע־ווען בלויז איינער״, האָט יהושע ערקלערט.

״מאָ פאַר וואָס איז אברהם ניט פערברענט געוואָרען אין קאַלך אויוועך? ער איז דאָך אויך געווען בלויז איין איינציגער״, האָט נבוכדנאצר געפרעגט.

״ווייל אברהם איז געווען איינער אליין און קיין רשעים זיינען געווען מיט איהם, האָט דער פייער קיין מאַכט געהאָט, אָבער איך האָב געהאַט צוויי רשעים מיט מיר, האָט דער פיי־ער יא געהאַט מאַכט״, האָט יהושע ערקלערט.

אָט דאָס איז וואָס מענשען זאָגען א ווערטעל: ״אז מען וואַרפט אריין אין אויוועך צוויי טרוקענע שייטלען האָלץ און איינעם א נאַסען, מאַכען די טרוקענע אז דער נאַסער זאָל אויך ברענען.״

61.

גלות צוערשט, גאולה נאָכדעם

דער אייבערשטער האָט געוואָלט מאַכען חזקיה המלך פאַר משיח און סנחריב׳ן וועלכער האָט געפיהרט קריעג מיט איהם, פאַר גוג און מגוג, אין וועמעס צייטען עס מוז קומען משיח. האָט זיך אוועקגעשטעלט די מדת הדין אין הימעל און האָט אזוי געזאָגט: ״רבונו של עולם! מה דאָך דוד המלך וואָס האָט פאַר דיר געזונגען אזוי פיעל לויב געזאַנגען און דו האָסט איהם ניט געמאַכט פאַר משיח, חיינט חזקיה וואָס

דו האָסט איהם אזוי פיעל נסים געטהאָן און ער האָט פאַר דיר קיין שירה געזונגען, טאָ פאַר וואס קומט איהם צו ווערען משיח?"

"איך וועל פאַר איהם זינגען שירה!" האָט די ערד זיך אָבגערופען.

"רבונו של עולם! ריכט אויף דעם צדיק", האָט דער מלאך וואס פערוואלטעט די וועלט געבעטען.

"מען קען נים — עס איז א געהיימניס", האָט א בת קול געענטפערט. "משיח'ס קומען מוז אָבגעלייגט ווערען".

"וועה איז מיר, וועה איז מיר!" האָט דער נביא ישעיה אויסגערופען.

"אידען וועלען נאָך מוזען ליידען, זיי וועלען מוזען איי־בערקומען איין גלות און א צווייטען", האָט דער בת קול געזאָגט.

.62

דער איל האָט בעזיעגט דעם שווערד

דער אויל וואס חזקיה המלך האָט געלאָזט ב־יענען אין אלע שולען און בתי מדרשים האָט בעזיעגט דעם שווערד פון סנחריב וועלכער איז געקומען מלחמה האַלטען מיט די אידען. ווען דער שונא האָט בעלאַגערט ירושלים האָט חזקיה אריינגעשטאָכען א שווערד ביי דער טיהר פון בית המדרש און האָט געזאָגט: "ווער עס גיט זיך נים אָב מיט תורה לערנען זאָל דערשטאָכען ווערען מיט דעם שווערד". האָט מען געזוכט פון דן ביז באר שבע און מען האָט נים געפונען אן איינציגען עם הארץ. נאָכדעם האָט מען געזוכט פון גבת ביז אנטיפרס און מען האָט נים געפינען א קינד אָדער א פרוי וואס איז נים געווען קלאָר אין אלע דינים וואס א אידיש קינד דארף וויסען.

.63

סנחריב'ס מפלה

ווען סנחריב האָט געדארפט געהן אויף ירושלים האָבען זיינע שטערנזעהער איהם געזאָגט:

"אייל זיך אונטער. היינט איז דער טאָג וואס דו קענסט

די אידען בעזיעגען. היינט איז דער לעצטער טאָג וואס עס היינגט נאָך אויף זיי די שטראָף פון גאָט פאר דעם וואס זיי האָבען אויסגעה׳הרג׳עט די כהנים פון דעם שטאָדט נוב. אויב דו קומסט היינט אין ירושלים וועסטו די שטאָדט איינגעהמען. און אויב דו וועסט פערשפעטיגען וועסטי זי ניט איינ־נעהמען.

דער וועג צו ירושלים איז נאָך געוועזען ביי צעהן טעג זויט, אָבער סנחריב האָט זיך אונטערגעאיילט, און א וועג וואס האָט געדארפט דויערען צעהן טעג האָט ער געמאכט אין איין טאָג. אז ער איז אָנגעקומען אין ירושלים האָט מען פאר איהם אויסגעשפרייט טעפּיכער ביז ער איז ארויף אויף א הויכען אָרט פון וואנען ער האָט געקענט זעהן די גאנצע שטאָדט. ער האָט געכאפּט א בליק אויף ירושלים און די שטאָדט האָט ביי איהם אויסגעזעהן זעהר קליין. דאן האָט ער געזאָגט:

איז דאס די ירושלים צוליעב וועלכע איך האָב בעמיהט מיין אַרמעע און צוליעב וועלכע איך האָב אויפגע־רודערט מיין גאנצע מדינה? עס איז דאָך די קלענ־סטע און די שוואכסטע פון אלע שטעדט וועלכע איך האָב איינגענומען מיט מיין שטארקער האנד!״

אזוי ריידענדיג האָט ער געשאָקעלט מיט זיין קאָפּ, גע־פיהרט מיט זיינע הענד און געצייגט אויף דעם בית המקדש, אזוי ווי ער וואָלט אָבגעלאכט פון דער הויז וועלכע איז גע־ווען די פעסטונג פון אידישען פאָלק.

״לאָמיר שוין לייגען אונזערע הענד אויף דעם׳, האָבען זיינע סאָלדאטען געזאָגט.

״איהר זייט היינט מיעד, איהר זייט ערשט געקומען פון א ווייטען וועג״, האָט סנחריב געענטפערט. ״מאָרגען וועט יעדער איינער פון אייך מיר ברייגנען א שטיין פון דער גע־ביידע און עס וועט זיין אויס בית המקדש!״

האָט מען דעם אָנפאל אָבגעלייגט אויף מאָרגען. ביי־נאכט איז געשעהן דער גרויסער וואונדער. א מלאך איז אין מיטען דער נאכט געקומען און האָט צושלאָגען סנחריב׳ס סאָלדאטען. ווען סנחריב איז אויפגעשטאנען אין דער פריה האָט ער געפונען אן ארמעע מיט טויטע פגרים.

.64

דוד'ס בריחה

ווען ישבי, דער זוהן פון ערפה, איז ארויס געגען דוד המלך און האָט איהם געוואָלט טויטען, (שמואל ב, כא) האָט דער אייבערשטער אזוי געזאָגט צו דוד'ן:

„ביז וואנען וועט דיין זינד פערשוויגען ווערען? צו־ליעב דיר איז אויסגעשלאכטעט געוואָרען נוב די כהנים שטאָדט, צוליעב דיר איז דואג האדומי געוואָרען א מוסר, און צוליעב דיר זיינען גע'הרג'עט געוואָרען שאול און זיינע דריי זיהן. יעצט קלייב זיך אליין אויס א שטראָף. ווילסטו אז די קינדער דיינע זאָלען אויסשטארבען און עס זאָל פון דיר קיין דור בלייבען, אָדער דו זאָלסט ארייגפאלען אין די הענד פון דיינע שונאים?" האָט דוד געענטפערט: „בעסער לאָמיך ארייגפאלען אין די הענד פון מיינע שונאים, איידער איך זאָל נים איבערלאָזען א דור אויף דער וועלט."

איין טאָג איז דוד ארויס אויף יאגד. איז געקימען דער שטן און האָט זיך פערשטעלט פאר א הירש. דוד האָט אויף איהם געשאָסען, אָבער די פיילען האָבען ניט געטראָפען דעם ציעל. אזוי האָט דוד זיך נאָכגעיאָגט דעם פערשטעלטען שטן, ביז דער שטן האָט איהם פערשלעפט אין דער לאנד פון די פלשתים. ווען ישבי פון נוב האָט איהם דערזעהן, האָט ער אויסגערופען: „אָט דאָס איז דאָך דער וואָס האָט גע'הרג'עט מיין ברודער גלית." האָט ער דוד'ן געבונדען און האָט איהם ארייגעשטופט אונטער א פרעס מיט וועלכען מען דריקט אָליוועז. איז אָבער דוד'ן געשעהן א נס און די ערד איז א ביסעל איינגעזונקען אונטער איהם און דאָס האָט ניט דערלאָזט אז ער זאָל צודריקט ווערען אויף טוי'ט.

יענער טאָג איז געווען ערב שבת. אבישי בן צרויה וועלכער איז געווען פון דוד המלך'ס גרעסטע העלדען, איז געשטאנען און האָט געוואשען זיין קאָפּ. האָט ער בע־מערקט טראָפּענס בלוט אין דעם וואסער. אנדערע זאָגען אז א טויב איז געקומען, האָט זיך אוועקגעשטעלט פאר איהם, געפאטשט מיט די פליגלען, געריסען פון זיך פעדערען און געברומט אזוי ווי פון א ווערטאָג. האָט אבישי געזאָגט: „די אידען זיינען דאָך געגליכען צו א טויב, מסתמא איז דאָ

עפעס אן אונגליק. דוד מלך ישראל מוז זיין אין עפעס א צרה."

אבישי איז אוועק אין קעניגליכען פאלאסט און ער האט דוד'ן ניט געפונען. איז ער געגאנגען אין בית מדרש, האט ער איהם דארט אויך ניט געפונען.

זעהענדיג אז דוד איז אין סכנת נפשות, האט אבישי זיך ארויפגעזעצט אויף א מויל עזעל און עס איז איהם גע־שעהן א נס, אז די ערד איז איהם אנקעגען געלאפען און ער האט די לאנגע רייזע געמאכט אין א זעהר קורצער צייט. ווען ער איז אנגעקומען אין דער לאנד פון די פלשתים האט ער געזעהן ערפה'ן, די מוטער פון ישבי, זיצען און שפינען. ווי נאר זי האט איהם דערזעהן האט זי א שליידער געטהאן אויף איהם דעם שפינדעל מיט דעם צוועק איהם צו דער'הרג'ענען. זעהענדיג אז זי האט איהם ניט געטראפען, האט זי צו איהם געזאגט: "קום אהער, בחור'ל, ברייננ מיר מיין שפינדעל". האט ער דעם שפינדעל איהר געווארפען אין קאפ און זי איז געפאלען טויט.

ווען ישבי האט אבישי'ן דערזעהן, האט ער געזאגט: "יעצט זיינען זיי דא צוויי, וועלען זיי מיך טויטען." האט ער א כאפ געטהאן דוד'ן און האט איהם א ווארף געטהאן אין דער הויך, אין דער לופט, און האט אריינגעשטאכען א שווערד אין דער ערד מיט דעם שפיץ ארויף, כדי דוד זאל פאלען אויף דעם שווערד. אבער אבישי האט געזאגט א היילינען שפרוך און דוד איז געבליבען היינגען צווישען הימעל און ערד. דוד אליין האט עס ניט געקענט טהאן, ווייל א געפאנגענער קען זיך אליין ניט בעפרייען פון תפיסה.

"ווי קומסטו אהער?" האט אבישי געפרעגט.

האט דוד איהם דערצעהלט ווי גאט האט איהם פארגע־לייגט צוויי שטראפען און ווי ער האט זיך אויסגעקליבען בעסער אריינצופאלען אין שונא'ס הענד, איידער צו שטאר־בען אהן קינדער.

"קעהר איבער דיין געבעט", האט אבישי געזאגט, "ראנגה זיך ניט וועגען קינדער."

"אויב אזוי העלף מיר בעטען", האט דוד געזאגט.

האט אבישי איהם געהאלפען תפילה טהאן.

אבישי האט ווידער ארויסגעזאגט א היילינען שפרוך און דוד איז ארונטער אויף דער ערד. נאכדעם האבען זיי גענומען לויפען אהיים.

ישבי אין זיי נאָכגעלאָפען.

ער האָט זיי אָנגעיאָגט אין איין דאָרף, אין א צווייטען דאָרף, ביז זיי האָבען זיך אומגעקעהרט צו איהם און געזאָגט: "געה צוריק אהיים, וועסטו זעהן אז דיין מוטער איז שוין אין קבר." ווען ישבי האָט דאָס דערהערט האָט ער פערלאָרען זיין גאנצע גבורה. דאן האָבען זיי איהם דער'הרג'עט.

.65

דער נס מיט חזקיה המלך

ווען אחז המלך איז געשטאָרבען האָט גאָט דעם טאָג אָבגעקירצט פון צוועלף שטונדען אויף צוויי, כדי עס זאָל ניט בלייבען קיין צייט איהם צו בעערדיגען מיט פאראַד, ווייל אחז איז געווען א רשע. דערפאר ווען חזקיה איז געזונד געוואָרען פון זיין קראַנקהייט האָט דער אייבערשטער צוריק געגעבען די צעהן שטונדען און האָט יענעם טאָג פון צוועלף שטונדען פערלייַנגערט אויף צוויי און צוואנציג.

אין בבל האָט מען גאָר ניט געקענט פערשטעהן פאר וואָס דער טאָג ציהט זיך אַזוי לאַנג. האָט מרודך בלאדן דער זוהן פון בלאדן, דער מלך פון בבל, געפרעגט ביי זיינע מענשען: "וואָס איז דאָ געשעהן?" האָבען זיי איהם געענטפערט: "חזקיה איז געווען קראַנק און איז געזונד געוואָרען".

"אויב ער איז אַזאַ גרויסער מענש, ווי פאסט עס זיך אז איך זאָל איהם ניט שיקען א בעגריסונג?" האָט בלאדן געזאָגט.

גלייך האָט בלאדן דער זוהן פון בלאדן אָנגעשריבען און אוועקגעשיקט אַזאַ בריעף צו חזקיה המלך:

"פריעדען צום מלך חזקיה. פריעדען צו דער שטאָדט ירושלים. פריעדען צו דעם גרויסען גאָט".

נבוכדנאצר איז דאן געווען בלאדן'ס סעקרעטער, און אין דער צייט ווען מען האָט די בעגריסונג געשריבען איז ער דערביי ניט געווען. שפעטער, אז ער איז געקומען און ער האָט זיך דערוואוסט פון דער בעגריסונג וואָס מען האָט געשיקט צום אידישען קעניג, האָט ער געפרעגט: "וואָס האָט איהר דאָרט געשריבען?" בלאדן האָט איהם איבערגעגעבען דעם גאַנצען אינהאלט. "וואָס?" האָט נבוכדנאצר אויסגע-

רופען. "איהר רופט איהם גרויסער גאָט און איהר שטעלט איהם צום לעצט? אזוי תּאָט איהר בעדאַרפט שרייבען: פריעדען צו דעם גרויסען גאָט. פריעדען צו דער שטאָדט ירושלים. פריעדען צום מלך חזקית".

"דער וואָס קען א בריעף אזוי שעהן פערפאסען, דער זאָל טהאָן די ארבייט דאָס צו פערריכטען", האָט בלאדן געזאָגט.

נבוכדנאצר אליין תּאָט זיך געלאָזט לויפען נאָך דעם שליח וואָס האָט דעם בריעף געפיהרט נאָך ירושלים, אָבער ווי ער איז נאָר אָבגעגאַנגען פיער טריט איז געקומען דער מלאך גבריאל און האָט איהם אָבגעשטעלט.

רבי יוחנן האָט געזאָגט: ווען גבריאל וואָלט איהם ניט אָבגעשטעלט וואָלט דער זכות פון דעם רשע נבוכדנאצר געווען אזוי גרויס, אז ער וואָלט געהאט די מאַכט אין נאָכ־צען אומצובריינגען דעם אידישען פאָלק.

.66

בלאדן בן בלאדן

ווארום האָט זיך דער קעניג פון בבל גערופען בלאדן דער זוהן פון בלאדן? די מעשה איז אזוי געווען. בלאדן דער פאָטער איז געווען דער ריכטיגער מלך, האָט איהם געטראָפען א סיבה וואָס זיין געזיכט איז פערענדערט געוואָרען און ער האָט בעקומען א פנים פון א הונד. האָט מען אוועקגעזעצט זיין זוהן אויפ'ן טהראָן, און אז ער פלעגט אונטערשרייבען דעקרעטען פלעגט ער זיך חתמ'נען "בלאדן, דער זוהן פון בלאדן דער קעניג".

.67

נבוזראדנ'ס לעצטער האמער

נבוזראדן איז געווען דער גענעראל וועמען נבוכדנאצר דער מלך פון בבל האָט געשיקט איינצונעהמען ירושלים. אין דער סארעטע פון נבוזראדן איז געווען אויסגעקריצט דאָס בילד פון נבוכדנאצר, וועמען ער איז געווען זעהר

געטריי און פאר וועמען ער האט מורא געהאט, אזוי ווי ער וואלט זיך אימער געפונען אין זיין געגענווארט.

דריי הונדערט מוילאייזלען אנגעלאדען מיט אייזערנע האמערס, פון שארפען אייזען וואס שניידט אייזען, האט נבוכדנאצר געשיקט צו נבוזראדן. אבער די אלע האמערס זיינען צובראכען געווארען ביי דעם ערשטען טויער פון ירושלים. זעהענדיג אז געגען די אידען איז שווער מלחמה צו האלטען, האט נבוזראדן זיך געוואלט צוריק קעהרען. ער האט געזאגט: "איך האב מורא אז איך זאל ניט האבען אזא סוף ווי סנחריב, וועמעס ארמעע איז אויסגעשטארבען אין איין נאכט". איז ארויס א בת קול און האט געזאגט:

"דו שפרינגער דער זוהן פון א שפרינגער! נעהם און שפרינג אריין! עס איז געקומען די צייט דאס דער בית המקדש זאל חרב ווערען".

ביי נבוזראדן איז נאך פערבליבען איין האמער. האט ער מיט דעם גראבען זייט פון האמער גענומען קלאפען אין דעם טויער און דער טויער האט זיך געעפענט. דאן איז נבוזראדן אריינגעגאנגען אין ירושלים. ער איז געגאנגען און יעדען איינעם וואס ער האט בעגעגענט האט ער גע־הרג'עט ביז ער איז אנגעקומען צום בית המקדש.

נאכדעם האט ער דעם בית המקדש אנגעצונדען, האט זיך דער בית המקדש אויפגעהויבען אזוי ווי ער וואלט געוואלט אריינגעהן אין הימעל. האט מען פון הימעל איהם צוריק ארונטערגעשטופט. נבוזראדן איז געהארען זעהר שטאלץ ביי זיך, איז ארויס א בת קול און האט געזאגט:

"וואס האלטסטו זיך אזוי גרויס? א פאלק וואס עס איז איהם שוין בעשערט געווען פון הימעל אומצוקומען האסטו אומגעבראכט, א פאלאסט וואס האט געדארפט פער־ברענט ווערען האסטו פערברענט, מעהל וואס איז שוין צו־מאלט געווארען האסטו צומאלען".

68.

קברים שעהנער פון פאלאסטען

עולא האט דערציהלט:

עמון און מואב זיינען געווען די שלעכטע שכנים פון ירושלים. ווען זיי האבען געהערט ווי די נביאים זאגען נביאות אז ירושלים וועט חרוב ווערען, האבען זיי געשיקט

שלוחים צו נבוכדנאצר און איהם אנגעזאגט: "געה יעצט אויף די אידען מלחמה האלטען". האט ער געענטפערט: "איך האב מורא אז איך זאל ניט האבען אזא כיף ווי עס האבען געהאט די פריהערדיגע וואס זיינען געגאנגען מלחמה האלטען מיט די אידען".

האבען עמון און מואב איהם ווידער געשיקט זאגען: "האסט ניט וואס מורא צו האבען. דער אידישער גאט איז יעצט אין דער היים ניטא".

האט נבוכדנאצר געפרעגט: "אפשר איז ער נאהנט ארום און קען צו יעדער צייט צוריק קומען?"

"ניין", האבען זיי געשיקט איהם זאגען, "ער איז אוועק גאנץ ווייט".

"איז דא אפשר ביי אידען א גרויסער צדיק וואס קען בעטען פאר זיי?" האט נבוכדנאצר געפרעגט.

"ניט געבליבען אפילו איין איינציגער צדיק ביי אידען", האט מען איהם דורך די שלוחים געענטפערט.

"עס קען דאך אמאל זיין אז די אידישע רשעים זאלען תשובה טהאן און ווערען גוט און פרום, און בעטען פאר זייער פאלק", האט ער געזאגט.

"תשובה טהאן קענען זיי נ"ט, ווייל עס איז שוין אדורבער די צייט וואס זייער גאט האט זיי געגעבען תשובה צו טהאן", האבען די שלוחים געענטפערט.

"עס איז דאך אבער יעצט ווינטער צייט און עס רעגענט און עס שנעהט".

"פאר דעם דארפסטו קיין מורא האבען, ווייל דו קענסט געהן אונטער די בערג. עס איז דארט דא א וועג וואס בעשיצט פון רעגען און שנעע".

"אבער אין ירושלים גופא רעגענט דאך, מא יואו וועל איך זיך אהינטהאן מיט מיין ארמעע?"

האבען זיי איהם געשיקט זאגען: "די אידישע קברים און הייהלען זיינען שעהנער פון דיינע פאלאסטען".

.69

אן אמת'ע שטאדט

רבא האט איינמאל אזוי געזאגט:

אמאל פלעג איך מיינען אז עס איז ניטא קיין אמת אויף דער וועלט, האט מיר איינער פון די רבנן דערצעהלט,

אז ווען מען זאָל איהם נעבען אלס דאָס גומס פון דער גאַנ־צער וועלט וואָלט ער קיין ליגען געזאָגט. אָט וואָס מיט איהם האָט איינמאָל פּאַסירט:

איינמאָל איז ער געקומען אין אַן אָרט וואָס הייסט קושטא. (קושטא מיינט אמת) די מענשען פון דער שטאָדט האָבען אימער געהאַלטען וואָרט און האָבען קיינמאָל קיין ליגען געזאָגט. קיינמאָל איז אין דער שטאָדט א מענש גע־שטאָרבען פאַר דער צייט. די שטאָדט איז איהם אַזוי גע־פעלען געוואָרען דאָס ער האָט בעשלאָסען דאָרט צו פערבליי־בען. האָט ער דאָרט א שידוך געטהאָן, גענומען א ווייב פון דער שטאָדט און זי האָט איהם געבוירען צוויי קינדער.

איין טאָג, אַז זיין פרוי איז געשטאַנען און האָט גע־וואַשען איהר קאָפּ, איז געקומען א שכנה און האָט אָנגע־קלאַפּט אין טיהר. האָט ער זיך געטראַכט, עס פּאַסט עפּעס ניט אריינצולאָזען א פרעמדען מענשען אין הויז, אין אַזא צייט. האָט ער צו דער שכנה געזאָגט אַז זיין פרוי איז יעצט ניט אין דער היים.

גלייך נאָכדעם זיינען ביי איהם געשטאָרבען דיביידע קינדער. איז אין שטאָדט געוואָרען א טומעל. צוויי קינ־דער שטאַרבען — אַזאַ זאַך איז דאָרט קיינמאָל געשעהן. זיינען די מענשען פון דער שטאָדט געקומען פרעגען, ווי אַזוי דאָס איז געשעהן. האָט ער זיי דערצעהלט די מעשה ווי ער האָט געזאָגט א ליגען.

"מיר בעטען דיך", האָבען די שטאָדט לייט געזאָגט, "געה אוועק פון אונזער שטאָדט און רייץ אויף אונז ניט אָן דעם טויט."

.70

משיח'ס צייטען

רבי נהוראי זאָגט:

משיח וועט קומען אין אַזא צייט ווען אינגלעך וועלען בעליידיגען עלטערע מענשען, און עלטערע וועלען שטעהן אויף די פיס פאַר אינגערע, און א טאָכטער וועט זיך אַרויס־שטעלען געגען דער מוטער, און א שנור געגען א שוויגער, און דער גאַנצער דור וועט האָבען א פּנים אַזוי ווי א הונט, און א זוהן וועט זיך ניט שעהמען פאַר'ן פאָטער.

רבי נחמיה זאָגט:

דער דור אין וועלכען משיח וועט קומען וועט זיין פול מיט עזות. די פרומע וועלען ווערען קרומע, טרויבען וועלען זיין א סך און ויין וועט זיין טהייער.

אנדערע זאָגען:

משיח וועט ניט קומען ביז עס וועט זיך אויסנעהמען די לעצטע פרוטה פון בייטעל. אנדערע זאָגען: משיח וועט ניט קומען סיידען אידען וועלען שוין אויפגעבען האָפנונג צו ערלייזט ווערען.

.71

אזוי ענטפערט מען א נאר

דער פערזישער קעניג, שבור מלכא, האָט איינמאָל געהערט אז אידען גלויבען דאָס משיח וועט קומען רייטענדיג אויף אן אייזעל. האָט ער אין שפאס געזאָגט צו שמואל'ן: "איהר, אידען, זאָגט אז משיח וועט קומען אויף אן אייזעל. ווי פאסט עס זיך פאר אזא גרויסען מאן צו רייטען אויף אן אייזעל? איך וועל איהם בעסער שיקען דעם שעהנסטען פערד וואָס איך האָב".

שמואל האָט ניט לאנג געטראַכט און האָט איהם אזוי געענטפערט:

"א נו, וואָס פאר א שעהנעם פערד האָסטו? האָסטו אפשר א פערד פון הונדערט קאָלירען?"

שבור מלכא וועלכער איז געווען זעהר שטאָלץ אויף זיינע פערד, האָט געשוויגען. אזא שעהנעם פערד האָט ער ניט געהאט.

.72

ווען קומט משיח?

רבי יהושע בן לוי האָט איינמאָל געטראָפען אליהו הנביא שטעהן ביי דער הייהל פון רבי שמעון בן יוחאי.

איך בעט דיך, פיהר מיך אין יענער וועלט", האָט ר' יהושע בן לוי געבעטען.

"אויב די שכינה וואָס איז דאָ מיט אונז וועט ערלויבען", האָט אליהו געענטפערט.

זיי האָבען בעקומען די ערלויבנים און זיי זיינען גע־קומען צו יענער וועלט. זיי זיינען געווען באנאנד, אָבער ר׳ יהושע האָט געהערט א שטימע פון א דריטען. האָט ר׳ יהושע געפרעגט ביי דער שטימע: ״ווען קומט משיח?״ האָט די שטימע געענטפערט: ״געה פרעג איהם אליין. משיח׳ן״.

״און וואו געפינט ער זיך?״

״ביי דעם טויער פון רוים?״

״און וואָס פאר א סימן קען איך האָבען אויף איהם?״

״ער זיצט צווישען אָרימע אביונים, געפלאָגטע נעבעך, קראנקע און פערוואונדעטע. און ער איז אויך אזוי ווי זיי. ווען בעמערקען אַז אלע קראנקע בינדען אויף אלע זייערע וואונדען אויף אמאָל און נאָכדעם בינדען זיי איבער זייערע וואונדען אויף אמאָל, אָבער ער אליין, משיח, באנדאזשירט זיינע וואונדען איינציגווייז, ווייל טאָמער וועט מען איהם אין מיטען דרינגען הייסען גיהן אויסלייזען די אידען פון גלות, וויל ער ניט פערלירען אפילו א מאָמענט צייט״.

ר׳ יהושע בן לוי איז אהין אוועק, און אז ער האָט משיח׳ן געפונען, האָט ער צו איהם געזאָגט:

״פריעדען צו דיר מיין האר און לעהרער!״

״פריעדען צו דיר אויך, דער זוהן פון לוי״, האָט משיח געענטפערט.

״ווען קומסטו?״ האָט ר׳ יהושע געפרעגט.

״היינט קום איך״, האָט משיח געענטפערט.

איז ר׳ יהושע אוועק א פערשעהמטער צו אליהו הנביא.

״וואָס האָט ער דיר געזאָגט?״ האָט אליהו געפרעגט.

״ער האָט געזאָגט: פריעדען צו דיר, דער זוהן פון לוי״.

״דאָס איז א סימן״, האָט אליהו הנביא געזאָגט, ״אַז דו און דיין פאָטער זיינען געזיכערט מיט עולם הבא, ווייל אנדערש וואָלט ער אזוי ניט בעגריסט דיך און דייז פאָטער׳ס נאָמען״.

״ער האָט מיר אָבער געזאָגט א ליגען״, האָט ר׳ יהושע זיך בעקלאָגט, ״ער האָט געזאָגט אז היינט וועט ער קומען און ער קומט ניט״.

האָט אליהו אזוי ערקלערט:

״ער וועט קומען היינט, אויב אידען וועלען אין דעם טאָג תשובה טהאָן און ווערען גוט און פרום״.

.73

אז מען האט א טאכטער

א פאטער וואס האט א טאכטער שלאפט איבער איהר קיין נאכט. ווען זי איז נאך א קליינע מיידעלע זארגט ער זיך טאמער הבר'ט זי זיך מיט שלעכטע חבר'טעס און זיי לערנען איהר שלעכטע זאכען. אז זי ווערט א ביסעל עלטער האט ער מורא טאמער לאזט זי זיך אוועק אויף א קרומען וועג. אז זי ווערט שוין א כלה מויד האט ער מורא טאמער בעקומט זי ניט קיין חתן. אז זי האט שוין חתונה האט ער מורא טאמער וועט זי קיין קינדער האבען. און אז זי האט שוין קינדער און ווערט שוין אן עלטערע פרוי, שרעקט זיך זיין הארץ טאמער ווערט זי א מכשפה.

.74

יסורים דארף מען אננעהמען פאר ליעב

רבה בר בר חנה דערצעהלט:

אז רבי אליעזר איז קראנק געווארען זיינען געקומען זיינע תלמידים איהם מבקר חולה זיין. האט ער צו זיי געזאגט:

"א גרויסער צארן האט זיך היינט אויסגעגאסען אויף דער וועלט".

ווען די תלמידים האבען דאס געהערט האבען זיי פערשטאנען אז ער רעדט דאס פון זיינע ווייטאגען, האבען זיי גענומען וויינען. בלויז איין רבי עקיבא האט געלאכט.

"וואס לאכסטו?" האבען די אנדערע תלמידים געפרעגט.

"און וואס וויינט איהר?" האט ער זיי געפרעגט.

"ווי זאלען מיר ניט וויינען", האבען זיי געזאגט, "אז אזא גרויסער מאן וואס איז געגליכען צו א ספר תורה, ליגט אין אזעלכע יסורים".

"אט דערפאר לאך איך טאקי", האט רבי עקיבא זיי געענטפערט. "פערשטעהט איהר מיך אזוי: ווען איך וואלט געזעהן אז אונזער רבי'ן געהט גוט, זיין וויין ווערט ניט זויער, די פלאקס אויף זיין פעלד ווערט ניט פערדארבען,

זיין אויל ווערט ניט טוכלע, זיין האָניג ווערט ניט קאַליע, וואָלט איך זיך געטראַכט, טאָמער חס ושלום עסט ער אויף זיין חלק עולם הבא אויף דער וועלט, אָבער יעצט אַז איך זעה אַז אויף דער וועלט האָט ער יסורים, ווייס איך גוּאָט עס איז אָנגעגרייט פאַר איהם אויף יענער וועלט, און אַט דערפאַר פרעה איך מיך".

"אָבער, עקיבא, פאַר וואָס קומט מיר יסורים?" האָט רבי אליעזר נעפרעגט.

"רבי!" האָט ר' עקיבא געענטפערט, "דו אַליין האָסט דאָך מיט אונז געלערענט דעם פּסוק פון קהלת, אַז עס איז ניטאָ איין צדיק אויף דער וועלט וואָס זאָל ניט האָבען גע־זינדיגט אין זיין לעבען".

א צווייטען מאָל זיינען צו רבי אליעזר געקומען מבקר חולה זיין פיער זקנים: ר' טרפון, ר' יהושע, ר' אלעזר בן עזריה און ר' עקיבא. און יעדער איינער האָט געזאָגט אַ פּאָאָר טרייסט ווערטער צו רבי אליעזר.

רבי טרפון האָט געזאָגט: "דו ביזט פאַר אידען וויכ־טיגער ווי רעגען. ווייל רעגען איז נוּיטיג נאָר אויף דער וועלט, און דיין תורה נילט אויף דער וועלט און אויף יענער וועלט".

רבי יהושע האָט געזאָגט: "דו ביזט פאַר אידען וויכ־טיגער פון דער זון, ווייל די זון שיינט דאָך נאָר אויף דער וועלט, און דו, רבי, שיינסט פאַר ביידע וועלטען".

רבי אלעזר בן עזריה האָט געזאָגט: "דו ביזט די אידען ליעבער ווי פאָטער און מוטער, ווייל פאָטער און מוטער האָט מען נאָר אויף דער וועלט, און דו, רבי, ביזט צו אידען אַ פאָטער אויף ביידע וועלטען".

רבי עקיבא האָט געזאָגט: "זאָלען דיר דיינע יסורים וואויל בעקומען ווייל זיי פערגיבען אויף דיינע זינד".

.75

יסורים ברייננען צו תשובה

מנשה דער זוהן פון חזקיה המלך איז געווען זעהר זינדיג און איז ניט געגאַנגען אין די וועגען פון זיין פאָטער. דערפאַר האָט גאָט אויף איהם אָנגעשיקט די אַרמעע פון מלך אשור, און זיי האָבען איהם גענומען געפאַנגען און איהם אָנגעטהאָן גרויסע יסורים.

מען האָט איהם אריינגעזעצט אין א קופּערנעם קעסעל און געמאַכט אונטען א פייער. אין זיינע שמערצען האָט ער ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. ער האָט צו זיך אזוי געטראכט: זאָל איך בעטען ביים אייבערשטען, איז ער דאָך בייז אויף מיר. זאָל איך בעטען ביי די געטשקעס, האָבען זיי דאָך קיין ווערטה. וואָס האָט ער געטהאָן? האָט ער צוערשט גע־בעטען ביי די גרויסע געטשקעס, האָבען זיי איהם ניט גע־ענטפערט. האָט ער נאָכדעם געבעטען ביי די קליינע געטש־קעס האָבען זיי איהם אויך ניט געענטפערט. האָט ער צו־לעצט געזאָגט צום אייבערשטען: "אויב דו קענסט ענטפערען מיין געבעט טאָ ענטפער, און אויב ניט וועל איך מוזען זאָגען אז דו ביזט אזוי ווי זיי". גלייך האָט איהם גאָט גע־ענטפערט. אָט פון דעם איז צו זעהן אז יסורים ברייינגען צו תשובה.

.76

ירבעם׳ס שווינדעל

ירבעם האָט ניט געוואָלט אז די אידען זאָלען געהן נאָך ירושלים גאָט בעטען. האָט ער זיך בעראַטהען און האָט געמאַכט צוויי גאָלדענע קעלבער. איינעם האָט ער געשטעלט אין בית אל און דעם אנדערען אין דן. און ער האָט געזאָגט צו די אידען (מלכים א, י"ב): "גענוג אייך צו שלעפּען זיך אין ירושלים, אָט דאָ האָט איהר אייערע גע־טער וואָס האָבען אייך ארויסגעצויגען פון מצרים".

מיט וועמען האָט ער זיך בעראַטהען? אָט דאָ צייגט זיך ארויס וואָס פאַר א שווינדעל ירבעם האָט בעגאַנגען. ער האָט אזוי געטהאָן: ער האָט אוועקגעזעצט א רשע נעבען א צדיק און האָט זיי געפרעגט: "וועט איהר זיך אונטער־שרייבען אויף אַלעס וואָס איך וויל טהאָן?" האָבען זיי גע־וואוינליך געענטפערט: "יאָ". זאָגט ער צו זיי ווייטער: "איך וויל ווערען א מלך". ענטפערען זיי: "יאָ". פרעגט ער ווייטער: "וועט איהר טהאָן אַלעס וואָס איך הייס אייך?" ענטפערען זיי ווידער: "יאָ".

"אפילו זיך בוקען צו עבודה זרה?"

"דאָס ניין!" ענטפערט דער צדיק ענטשלאָסען.

רופט זיך דאָן אָב דער רשע צום צדיק: "שווייג זשע קען

זיך דיך ליינען אויפ'ן שכל, דאס אזא מענש ווי ירבעם מיינט טאקע אז מיר זאלען זיך בוקען צו געטצען? דאס וויל ער אונז בלויז פרובירען, אויב מיר וועלען פאלגען זיין ווארט אדער ניט". האט דער צדיק זיך געלאזט אבנארען פון דעם רשע און ער האט אויך אונטערשריבען אז ער איז גרייט זיך צו בוקען צו עבודה זרה. אזוי איז דאס אויסגעקומען אז ירבעם האט זיך בעראטהען מיט די וויכטיגסטע מענשען איידער ער האט איינגעפיהרט זיין עבודה זרה.

.77

ירבעם דער כבוד זוכער

איינמאל האט דער אייבערשטער געזאגט צו ירבעם: "אויב דו וועסט תשובה טהאן, וועלען איך, דו און דוד המלך שפאצירען צוזאמען אין גן עדן".

"און ווער וועט געהן פריהער?" האט ירבעם געפרעגט. פרעגט.

"דוד", האט דער אייבערשטער געענטפערט.

"אויב אזוי, וויל איך ניט", האט ירבעם געזאגט און איז פערבליבען ביי זיין רשעות.

.78

זייער חכמה האט זיי בעפרייט

צוויי אידען זיינען געפאנגען געווארען אין הר הכרמל און דער פערזישער בעאמטער, וואס האט זיי געפאנגען, איז זיי נאכגעגאנגען. הערט ער ווי איין איד זאגט צים אנדער־רען: "דא האט געמוזט פריהער פון אונז דורכפאהרען א קעמעל וואס איז בלינד אויף אן אויג, און איז אנגעלאדען מיט צוויי פעסער, איינע מיט ווין און די אנדערע מיט אויל, און די צוויי מענשען וואס פיהרען דעם קעמעל איז איינער א איד און דער אנדערער א פערזיער."

רופט זיך אב דער פאנגער צו זיי: "איהר פאקק מיט'ן הארטען נאקען! איהר מאדנע מענשען וואס איהר זייט! פון וואנען ווייסט איהר דאס אלעס?"

האבען זיי דאס איהם אזוי ערקלערט:

"געוואוינליך אז א קעמעל געהט דורך עסט ער די גראָז פון ביידע זייטען פון וועג. אָבער דאָ זעהט מען אז דער קעמעל האָט געגעסען בלויז פון איין זייט וועג. דאָס צייגט אז פון דער אנדער זייט קען ער ניט זעהן. אז ער פיהרט איין פאָס וויין און די צווייטע איז מיט אויל קען מען זעהן פון דעם וואָס האָט ארונטערגעטריפט פון די פעסער אויף דער ערד. ווייל טראָפענס אז זיי פאלען צו דער ערד זינקען זיי איין, אָבער פון אויל שווימען די טראָפענס פון אויבען־אויף. וועגען די צוויי מענשען זיינען וואָס פיהרען דעם קעמעל איז אויך לייכט צו דערקענען. אז א איד עסט ווארפט ער די ברעקלעך אָן א זייט, אָבער אז א פערזיער עסט ווארפט ער די ברעקלעך אוים'ן מיטען וועג."

דער בעאמטער איז נייגעריג געוואָרען צו וויסען אויב דאָס איז אמת, איז ער נאָכגעלאָפען ביז ער האָט אָנגעיאָגט דעם קעמעל מיט זיינע פיהרער. און אז ער האָט אויסגעפונען אז אלעם וואָס די צוויי געפאנגענע אידען האָבען געזאָגט איז אמת, האָט ער זיי ביידען געקוסט אין קאָפּ, האָט זיי אוועקגעפיהרט צו זיך אהיים, האָט פאר זיי געמאכט א גרויסע סעודה און האָט געטאנצט פאר זיי און געזונגען:
"געבענשט זאָל זיין דער וואָס האָט אויסערוועהלט די קינדער פון אברהם און ער האָט זיי געגעבען א טייל פון זיין חכמה!"

נאָכדעם האָט ער זיי ארומגעפיהרט איבעראל און די וואָס האָבען געזאָלט זיין זייערע הארען זיינען געוואָרען זייערע בעדיענער. צולעצט האָט ער זיי בעפרייט און זיי זיינען אוועק אהיים.

.79

א געווין בייננאַכט

ביי א פרוי וואָס האָט געוואוינט אין דער נאָכבאָרשאפט פון רבן גמליאל איז געשטאָרבען איהר זוהן, וועלכער איז געווען זעהר א געראָטענער איינגעל. די מוטער האָט געוויינט נאָך איהר קינד די גאנצע נאכט. עס ליעגט אזוי אין דער נאטור פון דעם מענשען, אז ער הערט איינעם וויינען ביי נאכט, ווערט ער אזוי געריהרט דאָס ער מוז אויך וויינען. און ווען רבן גמליאל האָט געהערט דעם יאָמער פון דער אַרי־

מער מוטער האָט עז ־ךך דערמאָנט אָן דעם חורבן בית המקדש און ער האָט אזוי פיעל טרעהרען פערגאָסען דאָס זיינע ברע־מען זיינען איהם אויסגעקראָכען. אויף מאָרגען אז זיינע תלמידים האָבען בעמערקט ווי ער זעהט אויס, האָבען זיי איהר אוועקגענומען פון זיין נאָכבארשאפט.

.80

ניט דער מענש דאַרף שטראָפען

רב יהודה דערצעהלט אין נאָמען פון רב:

די חכמים האָבען איינמאָל געוואָלט אריינגעהמען שלמה המלך אין דעם צעטעל פון די אידישע מלכים וואָס האָבען קיין עולם הבא. האָט זיך פאר זיי בעוויזען דער געשטאלט פון דוד המלך און האָט זיך זיי צו די פיס געוואָרפען און גע־בעטען אז זיי זאָלען דאָס ניט טהאָן, אָבער די חכמים האָ־בען דאָס ניט געאכט. איז ארויס א בת קול פון הימעל און האָט געזאָגט: "אָט דעם מענשען וואָס האָט פריהער געבויט א הויז פאר מיר און נאָכדעם פאר זיך, און נאָך מעהר: מיין הויז האָט ער פערטיג געמאכט אין זיבען יאָהר און זיין הויז האָט געדויערט צו בויען דרייצעהן יאָהר, אָט איהם ווילט איהר שיקען אין גיהנם?" האָבען די חכמים אויך ניט גע־אכט. צולעצט איז ארויס א צווייטער בת קול און האָט גע־זאָגט: "מיט וואָס פאר א רעכט האָט איהר צו פערטיילען שטראָפען און זאָגען דעות ווער עס זאָל געהן אין גן עדן, און ווער ניט?"

ערשט דאן האָבען די חכמים געענדערט זייער בעשלוס.

.81

ווען שונאים ווערען פריינד

די צוויי פעלקער מואב און מדין האָבען קיינמאָל גע־לעבט בשלום און זיינען אימער געווען אין קריעג. אָבער ווען זיי האָבען געוואָלט בעקעמפפען די אידען האָבען זיי געמאכט שלום.

דאָס איז א משל מיט צוויי הינט וואָס האָבען זיך גע־פונען אין איין סטאדע און זיי האָבען איינער דעם אנדערען

שטארק פיינד געהאט. איינמאל איז א וואלף בעפאלען איי־נעם פון זיי. האט זיך דער אנדערער געטראכט: אויב איך וועל איהם היינט ניט העלפען וועט מארגען קומען יער וואלף און וועט מיך טויטען. האבען זיךביידע צוזאמען ארויסגע־שטעלט נעגען דעם וואלף און זיי האבען איהם דער׳הרג׳עט.

רב פפא האט געזאגט: ״אט דאס איז וואס מענשען זאגען א ווערטעל: ״אז צוויי קעץ מאכען א שמחה׳לע איז דאס א שלעכטער סימן.״

82.

די בייזע רגע

פריהמארגענס, אז די זונן שיינט אויף, און די מלכים, די געצענדיענער, טהוען אן די קרוינען אויף זייערע קעפ און בוקען זיך צו דער זונן, ווערט דער אייבערשטער בייז, אבער זיין כעס דויערט בלויז א רגע — אזוי ווערט געזאגט אין נאמען פון רבי מאיר.

און ווען איז דיזע רגע? דאס איז אין דעם מאמענט ווען עס ווערט ווייס דער קאם פון דעם האהן, און דוקא ווען ער ווערט אין גאנצען ווייס און עס זעהען זיך אין דעם קיין רויטע פעדים.

אין דער נאכבארשאפט פון רבי יהושע ב לוי האט געוואוינט אן אפיקורס וואס פלעגט איהם דערגעהן די יאהד־רען. איינמאל האט ר׳ יהושע בן לוי גענומען א האהן און האט איהם צוגעבונדען פאר א פוס. נאכדעם האט ער זיך אוועקגעזעצטווארטען, טראכטענדיג, ווען עס וועט קומען די בייזע רגע ווען דעם האהן׳ס קאם ווערט ווייס וועט ער דעם אפיקורס שילטען. ווען עס האט געדארפט אנקומען יענע צייט האט ר׳ יהושע איינגעדרעמעלט, האט ער צו זיך געזאגט: ״דאס צייגט אז עס איז ניט שעהן דאס א צדיק זאל בעשטראפען מענשען״.

.83

בעסער א קללה פון א פריינד, איידער א ברכה פון א שונא

רבי שמואל בר נחמני האט געזאגט:

עס איז בעסער די קללה מיט וועלכער אחיה דער נביא פון שלה האט געשאלטען די אידען, איידער די ברכה מיט וועלכער בלעם האט זיי געבענשט. אחיה האט די אידען געשאלטען (מלכים א, יד): אז גאט וועט זיי אזוי שלאגען אז זיי וועלען ציטערען ווי עס ציטערט דער ראהר (טראסטיק) וואס וואקסט ביים וואסער. וואס איז די נאטור פון דעם ראהר? ער שטעהט אין וואסער, זיין שטאם בענייט זיך, זיינע ווארצלען זיינען זעהר פיעל, און ווען עס קימען און בלאזען די שטארקסטע ווינטען אין דער וועלט קענען זיי איהם ניט אויסרייסען פון ארט, דען ער שאקעלט זיך און בויגט זיך מיט'ן ווינט. און ווען עס ווערט שטיל זעהט מען איהם שטעהן אויף זיין ארט, אזוי ווי עס איז גארנישט געשעהן.

בלעם האט די אידען געבענשט און פערגליכען צו א צעדערבוים (במדבר, כד). און וואס איז די נאטור פון א צעדערבוים? ניט אימער שטעהט ער ביים וואסער, זיין שטאם בענייט זיך ניט, זיינע ווארצלען זיינען זעהר ווייניג. איז ווי עס קומט נאר א שטארקער דרום ווינט אזוי רייסט ער איהם אויס און שליידערט איהם צו דער ערד.

.84

בלעם'ס עצה

בלעם האט אזוי געזאגט צו בלק'ן: „איך וועל דיר געבען אן עצה. דער גאט פון די אידען האט זעהר פיינט אויסגעלאסענהייט, און זיי אליין, די אידען, האבען שטארק ליעב ליינוועגטענע קליידער. זאלסטו טהאן אזוי: שטעל אויס אין די גאסען פאוויליאנען און זעץ אין זיי אריין אויסגעלאסענע פרויען. אין יעדען פאוויליאן זעץ אוועק אן עלטערע אין דרויסען און א אינגערע פון אינעווייניג".

בלעם האָט בלק'ן ערקלערט זיין גאַנצען פּלאַן און דער רעזולטאַט איז געווען אַזוי:

ווען די אידען זיינען געקומען און האָבען זיך געלאָזט וואויל גײן, עסען און טרינקען און אַמוזירען זיך, און זיינען אַרויס אין מאַרק, וואו די פּאַווילױאָנען זיינען געווען אויפֿגעשטעלט, פלעגט די אַלטע אָבּשטעלען אַ אידען און איהם פרעגען: "אפשר ווילסטו קויפען ליינווענטענע קליידער?" די אַלטע פלעגט איהם זאָגען אַ גלייכען מקח, אָבער די אינגערע וואָס פלעגט זיצען אינוועניג, פלעגט אויסרופען: "קום אַריין אַהער, איך וועל דיר אָבגעבען פאַר אַ העלפט, פאַר אַ דריטעל פון דעם פרייז".

אז דער איד פלעגט שוין אַריינקומען, פלעגט זי צו איהם זאָגען: "זייז אַ ביסעל, דו ביזט ביי מיר ווי אַן אייגענער מענש, אַ בן בית. זייז און קלייב זיך אַליין אויס סחורה". און דערווייל פלעגט זי אָנצייגען אויף קריגלעך יויין וואָס זיינען געשטאַנען נעבען איהר און זאָגען: "ווילסטו טרינקען אַ ביסעל ויין?" און ווי נאָר דער איד האָט געטרונקען פון דעם ווייַן האָט זיך אין איהם אָנגעצונדען אַן אונרייינער פייער. דאַן פלעגט זי אַרויסנעהמען אַ געטשקע פון איהר בוזים און דעם אידען צוריידען אַז ער זאָל דיענען צום געטשקע און לייקענען אין תורת משה.

85.

דער קעמעל האָט געוואָלט הערנער

בלעם איז געגאַנגען צו די מלכים פון מדין בעטען זי זאָלען איהם בעצאָהלען פאַר די פיער און צוואַנציג טויזענד אידען וואָס זיינען געפאַלען אין דער מגיפה דורך זיין עצה, איז ער אָבער רעכט דער'הרג'עט געוואָרען צוזאַמען מיט די מלכי מדין. אַזוי זאָגט רבי יוחנן.

מר זוטרא בר טוביא בעטערקט וועגען דעם: אַט דאָס איז וואָס מענשען זאָגען אַ ווערטעל: "דער קעמעל איז געגאַנגען זוכען הערנער האָט מען ביי איהם זיינע אויערען אויך אָבגעשניטען".

.86

הוט איך פון א נסיון

יהודה האט געזאגט אין נאמען פון רב: ינמאל זאל א מענש זיך ברייננגען צו א נסיון, דען העט אז אפילו אזא גרויסער מאן ווי דוד מלך ישראל. יך געבראכט צו א נסיון און ער איז דאך אריינגעפא־ י מעשה איז אזוי געווען.

איינמאל האט דוד געזאגט: "רבונו של עולם! פאר ו זאגט מען דער גאט פון אברהם, דער גאט פון יצחק, גאט פון יעקב און מען זאגט ניט דער גאט פון דוד?" ם דער אייבערשטער געענטפערט: "זיי האב איך אויס־ ובירט, אבער דו ביזט ביי מיר נאך ניט אויספרובירט געווארען".

"רבונו של עולם!" האט דוד געבעטען, "פריביר מיך אויך".

"איך וועל דיך פרובירען", האט דער אייבערשטער געזאגט, "און כאטש יענע האב איך ניט געווארנט, וויל איך דיך דאך ווארנען אז דו וועסט האבען א שווערען נסיון ביי־ צושטעהן".

איינמאל האט דוד שפאצירט איבער דעם דאך פון זיין הויז, האט ער פון דארט געזעהן ווי די שעהנע בת שבע שטעהט אונטען און וואשט איהר קאפ. זי איז געווען פער־ שטעלט מיט א שירם. איז געקומען דער שטן און האט זיך פערשטעלט פאר א פויגעל. דוד האט אויף דעם פויגעל געשאסען און האט געטראפען אין שירם וועלכער האט זיך צוריסען. ערשט דאן האט דוד געזעהן ווי אמת שעהן בת שבע איז געווען, און ער האט פערגעסען אז ער איז געשטעלט געווארען אויף א פראבע. ער האט געשיקט נאך דער פרוי און איהר געהייסען ברייננגען צו זיך.

און אזוי איז ער אין דער פראבע דורכגעפאלען.

.87

נח דער צדיק

נח איז געווען אן אמת'ער צדיק אין זיין דור, אזוי דער־ צעהלט די תורה.

רבי יוחנן זאָגט: דאָס מיינט אז אין פערגלייך מיט די מענשען פון זיין דור איז נח געווען א צדיק, אָבער אין אנדערע דורות וואָלט מען איהם ניט געקענט רופען צדיק. און רבי חנינא גיט אויף דעם א משל.

א פאָס וויין איז געשטאַנען אין א קעלער וועלכער איז געווען פול מיט פעסער עסיג. אזוי לאַנג ווי דער וויין געפינט זיך צווישען עסיג פיהלט מען אז דער וויין האָט א געשמאַקען אראַמאַט. נעהמט מען דעם וויין אוועק פון דעם עסיג, אזוי שפּירט זיך שוין ניט זיין אראַמאַט אזוי שטאַרק.

ריש לקיש זאָגט: ווען נח האָט געקענט זיין א צדיק אין זיין דור האָט ער אין אנדערע דורות געקענט זיין נאָך א גרעסערער צדיק. און רבי אושעיא גיט אויף דעם אזא משל.

א פלעשעלע מיט שמעקעדיגען בוימאייל איז געשטאַנען אין א שמוציגען אָרט און דאָך האָט די פלעשעלע ארויסגעגעבען פון זיך א טייערען ריח. היינט ווי בעסער שמעקט די פלעשעלע ווען זי שטעהט אין אן אפּטייק?

88.

געגעבען צו פערזוכען עולם הבא

איידער דער אייבערשטער האָט געבראַכט דעם מבול, האָט ער די מענשען פון יענעם דור געגעבען צו פערזוכען עולם הבא, כדי זיי זאָלען וויסען וואָס זיי האָבען פערלאָרען צוליעב זייערע שלעכטע מעשים.

89.

נאָר צו מענשען ניט אָנקומען

ווען נח האָט צום צווייטען מאָל ארויסגעשיקט די טויב פון זיין תיבה, צו אויסגעפינען אויב עס איז דאָ נאָך א סך וואַסער אויף דער ערד, איז זי צוריקגעקומען מיט א בלאַט פון אן אויילבערט בוים.

רבי אלעזר ערקלערט די בעדייטונג פון דעם בלאַט אזוי: די טויב האָט געזאָגט: "רבונו של עולם! מיין שפּייז מעג זיך זיין ביטער אזוי ווי אן אויילבערט בוים אבער עס זאָל קומען פון דיין האַנד. איידער מיין שפּייז זאָל זיין אזוי

זים ווי האָניג און עס זאָל קומען פון דער האנד פון א מענ־
שען".

90

א שמועס צווישען אליעזר און שם

רב חנא דערצעהלט:

אליעזר דער קנעכט פון אברהם האָט איינמאָל געפרעגט בײ שם, דער עלטסטער זוהן פון נח: „זאָג מיר, ווי האָט איהר געקענט אויפפאסען אויף אזוי פיעל בעשעפעניסען אין דער תיבה?"

„מיר האָבען טאקע געהאט גרויס זאָרג און מיה", האָט שם געענטפערט. „עס זיינען דאָ בעשעפעניסען וואָס זייער נאטור איז צו עסען בייטאָג, האָבען מיר זיי געדארפט שפּייזען בייטאָג. און עס זיינען דאָ אזעלכע וואָס זייער געוואוינהייט איז צו עסען ביינאכט, האָבען מיר זיי געמוזט שפּייזען ביינאכט. דאָרט האָט זיך געפונען א חיה מיט דעם נאָמען „זיקתא", האָט מיין פאָטער ניט געוואוסט וואָס איהר עסען צו געבען. איינמאָל איז מיין פאָטער געזעסען און געשניטען מילגרוימען, איז פון דעם ארויסגעפאלען א וואָרים און די חיה האָט עס אויפגעגעסען. זייט יענעם טאָג פלעגט מיין פאָטער אוועקלייגען פאר איהר האלב צופוילטע פרוכטען און ווען עס פלעגט ווערען ווערעמדיג, פלעגט די זיקתא עסען. דאָרט איז געווען א פויגעל, וועלכע האָט געהייסען אורשינא, אָדער „חול". פלעגט ער ליגען און שלאָפען די גאנצע צייט אין זיין קעמערעל. איינמאָל פרעגט איהם מיין פאָטער: „דו ווילסט גאָר ניט עסען?" האָט דער פויגעל געענטפערט: „איך זעה, אז דו האָסט אזוי פיעל שווערע ארבייט מיט די אנדערע, האָב איך דיך ניט געוואָלט בעמיהען". ווען מיין פאָטער האָט געהערט אזעלכע רייד, האָט ער אויסגערופען: „עס זאָל זיין דער ווילען פון דעם אויבערשטען, אז דו זאָלסט קיינמאָל ניט שטארבען". און דער פויגעל לעבט אייביג.

„זאָג מיר", האָט שם געפרעגט ביי אליעזר, „וואָס האָט איהר געטהאָן ווען די מלכים פון מזרח און מערב זיינען גע־קומען מיט אייך מלחמה האלטען?"

"עס איז געווען אזוי:" האט אליעזר דערצעהלט. "דער אייבערשטער האט גענומען אברהם'ן און האט איהם אוועקגעזעצט ביי זיין רעכטער האנד. פלעגען מיר שליידערען אויף אונזערע שונאים ערד פלעגט פון דעם ערד ווערען שווערדען. מיר פלעגען ווארפען שטרוי און עס פלעגט פון דעם ווערען פיילען."

.91

די רשעים פון סדום און עמורה

אז די מענשען פון סדום און עמורה פלעגען ווארפען אן אויג אויף א מאן וואס האט א סך געלד פלעגען זיי זיך קלינגען ווי דאס געלד ביי איהם ארויסצוקריגען. אמאל פלעגען זיי איהם אריינגנארען אין אן ארט וואו עס איז געשמאַנען א שוואכע וואנט. אימיצער פלעגט די וואנט א שטויס טהאָ, דער רייכער מאן פלעגט דער'הרג'עט ווערען און נאכדעם פלעגט מען ביי איהם צו נעהמען זיין געלד. און אמאל פלעגען זיי טהאן אזוי. איינער פון זיי פלעגט קומען צו א רייכען מאן מיט א פלעשעלע שמעקעדיגע אויל, פון זעהר א טייערען סארט, און זאגען: "אט די פלעשעלע אויל איז ביי מיר זעהר טייער, און אזוי ווי איך האב מורא אז מען וועט דאס ביי מיר גנב'ענען בין איך געקומען צו דיר אז דו זאלסט עס פאר מיר בעהאלטען צווישען דיינע אוצרות."

דער רייכער מאן פלעגט צונעהמען די פלעשעלע און ער פלעגט עס בעהאלטען צווישען זיינע אוצרות. שפעטביינאכט פלעגט דער מאן וואס האט געבראכט די פלעשעלע קומען מיט זיינע פריינד, זיי פלעגען נאכשפירען דעם ריח פון די שמעקעדיגע אויל ביז זיי פלעגען דערגעהן וואו דאס ליעגט בעהאלטען, און דאן פלעגען זיי צונעהמען די אוצרות פון דעם רייכען מאן.

ר' יוסי פון צפורי האט איינמאל דערצעהלט די מעשה אין א דרשה, זיינען אין יענער נאכט געשעהן דריי הונדערט גנבות וואס גנבים האבען אונטערגעגראבען בעהאלטענע אוצרות. זיינען די מענשען פון דער שטאדט געקומען צו

ר׳ יוסי און האבען צו איהם גע׳טענה׳ט: "דו האסט די גנבים געצייגט א וועג." האט ער זיי געענטפערט: "איך האב דען געוואוסט אז ביי אייך געפינען זיך גנבים? איך האב געמיינט אז איהר זייט אלע ערליכע לייט."

ביי די רשעים פון סדום איז געווען איינגעפיהרט, דאס איינער וואס פערמאגט אן אקס דארף ער פאשען די שטאדט בהמות איין טאג, דער וואס האט גארנים, דארף פאשען צוויי טעג. האט זיך דארט געפונען א יתום וואס האט זיך אויפגעהאלטען ביי זיין מוטער, אן ארימע אלמנה, און ער האט גאר ניט געהאט קיין פיה. האט מען איהם געצוואונ-גען צו פאשען די בהמות פון דער גאנצער שטאדט. וואס טהוט דער יתום? נעהמט ער און הרג׳עט אויס אלע בהמות און זאגט: "ווער עס האט געהאט א בהמה זאל זיך נעהמען איין פעל. ווער עס האט ניט געהאט זאל זיך נעהמען צוויי פעלען." האבען זיי געפרעגט: "וואס איז דאס אזוינס פאר אן ארדנונג?" האט דער יתום אזוי געענטפערט: "איך האב געהאנדעלט לויט דעם ביישפיעל וואס איהר האט מיר געצייגט."

פיער ריכטער זיינען געווען אין סדום. איינער האט געהייסען ליגנער, דער צווייטער האט געהייסען שווינדלער, דער דריטער פעלשער, דער פערטער כאבארניק. ווען אי-מיצער איז געקומען זיך בעקלאגען אויף איינעם אז יענער האט ביי זיין אייזעל אבגעשניטען אן אויער, פלעגען די ריכטער פסקנ׳ען אז ער זאל דעם אייזעל אבגעבען צו דעם אנגעקלאגטען און יענער זאל דעם אייזעל ביי זיך האלטען ביז דער אויער וועט צוריק אבוואקסען. אויב איינער איז געקומען זיך קלאגען אויף אן אנדערען דאס ער האט איהם געמאכט א וואונד, פלעגען די ריכטער פסקנ׳ען אז דער גע-שלאגענער זאל דעם שלעגער בעצאהלען פאר בלוט לאזען.

ווייטער איז אין סדום געווען איינגעפיהרט, דאס פאר איבערגעהן א בריק פלעגט מען מוזען צאהלען א טאקסע פון פיער גילדען. ווען איינער האט געוואלט איינשפארען די פיער גילדען און איז אריבערגעגאנגען אין וואסער, האט מען איהם נאכדעם ווען ער איז געקומען אויף דעם אנדער

זייט טייך, געצוואונגען צו בעצאהלען אכט גילדען. איינ־מאל איז אהין געקומען א וועשער, האט ער געוואלט איינ־שפארען די טאקסע פאר'ן געהן איבער'ן בריק, איז ער אריבער אין וואסער. ווען מען האט ביי איהם נאכדעם גע־פאדערט ער זאל בעצאהלען אכט גילדען, האט ער ניט גע־וואלט צאהלען. האט מען איהם געשלאגען ביז בלוט. ווען ער איז געקומען צו די ריכטער האבען זיי איהם פער'־משפט אז ער זאל די שלעגער בעצאהלען פאר דער אפעראציאן פון בלוט לאזען.

אליעזר דער קנעכט פון אברהם איז איינמאל געקומען אין סדום, האט מען איהם דארט געמאכט א וואונד. ווען ער איז געקומען צו א ריכטער, זיך צו בעקלאגען, האט דער ריכטער גע'פסקנ'ט אז אליעזר זאל בעצאהלען זיין אנגרייפער פאר בלוט לאזען. נעהמט אליעזר און גיט דעם ריכ־טער אזא זעטץ דאס ער האט זיך בעוואשען מיט בלוט. "וואס איז דאס?" האט דער ריכטער נעפרעגט. "דאס וואס מיר קומט יעצט ארויס פון דיר", האט אליעזר געענטפערט, "בעצאהל דעם וואס האט מיך געשלאגען, און מיין געלד בלייבט ביי מיר."

ביי די מענשען פון סדום איז געווען אן אבמאך, דאס ווען איינער וועט איינלאדען א פרעמדען מענשען צו א שמחה, זאל מען ביי דעם וואס האט איינגעלאדען צונעהמען זיינע קליידער.

איינמאל איז אליעזר געקומען אין סדום. האט איהם קיינער ניט געוואלט געבען עסען. אין שטארט איז גראדע יענעם טאג געווען א חתונה, און אזוי ווי אליעזר איז געווען שטארק הונגעריג האט ער זיך געלאזט געהן צו דער חתונה, אפשר וועט ער דארט קענען עפעס געניסען. ער איז גע־קומען און האט זיך אוועקגעזעצט ביים טיש, נעבען דעם לעצטען. האט מען איהם געפרעגט: "ווער האט דיך אהער איינגעלאדען?" האט אליעזר געזאגט שטיל צו דעם מאן וואס איז געזעסען נעבען איהם: "דו האסט דאך מיך איינ־געלאדען, ניט אמת?" יענער מאן האט זיך ערשראקען. ער האט זיך געטראכט: ווען ער רעדט עס ארויס העכער און די אנדערע מענשען הערען דאס אז איך האב איהם איינ־

געלאַדען וועלען זיי פון מיר אראָבנעהמען די קליידער. האָט ער געכאַפּט זיין מאַנטעל און איז ארויסגעלאָפען פון הויז. אזוי האָט אליעזר געטהאָן צו א צווייטען, א דריטען, ביז דער גאַנצער טיש איז ליידיג געוואָרען. נאָכדעם האָט ער אויפגעגעסען זייער סעודה.

אין סדום איז געווען א בעטעל וועלכע מען האָט געהאַלטען פאַר אורחים. אויב דער אורח איז געווען צו לאַנג פלעגט מען איהם אונטערשניידען די פיס אז ער זאָל זיך פּאַסען צו דער בעטעל. אויב ער איז געווען צו קורץ, פלעגט מען איהם אזוי לאַנג ציהען די גליעדער ביז מען פלעגט איהם אָברייסען א גליעד.

איינמאָל איז אַהין געקומען אליעזר, האָט מען איהם איינגעלאַדען זיך צו לייגען אין דער בעטעל. האָט ער געזאָגט: "זייט מיין מוטער איז געשטאָרבען האָב איך אויף זיך גענומען א נדר אז איך זאָל קיינמאָל ניט שלאָפען אין א בעט."

ווען עס פלעגט אמאָל אַהין קומען אַן ארימאַן, פלעגט איהם יעדער איינער שיינקען א נדבה א רענדעל, און אויף דעם רענדעל איז געווען אויסגעקריצט דער נאָמען פון דעם געבער. שפּייז פלעגט מען דעם אָרימאַן ניט טאָהרען פערקויפען, און אז ער פלעגט שטאַרבען פון הונגער פלעגט יעדער איינער קומען און צונעהמען זיין רענדעל.

אין סדום האָט זיך געפונען א מיידעל איז זי געווען גאַנץ אנדערש ווי איהרע שטאָדט לייט. איינמאָל האָט זי רחמנות בעקומען אויף אַן אָרימאַן וועלכער איז אויסגעגאַנגען פאַר הונגער. אבער אזוי ווי זי האָט מורא געהאַט איהם צו געבען עסען, איז איהר איינגעפאַלען א קלוגער איינפאַל. ווען זי איז געגאַנגען נאָך וואַסער, האָט זי אין איהר עמער מיטגענומען א שטיקעל ברויט, און ווען זי איז פערבייגעגאַנגען דעם אָרימאַן האָט זי איהם דאָס ברויט געגעבען. עטליכע מאָל האָט זי דאָס געטהאָן, ביז די זאַך האָט זיך דערוואוסט. די רשעים פון סדום האָבען פאַר דער באָרימהארציגער מיידעל אויסגעטראַכט א שרעקליכע שטראָף. זיי האָבען איהר אין גאַנצען אויסגעשמירט אין

האָנינג און האָבען אויפגעהאנגען אויף א בוים. ביהנען זיינען געקומען און האָבען די אונגליקליכע מיידעל צוביסען אויף טויט.

92.

צוגעצאָהלט דעם גנב

איינמאָל איז א מאן פון דעם לאַנד עילם געגאנגען אין וועג און ער האָט געהאט מיט זיך אן אייזעל וועלכער האָט געטראָגען א טייערע קאָלדרע, געפּארבט אין פערשיידענע קאָלירען, און די קאָלדרע איז געווען אָנגעבונדען צום אייזעל מיט א שטריק. פארנאכט, ווען די זון האָט שוין געהאלטען אין אונטערגעהן, איז דער רייזענדער אָנגעקומען אין סדום. ער האָט זיך ארומגעדרעהט אין די גאסען און געזוכט א נאכט־לעגער, אָבער קיינער האָט איהם געוואָלט אין הויז ארייננלאָ־זען. דער רייזענדער האָט געמיינט אז עס וועט איהם אויס־קומען צו נעכטיגען אין גאס, אָבער ווען עס האָט שוין אָנ־געהויבען צו ווערען פינסטער, האָט זיך בעוויזען א מאן פון סדום און זיין נאָמען איז געווען הידוד.

"וואָס טהוסטו דאָ?" האָט הידוד דעם פרעמדען גע־פרעגט.

"איך קום פון עילם", האָט דער רייזענדער געענטפערט. "איך בין אהער אָנגעקומען אָט ריזען פארנאכט און קיינער וויל מיך אין הויז ארייינלאָזען. איך האָב מיין אייגען ברויט און וואסער, אויך שטרוי און האָבער פאר מיין אייזעל. איך דארף גאָרנישט פון קיינעם, בלויז אז מען זאָל מיך לאָזען איבערנעכטיגען."

"קום מיט מיר", האָט הידוד געזאָגט. "דו וועסט אין גאס נים נעכטיגען."

דער רייזענדער האָט זיך געפרעהט וואָס ער האָט ענד־ליך געפונען א נאכטלעגער און עס איז איהם גאר נים איינ־געפאלען אז דער הידוד איז איינער פון די געפערליכסטע שווינדלער פון סדום.

הידוד האָט זיין גאסט געבראכט צו זיך אהיים. ער האָט ביי איהם צוגענומען זיין אייזעל מיט דער טייערער קאָלדרע און דעם שטריקעל, און געבראכט אין זיין שטאל. דעם גאסט האָט ער ארייינגעפיהרט אין הויז, האָט איהם געגעבען א שעה־

נעם מאַחלציים און געמאכט פאר איהם א ווייכען, בעקוועמען געלעגער.

דער גאסט האָט איבערגענעכטיגט די נאכט. אין דער פריה, אז דער גאסט האָט געוואָלט אוועקגעהן, האט איהם הידוד נים געלאָזען. "דו מוזט צוערשט עסען פריהשטיק", האָט הידוד געזאָגט, "נאָכדעם וועסטו געהן דיין וועג."

דער גאסט האָט איהם געפאָלגט. ביידע האָבען זיך גע־זעצט עסען און טרינקען, און זיי האָבען אזוי לאנג געגעסען און געטרונקען און פרעהליך פערבראכט, דאָס די צייט איז שנעל אוועק, און ווען דער רייזענדער האָט זיך אויפגעהויבען אוועקצוגעהן, האָט הידוד געזאָגט צו איהם:

"וואוהין וועסטו יעצט געהן? זעה, דער טאָג איז שוין באַלד אוועק. בלייב שוין דאָ נאָך א נאכט."

דער רייזענדער האָט איהם נים געקענט ענטזאגען און איז פערבליבען אויף נאָך א נאכט.

אויפ'ן צווייטען פריהמאָרגען, אז דער רייזענדער האָט געוואָלט אוועקגעהן, האָט הידוד איהם ווידער געבעטען אז ער זאָל פערבלייבען אויף נאָך א טאָג, אָבער דער גאסט האָט זיך אויפגעהויבען פעסט ענטשלאָסען אז ער מוז געהן, און ער האָט גענומען אָנזאָטלען זיין אייזעל און זיך מאכען גרייט צו דער רייזע. אין מיטען דערינען איז אָנגעקומען הידוד'ס פרוי און האָט געזאָגט צו איהר מאן: "דער גאסט איז ביי אונז געזעסען צוויי טעג, געגעסען און געטרונקען, זאָל ער יעצט בעצאָהלען." אָבער הידוד האָט איהר געענטפערט: "דו שווייג."

ווען דער רייזענדער איז פערטיג געוואָ־ען מיט אָנזאָטלען זיין אייזעל האָט ער געזאָגט צו הידוד'ן: "יעצט גיב מיר מיין קאָלדרע און דעם שטריקעל וואָס איך האָב דיר געגעבען צו בעהאלטען."

"איך פערשטעה נים וואָס דו זאָגסט," האָט הידוד גע־ענטפערט.

"איך מיין אָט דעם שטריקעל מיט דער פיינער קאָלדרע, וועלכע איז געפארבט מיט פערשידענע קאָלירען.

"א, יעצט פערשטעה איך", האָט הידוד געזאָגט. "דו האָסט אין חלום געזעהן א קאָלדרע מיט א שטריקעל און דו ווילסט אז איך זאָל דיר זאָגען די בעדייטונג פון דעם חלום. וועל איך דיר טאקע זאָגע. דער שטריקעל בעדייט אז דיין

לעבען וועט זיך ציהען זעהר לאנג ווי א שטריק און דאס וואס דו האסט געזעהן א קאלדרע מיט פערשידענע פארבען צייגט אז דו וועסט האבען א גארטען און עס וועלען אין איהם וואקסען פערשידענע פרוכטען.״

״ניין, מיין האר״, האט דער גאסט געזאגט. ״עס איז ניט געוועזן א חלום. איך האב דיר די זאכען געגעבן אויפ׳ן וואהר.״

״איך פערשטעה״, האט הידוד געזאגט, ״בעת דו האסט די זאכען געזעהן אין חלום, האט זיך דיר אויס־געוועבען אז דו זעהסט די זאכען ריכטיג אזוי ווי אויפ׳ן וואהר. וועסטו טאקע לאנג לעבען און דו וועסט האבען א שעהנעם גארטען. מענשען צאהלען מיר געוועהנליך פיער זילבערנע טאלערס פאר א פתרון חלום, אבער ביי דיר וועל איך מעהר ווי דריי טאלער ניט נעהמען.״

דער רייזענדער איז געווארען שטארק בייז. ער האט געמאכט א גרויסען געוואלד און געשלעפט הידוד׳ן אין גע־ריכט. דארט האט דער רייזענדער דערצעהלט דעם ריכטער זיין געשיכטע ווי הידוד האט איהם בערויבט, אבער הידוד האט אלעס אבגעלייקענט. ער האט געזאגט אז דעם רייזענ־דען האט זיך דאס בלויז גע׳חלום׳ט וועגען דער קאלדרע מיט׳ן שטריקעל.

״עס איז אמת״, האט דער ריכטער געזאגט צום רייזענ־דען, ״הידוד איז טאקע פותר חלום מענשען פאר געלד.״

״אבער עס איז דאך ניט געוועזן קיין חלום!״ האט דער רייזענדער געשריען.

״עס איז יא געוועזן א חלום״, האט הידוד געזאגט. ״איך וועל שוין ניט נעהמען דריי טאלער פאר פותר זיין דעם חלום. יעצט פערלאנג איך מיין פולען מקח — פיער טאלער. און אויסער דעם וויל איך אז ער זאל מיר בעצאהלען פאר די מאהלצייטען וואס ער האט ביי מיר געגעסען.״

״איך וועל דיר בעצאהלען פאר די מאהלצייטען, אבער גיב מיר צוריק מיין שטריק מיט דער קאלדרע״ האט דער ריי־זענדער זיך געבעטען.

״וואס ווילסטו פון מיר?״ האט הידוד גע׳טענה׳ט. ״האב איך דיר דען שוין ניט געזאגט אז דו וועסט לאנג לע־בען און דו וועסט האבען א גארטען מיט שעהנע פרוכטען? און יעצט בעצאהל מיר פיער זילבערנע טאלערס פאר דעם וואס איך האב דיר פותר חלום געוועזן און אויך פאר די מאהל־

צייטען וואָס דו האָסט ביי מיר גענעסען."

דאָ איז דער רייזענדער ארויס פון געדולד און גענומען מאכען גרויסע געוואלדען, אָבער הידוד האָט איהם אריבער־געשריען. נעהמט דער ריכטער און טרייבט זיי ביידען ארויס פון הויז. אין גאס האָט דער רייזענדער ניט אויפגעהערט צו מאכען גוואלדען געגען דעם רויבער. זיינען זיך אָנגע־לאָפען מענשען פון שטאָדט, און זיי האָבען אלע גענומען שרייען און ליארמען אויפ'ן גאסט און האָבען איהם צולעצט ארויסגעיאָגט פון סדום. און דער רייזענדער איז איטעט וויי־טער מיט א צובראָכענעם געמיטה.

.93

צווי פרויען

"א קלוגע פרוי בויט א הויז, א נארישע פרוי צושטערט עס", אזוי האט געזאגט שלמה המלך. א ביישפיעל קען מען זעהן פון קרח'ס פרוי און די פרוי פון און בן פלת.

ווען די פרוי פון און בן פלת האט זיך דערוואוסט אז איהר מאן האט זיך אנגעשלאסען צו דעם בונט וואס קרח און זיינע לייט האבען געמאכט, האט זי געזאגט צו איהר מאן: "וואס איז פאר דיר דער אונטערשייד? אויב משה וועט זיעגען און בלייבען דער האר וועסטו אלץ זיין בלויז א תלמיד, און אויב קרח וועט זיגען וועסטו אויך זיין בלויז א תלמיד."

"אבער וואס זאל איך טהאן?" האט און בן פלת גע־ענטפערט, "אז איך האב זיך שוין אנגעשלאסען צו דער פער־שווערונג?"

"איך וועל דיר זאגען, מיין מאן", האט די פרוי גע־זאגט. "איך האב א פלאן ווי זיי צו פערטרייבען פון דאַ־נען. קרח אליין זאגט דאך אז אלע אידען זיינען הייליג. וועלען זיי דאך אהער ניט אריינקומען געגען מיין ווילען. דו בלייב זיצען אין הויז, און איך וועל דיך רעטען פון זיי."

די פרוי האט איהם אנגעטרונקען מיט וויין, איהם גוט איינגע'שיכור'ט און געלייגט שלאפען. נאכדעם האט זי צו־ווארפען איהרע האאר און זי האט זיך אוועקגעזעצט ביים טיהר, און יעדער איינער וואס איז צוגעקומען און האט איהר דערזעהן זיצען מיט צוואווארפענע האאר, איז ער גלייך אנט־לאפען. און אזוי האט זי פערהיט איהר מאן ביז די ערד

האט איינגעשלונגען קרח'ן מיט זיין גאנצע באנדע.

קרח'ס פרוי האט געזאגט צו איהר מאן: "זעה וואס משה האט געטהאן. ער אליין איז געווארען א גאנצער מלך. זיין ברודער האט ער געמאכט פאר כהן גדול, זיינע פלימעני־קעס האט ער געמאכט פאר דעם כהן גדול'ס אונטערס. אל דאס נוטס, ווי תרומה און מעשר געהערט צו זיי. און נאך מעהר. משה האט אייך געהייסען אבגאלען די האאר פון לייב, כדי איהר זאלט האבען א פנים פון חוזק, פון נאראנים."

"אבער משה אליין האט דאך אויך אבגעגאלט זיי־נע גאנצע האאר", האט קרח געענטפערט.

"וואס פערשטעהסטו ניט?" האט די פרוי געזאגט. "ביי משה'ן איז רעכט געווען זיך אליין אבצוגאלען די האאר ...י איהר זאלט זיך אלע אבגאלען — מיר נישט, דיר נישט."

.94

פאר וואס משה איז בעשטראפט געווארען

משה רבינו איז געקומען צו גאט מיט א טענה: "זייט איך בין געקומען צו פרעה'ן צו ריידען אין דיין נאמען האט ער פאר די אידען נאך ערגער געמאכט." (שמות, ה) האט דער אייבערשטער אויסגערופען:

"וועה צו די וואס זיינען פון דער וועלט אוועק און מען געפינט ניט זייער גלייכען! פיעלע מאל האב איך זיך בעווי־זען צו אברהם, צו יצחק און צו יעקב, און זיי האבען ניט גע־צווייפעלט ווענען מיר און זיי האבען מיך ניט געפרעגט "מה שמך?" — ווי מיין נאמען איז. צו אברהם'ן האב איך צו־געזאגט אבצוגעבען דאס גאנצע לאנד, און דאך, אז ער האט געדארפט מקבר זיין שרה'ן האט ער קיין פיער איילען ערד פאר א קבר ניט געפונען ביז ער האט בעצאהלט פיער הונ־דערט שקל זילבער. און פון דעסטוועגען האט ער ניט גע־צווייפעלט אין מיר. יצחק'ן האב איך אויך צוגעזאגט אז ער וועט קענען וואוינען אין דעם לאנד און אז איך וועל זיין מיט איהם און איהם געבען מיין ברכה. האבען זיינע קנעכט איינמאל געדארפט האבען א ביסעל וואסער און ניט געקענט קריגען, ביז זיי האבען געמוזט אנפיהרען א מלחמה פאר א טרונק וואסער. און פון דעסטוועגען האט יצחק אויך ניט געצווייפעלט אין מיר. און יעקב'ן האב איך געגעבען דעם זעלבען פערשפרעכען. און ווען ער האט געוואלט אין דעם

לאנד אויסקשטעלען זיין נעצעלט האט ער קיין ארט ניט גע־פונען ביז ער האט גענומען קויפען א שטיקעל לאנד פאר הונ־דערט קשיטא. און פון דעססוועגען האט ער אויך אין מיר ניט געצווייפעלט. קיינער פון זיי האט מיך געפרעגט מיין נאמען. און דו האסט פריהער מיך געפרעגט ווי מיין נאמען איז. און נאכדעם האסטו מיך פירגעהאלטען וואס איך האב די אידען ניט בעפרייט אזוי גיך ווי דו האסט געוואלט. ווערסט יעצט זעהן וואס איך וועל טהאן פרעה'ן. דו ווערסט אבער ניט זעהן וואס איך וועל טהאן צו די איין און דרייסיג מלכים יעטס לאנד איך וועל אויסגעבען צו די אידען."

95

געדולדיג צו אלעמען

ווען משה איז ארויף אין הימעל האט ער געפונען דעם אייבערשטען שרייבענדיג "ארך אפים". דאס מיינט אז ער איז געדולדיג צו די וואס בעגעהען א זינד. האט משה גע־זאגט: "רבונו של עולם! דאס מיינט אז דו ביזט געדולדיג בלויז מיט צדיקים". האט דער אייבערשטער געענטפערט: "מיט רשעים אויך".

"די רשעים זאלען פערלארען געהן!" האט משה אויס־געשריען.

"ווערסט זעהן", האט דער אייבערשטער געזאגט, "דו ווערסט נאך דערמאנען מיינע ווערטער".

ווען די אידען האבען געזינדיגט און משה האט פאר זיי געבעטען רחמים, האט דער אייבערשטער געזאגט צו משה'ן: "האסטו דען אליין מיר ניט געזאגט אז געדולדיג זאל איך זיין בלויז מיט צדיקים?"

"אבער רבונו של עולם!" האט משה גע'טענה'ט, "דו האסט דאך געזאגט אז מיט רשעים ווערסטו אויך זיין גע־דולדיג".

מסכת מכות

.1

רבי עקיבא׳ס טרייסט

רבן גמליאל, רבי אלעזר בן עזריה, רבי יהושע און רבי עקיבא זיינען איינמאָל געגאנגען אין וועג, האָבען זיי געהערט די פרעהליכע געשרייען וואָס קומט פון a לוסטיגען עולם, פון די הייסע מינעראל בעדער וואו די רוימער האָבען זיך געבאָדען. האָבען זיי אָנגעהויבען צו וויינען און רבי עקיבא האט געלאכט. האבען זיי געפרעגט: ״עקיבא, ווארום לאכסטו?״ האָט ער זיי צוריק געפרעגט: ״ווארים וויינט איהר?״

״ווי זאָלען מיר ניט וויינען״, האָבען זיי געענטפערט ״אז מיר זעהען ווי די געצענדיענער וואָס בוקען זיך צו געטשקעס און רויכערען ווייהרויך צו אָבגעטער זיצען רוהיג און לעבען גליקליך אויף זייער לאנד און מיר זיינען אין גלות און דער בית המקדש וועלכער איז דער פוסבענקעל פון אונזער גאָט איז פערברענט?״

״אָט דערפאַר מאַקע לאך איך״, האָט רבי עקיבא געענטפערט. ״איך בעטראכט די זאך אזוי: ווען גאָט קען זיין אזוי גוט צו די וואָס זינדיגען געגען איהם, היינט ווי נאָך בעסער קען ער זיין צו די וואָס פאָלגען זיין געבאָט?״

א צווייטען מאָל זיינען זיי אלע געגאנגען נאך ירושלים. ווען זיי זיינען אָנגעקומען צום בארג צופים, פון וואנען עס זעהט זיך די גאנצע שטאָדט, האָבען זיי קריעה געריסען. ווען זיי זיינען אָנגעקומען צום הר הבית האבען זיי געזעהן ווי א פוקס לויפט ארויס פון דעם אָרט וואו די הויז פון

קדשי קדשים, דער היילינסטער קאמער פון בית המקדש, איז געשטאנען. האבען זיי אנגעהויבען צו וויינען און רבי עקיבא האט געלאכט.

"וואס לאכסטו?" האבען זיי געפרעגט רבי עקיבא'ן.

"וואס וויינט איהר?" האט ער זיי געפרעגט.

"ווי זאלען מיר ניט וויינען", האבען זיי געזאגט, "אז אויף דעם היילינסטען ארט פון בית המקדש געהען יעצט ארום פוקסען?"

"אט דערפאר לאך איך טאקע", האט רבי עקיבא ער־קלערט. "מיר האבען געהאט צוויי גרויסע מענשען, אוריהו הכהן און זכריהו בן יברכיהו. דער ערשטער האט נביאות געזאגט אז ירושלים וועט צוזאקערט ווערען און דער הר הבית וועט ווערען א ווילדערניש. דער אנדערער האט גע־זאגט, אז אידען װעלען װיערער זיצען אין ירושלים און דערלעבען א גוטען עלטער. איידער איך האב געזעהן אז דעם ערשטענס נבואה איז מקוים געווארען האב איך אלץ מורא געהאט טאמער וועט ניט מקוים ווערען די נבואה פון דעם צווייטען. אבער יעצט, זעהענדיג אז דעם ערשטענס נבואה איז שוין מקוים געווארען, בין איך שוין זיכער אז די גוטע נבואה פון דעם אנדערען וועט אויך מקוים ווערען".

"דו האסט אונז געטרייסט, עקיבא!" האבען זיינע חברים אויסגערופען.

מסכת שבועות

.1

א בערידהמער קומט ניט שלאגען

ר' נחמי האט אזוי געזאגט:

אז איינער נעמט א האק אין האנד און זאגט: „איך גײה ארונטערהאקען דעם טײטעלבוים פון יענעם און יענעם", און שפעטער געפינט מען טאקע יענעם'ס טײטעלבוים ארונטערגעהאקט און ליגען אויף דער ערד, איז דאס נאך אלץ קײן בעװײז אז דער מאן האט טאקע דעם בוים ארונטערגעהאקט. װײל א מענש האט א נאטור זיך צו בעריהמען און צו סטראשען, אבער טהאן װעט ער נים.

מסכת עדיות

1

כבוד מוז מען פערדיענען

עקביא בן מהללאל האָט פיער דינים גע׳פסקנ׳ט אנדערש ווי די אנדערע חכמים פון זיין צייט. האָבען זיי צו איהם געזאָגט: "עקביא! ענדער דיין מיינונג וועגען די פיער דינים און מיר וועלען דיך מאכען פאַר דעם העכסטען ריכטער ביי אידען". האָט ער זיי געענטפערט: "מיר איז בעסער אז מען זאָל מיך רופען "נאַר" מיין גאַנצען לעבען, איידער איך זאָל זיין איין שעה אַ רשע פאַר דעם אייבערשטען, און מען זאָל ניט זאָגען אז צוליעב כבוד האָב איך געענדערט מיין מיינונג".

ווען עקביא האָט געהאַלטען ביים שטאַרבען האָט ער געזאָגט צו זיין זוהן: "יעצט, אז איך וועל שטאַרבען דאַרפסטו שוין ניט האַלטען מיט מיר אין די פיער דינים און דו קענסט אָננעהמען די מיינונג פון די אנדערע חכמים".

"און וואַרום ווילסטו ניט ענדערען דיין מיינונג?" האָט דער זוהן געפרעגט.

"מיין זוהן!" האָט עקביא ערקלערט. "איך האָב מיין מיינונג געלערענט פון אַ גרויסע צאָהל חכמים און זיי האָבען זייער מיינונג געלערנט פון אַ גרויסע צאָהל חכמים, אָבער דו האָסט געהערט איין מיינונג פון אַן איינצעלנעם מענשען און אַ צווייטע מיינונג פון אַ גרויסע צאָהל מענשען, דאַרפסטו אוועקלאָזען די מיינונג פון דעם איינצעלנעם און זיך האַלטען ביי דער מאַיאָריטעט".

"פאָטער!" האָט דער זוהן געבעטען, "זאָג אָן דיינע חברים אז זיי זאָלען מיך רעספּעקטירען".

"איך קען אזא בעפעהל זיי ניט געבען", האָט עקביא געענטפערט.

"האָסט אפשר אין מיר געזעהן עפּעס אַן אומרעכט?" האָט דער זוהן געפרעגט.

"ניין", האָט עקביא געענטפערט. "אָבער רעספּעקט דארף מען אליין פערדיענען. אויב דו וועסט זיך אויפפיהרען ריכטיג וועלען זיי אליין דיך רעספּעקטירען, אויב דו וועסט זיך ניט ריכטיג אויפפיהרען וויל איך ניט אַז זיי זאָלען דיך רעספּעקטירען בלויז צוליעב מיין צוואה".

מסכת עבודה זרה

1

די אומות העולם פאר׳ן געריכט

ווען משיח וועט קומען וועט דער אייבערשטער נעמען א ספר תורה, איהר אוועקלייגען אין זיין שויס און זאגען: ״ווער עס האט זיך אבגעגעבען מיט דער תורה זאל קומען און אבנעהמען זיין לוין״.

גלייך וועלען זיך צוזאמענלויפען די געמצענדיענער. איז א גרויס אונארדנונג. וועט דער אייבערשטער זיי זאגען: ״לויפט ניט אין אזא אונארדנונג. נאר זאל יעדע אומה קומען בעזונדער, זיך ניט צומישען. אום איהר זאלט קענען הערען וואס איך רעד צו אייך״.

אזוי ווי די קעניגרייך פון רוים איז די חשוב׳סטע און איהרע געזעצע ווערען אנגענומען אין דער גאנצער וועלט. קומט זי אריין די ערשטע. פרעגט דער אייבערשטער: ״מיט וואס האט איהר זיך בעשעפטיגט?״ וועלען די רוימער ענטפערען:

״רבונו של עולם! א סך מערק האבען מיר געגרינדעט. א סך בעדער האבען מיר געבויט. א סך גאלד און זילבער האבען מיר געזאמעלט. און די אלע זאכען האבען מיר געטהאן נאר פון די אידען׳ס וועגען. אז זיי זאלען קענען זיצען רוהיג און לערנען תורה״.

„איהר נרזיסע וועלט־נארען!" רופט אויס דער אייבערשטער. „אלעס וואס איהר האט געטהאן האט איהר געטהאן צוליעב אייער אייגענעם נוצען. איהר האט איינגעפיהרט מערק אום אין זיי אוועקצולעגען אויסגעלאסענע פרויען. איהר האט געבויט בעדער אום זיך צו וואוילטינען. און וועגען די געלד און זילבער וואס איהר האט געזאמעלט, ווייסען דאך אלע אז געלד און זילבער איז מיינס".

גלייך דארויף נעהען זיי ארויס בעטריעבט. און ווי נאר עס נעהט ארויס די קעניגרייך פון רוים קומט אריין די קעניגרייך פון פערזיען. רב יוסף האט איינמאל די פערזיער אזוי כאראקטעריזירט: „זיי עסען ווי א בער, טרינקען ווי א בער, קלייבען אן אויף זיך פלייש ווי א בער, זיינען בעוואקסען מיט האאר ווי א בער, און זיי האבען קיינמאל קיין רוה ווי א בער".

„מיט וואס האט איהר אבגעגעבען אייער צייט?" פרעגט זיי דער אייבערשטער.

„מיר האבען אויסגעלייגט א סך בריקען, מיר האבען איינגענומען א סך שטעדט און געפיהרט א סך מלחמות, און דיזע אלע זאכען האבען מיר געטהאן כדי די אידען זאלען קענען זיצען רוהיג און לערנען".

„די אלע זאכען וואס איהר האט געטהאן האט איהר געטהאן צוליעב זיך", ענטפערט זיי דער אייבערשטער. „איהר האט אויסגעלייגט בריקען אום צו קענען מאהנען צינזען. איהר האט איינגענומען שטעדט כדי איהר זאלט פון זיי קענען נעהמען סאלדאטען און שטייערען, און דאס וואס איהר בעריהמט זיך מיט אייערע מלחמות, ווייס מען דאך אז מלחמות קומען פון מיר".

און די פערזיער געהען אויך ארויס בעטריעבט.

2

ווי גאט לאכט

ר' נחמן בר יצחק האט געזאגט:

גאט לאכט ניט פון זיינע בעשעפעניסען, נאר ער לאכט מיט זיינע בעשעפעניסען.

3

פאר וואס אדען לידען

רבי אבהו האט איינמאל גערעדט גוטעס וועגען רב ספרא פאר די רעגירונגס בעאמטע און זיי געזאגט אז ער איז א גרויסער מאן. און דערפאר האבען די בעאמטע בעפרייט רב ספרא'ן פון צינזען אויף דרייצעהן יאהר.

איין טאג האבען די בעאמטע געטראפען רב ספרא'ן אין גאס, און וויסענדיג אז ער איז געלעהרטער מאן, האבען זיי איהם געפרעגט א פראגע: "גאט האט געזאגט דורך עמוס הנביא: "אייך, אידען, האבען איך אנערקענט פון אלע שטאמען פון דער ערד און דערפאר וועל איך זיך מיט אייך אברעכענען פאר אלע אייערע זינד". טא ווי קומט עס? אז אימיצער האט עפעס א כעס דארף ער עס אויס־לאזען צו זיין פריינד?"

רב ספרא האט געשוויגען. ער האט זיי גארניט געקענט ענטפערען. האבען זיי איהם בעליידיגט און איהם וועה געטהאן. דערווייל איז אנגעקומען ר' אבהו. האט ער די בעאמטע געפרעגט: "פאר וואס קוועלט איהר איהם?" האבען זיי געענטפערט: "דו האסט אונז געזאגט אז ער איז א גרויסער מאן און ער קען אונז אפילו ניט ערקלערען דעם פירוש פון א פסוק".

"איך האב אייך געזאגט אז ער קען גוט גמרא, אבער האב איך אייך דען געזאגט אז ער קען תנ"ך?" האט ר' אבהו פערענטפערט.

"און פאר וואס קענסטו תנ"ך?" האבען די בעאמטע געפרעגט.

"איך מוז קענען", האט ר' אבהו געענטפערט. "וויל איך קום אפט צווישען אייך און דארום קוק איך אפט אריין אין תנ"ך, כדי איך זאל זיין גרייט מיט אן ענטפער, ווען מען פרעגט מיך עפעס. אבער ער קומט ניט אין אייער געזעלשאפט, דערפאר קוקט ער ניט אריין".

"נו, זאג דו אונז פאר וואס גאט שטראפט די אידען מעהר פון אלע פעלקער". האבען די בעאמטע געבעטען.

"איך וועל דאס אייך פערענטפערען מיט א משל", האט ר' אבהו געזאגט. "איינעם האט געקומט געלד פון צוויי

מענשען. איין בעל חוב איז זיינער א פריינד, דער אנדערער איז זיינער א שונא. דעם גוטען פריינד לאזט ער אויס־צאהלען ביסלעך־ווייז. דעם שונא ווארט ער און ווארט, און צום סוף מאהנט ער ביי איהם אויף אלעם אויף אמאל״.

.4

די אידען און די תורה

רבי יוחנן האט געזאגט:

ווען דער אייבערשטער האט געוואלט אוועקגעבען זיין תורה צו די מענשען האט ער גענומען די תורה און האט איהר ארומגעטראגען צווישען אלע פעלקער און קיינער האט די תורה געוואלט אננעהמען, ביז ער איז געקומען צו די אידען.

רב אבדימי בר חמא זאגט:

די אידען האבען אויך די תורה ניט געוואלט אננעהמען. נאר גאט האט גענומען דעם בארג סני, געהאלטען איבער די קעפ פון די אידען אזוי ווי א דאך און האט צו זיי געזאגט: ״אויב איהר נעהמט אן די תורה איז גוט, און אויב ניט ווערט איהר בעגראבען אויפ׳ן ארט״.

רבי שמעון בן לקיש זאגט:

ווען דער אייבערשטער האט בעשאפען די וועלט, האט ער אבגעמאכט מיט זיינע בעשאפונגען, די מעשה בראשית, אזוי: ״אויב די אידען וועלען אננעהמען די תורה איז גוט, אויב ניט וועל איך פון אלעם צוריק מאכען תהו ובהו״.

5

פאלשע גרים

אין משיח׳ס צייטען וועלען קומען די נעטצענדיענער און זיך אליין מגייר זיין. זיי וועלען אנטהאן תפלין אויף זייערע קעפ, תפלין אויף זייערע ארעמס, ציצית אויף זייערע קליידער און מזוזות אויף זייערע טיהרען. ווי נאר זיי דערוויסען זיך אז גוג און מגוג קומען מלחמה האלטען מיט די אידען און מיט משיח׳ן, אזוי ווארפט אוועק יעדער גר זיין אידישקייט און ער ווערט צוריק א גוי.

6

אדם'ס שרעק

די רבנן האבען געלערנט:

ווען אדם האט געזעהן אז דער טאג ווערט אלץ קלענער און קלענער, האט ער צו זיך געזאגט: "וועה איז מיר, אפשר איז דאס דערפאר וואס איך האב געזינדיגט׳ דערפאר ווערט די וועלט פינסטער און עס וועט צוריק ווערן תהו ובהו. און אפשר איז דאס דער טויט צו וועלכען מ׳יי האט מיך פער׳משפט אין הימעל". האט ער אכט טעג כסדר געפאסט און געבעטען. אבער ווי נאר עס איז אנגעקומען תקופת טבת און דער טאג האט אנגעהויבען צו ווערען גרעסער און גרעסער, האט ער געזאגט: "דאס מוז אזוי זיין די נאטור פון דער וועלט". איז ער געגאנגען און האט געמאכט אכט טעג יום טוב.

אויף דעם אנדער יאהר האט ער געמאכט צוויי ימים טובים. איין יום טוב ווען דער טאג ווערט קלענער און דעם אנדערען ווען דער טאג ווערט גרעסער.

די ימים טובים זיינען שפעטער פערבליבען ביי די גוים, מיט דעם אונטערשייד דאס אדם האט די ימים טובים געמאכט צו גאט און זיי האבען געפייערט צו די געטצען.

אנדערע רבנן האבען אזוי געלערנט:

דעם טאג וואס אדם הראשון איז געבוירען געווארען, ווען ער האט געזעהן ווי די זון געהט אונטער, האט ער געזאגט: "וועה איז מיר, אפשר צוליעב מיין זינד ווערט די וועלט פינסטער און אלעס ווערט ווידער תהו ובהו, און אפשר איז דאס דער טויט צו וועלכען מען האט מיך פער׳־משפט אין הימעל". האט ער געפאסט און געוויינט א גאנצע נאכט, און חוה איז געזעסען אנקעגען איהם און האט אויך געוויינט. אבער ווען ער האט דערזעהן דעם מארגענשטערען אויפגעהן און עס איז ווידער ליכטיג געווארען, האט אדם געזאגט: "אזוי מוז זיין די נאטור פון דער וועלט". און ער האט זיך געטרייסט און געבראכט א קרבן צו גאט.

7

אידען זיינען די טייערסטע עדעלשטיינער

רב דימי האָט דערצעהלט:

צווישען די דרייסיג מלחמות וואָס די רוימער האָבען אָנגעפיהרט געגען די גריכען און זיי האָבען די גריכען ניט געקענט בייקומען ביז די אידען האָבען זיך אָנגעשלאָסען צו זיי. און אַזוי האָבען די רוימער אָבגעמאַכט מיט די אידען: „אויב מיר וועלען איינגעהמען דאָס לאַנד, און אונזערער א מענש וועט דאָרט ווערען מלך, זאָל מען פון אייערע לייט מאַכען גובערנאַטאָרען. און אויב אייערער א מענש וועט ווערען מלך זאָל מען פון אונזערע מאַכען גובערנאַטאָרען.“

נאָך דעם אָבמאַך האָבען די רוימער געשיקט שלוחים צו די גריכען און זיי אַזוי אָנגעזאָגט: „ביז יעצט האָבען מיר געפיהרט קריעג, יעצט ווילען מיר פערהאַנדלען אונזערע סכסוכים על פי דין. אָט ווילען מיר אייך פרעגען א פראַגע. אַז אימיצער האָט א פערל און אַן עדעלשטיין, און ער וויל איינעם פון זיי איינפאַסען, פאַר וועלכען מאַכט ער פאַר א פונדאַמענט צום צווייטען?“

„דער פערל ווערט א פונדאַמענט פאַר'ן עדעלשטיין, ווייל אַן עדעלשטיין איז חשוב'ער“, האָבען די גריכען געענטפערט.

„און ווי איז אַז איינער האָט אַן עדעלשטיין און א זמאַראַגד, וואָס איז נאָך פיינער פון א געוואוינליכען עדעלשטיין?“ האָבען די רוימער געפרעגט א צווייטע פראַגע.

„דאַן מאַכט מען פאַר א פונדאַמענט דעם עדעלשטיין“, איז געווען דער ענטפער.

„און ווי איז אַז איינער האָט א ספר תורה און א זמאַראַגד — וועלכען זאָל ער מאַכען פאַר א פונדאַמענט?“

„דעם זמאַראַגד.“

האָבען די רוימער ווידער געשיקט זייערע שלוחים, אַז זיי זאָלען אַזוי זאָגען:

„אויב אַזוי, זאָלט איהר וויסען זיין אַז מיר האָבען ביי זיך די אידען מיט דעם ספר תורה, און איהר דאַרפט ווערען דער פונדאַמענט פאַר אונז.“

האָבען זיך די גריכען געמוזט אונטערגעבען.

8

רבי און אנטאָנינוס

רבי יהודה הנשיא, אָדער ווי מען פלעגט איהם רופען סתם "רבי", איז געווען זעהר בעפריינדעט מיט דעם רוימישען קיסר אנטאָנינוס, און זייער פריינדשאפט האָט א מערקווירדיגע היסטאָריע, עס ציהט זיך נאָך פון זייערע מוטערס.

רבי איז געבוירען געוואָרען אין דער צייט ווען די רוימישע רעגיערונג האָט פערבאָטען צו מל'ן אידישע קינדער. רבי'ס עלטערען האָבען איינגעשטעלט זייער לעבען און האָבען זייער קינד דאָך מל געווען. אימיצער האָט פון דעם געגעבען צו וויסען דעם קיסר און ער האָט גלייך געשיקט מען זאָל איהם ברייגנען דעם קינד.

דעם קיסר'ס פרוי איז געווען זעהר בעפריינדעט מיט רבי'ס מוטער, און ווען זי האָט זיך דערוואוסט אין וואָס פאר א סכנה איהר פריינדין געפינט זיך, האָט זי געזוכט א מיטעל ווי צו רעטען די פריינדין מיט איהר קליינעם אינגעלע. די קעניגין האָט געהאט א אינגעלע, אנטאָנינוס, וועלכער איז געווען גראדע אין דעם זעלבען עלטער ווי דער אינגעלע פון איהר פריינדין. האָבען זיך די צוויי פריינדינס צוזאמענגערעדט און האָבען זייערע קינדער געביטען. ווען דעם קיסר'ס שלוחים האָבען איהם געבראכט דעם אינגעל פון דער אידישער הויז, האָט דער קיסר געזעהן אז ער איז ניט געמל'ט, און ניט וויסענדיג אז דאָס איז זיין אייגענער קינד האָט ער איהם צוריק געשיקט צו דער אידישער פרוי.

דער אידישער אינגעל האָט געזויגען די ברוסט פון דער קעניגין און אנטאָנינוס האָט געזויגען די ברוסט פון דער אידישער פרוי.

א ביסעל שפּעטער האָבען די מוטערס זיך צוריק אָבגעביטען זייערע קינדער. אָבער די אידישע מילך וואָס אנטאָנינוס האָט איינגעזויגען אין זיך, האָט געהאט א גרויסע ווירקונג אויף זיין ענטוויקלונג. אז ער איז אויסגעוואקסען און איז שוין געוואָרען א מלך, איז ער געווען גאנץ אנדערש פון די אנדערע רוימישע הערשער. ער האָט פיינד געהאט מלחמות, און פלעגט אויף מלחמה געהן נאָר דאן ווען ער איז געווען געצוואונגען צו דעם. ער פלעגט זאָגען: "דער לעבען פון איין מענשען פון מיין פאָלק איז ביי מיר טייערער ווי

דער טויט פון טויזענד פון מיינע שונאים." און דערפאר האָט מען איהם א נאָמען געגעבען אנטאָנינוס, דאָס מיינט "דער בארמהארציגער".

די מילך פון רבי'ס מוטער האָט אויף איהם געמאכט נאָך א ווירקונג, און דאָס איז וואָס ער איז פערבליבען א הייסער פריינד פון אידען, און צו רבי'ן איז ער געווען איבערגעבען אזוי ווי א דיענער צו זיין האר.

ווען רבי יהודה איז שוין געוואָרען א נשיא האָט אנטאָנינוס זיך אויפגעהאלטען אין א שטאָדט אין ארץ ישראל, וועלכע ער האָט א נאָמען געגעבען "רומי", אָדער רוים. פון אנטאָנינוס'עס הויז ביז רבי'ס האָט זיך געצויגען א לאנגע הייהל, אונטער דער ערד. ווען אנטאָנינוס פלעגט וועלען מאכען רבי'ן א בעזוך פלעגט ער געהן דורך דיזער הייהל.

יעדען טאָג פלעגט אנטאָנינוס שיקען רבי'ן א זאק מיט גאָלד און פון אויבען איז געווען אָנגעשאָטען מעהל. אום די דיענער וואָס פלעגען טראָגען דעם זאק זאָלען ניט וויסען אז אין דעם געפינט זיך גאָלד. רבי, וועלכער איז אליין געווען זעהר רייך, האָט געזאָגט צו אנטאָנינוס: "איך דארף ניט דיין גאָלד, איך האָב גענוג אייגענע." און אנטאָנינוס פלעגט איהם ענטפערען: "בעהאלט דאָס פאר דיינע אייניקלעך און אור־אייניקלעך. ניט אימער קען זיין אין רוים א גומער הערשער וואָס זאָל זיין גוט צו זיי, וועלען זיי פון דעם גאָלד האָבען מיט וואָס צו צאָהלען שטייערען."

יעדען מאָל וואָס אנטאָנינוס פלעגט ארויסגעהן פון זיין הויז פלעגען איהם, ווי די מאָדע איז, בעגלייטען צוויי לייבוועכטער. און ווען ער פלעגט געהן צו רבי'ן דורך דער הייהל פלעגען איהם די צוויי דיענער אויך נאָכגעהן. אזוי ווי אנטאָנינוס האָט ניט געוואָלט אז אימיצער זאָל וויסען פון זיינע וויזיטען צו רבי'ן, פלעגט ער איין דיענער איבערלאָזען ביי דעם ארייננאנג צו דער הייהל און מיט דעם אנדערען פלעגט ער אוועקגעהן צו רבי'ן. ביי דער טיהר וואָס פיהרט צו רבי'ס הויז פלעגט ער דעם דיענער דער'הרג'ענען. קומענדיג צוריק אהיים פלעגט ער דער'הרג'ענען דעם אנדערער דיענער. ער האָט אָנגעזאָגט רבי'ן: "אין דער צייט וואָס איך קום צו דיר זאָל זיך ביי דיר קיין מענש געפינען."

איינמאָל, ווען אנטאָנינוס איז געקומען אין רבי'ס הויז, האָט ער ביי איהם געפונען זיצען רבי חנינא בר חמא.

"האָב איך דיר ניט אָנגעזאָגט אז ווען איך קום צו דיר

זאָל זיך ביי דיר קיין מענש ניט געפינען?" האָט אַנטאָנינוס זיך געבייזערט.

ווען רבי האָט געזעהן אז ר׳ חנינא איז אין סכנה, האָט ער געזאָגט:

"דאָס איז קיין מענש, דאָס איז א מלאך."

"זאָל ער מיר געהן רופען דעם מענשען וואָס שלאָפט ביי דער טיהר פון חייהל", האָט אַנטאָנינוס געזאָגט.

רבי חנינא איז געגאנגען רופען דעם דיענער, האָט ער איהם געפונען א טויטען. רבי חנינא האָט דעם דיענער לע־בעדיג געמאַכט און האָט איהם אָבגעשיקט צו אנטאָנינוס'ן.

"איך זעה", האָט אנטאָנינוס געזאָגט צו רבי'ן, "דאָס אפילו דער קלענסטער פון אייך קען מחיה מתים זיין."

אנטאָנינוס פלעגט רבי'ן בעדיענען. איהם דערלאנגען עסען און טרינקען, און אז רבי פלעגט דארפען געהן שלאָפען, פלעגט אנטאָנינוס זיך אוועקלייגען אויף דער ערד און פלעגט זאָגען צו רבי'ן: "געה ארויף איבער מיר אין דיין בעט אריין."

"עס פאַסט עפּעס ניט אז איך זאָל ערנידעריגען א מלך אויף אזוי פיעל", האָט רבי געזאָגט.

"הלואי זאָל איך זיין א קישען פאַר דיר, צו זיצען אויף דעם אין גן עדן", האָט אנטאָנינוס זיך געוואונשען. "זאָג מיר, איך בעט דיך, איך וועל האָבען גן עדן?"

"יא" האָט רבי איהם פערזיכערט.

9

אן עצה און פינאַנץ

אנטאָנינוס האָט איינמאָל געשיקט א שליח צו רבי'ן איהם פרעגען אן עצה: "אזוי ווי די קעניגליכע אוצרות ווע־רען אלץ וועניגער און וועניגער, ווי זאָלען מיר זיי ווידער פול מאַכען?"

רבי האָט גענומען דעם שליח און האָט איהם אריינגע־פיהרט אין א גאָרטען. רבי האָט צום שליח גאָרניט גערעדט, נאָר ער איז געגאנגען איבער'ן גאָרטען, געריסען גרייסע רע־טיכער און אויף זייער אָרט איינגעפלאנצט קליינע רעטיכער. נאָכדעם האָט ער אויסגעריסען גרויסע בוריקעס און האָט

אויף זייער אָרט איינגעפלאַנצט קליינע בזריקלעך. נאָכדעם האָט ער גענומען גרויסע חריין קעפּלעך און האָט איינגע־פלאַנצט קליינע אויף זייער אָרט.

זעהענדיג אז רבי וויל איהם גאָרנישט זאָגען, האָט דער שליח געבעטען "גיב מיר א בריעף." האָט רבי געענטפערט: "דו דאַרפסט קיין בריעף."

דער שליח איז צוריק געקומען צום מלך.

"האָט ער דיר געגעבען א בריעף?" האָט אַנטאָנינוס געפרעגט.

"ניין", האָט דער שליח געענטפערט.

"האָט ער דיר עפּעס געזאָגט?"

"דאָס אויך ניט."

"האָט ער עפּעס געטהאָן?"

"יאָ, ער האָט מיך אריינגענומען אין א גאָרטען, גערי־סען גרויסע פלאַנצען און איינגעפלאַנצט קליינע אייף זייער אָרט."

"יעצט פערשטעה איך וואָס ער האָט געמיינט", האָט אַנטאָנינוס געזאָגט.

גלייך נאָכדעם האָט אַנטאָנינוס אראָבגעזעצט זיינע אַל־טע גובערנאַטאָרען און אויף זייערע פּלעצער ארויפגעזעצט נייע גובערנאַטאָרען, און זיי האָבען אריינגעבראַכט פרישע פערמעגענס אין דער קייזערליכער קאַסע.

10

עצות אין דיפּלאָמאַטיע

איינמאָל האָט אַנטאָנינוס געזאָגט צו רבי'ן: "איך וויל אז מיין זוהן אסוירוס זאָל ווערען קעניג אַנשטאָט מיר און די שטאָדט טבריא, וואו עס געפינען זיך אַלע איִדישע גע־לעהרטע, זאָל ווערען פריי פון צינזען."

האָט רבי געבראַכט א מענשען און האָט איהם ארויפ־געזעצט רייטען אויף אַן אַנדער מענשען. נאָכדעם האָט ער דעם מאַן וואָס איז געווען אויבען געגעבען א טויב אין האַנד, און ער האָט געזאָגט צו דעם אונטערשטען אז ער זאָל זאָגען

צו דעם וואָס איז נעווען פון אויבען, אז ער זאָל די טויב פריילאָזען.

אנטאָנינוס האָט פערשטאַנען דעם משל. רבי האָט איהם געהייסען אז צוערשט זאָל ער דערהויבען זיין זוהן אסוירוס פאַר קעניג איבער זיך און איבער טבריא, און נאָכדעם זאָל אנטאָנינוס זאָגען צו זיין זוהן אז ער זאָל פריי מאַכען טבריא פון צינזען.

א צייט שפּעטער האָט אנטאָנינוס זיך בעקלאָגט פאַר רבי'ן אז די אריסטאָקראַטען פון רוים פערפאָלגען איהם.

רבי האָט אנטאָנינוס'ן גענומען אין א גאָרטען און האָט איהם דאָרט ארומגעפיהרט א גאַנצען טאָג. געהענדיג אי־בער'ן גאָרטען האָט רבי אויסגעריסען א רעטאַך פון איין בייט און נאָכדעם ווידער אויסגעריסען א רעטאַך פון אן אנדער בייט. האָט אנטאָנינוס געזאָגט צו זיך: "איך פערשטעה וואָס ער מיינט. ער מיינט אז איך זאָל פון זיי פטור ווערען איינציג־ווייז און ניט אויפרייצען זיי אלעמען אויף אמאָל."

11

די טאָכטער פון אנטאָנינוס

אנטאָנינוס האָט געהאַט א טאָכטער און איהר נאָמען איז געווען גירא. איז זי אראָב פון גלייכען וועג און האָט געמאַכט גרויס חרפה פאַר איהר פאָטער. אנטאָנינוס האָט געוואָלט פרעגען ביי רבי'ן אן עצה. האָט ער איהם געשיקט אזא ווייסען זענעפט וואָס מען רופט גרגירא. עס מיינט "גר גירא" — גירא האָט זיך פערשלעפּט, עס הייסט זי האָט זיך פערשלעפּט מיט שלעכטע געזעלשאַפט. אלס אן ענטפער האָט איהם רבי געשיקט אזא סאָרט ארבעס וואָס הייסט כוסברתא, עס מיינט "כוס ברתא", קוילע די טאָכטער, דאָס הייסט: ווער פון איהר פטור. אנטאָנינוס'ן איז די עצה ניט געפעלען געוואָרען, האָט ער צו רבי'ן געשיקט א גריזנע צי־בעלע וואָס רופט זיך כרתי, דאָס מיינט, ווען איך זאָל דאָס טהאָן וועט מיין שטאַם אָבגעשניטען ווערען און עס וועט פון מיר קיין דור ניט איבערבלייבען. דאן האָט רבי איהם געשיקט א סאַלאַטע וואָס רופט זיך חסא, דאָס מיינט: אויב אזוי קענסטו זיך אויף איהר דערבאַרמען און איהר מוחל זיין.

12

דער באנד פון פריינדשאפט

אנטאָנינוס האָט בעדיענט רבי׳ן, און אדרכן, וועלכער איז געווען א הויכער רעגירונגס בעאמטער, האָט בעדיענט רב׳ן. ווען אנטאָנינוס איז געשטאָרבען האָט רבי אויסגערופען: ״עס האָט זיך צושיידט דער באנד פון פריינדשאפט!״ ווען אדרכן איז געשטאָרבען האָט רב איהם אויך אזוי בעקלאָגט.

13

אונקלוס דער גר

אונקלוס דער זוהן פון קלונימוס האָט זיך מגייר געווען. האָט דער קיסר געשיקט א ראָטע רוימישע סאָלדאטען איהם צו ארעסטירען. ווען די סאָלדאטען זיינען געקומען האָט אונקלוס זיי פאָרגעלעזען פון דער תורה, זיי געצייגט די שעהנקייט פון דעם אידישען גלויבען, און זיי האָבען זיך אלע מגייר געווען.

דער קיסר האָט געשיקט א צווייטען פאָלק סאָלדאטען נאָך אונקלוס׳ן, און דער קיסר האָט די סאָלדאטען אָנגעזאָגט: ״איהר זאָלט מיט איהם ניט שמועסען פון רעליגיאָנס זאַכען.״ ווען זיי האָבען אונקלוס׳ן גענומען געפאנגען און איהם געפיהרט צום קיסר, האָט ער צו זיי געזאָגט: ״ערלויבט מיר אייך צו זאָגען עפּעס אזוי א זאך, אין דער וועלט אריין.״ האָבען זיי איהם ערלויבט.

״לאָמיר זעהן״, האָט אונקלוס געזאָגט, ״ווי פיהרט עס זיך אין דער וועלט? אן איינפאכער דיענער טראָגט א ליכט צו בעלייכטען דעם וועג פון א קליינעם בעאמטען, דער קליינער בעאמטער פאר א גרעסערען, דער גרעסערער פאר׳ן קעניג. אבער האָט איהר ווען געזעהן אז א קעניג זאָל טראָגען א ליכט פאר אימיצען?

״ניין!״ האָבען די סאָלדאטען געענטפערט.

״זאָלט איהר אָבער וויסען זיין״, האָט אונקלוס געזאָגט,

„אז גאָט אַליין בעלייכט דעם וועג פאַר אידען, אזוי שטעהט אין דער תּורה".

האָט זיך דער צווייטער פאָלק אויך מגייר געווען.

דער קיסר האָט נאָכדעם געשיקט אַ דריטען פאָלק און ער האָט די סאָלדאַטען אָנגעזאָגט: „איהר זאָלט מיט איהם קיין וואָרט אויסריידען וועגען קיין זאַך אין דער וועלט". די סאָלדאַטען זיינען געקומען צו אונקלוס, האָבען איהם אַרעסטירט און געפיהרט מיט זיך. אַרויסגעהענדיג פון הויז האָט ער אַרויפגעלייגט די האַנד אויף דער מזוזה, אַ קוש געטהאָן און געלאַכט.

די סאָלדאַטען האָבען זיך ניט געקענט איינהאַלטען און געפרעגט: „וואָס לאַכסטו?"

האָט ער זיי אַזוי ערקלערט: „ווי זאָל איך ניט לאַכען? אין דער נאַרישער וועלט פיהרט זיך אַזוי: דער מלך זיצט אינוועניג, אין זיין פּאַלאַסט, און זיינע קנעכט שטעהען אין דרויסען און היטען איהם. אָבער ביי גאָט איז אַנדערש. זיינע קנעכט זיצען אינוועניג און ער היט זיי פון דרויסען".

ווען די סאָלדאַטען האָבען דאָס געהערט, האָבען זיי זיך אויך מגייר געווען. און מעהר האָט שוין דער קיסר ניט געשיקט.

14

עשו געגען יעקב

ר' יהודה האָט דערצעהלט אין נאָמען פון שמואל:

אין רוים פלעגט איין מאָל אין זיבעציג יאָהר פאָרקומען אַ אידען פיינדליכע פּראָצעסיאָן אויף אַזאַ אופן: מען פלעגט נעהמען אַ געזונדען מענשען, גאַנץ אָהן פעהלערען, און איהם אַרויפזעצען רייטען אויף אַ הינקענדיגען. דער גאַנצער מענש פלעגט פאָרשטעלען עשו'ן און דער הינקענדיגער — יעקב'ן, צו צייגען אַז עשו רייט נאָך אַלץ אויף יעקב'ען. דעם געזונדען מענשען פלעגט מען אָנטהאָן אָדם הראשונ'ס קליידער און אויף זיין געזיכט פלעגט מען אַרויפציהען די הויט וואָס מען האָט אָפּגעשונדען פון ר' ישמעאל'ס שעהנעם פּנים, וועלכער איז געווען איינער פון די עשרה הרוגי מלכות. אויפ'ן האַלז פלעגט מען איהם אָנטהאָן אַ ציערונג פון די שעהנסטע

בריליאַנטען אויף דער וועלט און זיינע פיס פלעגט מען בע־ציערען מיט זמאראַגד. און אַ צערעמאָניען מייסטער פלעגט געהן פאָראויס און אויסרופען: „די נבואה וואָס יעקב האָט געזאָגט וועגען משיח'ן איז אַ ליגען. דער ברודער פון אונזער האַר עשו איז אַ שווינדלער. צו וואָס האָט יעקב'ן זיך גע־לוינט אויסצונאַרען ביי עשו'ן די בכורה? צו וואָס האָט דעם שווינדלער געטויגט דער שווינדעל? וועה וועט זיין צו עשו'ן אַז ער וועט לאָזען יעקב'ן זיך אַ שטעל טהאָן אויף די פיס!"

15
דער טעות פון אַ געצענדיענער

די געצענדיענער האָבען אַמאָל געפאַנגען ר' אליעזר'ן און איהם געוואָלט צווינגען דיענען צו זייער עבודה זרה. אַז מען האָט איהם אַרויפגעפיהרט אויפ'ן עשאַפאָט צו משפט'ן, האָט דער פירסט, וואָס האָט איהם גע'משפט, געזאָגט צו איהם: „אַזאַ אַלטער מאַן ווי דו גיט זיך אָפּ מיט אַזעלכע נאַרישקייטען ווי די תורה!" האָט רבי אליעזר אויסגערופען: „מיין ריכטער איז גערעכט". רבי אליעזר האָט געמיינט צו זאָגען, אַז זיין ריכטער אין הימעל, דער אויבערשטער, האָט דערכט, וואָס ער שטראָפט איהם. אָבער דער פירסט האָט גע־מיינט אַז רבי אליעזר מיינט איהם. האָט דער פירסט גע־זאָגט: „אַזוי ווי דו ביזט מודה, אַז איך בין גערעכט, שווער איך ביי מיין גאָט דימוס, אַז דו ביזט פריי!"

16
רבי אליעזר און רבי חנינא

רבי אליעזר בן פרטא און רבי חנינא בן תרדיון זיינען אַמאָל אַרעסטירט געוואָרען פאַר אָפּהיטען אידישקייט.

„וואויל איז צו דיר, ר' חנינא, וואָס דו האָסט געגען זיך בלויז איין קלאַגע, וועה איז מיר, וואָס איך האָב געגען זיך פינף קלאַגען!" האָט ר' אליעזר בן פרטא אויסגערופען.

האָט ר' חנינא איהם געענטפערט:

„וואויל איז צו דיר, וואָס דו האָסט געגען זיך פינף קלאַ־גען, און דו וועסט פון אַלע בעפרייט ווערען, און וועה איז

צו מיר וואָס איך האָב נעגען זיך בלויז איין קלאַנג און וועל נים אַרוים פריי. דו האָסט זיך אָבגעגעבען אי מים תורה, אי מים צדקה, און איך האָב זיך אָבגעגעבען בלויז מים תורה אליין. און רב הונא האָט געזאָגט אַז דער וואָס גים זיך אָב בלויז מים תורה, איז גלייך ווי ער וואָלט קיין גאָט נעהאַט".

צוערשט האָט מען געבראַכט פאַר'ן געריכט ר' אליעזר בן פרטא, וועלכער האָט געהאַט נעגען זיך פינף קלאַגען. מען האָט פאָרגעבראַכט די ערשטע צוויי קלאַגען: "פאַרוואָס האָסטו געלערנט תורה און פאַרוואָס האָסטו זיך אָבגעגעבען מים גנבה?"

"דער וואָס גים זיך אָב מים דער פּערער ווייסט נים וואָס צו מהאָן מים א שווערד, און ווער עס גים זיך אָב מים לערנען קען קיין רויבער נים זיין, און אַזוי פאַלען אוועק ביידע קלאַ־גען," האָט ר' אליעזר געענטפערט.

"טאָ פאַרוואָס רופט מען דיך רבי, לעהרער?"

"איך בין א לעהרער ביי וועבער", האָט ר' אליעזר גע־ענטפערט. "איך לערן זיי די קונסט פון וועבען."

די ריכטער האָבען געוואָלט אויסגעפינען וויפיעל ער פער־שטעהט פון וועבעריי, האָבן זיי געלאָזט ברייננען צוויי קנויל־לען פעדים און האָבען איהם געפרעגט: "וועלכער איז דער לאַנגער פאָדים און וועלכער איז דער קורצער פאָדים, דער דורך־וואַרף?"

אין דער מינוט איז געשעהן א נס. עס זיינען אַראָבגע־קומען א פּאָאַר ביענען און זיך געשטעלט אויף די קנוילען פעדים. איין ביען האָט זיך געשטעלט אין דער לענג פון דעם קנויל און די אַנדערע אין דער ברייט פון דעם קנויל, און דאַן האָט ר' אליעזר געוואוסט וואָס צו ענטפערן.

נאָכדעם האָט מען איהם געפרעגט וועגען דער פערטער קלאַגע:

"פאַרוואָס קומסטו קיינמאָל אין דער הויז פון אבידן?"

די הויז פון אבידן איז געווען דער קלוב פון די געצענ־דיענער, וואו זיי פלעגען פרעגען קשיות ביי אידען.

"איך בין שוין אַן אַלטער מאַן", האָט ר' אליעזר געענט־פערט. "איך האָב מורא אַז מען וועט מיך צוטרעטען אין דעם געדרענג."

"און ביז יעצט ווער איז דען דאָרטען צוטראָטען גע־וואָרען?" האָבען די ריכטער געפרעגט.

איז געשעהן א נס, אַז אין יענעם טאָג איז דאָרט גראָדע

יא אן אלטער מאן צוטראָטען געוואָרען.

האָט מען איהם פאָרגעלייגט די פינפטע קלאגע.

"דו האסט געהאט א אידישען קנעכט, האסטו געפאלגט די תורה און האָסט דעם קנעכט פריי געלאָזען. דאָס געזעץ איז אז מען טאָר ניט פאָלגען די תורה."

"די גאנצע מעשה איז א ליגען!" האָט ר' אליעזר גע־ענטפערט.

מען האָט אויפגערופען אן עדות. דער עדות האָט זיך אויפגעשטעלט צו זאָגען וואָס ער וויים וועגען דעם אידישען קנעכט. איז געקומען אליהו הנביא, האָט זיך פערשטעלט פאר א גרויסען רעגיערונגס בעאמטען און האָט געזאָגט: "לאָזט איהם געהן, אזוי ווי איהם זיינען שוין געשעהן אזוי פיעל נסים, וועט איהם אין דעם אויך א נס געשעהן, און יענער מסור וויל בלויז ארויסצייגען זיין רשעות."

גראדע צו יענער צייט האָבען איינצע רוימישע אריס־טאָקראטען געדארפט האָבען אימיצען אוועקפיהרען זייערען א וויכטיגען בריעף צום קיסר, און זיי האָבען גרא־ע אויסגע־קליבען דעם עדות פאר א שליח. ער האָט גלייך געמוזט פערלאָזען דעם געריכט און געהן אויף זיין שליחות. האָט אליהו הנביא איהם א שליידער געטהאָן אין עק וועלט און דער עדות איז מעהר קיינמאָל צוריקגעקומען.

נאָכדעם אז ר' אליעזר איז בעפרייט געוואָרען האָט מען געבראכט ר' חנינא בן תרדיון צו משפט'ן.

"ווארום האָסטו געלערנט תורה?" האָבען די ריכטער געפרעגט.

"ווייל גאָט האָט מיר אזוי געהייסען," האָט ר' חנינא געענטפערט.

גלייך האָט מען איהם פער'משפט אז ער זאָל פערברענט ווערען, אז זיין פרוי זאָל דער'הרג'עט ווערען, און אז זיין טאָכטער זאָל אריינגעזעצט ווערען צווישען אויסגעלאסענע פרויען.

און פאַרוואָס איז אויף זיי אלעמען געקומען אַ שטראָף?

ר' חנינא האָט זיך פערזינדיגט מיט דעם וואָס ער פלעגט אויסשפרעכען גאָט'ס הייליגען נאָמען אזוי ווי עס ווערט גע־שריבען. זיין פרוי, דערפאר ווייל זי האָט דאָס געהערט און האָט איהם ניט געווארנט. און אויף זייער טאָכטער איז גע־קומען א שטראָף צוליעב אזא פאסירונג:

ר' יוחנן דערצעהלט אז די טאָכטער פון רבי חנינא האָט

איינמאָל שפּאַצירט אין גאַס. האָבען איהר געזעהן רוימישע אַריסטאָקראַטען און האָבען בעוואונדערט איהר שעהנקייט: "וואָס פאר א חנ'עוודינען גאַנג יענע מיידעל האָט!" האָבען זיי אויסגערופען. ווען זי האָט דאָס דערהערט, האָט זי זיך געפלייסט צו מאַכען איהרע טריט נאָך שעהנער.

און מיט דעם האָט זי זיך פערזינדיגט.

17

פערברענט מיט דער תורה

ווען רבי יוסי בן קסמא איז קראַנק געוואָרען איז געקומען רבי חנינא בן תרדיון איהר מבקר חולה זיין. האָט ר' יוסי צו איהם געזאָגט:

"חנינא, מיין ברודער! ווייסטו דען ניט אז די רוימער איז זייער הערשאַפט געגעבען געוואָרען פון הימעל. דו זעהסט דאָך אז דיעזע מלוכה האָט פערברענט גאָט'ס טעמפעל, האָט אויסגע'הרג'עט זיינע פרומע לייט און אומגעבראַכט זיינע בעסטע מענשען, און פון דעסטוועגען איז זי נאָך גאַנץ און אונבעשעדיגט. איז דאָך א סימן אז דאָס איז אלץ דער ווילען פון גאָט. און איך האָב געהערט אז דו געהסט נעגען די געזעצען פון דער מלוכה, און דו זיצסט און לערענסט תורה, און דו גרינדעסט קהלות איבעראל און דו זיצסט אליין און לערענסט מיט זיי, און א ספר תורה ליעגט ביי דיר אויפ'ן שויס!"

"עס מאַכט ניט", האָט ר' חנינא בן תרדיון געענטפערט. "דער וואָס זיצט אין הימעל וועט זיך אויף מיר מרחם זיין".

"זעה", האָט איהם פירגעהאַלטען דער קראַנקער ר' יוסי, "איך רייד צו דיר לאָגישע רייד און דו ענטפערסט מיר סתם אזוי, אז עס וועט דיר טרעפען א נס! איך האָב שטאַרק מורא אז זיי וועלען פערברענען דיך מיט דער ספר תורת צוזאמען".

אין איינינע טעג אַרום איז ר' יוסי בן קסמא געשטאָרבען, און ווייל ער איז געווען זעהר חשוב ביי דער רעגירונג זיינען די גרעסטע לייט פון רוים געקומען צו זיין לויה און זיי האָבען אויף איהם געזאָגט שעהנע הספדים. ווען זיי זיינען צוריקגעקומען פון דער לויה האָבען זיי געפינען רבי חנינא בן תרדיון זיצען און לערנען תורה, פאר א גרויסען

עולם. האָבען זיי איהם גענומען און איינגעוויקעלט אין דעם ספר תורה, איהם ארומגעלייגט מיט בינטלעך צווייגען און זיי אונטערגעצונדען. נאָכדעם האָט מען געבראכט בינטלעך וואָל, זיי איינגעווייקט אין וואסער און ארויפגעלייגט איהם אויפ'ן הארצען כדי ער זאָל זיך לענגער מאטערען. זיין טאָכ־טער וועלכע איז דערביי געשטאנען האָט ביטערליך געקלאָגט:

"פאָטער! אָט דאָס האָסטו דערלעבט פאר דייז תורה?!"

אָבער ר' חנינא האָט מוטהיג געענטפערט:

"ווען איך אליין וואָלט פערברענט געוואָרען וואָלט איך טאַקע געפיהלט זעהר שלעכט, אָבער יעצט ווען איך ווער פערברענט צוזאמען מיט א ספר תורה, האָף איך אז דער וואָס וועט זיך אָננעהמען די קריוודע פון דעם ספר תורה וועט אויך מיין קריוודע אָננעהמען".

"זאָג אונז, רבי, וואָס זעהסטו יעצט?" האָבען איהם עפרעגט זיינע תלמידים וואָס זיינען דערביי געשטאַנען.

"איך זעה", האָט ער זיי געענטפערט פון זיינע וועה־טאָגען, "פארמעט ברענט און אותיות פליהען אין דער לופט".

"רבי!" האָבען די תלמידים געזאָגט, "עפען דיין מויל אום דער פייער זאָל אריין אין דיר אינעוויינינג".

די תלמידים האָבען איהם די עצה געגעבען, ווייל זיי האָבען ניט געקענט צוזעהן ווי ער מאַטערט זיך אזוי לאנג מיט'ן טויט. אָבער ר' חנינא האָט זיי געענטפערט:

"בעסער אז מיין נשמה זאָל צונעהמען דער וואָס האָט איהר מיר געגעבען איידער איך אליין זאָל איהר שעדיגען".

ווען דער רוימישער בעאמטער וואָס האָט געהאט די אויפזעהונג אז דער טויט אורטהייל זאָל ווערען ריכטיג אויסגעפיהרט, האָט געהערט ר' חנינא'ס רייד איז ער גע־ריהרט געוואָרען און האָט איהם געפרעגט:

"אויב איך וועל גרעסער מאכען דעם פייער אין אראָב־נעהמען פון דיר די בינטלעך נאסע וואָל ועסטו מיך דער־פאר אריינגעהמען אין גן־עדן?"

"יא!" האָט ר' חנינא געענטפערט.

"שווער מיר!"

ר' חנינא האָט געשוואָרען.

דער בעאמטער האָט גלייך גרעסער געמאכט דעם פייער, האָט אוועקגענומען די בינטלעך וואָל און איז נאָכדעם אליין אויך אריינגעשפרונגען אין פייער. איז ארויס א בת קול

און האָט אויסגערופֿען: „ר׳ חנינא בן תרדיון און זיין הינ־ריכטער גײען ביידע אין גן־עדן אריין".

18

דער גאָט פֿון מאיר

ברוריה, די פרוי פֿון רבי מאיר, איז געווען די טאָכטער פֿון רבי חנינא בן תרדיון. זי האָט זיך זעהר צום האַרצן גענומען וואָס איהר שוועסטער איז פֿון די רוימער פֿער־משפּט געוואָרען צו זיצען צווישען אויסגעלאַסענע פֿרויען. האָט זי איינמאָל געזאָגט צו איהר מאַן:

„עס איז מיר זעהר מיאוס וואָס מיין שוועסטער גע־פֿינט זיך אין אַזאַ אָרט. און אַזוי ווי זי איז אין דעם ניט שולדיג, קענסטו אפשר געפֿינען אַ וועג איהר אַרויסצו־נעהמען?"

רבי מאיר האָט גענומען אַ גרויסע סאָאַס רענדלעך און איז אַוועק איהר זוכען. און ער האָט אַזוי געזאָגט צו זיך: „אויב זי איז נאָך ריין און אונשולדיג וועט מיט איהר זיכער געשעהן אַ נס און איך וועל איהר קענען בעפֿרייען, אויב זי איז שוין זינדיג וועט מיט איהר קיין נס געשעהן".

קומענדיג אין רוים האָט ר׳ מאיר זיך פֿערקליידט פֿאַר אַ רוימישען אָפֿיצער, האָט אויסגעפֿונען וואו די געפֿאַנגענע מיידעל געפֿינט זיך און איז צו איהר אַריינגעקומען. די מיידעל האָט איהם ניט דערקענט און האָט געמיינט אַז ער איז טאַקע אַ רוימישער אָפֿיצער. זאָגט ער צו איהר: „ליעב מיך". האָט זי איהם געענטפֿערט: „וואָרום האָסטו אויס־געקליבען גראָדע מיך? עס זיינען דאָ אַ סך שעהנערע פֿון מיר".

ווען ר׳ מאיר האָט איהר געהערט אַזוי ריידען, האָט ער זיך געטראַכט: דאָס צייגט אַז זי איז נאָך ריין פֿון זינד. ער האָט איהר נאָכגעשפּירט און האָט אויסגעפֿונען אַז זי זאָגט דאָס צו יעדען איינעם וואָס קומט צו איהר. רבי מאיר האָט זיך געווענדעט צו איהר וועכטער און האָט געזאָגט: „גיב מיר אַוועק די מיידעל".

„איך האָב מורא פֿאַר דער רעגירונג", האָט דער וועכ־טער געענטפֿערט.

רבי מאיר האט איהם געגעבען דאס געלד וואס ער האט מיטגעבראכט און געזאגט:

"דא האסטו א גרויסע מאס רענדלעך. א העלפט פון דעם וועט דיר זיין גענוג צו שמירען די רעגירונגס בעאמטע און די אנדער העלפט וועט בלייבען ביי דיר".

"און ווי וועט זיין אז דאס גאנצע געלד וועט ביי מיר אוועקגעהן צו שמירען די בעאמטע, וואס וועל איך דאן טהאן, אויב זיי וועלען מיך וועלען משפט'ן?"

"דו וועסט זאגען: "דער גאט פון מאיר, ענטפער מיר! דער גאט פון מאיר, העלף מיר!" וועלען זיי דיך פריי לאזען".

דעם וועכטער האט זיך דאס ניט געגלויבט, האט ער געפרעגט:

"וואס פאר א בעווייז קענסטו מיר צייגען אז דאס וועט טאקע אזוי ווירקען?"

"אט וועסטו זעהן", האט רבי מאיר געענטפערט.

ער האט דעם וועכטער ארויסגעפיהרט אין דרויסען, וואו עס זיינען געשטאנען עטליכע געפעהרליכע הינד, אזעלכע וואס קענען א מענשען אויפפרעסען, ר' מאיר האט גענומען א שטיינדעל און האט א ווארף געטהאן אויף די הינד.

אין אן אויגענבליק זיינען די הינד איהם בעפאלען און האבען איהם געוואלט צוררייסען.

"גאט פון מאיר, העלף מיר!" האט רבי מאיר אויסגערופען, און די הינד האבען איהם גלייך צורוה געלאזט.

דער וועכטער, זעהענדיג אז מען קען זיך אויף ר' מאיר'ס ווערטער פערלאזען, האט ער איהם אבגעגעבען די מיידעל. שפעטער האט זיך די זאך דערגאנגען און מען האט דעם וועכטער פער'משפט צום טויט. ווען מען האט איהם געבראכט צום עשאפאט האט ער אויסגערופען:

"גאט פון מאיר העלף מיר!"

אז די ריכטער האבען דערהערט די ווערטער האבען זיי געהייסען איהם ארונטערלאזען.

"וואס זיינען דאס געווען פאר א ווערטער?" האבען די ריכטער געפרעגט.

האט זיי דער וועכטער דערצעהלט די גאנצע געשיכטע.

מען האט גלייך אויסגעקריצט א בילד פון ר' מאיר אויף דעם טויער פון רוים און מען האט בעקאנט געמאכט, אז ווער עס וועט איהם זעהן זאל איהם פאנגען. איין טאג

האָבען איהם מענשען דערזעהן, האָבען זיי גענומען איהם נאָכלויפען. רבי מאיר, זעהענדיג אז מען לויפט איהם נאָך, האָט ער זיך אָבגעשטעלט ביי א טעפּעל מיט א טרפה אכילה, האָט אין דעם אריינגערוקט א פינגער און אָבגעלעקט אן אנדער פינגער.

"דאָס איז ניט דער", האָבען זיינע נאָכיאָגער געזאָגט. "רבי מאיר וואָלט קיין טרפה ניט פערזוכט".

און אזוי האָט ער זיך געראַטעוועט פון זייערע זענד.

19

אן אונגליקליכער שפּאַס

איינמאָל האָט ברוריה, די פרוי פון רבי מאיר, געלעזען אין א ספר דעם ווערטעל וואָס די חכמים האָבען געזאָגט: "נשים דעתן קלות", עס הייסט אז פרויען זיינען לייכטזיניג. האָט זי געלאַכט פון דעם און האָט אויף דעם ספר, ביי דעם ווערטעל, צוגעשריבען: "א חוץ ברוריה".

"מען טאָהר ניט לאַכען פון די רייד פון אונזערע חכמים", האָט רבי מאיר איהר געוואָרנט. "עס וועט נאָך אמאָל קומען א צייט וואָס דו וועסט צוגעבען אז די חכמים האָבען רעכט געהאַט".

נאָכדעם האָט רבי מאיר אָבגעמאַכט מיט איינעם פון זיינע תלמידים אז ער זאָל בעפריינדעט ווערען מיט ברוריה'ן און איהר צוריידען אז זי זאָל איהם ליעבען. א לאַנגע צייט איז דער תלמיד איהר נאָכגעגאַנגען, ביז ברוריה האָט בעוויליגט זיך צו טרעפען מיט איהם אין א בעשטימטען אָרט און זיך דורכריידען. ווען ברוריה איז געקומען צו דעם אָרט האָט זי אנשטאַט דעם תלמיד דאָרט געטראָפען איהר איינענעם מאַן.

פאַר גרויס שאַנדע האָט זי זיך דעם לעבען גענומען, און רבי מאיר איז פאַר צער אנטלאָפען פון ארץ ישראל קיין בבל.

20

גאָט׳ס שעהנע מעשים

רבי שמעון בן גמליאל איז איינמאָל געשטאַנען אויף א הויכען באַרג, אויפ׳ן הר תבית, און ער האָט געזעהן א כותית, א טונקעל פארביגע פרוי, וועלכע איז געוועזן אויסער־געוואוינליך שעהן, האָט ער מיט פרומער בעגייסטערונג אויסגערופען:

״ווי גרויס זיינען דיינע מעשים, אָה, גאָט!״

נים די פרוי האָט ער בעוואונדערט, נאָר די שעהנע ארבייט פון דעם וועלט בעשעפער.

21

גוטע זעכטער

די רבנן דערצעהלען:

איינמאָל האָט רבי שטארק געליטען אויפ׳ן מאָגען. האָט ער געפרעגט: ״איז דאָ אימיצער וואָס ווייס דעב דין, אויב דער עפּעל וויין פון די וואָס גיסען וויין פאר די געצען איז אסור צו טרינקען, אָדער עס איז מותר?״ האָט זיך אָבגע־רופען רבי ישמעאל ברבי יוסי און האָט געזאָגט: ״איינמאָל האָט מיין פאָטער געליטען אויפ׳ן מאָגען, האָט מען איהם געבראכט אלטען, זיבעציג יעהריגען וויין פון געצענדיענער און ער האָט געטרונקען און איז געהיילט געוואָרען״.

״וואָס?״ האָט רבי אויסגערופען. ״דו ווייסט אזא גוטע זאך און דו שוויינסט און לאָזט מיך ליידען!״

גלייך האָט מען גענומען נאָכזוכען און מען האָט גע־פונען אין דער נאכבארשאפט א געצענדיענער וואָס האָט ביי זיך געהאט גאנצע דריי הונדערט פעסער זיבציג יעהריגען עפּעל וויין. רבי האָט געטרונקען און איז געהיילט געוואָרען. דאן האָט ער געזאָגט:

״געבענשט זאָל זיין דער אייבערשטער וואָס האָט אי־בערגעגעבען זיין שעהנע וועלט אין די הענד פון גוטע וועכטער״.

22

וואָרום גאָט דולדעט געצענדיענסט

די רבנן דערצעהלען:

איינמאָל האָבען גוי'אישע פילאָזאָפען געפרעגט די אידישע געלעהרטע: „אויב אייער גאָט איז געגען געצענדיענסט, טאָ פאַר וואָס שאַפט ער דאָס ניט אָפּ?"

האָבען די אידישע געלעהרטע געענטפערט:

„ווען די געצענדיענער וואָלטען געדיענט צו א זאַך, אין וועלכע די וועלט נויטיגט זיך ניט, וואָלט ער זיכער דאָס פערניכטעט, אָבער זיי דיענען דאָך צו די זון, לבנה און שטערען. זאָל ער פערניכטען זיין שעהנע וועלט צוליעב די נאַרען? נישט מעהר, ער האָט די וועלט איינגעפיהרט זעהר פיין, און די נאַרען, וואָס פיהרען איבער די וועלט, וועלען בעקומען זייער שטראָף. נאָט אייך א ביישפּיעל: איינער האָט גע־גנב'עט א מאָס ווייץ און האָט די גע'גנב'עטע ווייץ פער־זייהט אין דער ערד. זאָל די ווייץ ניט וואַקסען, ווייל עס איז גע'גנב'עט? ניין. די וועלט געהט זיך מיט איהר גאַנג און די נאַרען, וואָס ווילען קאַליע מאַכען די שעהנע וועלט, וועלען מוזען אָפּגעבען דין וחשבון".

א פילאָזאָף האָט געפרעגט ביי רבן גמליאל:

„אין אייער תורה שטעהט, אז אייער גאָט איז א גאָט פון נקמה, טאָ פאַר וואָס שטראָפט ער די וואָס דיענען עבודה זרה און ניט די עבודה זרה אַליין?"

„איך וועל דיר דאָס ערקלעהרען מיט א משל," האָט רבן גמליאל געענטפערט. „א מלך, א בשר ודם, האָט געהאַט א זוהן, און יענער זוהן האָט געהאָדעוועט א הינטעל, און האָט דעם הינטעל א נאָמען געגעבען נאָכ'ן פאָטער, און אז דער זוהן שווערט, זאָגט ער: איך שווער ביי דעם הונט, מיין טאַטע. און ווען דער מלך האָט פון דעם דערהערט, אויף וועמען ווערט ער בייז? אויפ'ן הונט, אָדער אויף דעם זוהן? געוויס אויפן' זוהן".

„וואָס!" האָט דער פילאָזאָף זיך בעליידיגט. „הונט רופסטו די עבודה זרה? זאָלסט וויסען זיין, אז די געצען זיינען אווירקליכע קראַפט".

„וואָס אזוינס ווירקליכעס האָסטו אין זיי געזעהן?" האָט

רבן גמליאל געפרעגט.

"איך וועל דיר דערצעהלען", האָט דער פילאָזאָף גע־ענטפערט. "איינמאָל האָט אין אונזער שטאָדט אויסגע־בראָכען א פייער און עס איז פערברענט געוואָרען די גאַנצע שטאָדט, אָבער די הויז אין וועלכע די עבודה זרה האָט זיך געפונען איז גאַנץ געבליבען".

"דאָס וועל איך דיר אויך ערקלעהרען מיט א משל", האָט רבן גמליאל געזאָגט. "א לאַנד האָט זיך פערזינדיגט געגען א מלך. טאָ ווּעמען געהט דער מלך שטראָפען? די לעבעדיגע, אָדער די טויטע? עס פערשטעהט זיך אז ער שטראָפט נאָר די לעבעדיגע".

23

פון וואָס קומט איפערזוכט?

דער פעלד מארשאל אגריפס האָט געפרעגט ביי רבן גמליאל: "אין אייער תורה שטעהט אז גאָט איז אייפער־זיכטיג אויף די געצען. ווי קען דאָס זיין? געוועהנליך איז א מענש א חכם אייפערזיכטיג אויף אַן אַנדער חכם, א גבור אויף א גבור, אַן עושר אויף אַן עושר. אָבער ווי קען אייער גאָט זיין אייפערזיכטיג אויף געצען וואָס זיי זיינען ביי איהם גאָרנישט?"

האָט רבן גמליאל געענטפערט:

"איך וועל דיר דאָס ערקלערען מיט א משל. א מאַן וואָס האָט געהאט א פרוי האָט זיך גענומען נאָך א פרוי. אויב די אַנדער פרוי איז שעהנער און קליגער ווי די ערשטע פערשטעהט די ערשטע אז עס איז גאַנץ נאַטירליך וואָס איהר מאַן ליעבט די צווייטע פרוי. אָבער אויב די צווייטע פרוי איז א מיאוס'ע און שטעהט ניעדעריגער פון דער ערשטער, פערדריסט די ערשטע ווען זי זעהט אז דער מאַן צייגט יע־נער אַרויס גרויס ליעבע."

24

נסים וואָס זיינען בלויז א צופאַל

איינער א איד האָט אמאָל געפרעגט ביי רבי עקיבא:

"ביי מיר און ביי דיר אין האַרצען ווייסען מיר אז דער דיע־

נען צו שטערען און מזלות איז גאָרנישט ווערטה, אָבער קענסטו מיר דאָס ערקלערען וואָס איך האָב געזעהן, ווי הינ־ קעדיגע מענשען זיינען אריין אין דער קירך וואו מען דיענט צו עבודה זרה און זיי זיינען פון דאָרט ארויס געהיילטע?״

״איך וועל דיר דאָס ערקלערען מיט א משל״, האָט רבי עקיבא געענטפערט. ״אין א שטאָדט איז געווען איינער, אן אָרענטליכער מענש, וועמען אלע פלעגען געבען צו בעה־ האַלטען זייער געלד אָהן עדות. נאָר איין מאן איז געווען וואָס האָט איהם ניט געטרויט, און יעדען מאָל וואָס ער פלעגט געבען געלד צו בעהאַלטען פלעגט ער עס געבען אין דער אנוועזענהייט פון עדות. איינמאָל האָט ער פערגעסען און האָט געגעבען צו בעהאַלטען אָהן עדות. זאָגט די פרוי פון דעם אָרענטליכען מענשען: ״לאָמיר איהם דיזען מאָל פערלייקענען זיין געלד. ער האָט דאָך קיין עדות.״ האָט דער מאן געענטפערט: ״צוליעב דעם וואָס ער איז א נאַר און האָט געהאַנדעלט ניט ריכטיג זאָלען מיר פערלירען דעם צוטרויען וואָס מענשען האָבען צו אונז?״ מיט יסורים און קראַנקהייטען איז אויך אזוי. ווען א קראַנקהייט ווערט אָנ־ געשיקט אויף א מענשען, ווערט בעשטימט ווי לאַנג די קראַנקהייט מוז אָנהאַלטען און אין וועלכען טאָג זי מוז דעם מענשען פערלאָזען. טרעפט עס אמאָל אז דער נאַרי־ שער מענש געהט גראַדע אין דעם בעשטימטען טאָג אין דער הויז פון די געצען. זאָגען די יסורים, אז עס וואָלט געווען ניט מעהר ווי רעכט, אז זיי זאָלען דעם נאַרישען געצענדיע־ נער ניט פערלאָזען, אָבער אן אָבמאַך איז אן אָבמאַך. צוליעב דעם וואָס יענער איז נאַריש זאָלען די יסורים ניט האַלטען דעם אָבמאַך?״

25

עולם הזה און עולם הבא

רבא האָט איינמאָל, אין א גוי׳אישען יום טוב, געבראַכט א מתנה צו בר ששך, א פערזישער גובערנאַטאָר, ווייל ער האָט ניט געדיענט עבודה זרה. רבא האָט איהם געפונען זיצען ביז׳ן האַלז אין א פערפומירטע וואַנע, און אויסגעלאַ־ סענע פרויען זיינען געשטאַנען ארום איהם. האָט בר ששך

געזאָגט צו רבא'ן: „זאָג מיר, איהר האָט אזעלכע פערגני־גענס אויף יענער וועלט?"

„מיר האָבען נאָך בעסערע", האָט רבא געענטפערט.

„און מיט וואָס זיינען זיי בעסערע?" האָט בר ששך געפרעגט.

„אייערע פערגניגענס געהען אייך ניט איין", האָט רבא ערקלערט, „ווייל איהר האָט איבער זיך די מורא פ.ון א קאפּ־ריזנעם מלך."

און אזוי ווי רבא שטעהט דאָרט, קומט אָן א שליח פון מלך און זאָגט צו בר ששך אז דער מלך האָט געהייסען אז ער זאָל גלייך קומען צו איהם. עס איז דאָ א קלאַגע אויף איהם.

ווען בר ששך האָט פערלאָזען זיין פּאַלאַסט צו געהן צום מלך האָט ער געזאָגט צו רבא'ן: „די אויג וואָס וויל אָן אייך זעהן שלעכט זאָל אויסגעשטאָכען ווערען, ווייל מען זעהט דאָך ווי גאָט איז מיט אייך, און אז וואָס איהר רעדט ארויס פון מויל געשעהט עס באַלד."

„אָמן!" האָט רבא געענטפערט.

און דער סוף איז געווען אז דער מלך האָט בעפוילען אז מען זאָל ביי בר ששך ארויסנעהמען ביידע אויגען.

מסכת הוריות

1

ניט דורך חכמה ווערט מען רייך

רבן גמליאל און רבי יהושע זיינען איינמאל צוזאמען געפאהרען אויף א שיף. רבי יהושע וועלכער איז געווען א ערפאהרענער רייזענדער האט אויפ'ן וועג מיטגענומען ברויט און אויך ווייסען מעהל, אום צו קענען באקען פרישען ברויט, אויב די רייזע וועט זיך פערליינגערען. רבן גמליאל האט מיטגענומען בלויז ברויט. ווען די רייזע האט זיך פערצויגען און ביי רבן גמליאל איז אויסגעגאנגען זיין ברויט, האט ער געמוזט לעבען אויף רבי יהושע'ס מעהל. "ווען איך וואלט געוואוסט אז די רייזע וועט זיך פערציהען וואלט איך אויך מיטגענומען מעהל", האט רבן גמליאל געזאגט.

"עס איז דא א שטערן אין הימעל, וואס די מאטראזען האלטען איהם פאר א וועג ווייזער, נאר איין מאל אין זיעבציג יאהר קומט דער שטערן פון אן אנדער זייט און ער פיהרט אראב פון וועג", האט איהם רבי יהושע ערקלעהרט די אורזאכע וואדורם די רייזע האט זיך פערצויגען.

"דו ווייסט אזוי פיעל און דו ניבסט זיך אב מיט פאהרען אויף א שיף צוליעב פרנסה!" האט רבן גמליאל זיך געוואונדערט.

"אז דו וואונדערסט זיך אזוי וועגען מיר", האט רבי יהושע געענטפערט, "פאר וואס וואונדערסטו זיך ניט אויף

דיינע צוויי תלמידים, וואס זיינען אויף דער יבשה, רבי יוחנן בן גודגדא און רבי אלעזר חסמא וואס וויסען אפילו ווי פיעל עס איז דא טראפענס וואסער אין ים, און נאך האבען זיי נים גענוג ברוים צו עסען און קליידער אנצוטהאן?”

רבן גמליאל האט ביי זיך אבגעמאכט, אז ווען ער וועט צוריק קומען אהיים וועט ער די צוויי תלמידים געבען הויכע עמטער, אום זיי זאלען האבען פון וואס צו לעבען. אבער די צוויי תלמידים האבען קיין אמט נים געוואלט אננעהמען.

”איך פערשטעה וואס איהר דענקט”, האט רבן גמליאל געזאגט. ”איהר גלויבט אז די הערשאפט וואס איך וויל אייך געבען איז נים מעהר ווי קנעכטשאפט, ווייל א בעאמטער איז נים מעהר ווי א דיענער צום פאלק”.

2

א צדיק מעג אויך געניסען עולם הזה

רב פפא און רב הונא זיינען אמאל געקומען אויף א בעסוך צו רבא. האט זיי רבא פריהער פערהערט אין לערנען, און אז ער האט געזעהן אז זיי האבען א סך געלערנט, האט ער זיי געפרעגט: ”האט איהר כאטש א קליינעם בערמעגען וואס גיט אייך די מעגליכקיים צו לערנען מיט א רוהיגען קאפ?”

”יא”, האבען זיי געענטפערט. ”מיר האבען א שטיקעלע לאנד און מיר האבען דערפון צו עסען”.

האט רבא געזאגט:

”וואויל איז צו צדיקים וואס האבען אויף דער וועלט דאס וואס די רשעים האבען אויף דער וועלט”.

3

פאר דעם כבוד פון דער תורה

די מעשה איז פארגעקומען אין די צייטען פון רבן שמעון בן גמליאל. רבן שמעון איז געווען נשיא און דער ראש הישיבה. רבי מאיר האט געהאט דעם אמט פון ”חכם”. ער פלעגט זיצען ביי דער לינקער האנד פון דעם נשיא און דים-

קוטירען און ערקלעהרען די פערוויקעלטע פראגען פון דער תורה. און רבי נתן איז געווען אַב בית דין, דאס איז דער פאַרזיצענדער פון די דיינים, די אידישע ריכטער פון יענער צייט.

אז רבן שמעון בן גמליאל דער נשיא פלעגט ארייּנקומען אין בית המדרש פלעגט דער גאנצער עולם זיך אויפשטעלען פאר איהם. און אז רבי מאיר און רבי נתן פלעגען אריינקומען פלעגט אויך דער גאנצער עולם זיך אויפשטעלען. דער נשיא האט איינמאָל נאָכגעטראכט וועגען דעם, און האט געזאגט: "עס האט געדארפט זיין אן אונטערשיעד צווישען מיר און זיי". האט ער איינגעפיהרט אזא רעגעל: ווען עס קומט אריין דער נשיא דארף דער גאנצער עולם זיך אויפשטעלען און קיינער טאָהר זיך נים צוריקזעצען אויף זיין אָרט ביז דער נשיא הייסט זיי זיך זעצען. ווען עס קומט אריין דער אַב בית דין דארפען זיך אויפשטעלען צוויי שורות פון די זיצענדע, איין שורה פון איין זייט און די אנדער שורה פון דעם אנדער זייט, דורך וועלכע דער אב בית דין דארף דורכגעהן צו זיין בעשטימטען פלאץ, און זיי דארפען זיך ניט צוריקזעצען ביז ער זעצט זיך אוועק. ווען דער חכם געהט אריין בלייבט איין שורה זיצען און בלויז איינע שטעלט זיך אויף און בלייבט שטעהן ביז ער פארנעהמט זיין פלאץ.

יענעם טאָג אין וועלכען רבן שמעון בן גמליאל האט איינגעפיהרט די נייע אָרדנונג זיינען רבי מאיר און רבי נתן נים געווען אין בית המדרש. אז זיי זיינען געקומען אויף מאָרגען, און האבען געזעהן אז דער גאנצער עולם שטעהט ניט אויף פאר זיי, האבען זיי געפרעגט: "וואָס בעדייט דאס?" האט מען זיי דערצעהלט אז דער נשיא האט איינגעפיהרט, אז מען זאל זיי ניט געבען אזא גרויסען כבוד ווי מען גיט איהם.

עס פערשטעהט זיך אז רבן שמעון בן גמליאל איז נים אויסען געווען זיין אייגענעם כבוד, נאָר ער האט געמיינט צו פערהיטען דעם כבוד פון דער תורה און דעם רעספעקט פאר אויטאָריטעט. אבער רבי מאיר און רבי נתן האבען גע־פיהלט אז זייער איינענער כבוד ליידעט פון דעם.

האט רבי מאיר געזאָגט צו רבי נתן:

"איך בין א חכם און דו ביזט אן אַב בית דין לאָמיר

זעהן צו טהאָן עפּעס וועגען דער זאך און צוריקשטעלען
אונזער כבוד".

"וואס קענען מיר טהאָן?" האט רבי נתן נעפרעגט.

"איך האב א פּלאַן" האט רבי מאיר געזאגט "מיר ווע־
לען איהם בעטען ער זאל אונז ערקלערען עפּעס אין ענין אין
דער מסכת עוקצין. אין ווען ער איז ניט קלאָהר, און אז
ער וועט ניט וויסען וועלען מיר קענען צייגען אז ער איז ניט
ווערטה צו פּאַרטרעטען זיין אמט, וועלען מיר איהם אראב־
זעצען און דו וועסט ווערען נשיא אויף זיין ארט, און איך
וועל ווערען אב בית דין אויף דיין אָרט".

זיי האבען געמיינט אז קיינער הערט ניט וואס זיי ריידען
צווישען זיך, אבער גראדע איז רבי יעקב בן קורשאי געשטא־
נען ניט ווייט פון זיי און האט געהערט וואס זיי האבען אב־
געמאכט צווישען זיך. האט זיך רבי יעקב בן קורשאי גע־
טראכט: "מאָמער ווייס דער נשיא מאַקע ניט וואס צו ענט־
פערן וועט מען דאך איהם בריינגען צו א גרויסען בזיון".
דערציהלען דעם נשיא און איהם אנזאגען אז ער זאל זיך
היטען האט ער ניט געוואָלט, ווייל דאס וואלט דאך געווען
א רכילות. האט ער אזוי געטהאָן: ער איז אוועק ביינאכט צו
דעם נשיא'ס הויז, האט זיך אוועקגעזעצט אין דרויסען הינ־
טער דעם צימער וואו דער נשיא פלעגט זיצען, און האט
אנגעהויבען צו לערנען אויס'ן קול די מסכת עוקצין. הערט
דער נשיא ווי איינער זיצט און לערנט, און זאגט איבער די
זעלבע זאך איינמאָל און א צווייטען מאָל, איז דאס איהם
געוואָרען אויפפאלענד. "עפּעס איז אין בית המדרש גע־
שעהן!" האט דער נשיא געזאגט צו זיך, און ער האט אויך
גענומען לערנען די זעלבע מסכת, און האט זי גוט איינגע־
לערענט.

אויף מאָרגען, אין בית המדרש, האבען רבי מאיר און
רבי נתן געזאגט צו איהם: "זאל דער רבי היינט לערנען מיט
אונז די מסכת עוקצין". דער נשיא האט זיי צוערשט געוויזען
אז ער ווייס די מסכת, און נאכדעם האט ער צו זיי געזאגט:
"יעצט פערשטעה איך וואס אייער פּלאַן איז געווען. און ווען
איך וואלט די מסכת ניט איינגעלערענט וואלט איהר מיך
פערשעהמט פאַר'ן גאנצען עולם".

אלס שטראף האט ער געגעבען א בעפעהל אז מען זאל
זיי ארויספיהרען פון בית המדרש.

די ארויסגעטריבענע האבען אבער נים אויפגעהערט צו זוכען נקמה. פלעגען זיי אנשרייבען הארבע קשיות אויף פאפיער און די צעטעלעך ארייגווארפען אין בית המדרש. די קשיות וואס מען האט געקענט פערענטפערן האט מען פערענטפערט, און די קשיות וואס מען האט אין בית המדרש נים געקענט פערענטפערן פלעגען זיי די תרוצים אליין אנשרייבען אויף צעטעלעך און זיי ארייגווארפען אין בית המדרש, מים דעם צוועק צו צייגען אז זיי קענען בעסער לערנען און אז זיי קומט מעהר כבוד פאר׳ן נשיא.

"וואס איז דאס?" האט איינמאל געפרעגט רבי יוסי. "די תורה איז אין דרויסען און מיר זיצען אינוועניג! מע׳ האט זיי געדארפט צוריק ארייגלאזען אין בית המד״ש".

האט רבן שמעון בן גמליאל ערלויבט די פערטריבענע צוריק צו קומען אין בית המדרש, אבער ער האט אנגעזאגט אז ווען מען זאגט איבער זייערע א תורה, זאל מען נים דערמאנען זייערע נעמען. אנשטאט רבי מאיר זאל מען זאגען "אחרים זאגען", און אנשטאט רבי נתן זאל מען זאגען: "יש אומרים".

שפעטער האט מען די צוויי אנגעצייגט אין חלום אז זיי זאלען געהן איבערבעטען דעם נשיא. רבי נתן איז נעגאנגען און האט איבערגעבעטען. רבי מאיר האט געהאלטען אז א חלום דארף מען ניט נעהמען ערנסט.

פרקי אבות

ערשטער פרק

שמעון הצדיק פלעגט זאָגען: אויף דריי זאכען שטעהט די וועלט, אויף תורה לערנען, אויף גאָט דיענען און אויף מהאָן גוטעס צו מענשען.

אנטיגנוס פון שוכו פלעגט זאָגען: איהר זאָלט ניט זיין ווי קנעכט וואָס דיענען דעם האר אום צו בעקומען א לוין, נאָר איהר זאָלט זיין ווי קנעכט וואָס דיענען דעם האר ניט ערווארטענדיג קיין לוין.

יוסי בן יועזר פון צרדה זאָגט: זאָל דיין הויז זיין א פערזאַמלונגס פּלאַץ פאַר געלעהרטע, זאָלסט זיצען אויף דער ערד, שלינגען דעם שטויב פון זייערע פיס, און אָביוואַשען דיין דאָרשט מיט זייערע רייד.

יוסי בן יוחנן פון ירושלים זאָגט: זאָל דיין הויז זיין ברייט אָפען און אָרימע מענשען זאָלען זיין דיינע בני בית. און זאָלסט ניט פאַרברייננגען אין לאַנגע שמועסען מיט דער פרוי. דאס מיינט אפילו אן אייגענע פרוי, ווער רעדט שוין וועגען אן אַנדערענס פרוי,

יהושע בן פרחיה זאגט: בעזארג זיך מיט א לעהרער פון וועמען צו לערנען און א פריינד אין וועמען זיך צו פערטרויען. און זאלסט יעדען מענשען אורטיילען פון דער גוטער זייט.

נתאי הארבלי זאגט: דערווייטער זיך פון א שלעכטען שכן, חבר זיך ניט מיט א רשע, און צווייפעל ניט אין דעם, אז דער שלעכטער מוז בעקומען זיין שטראף.

שמעיה זאגט: האב ליעב די ארבייט אין האב פיינד די הערשאפט, און זוך ניט צו פיעל פריינדשאפט מיט דער רעגיערענדער מאכט.

הלל זאגט: זאלסט זיין פון די נאכפאלגער פון אהרן, ליעבען שלום און שטרעבען צו שלום, ליעב האבען די מענשען און זיי בעקענען מיט די גוטע לעהרען פון דער תורה.
דער וואס זוכט זיין נאמען גרויס צו מאכען ווערט זיין נאמען פערלארען געהן, דער וואס פארגרעסערט ניט זיין קענטשאפט פערליערט עס, דער וואס לערנט ניט פערדיענט דעם טויט, און דער וואס בענוצט זיך מיט דעם כבוד פון דער תורה, ווערט פון דער וועלט אוועק.
אויב איך וועל ניט האלטען פאר זיך ווער וועט האלטען פאר מיר? אבער איך פאר זיך אליין וואס פאר א בעטייט האב איך? און אויב ניט יעצט, טא ווען?

שמאי זאגט: מאך אב א בעשטימטע צייט אויף לערנען. רייד ווייניג און טהו פיעל, און צייג יעדען מענשען א פריינדליכען פנים.

שמעון בן גמליאל זאגט: מיין גאנצען לעבען האב איך זיך ערצויגען צווישען געלעהרטע און איך האב ניט געפונען קיין בעסערע זאך פאר׳ן מענשען ווי שווייגען, אין ניט דער לערנען איז דער עיקר נאר דער טהאן, און דער וואס פערברייננגט זיין צייט אין פוסטע פלוידעריי בריינגט זינד.
אויף דריי זאכען שטעהט די וועלט: אויף אמת, אויף געזעץ, אויף שלום.

צווייטער פרק

רבי זאָגט:

וואָס איז דער וועג וואָס א מענש דאַרף זיך אויסוועהלען? דאָס איז דער וועג וואָס איז שעהן פאַר איהם אַליין און שעהן פאַר לייטען.

ווען עס קומט דיר צו האַנדלען א מצוה ביי וועלכער דו קענסט עפּעס פערליערען, רעכען אויס ווי גרויס איז דער לוין פון דער מצוה. און ווען עס קומט דיר צו האַנדלען אַן עבירה, ביי וועלכער דו קענסט פערדיענען, רעכען אויס ווי גרויס עס איז די שטראָף פיר דער עבירה.

האָב אין אויג דריי זאַכען און דו וועסט ניט קומען צו א זינד. זיי וויסען אַז איבער דיר איז דאָ אַן אויג וואָס זעהט, אַן אויער וואָס הערט, און אַז אַלעס וואָס דו טהוסט ווערט פערשריבען אין א בוך.

רבן גמליאל דער זוהן פון רבי יהודה הנשיא זאָגט:

א גוטע זאַך איז תורה צוזאַמען מיט א בעשעפטיגונג, ווייל די דאָפּעלטע ארבייט מאַכט פערגעסען אויף זינד. תורה אַליין אָהן א מלאכה ווערט מיט דער צייט פערגעסען און פיהרט צו זינד.

די וואָס גיבען זיך אָב מיט פּאָלִיטיק־ארבייט זאָלען אר־ בייטען אָהן אייגענעם נוצען פאַר זיך.

היט זיך פון דער הערשענדער מאַכט, ווייל זיי ווייזען פריינדשאַפט צום מענשען נאָר ווען זיי האָבען פון איהם א נוצען, אָבער זיי שטיצען איהם ניט ווען ער איז אין נויט.

מאַך גאָט'ס ווילען פאַר דיין ווילען, כדי ער זאָל מאַכען דיין ווילען פאַר זיין ווילען. מאַך צו גאָרנישט דיין ווילען פאַר זיין ווילען, כדי ער זאָל בטל מאַכען דעם ווילען פון אַנ־ דערע פאַר דיין ווילען.

הלל זאָגט:

זאָלסט זיך ניט אָבשיידען פון קהל. זאָלסט ניט גלויבען אין זיך אַליין ביז דיין לעצטען טאָג. זאָלסט ניט אורטיילען דיין מיטמענשען ביז דו וועסט זיין אין זיינע אומשטענדען. זאָג ניט קיין זאַך וואָס מען קען גלייך ניט פערשטעהן אין דער האָפנונג אַז מען וועט עס שפּעטער פערשטעהן. און זאָלסט

ניט אָבלייגנען דעם לערנען אויף א פרייערע צייט, דען מאָ־
מער וועט די פרייערע צייט קיינמאָל ניט קומען.

א פוסטער קאָפּ קען קיין מורא ניט האָבען פאר זינד, אַן עם תארץ קען ניט זיין פרום, א שעמעדיגער קען זיך ניט לער־
נען, א כעסן קען קיין לעהרער זיין, און ניט דער וואס גיט אָב זיין גאנצע צייט אויף מסחר קען זיין קלוג. דאָרט, וואו עס פעהלען מענער צו טהאָן וויכטיגע ארבייט, בעמיה זיך דו צו זיין דער מאַן.

וואָס מעהר פלייש א מענש קלייבט אָן אויף זיך, דאָס מעהר ווערים אין קבר. וואָס מעהר פערמעגען, דאָס מעהר זאָרג. וואָס מעהר פרויען, דאָס מעהר קאָקעטעריי. וואָס מעהר דיענסטען, דאָס מעהר אויסגעלאַסענהייט. וואָס מעהר קנעכט, מעהר רויב.

אָבער וואָס מעהר תורה, דאָס מעהר לעבען. וואָס מעהר לערנען, דאָס מעהר חכמה. וואָס מעהר ראָטה, דאָס מעהר פערנונפט. וואָס מעהר צדקה, דאָס מעהר שלום.

דער וואָס שאַפט זיך א גוטען נאָמען, געניסט ער פון דעם אליין. דער וואָס האָט זיך געשאַפט תורה, געניסט עולם הבא.

פינף תלמידים האָט געהאַט רבי יוחנן בן זכאי, און אזוי פלעגט ער אויסרעכ[?]ען זייערע מעלות:

אליעזר בן הורקנוס, א ברונען אויסגעקאַכעלט מיט צע־
מענט וואָס פערליערט קיין איינציגען טראָפּען.

יהושע בן חנניא — וואויל איז זיין מוטער.

יוסי הכהן, א פרומער מאַן.

שמעון בן נתנאל האָט מורא פאר זינד.

אלעזר בן ערך, א קוואַל וואָס זיין שטראָם ווערט אַלץ שטאַרקער.

איינמאָל זאָגט ער צו זיי: "געהט און געפינט מיר אויס וועלכער איז דער בעסטער וועג ביי וועלכען דער מענש זאָל זיך האַלטען."

רבי אליעזר זאָגט: א גוטע אויג.

רבי יהושע זאָגט: א גוטער חבר.

רבי יוסי זאָגט: א גוטער שכן.

רבי שמעון זאגט: דער וואס זעהט פאָראויס געשעהעניסען.

רבי אלעזר זאָגט: א גוטע הארץ.

האָט רבי יוחנן צו זיי געזאָגט: מעהר פון אייער׳ע ווער־מער געפעלען מיר די ווערטער פון אלעזר בן ערך, ווייל זיין געדאנק ענטהאַלט אויך אייערע.

איינמאָל האָט רבי יוחנן בן זכאי געזאָגט צו זיינע תלמידים:

״געהט און געפינט אויס וועלכער איז דער שלעכטער יועג וואס דער מענש דאַרף אויסמיידען״.

רבי אליעזר׳ס ענטפער איז: א שלעכטע אויג.

רבי יהושע זאָגט: א שלעכטער חבר.

רבי יוסי זאָגט: א שלעכטער שכן.

רבי שמעון זאָגט: איינער וואס לייהט געלד און בע־צאָהלט ניט.

רבי אלעזר זאָגט: א שלעכטע הארץ.

האָט רבי יוחנן צו זיי געזאָגט: ״עס געפעלען מיר די ווערטער פון אלעזר בן ערך, ווייל זיינע רייד ענטהאלטען אויך אייערע״.

דריי זאכען האָט געזאָגט יעדער איינער פון רבי יוחנן׳ס תלמידים.

רבי אליעזר זאָגט: זאָל דער כבוד פון דיין חבר ביי דיר זיין אזוי טייער ווי דיין אייגענער כבוד און ווער ניט שנעל אין כעס אויף איהם. טהו תשובה א טאָג פאר דיין טויט (און אזוי ווי א מענש וויים ניט ווען ער וועט שטארבען דאַרף ער יעדען טאָג נעהמען אויף זיך צו לעבען אָרענטליך). און ווארם זיך ביי דעם פייער פון געלעהרטע מענשען.

רבי יהושע זאָגט: א בייזע אויג, א שלעכטע הארץ און פיינדשאפט צו אנדערע פערטרייבען דעם מענשען פון דער וועלט.

רבי יוסי זאָגט: דיין חבר׳ס געלד זאָל ביי דיר זיין אזוי טייער ווי דיינע אייגענע, מאַך דיך פאסענד צום לערנען ווייל דאס איז ניט א זאַך וואס מען בעקומט אָהן מיה אזוי ווי א ירושה, און אלעס וואס דו טהוסט זאָל זיין אין נאָמען פון דעם אויבערשטען.

רבי שמעון זאָגט: זאָלסט אָבהיטען קריאת שמע און דאווענען, און ווען דו דאווענסט מאַך ניט דיין תפלה פאר א חוב וואס דו ווילסט אָב׳פּטר׳ען, נאָר אלס אַן אויסדרוק פון מיטלייד און געבעט. און זוך ניט אויף זיך קיין פעהלערען.

רבי אלעזר זאָגט: לערן תורה מיט פלייס. זאָלסט וויסען

וואס צו ענטפערען אז אן אפיקורוס פרעגט דיך קשיות. און
ווייס פאר וועמען דו בעמיהסט זיך און ווער עס איז דיין
בעל הבית וואס וועט דיר בעצאהלען פאר דיין ארבייט.

רבי טרפון זאגט:

דער טאג איז קורץ, ארבייט איז דא א סך, די ארבייטער
זיינען פויל, דער לוין איז גרויס, און דער בעל הבית יאגט.

ניט אויף דיר ליעגט די פפליכט די ארבייט צו ענדיגען, און
ניט דו האסט א רעכט זיך אין גאנצען צו בעפרייען פון דער
ארבייט.

דריטער פרק

עקביא בן מהללאל זאגט: קוק אויף דריי זאכען און דו
וועסט קיינמאל קומען צו זינד. געדענק פון וואנען דו קומסט,
וואוהין דו געהסט, און פאר וועמען דו דארפסט אבגעבען
דין וחשבון.

רבי חנינא דער וויצע כהן גדול זאגט: בעט גאר דעם
וואויל־זיין פון דער רעגירונג, ווייל ווען ניט די מורא פאר
איהר וואלטען מענשען איינע די אנדערע לעבעדיגע דער־
שלונגען.

רבי אליעזר פון ברתותא זאגט: ווען דו גיבסט צדקה
גיבסטו צו גאט פון דאס זייניגע, ווייל דו און דיין פערמעגען
געהערען צו איהם.

רבי יעקב זאגט: ווער עס געהט אין וועג און לערנט,
און רייסט אב אין מיטען זיין לערנען און זאגט: "ווי שעהן
איז יענער בוים! ווי שעהן איז יענער פעלד!" איז גלייך
ווי ער האט זיך מיט זיין לעבען פערשולדיגט.

רב חנינא בן דוסא זאגט: ביי וועמען זיין פרומקייט
שטעהט העכער ווי זיין חכמה האט ביי איהם די חכמה א קיום,
און ביי וועמען זיין חכמה שטעהט העכער ווי זיין פרומקייט
האט די חכמה קיין קיום.

וועמעס גוטע מעשים איבערשטייגען זיין חכמה האט זיין
חכמה א קיום, אבער ביי וועמען די חכמה איבערשטייגט זיינע
מעשים האט די חכמה קיין קיום.

מיט ווענען מענשען זיינען צופריעדען איז גאָט אויך צופריעדען, אָבער מיט וועמען מענשען זיינען אונצופריעדען איז גאָט אויך אונצופריעדען.

רבי דוסא בן הרכינס זאָגט: דער פריהמאָרגען שלאָף, דער טרינקען וויין מיטאג צייט, דער פלוידערען מיט קליינע קינדער און דער זיצען אין די פערזאמלונגס־פלעצער פון אונוויסענדע פערטרייבען דעם מענשען פון דער וועלט.

רבי עקיבא זאָגט: געלעכטער און לייכטזין געוואוינען דעם מענשען צו אויסגעלאסענהייט.

אלעס איז פאָראויסגעזעהן, און דאָך האָט דער מענש די בחירה צו זיין גוט אָדער שלעכט. די וועלט ווערט גע'משפט מיט גוטסקייט, און אלעס הייננט אָב פון דעם פיעל דער מענש האָט אויפגעטהאָן.

אלעס ווערט געגעבען אויף בּאָרג און א נעץ איז פער־שפּרייט אויף אלע לעבעדיגע. די קראָם איז אָפען, דער קרעמער בּאָרגט, דער בוך איז אָפען, די האנד פערשרייבט, ווער עס וויל קען קומען און נעהמען אויף בּאָרג, און די קאָלעקטאָרען געהען ארום רעגעלמעסיג און מאָהנען אויף ביי דעם מענשע סיי ער וויל, סיי ער וויל ניט, דען זיי האָבען אויף וואס זיך צו שטיצען, דער משפט איז א גערעכטער. און אלעס איז גרייט צום מאָהלצייט.

רבי אליעזר בן עזריה זאָגט: ווער עס פערמאָגט קיין תורה פערמאָגט קיין דרך ארץ, ווער עס פערמאָגט קיין דרך ארץ פערמאָגט קיין תורה. ווער עס בעזיצט קיין קלוגשאפט בעזיצט קיין פרומקייט, ווער עס בעזיצט קיין פרומקייט בע־זיצט קיין קלוגשאפט. ווער עס בעזיצט קיין ווייסען בעזיצט קיין פערשטאנד, ווער עס בעזיצט קיין פערשטאנד בעזיצט קיין ווייסען. אָהן ברויט קען קיין תורה ניט זיין אָהן תורה קען קיין ברויט ניט זיין.

וועמעס חכמה איז גרעסער פון זיינע מעשים איז גע־גליכען צו א בוים וואס האָט א סך צווייגען אָבער זעהר ווענינ וואָרצלען. אז עס קומט א שטאַרקער ווינד רייסט ער אויף דעם בוים און וואַרפט איהם אנידער. אָבער וועמעס מעשים עס זיינען גרעסער פון זיין חכמה איז געגליכען צו א בוים מיט ווענינ צווייגען אָבער מיט א סך וואָרצלען. און יועז

אפילו עס זאָלען קומען אלע ווינטען פון דער וועלט און בלאָזען אויף איהם קענען זיי איהם ניט ריהרען פון אָרט.

פערטער פרק

בן זומא זאָגט:
ווער איז א קלוגער? דער וואס לערנט פון יעדען מענשען.
ווער איז א גבור? דער וואס קען איינהאַלטען זיין ווילען.
ווער איז רייך? דער וואס איז צופריעדען מיט דעם וואס ער פערמאָגט.
ווער איז געאכטעט? דער וואס אכטעט אנדערע מענשען.

בן עזי זאָגט: זאָלסט זיך פלייסען אפילו איבער א קליינע מצוה און ענטלויפען פון אן עברה, ווייל איין מצוה ציהט־צו צו אן אנדער מצוה און אן עברה ציהט צו אן עברה. אזוי קומט עס אויס, אז דער לוין פון א מצוה איז א מצוה און די שטראָף פון אן עברה איז נאָך אן עברה.

פעראכט ניט קיין מענשען און זוך קיין פעהלערען אין קיין זאך, ווייל עס איז ניטאָ א מענש וואס האָט ניט זיין שטונדע און עס איז ניטאָ א זאך וואס האָט ניט איהר פלאץ.

רבי לויטס פון יבנה זאָגט: זאָלסט זיך האלטען זעהר, זעהר ניעדריג, ווייל דעם מענשען'ס האָפנונג איז בלויז דער קבר.

רבי ישמעאל דער זוהן פון ר' יוחנן בן ברוקה זאָגט: ווער עס לערנט מיט דעם צוועק צו קענען לערנען מיט אנדערע העלפט מען איהם אליין צו קענען און אנדערע צו לערנען. ווער עס לערנט מיט דעם צוועק צו טהאָן די זאכען וואס ער לערנט העלפט מען איהם צו קענען, צו לערנען מיט אנדערע, צו ערפילען און צו טהאָן.

רבי צדוק זאָגט: זאָלסט זיך ניט אבטיילען פון כלל, זאָלסט זיך ניט האלטען איינזייטיג ווען עס קומט דיר צו אורטיילען וועגען מענשען, און דו זאָלסט פון דיין תורה ניט מאכען א קרוין זיך גרויס צו האלטען, אויך ניט א מיטעל פאר פרנסה. און אזוי פלעגט אויך הלל זאָגען: "דער וואס

בענוצט זיך מיט דער קרוין פון דער תורה וועט פערלארען געהן פון דער וועלט".

רבי ישמעאל זאגט: דער וואס מיידעט אויס צו זיין א ריכטער פערשפארט פיינדשאפט, אונרעכט און פאלשע שבועות.

דער וואס האלט זיך גרויס מיט זיין לערנען איז א נאר־רישער רשע און א בעל גאוה.

רבי יונתן זאגט: ווער עס היט אב די תורה אין ארימ־קייט, וועט ער שפעטער אבהיטען אין רייכקייט. און דער וואס פערלאזט די תורה אין רייכקייט וועט זי שפעטער פער־לאזען אין ארימקייט.

רבי אלעזר בן שמוע זאגט: זאל דער כבוד פון דיין תלמיד ביי דיר זיין אזוי ווי דיין אייגענער כבוד, און דער כבוד פון דיין חבר ווי די מורא פאר דיין לעהרער, און די מורא פאר דיין לעהרער ווי די מורא פאר גאט.

רבי שמעון זאגט: עס זיינען דא דריי קרוינען. די קרוין פון תורה, די קרוין פון כהנה, און די קרוין פון מלכות. אבער די קרוין פון א גוטען נאמען שטעהט העכער פון זיי אלע.

רבי ינאי זאגט: עס איז אונז אונמעגליך צו ערקלערען ווארום די רשעים לעבען אין וואוילטאג, און ווארום די גוטע און פרומע ליידען.

רבי יעקב זאגט: דיזע וועלט איז ווי א קארידאר צו יענער וועלט. מאך זיך רעכט אין קארידאר כדי דו זאלסט קענען אריינגעהן אין פאלאסט.

רבי מתתיהו בן חרש זאגט: זיי זיי דער ערשטער צו בעגריסען א מענשען.

זיי דער קלענסטער צווישען לייבען, איידער דער גרעס־טער צווישען פוקסען.

רבי שמעון בן אלעזר זאגט: זאלסט ניט איבערבעטען דיין

פריינד ווען ער איז אין כעס, טרייסט איהם ניט בעת זיין טויטער ליעגט נאך פאר זיינע אויגען. פרעג איהם קיין קשיות אין דעם ערנסטען מאמענט ווען ער נעהמט אויף זיך א נדר, און זוך נים איהם צו זעהן אין דער צייט וואס ער שעהמט זיך פאר דיר זיך צו ציינען.

אלישע בן אבויה זאגט: דער וואס לערנט ווען ער איז נאך א קינד, צו וואס איז ער געגליכען? צו טינט וואס איז געשריבען אויף נייע פאפיער. און דער וואס לערנט ווען ער איז שוין אין די עלטערע יאהרען, צו וואס איז ער געגליכען? צו טינט וואס איז געשריבען אויף אבגעריבענע פאפיער.

רבי יוסי בר יהודה פון כפר הבבלי זאגט: דער וואס לערנט פון די יונגע צו וועמען איז ער געגליכען? צו איינעם וואס עסט אונצייטיגע טרויבען און טרינקט פריש געמאכטען ווייץ. און דער וואס לערנט פון אלטע לייט צו וועמען איז ער געגליכען? צו איינעם וואס עסט צייטיגע טרויבען און טרינקט אלטען גויין.

רבי מאיר זאגט: קוק ניט אויף דעם קריגעל, נאר אויף דעם וואס איז אין דעם קריגעל. אין א נייעם קריגעל קען זיין אלטער וויין, און אין אן אלטען קען אמאל קיין נייער וויין אויך ניט זיין.

רבי אלעזר הקפר זאגט: קנאה, תאוה און כבוד פער־טרייבען דעם מענשען פון דער וועלט.

די וואס ווערען געבוירען זיינען בעשטימט צו שטארבען, די טויטע ווידער לעבעדיג צו ווערען, די לעבעדיגע גע'משפט צו ווערען, צו וויסען, צו מאכען אנדערע צו וויסען, איבעראל בעקאנט צו מאכען דאס ער, גאט, איז דער בעשעפער, דער בורא עולם, וואס פערשטעהט אלעס. ער איז דער ריכטער, דער עדות, דער אנקלעגער, און ער וועט משפט'ן. געבענשט זאל ער זיין וואס ביי איהם איז ניטא קיין משוא פנים און אויך קיין שחד. און זאלסט וויסען אז אלעס איז לויט דעם חשבון. און זאלסט זיך ניט איינריידען אז מיט'ן קבר ענדיגט זיך אלעס און דו ווערסט בעפרייט פון שטראף.

איבערגעוואלד ווערסטו בעשאפען, איבערגעוואלד ווער־סטו געבוירען, איבערגעוואלד לעבסטו, איבערגעוואלד

שטארבסטו, און איבערגעוואלד וועסטו אבגעבען דין וחשבון פאר דעם מלך מלכי המלכים, הקדוש ברוך הוא.

פינפטער פרק

דורך זיבען זאכען קען מען דערקענען א נאר און א חכם.

א חכם רעדט ניט אין געגענווארט פון דעם וואס איז גרעסער פון איהם אין חכמה. ער נעהמט ניט אריין אן אנדע־רען אין די רייד. ער איילט זיך ניט צו ענטפערען איידער ער בערעכענט זיינע רייד. ער פרעגט לויט דעם ענין און ענטפערט לויט דעם ענין. ער ענטפערט אויף אן ערשטע פראגע צוערשט און אויף א לעצטע פראגע צולעצט. דאס וואס ער פערשטעהט ניט שעהמט ער זיך ניט צו זאגען: אז ער פערשטעהט ניט. און ער גיט צו אויפ'ן אמת. דער נאר איז אין די זיבען זאכען פונקט פערקעהרט.

מלחמה קומט אויף דער וועלט צוליעב פערמיידען גע־רעכטיגקייט, פעלשען די גערעכטיגקייט, און לערנען א פאל־שען פשט אין דער תורה.

עס זיינען דא פיער זיטען ביי מענשען.

דער וואס זאגט, "מיינס איז מיינס און דיינס איז דיינס", איז א מענש מיט א מיטעלער זיטע. אנדער־ע זאגען אז דאס איז די זיטע פון סדום, (וואו יעדער מענש האט געהאלטען פאר זיך און האט זיך ניט געקימערט וועגען כלל).

דער וואס זאגט, "מיינס איז דיינס און דיינס איז מיינס", איז אן אונוויסענדער מענש.

דער וואס זאגט, "מיינס איז דיינס און דיינס איז דיינס", איז א צדיק.

דער וואס זאגט, "דיינס איז מיינס און מיינס איז אויך מיינס", איז א רשע.

עס זיינען דא פיער פערשיעדענע טעמפעראמענטען.

איינער ווערט שנעל בייז, אבער ער לאזט זיך לייכט איבערבעטען. זיין פעהלער ווערט פערלארען דורך זיין נאטור.

דער וועמען עס איז שווער איינצו'רוהי'ען, אבער עס

איז איהם אויך שווער איבערצובעטען, פערלירט זיין פארצוג צוליעב זיין פעהלער.

דער וועמען עס איז שווער בייז צו מאכען און לייכט איבערצובעטען, איז גוט און פרום.

דער וואס ווערט לייכט בייז און עס איז שווער איהם איבערצובעטען, איז א רשע.

פיערערליי תלמידים זיינען דא.

דער וואס בעגרייפט שנעל און פערגעסט שנעל, פערלירט זיין פארצוג צוליעב זיין פעהלער.

דער וואס איז שווער אויף צו בעגרייפען און איז שווער אויף צו פערגעסען, פערלירט זיין פעהלער צוליעב זיין פארצוג.

דער וואס בעגרייפט שנעל און איז שווער אויף צו פער־געסען איז דער גוטער טייל פון די תלמידים.

דער וואס איז שווער אויף צו בעגרייפען און איז לייכט אויף צו פערגעסען איז דער שלעכטער טייל פון די תלמידים.

איי דעם ענין פון צדקה זיינען דא פיער פערשידענע כאראקטערע:

דער וואס וויל אליין געבען, אבער וויל ניט אז אנדערע זאלען געבען, איז זיין אויג קארג אויף אנדערע.

דער וואס וויל אז אנדערע זאלען געבען און ער אליין ניט ניט, איז זיין אויג קארג אויף דאס זייניגע.

דער וואס גיט אליין און וויל אז אנדערע זאלען אויך געבען, איז א צדיק.

דער וואס וויל אליין ניט געבען און לאזט אנדערע אויך ניט געבען, איז א רשע.

יעדע ליעבע וועלכע הייננט אב פון א מאטריעלען נו־צען הערט אויף גלייך ווי דער נוצען הערט אויף. אבער די ליעבע וואס הייננט ניט אב פון א מאטריעלען נוצען הערט קיינמאל אויף. וועלכע ליעבע הייננט אב פון א מאטריעלען נוצען? דאס איז אזא ליעבע ווי פון אמנון צו תמר. און וועלכע ליעבע הייננט ניט אב פון א מאטריעלען נוצען? דאס איז אזא ליעבע ווי פון דוד און יהונתן.

ווער עס האט אין זיך דיזע דריי זימען איז פון אברהם אבינו'ס תלמידים. און ווער עס האט איז זיך די אנדערע דריי זימען איז פון די תלמידים פון בלעם הרשע.

א גוטע אויג, א בעשיידענער גייסט און א נשמה וואס האלט זיך קליין געהערען צו די תלמידים פון אברהם אבינו.

א שלעכטע אויג, א שטאלצער גייסט און א נשמה וואס האלט זיך גרויס געהערען צו די תלמידים פון בלעם הרשע.

יהודה בן־תימא זאגט: צו פינף יאהר איז די צייט צו לערנען פסוק, צו צעהן יאהר משניות, צו דרייצעהן א בר מצוה, צו פופצעהן תלמוד, צו אכטצעהן צו דער חופה געהן, צו צוואנציג זוכען א פרנסה, צו דרייסיג איז א מאן אין זיין פולער קראפט, צו פערציג אין פולען פערשטאנד, צו פופציג א מאן פון ראטה, צו זעכציג שוין אן אלטער, צו זיעבציג גרויע האאר, אכציג א צייכען פון גבורה, ניינציג געהט ער איינגעבויגען, און א הונדערט יעהריגער איז אזוי ווי א מת, און עובר בטל.

זעקסטער פרק

רבי מאיר זאגט: ווער עס לערנט תורה מיט דעם איינציגען צוועק צו קענען די תורה, איז זוכה צו א סך זאכען. און יאך מעהר: די גאנצע וועלט איז צו איהם פערפליכטעט. ער ווערט גערופען פריינד, בעליעבטער. ער האט ליעב גאט, ער האט ליעב די מענשען. די תורה גיט איהם צו בעשיידענהייט און אכטונג, און מאכט איהם פאסענד צו זיין פרום, עהרליך און טריי, דערווייטערט איהם פון זינד, דערנעהנטערט איהם צו גוטעס, און די וועלט בענוצט זיך מיט זיין ראטה, לעהרע, פערשטאנד און העלדענמוטה, און זי גיט איהם הערשאפט און מאכט, און די פעהיגקייט צו פארשען געזעץ, און עס ווערען פאר איהם אפען די סודות פון דער תורה, און ער ווערט ווי א קוואל וואס הערט ניט אויף און ווי א טייך וואס ווערט אלץ גרעסער, און ער ווערט בעשיידען און געדולדיג און פערצייהענד, און זי הויבט איהם און העכערט איהם איבער אלעס אין דער וועלט.

ווער עס לערנט פון איינעם אפילו איין פרק, אדער איין

דין, אדער איין פסוק, אדער איין ווארט, אדער אפילו איין איינציגען אות, דארף ער איהם אבגעבען כבוד. דען אזוי געפינען מיר ביי דוד מלך ישראל וועלכער האט געלערנט פון אחיתפל בלויז צוויי זאכען, האט ער איהם גערופען לעהרער, וועג ווייזער און פריינד.

אט אזוי פיהרט מען זיך ווען מען לערנט תורה.

עסען זאלסטו ברויט מיט זאלץ, טרינקען וואסער מיט א מאאס, שלאפען אויף דער ערד, לעבען א לעבען פון ליידען אין דער צייט וואס דיין קאפ ארבייט אויף דער תורה. אויב דו טהוסט אזוי איז דיר וואויל און גוט. וואויל איז דיר אויף דער וועלט און גוט אויף יענער וועלט.

זוך נים גרויסקייט און זאל זיך דיר נים גלוסטען כבוד. טהו מעהר ווי דו לערנסט.

גלוסט נים צו זיצען ביים טיש פון די קעניגע, ווייל דיין טיש איז גרעסער פון זייערען און דיין קרוין איז גרעסער פון זייער קרוין, און זיי וויסען אז דיין ארבייטס געבער איז בעגלויבט אז ער וועט בעצאהלען דעם לוין פון דיין ארבייט.

די תורה איז גרעסער פון כהנה און פון די קרוין, ווייל ביי א קעניג ווערען געפאדערט דרייסיג מעלות און ביי א כהן גדול פיער און צוואנציג מעלות, אבער תורה קען מען ערדייכען מיט פערציג מעלות, און דאס זיינען זיי:

מיט לערנען אויפ'ן קול, מיט א ריכטיגער אויסשפראכע, מיט פערשטאנד און קלארקייט אין הארצען, מיט מורא, אכטונג, בעשיידענהייט, בעגייסטערונג, מיט בעדיענען חכמים, מיט אנהאלטען חברים, מיט דיסקוסיאנען, מיט געלאסענקייט, מיט קענען פסוק און משניות, מיט ווייניג האנדעל, מיט ווייניג אבגעבען זיך מיט וועלטליכע זאכען, מיט ווייניג פערגניגענס, ווייניג שלאף, ווייניג שמועסען, ווייניג שפאס, מיט געדולד, מיט א גוטע הארץ, מיט צוטרויען אין געלעהרטע. מיט אננעהמען יסורים פאר גוט, דער וואס קען זיין פלאץ, דער וואס איז צופריעדען מיט וואס ער פערמאגט, דער וואס בעווארענט זיינע רייד אז קיינער זאל נים אננעהמען א פאלשע מיינונג, דער וואס פאדערט קיין דאנקבאר־

קייט, איז בעליעבט, ליעבט גאט, ליעבט מענשען, ליעבט גערעכטיגקייט, יושר, מוסר, דערווייטערט זיך פון כבוד. האלט זיך ניט גרויס מיט זיין לערנען, צייגט ניט ארויס אז ער האט הנאה פון פסק'ענען דינים, העלפט זיין מיטמענשען טראגען דעם יאך, פערדענקט איהם צום גוטען, פיהרט איהם צום אמת פיהרט איהם צו שלום, פערטיעפט זיך אין לערנען, פרעגט, ענטפערט, הערט און גיט צו פון זיין אייגענע. לערנט מיט דעם צוועק אנדערע צו לערנען, לערנט אום צו טהאן, דער וואס מאכט קליגער זיין לעהרער, און הערט זיך צו אויפמערקזאם, און דער וואס זאגט א זאך אין נאמען פון דעם פון וועמען ער האט דאס געהערט.

רבי יוסי בן־קסמא דערצעהלט:

איינמאל בין איך געגאנגען אין וועג, און עס האט מיך בעגעגענט איינער א מענש און האט מיר געגעבען שלום און איך האב איהם צוריק געגעבען שלום. פרעגט ער: "רבי פון וואנען קומט איהר?" האב איך איהם געענטפערט: "איך קום פון א גרויסע שטאדט פון געלעהרטע און שריפטשטעלער." האט דער מאן צו מיר געזאגט: "רבי, ווילסטו קומען און וואוינען אין מיין שטאדט, וועל איך דיר געבען א מיליאן גאלדענע רענדלעך און טייערע שטיינער און פערל". האב איך איהם געענטפערט: "ווען אפילו דו גיבסט מיר די גאנצע זילבער און גאלד, עדעלשטיינער און פערל פון גאר דער וועלט, וועל איך ערגעץ ניט וואוינען סיידען אין אן ארט וואו מען לערנט תורה. אזוי שטעהט אויך אין תהלים. דוד המלך האט געזאגט צו גאט: עס איז ביי מיר ליעבער די לעהרע פון דיין מויל, איידער טויזענדע גאלד און זילבער". און נאך מעהר, ווען א מענש שטארבט בעגלייטען איהם ניט זילבער און ניט גאלד, ניט עדעלשטיינער און ניט פערל, בלויז תורה און מעשים טובים אליין".

אבות דר׳ נתן

1

איבערטרייבעו טאָהר מען ניט

צולייגען צו איינעם׳ס רייד טאָהר מען ניט איבער־טרייבען א זאַך איז שעדליך. אדם הראשון האָט זיך גע־וואָלט בעוואָרענען אז חוה זאָל ניט עסען פון עץ הדעת, האָט ער איבערטריבען דעם פערבאָט. גאָט האָט איהם געזאָגט אז ער זאָל פון דעם עץ הדעת ניט עסען. אדם האָט געזאָגט צו חוה׳ן אז עס איז פערבאָטען דעם בוים אפילו אָנצוריהרען.

דער שלאַנג האָט עס געהערט, האָט ער זיך אין האר־צען געטראַכט: ״אזוי ווי עס איז מיר ניט געלונגען אראָב־צופיהרען פון וועג אדם׳ן, וועל איך פרובירען אראָבפיהרען חוה׳ן.״ איז ער געגאַנגען און האָט זיך נעבען איהר אוועק־געזעצט און געמאַכט א לאַנגען שמועס. ״הער צו״, האָט דער שלאַנג גע׳טענה׳ט. ״דו זאָגסט אז גאָט האָט אונז פערבאָ־טען אפילו אָנצוריהרען דעם עץ הדעת, וועל איך דיר צייגען אז דאָס איז ניט אמת. אָט וועל איך אָנריהרען דעם בוים און איך וועל בלייבען לעבען. און אז דו וועסט אָנריהרען דעם בוים וועסטו אויך פון דעם ניט שטאַרבען.״ און וואָס האָט דער רשע, דער שלאַנג געטהאָן? ער האָט אָנגענומע־

דעם בוים און האָט איהם גענומען טרייסלען ביז די פרוכט האָט אָנגעהויבען צו פאַלען אויף דער ערד.

"זעהסטו", האָט דער שלאַנג געזאָגט צו חוה'ן, "אַזוי ווי מיט דעם אָנריהרען, אַזוי איז מיט דעם עסען. די זאָגסט אַז גאָט האָט פערבאָטען צו עסען פון דעם בוים, ווייל איך ווייל דיר צייגען אַז איך וועל עסען און ניט שטאַרבען, און די קענסט אויך עסען און וועסט דערפון ניט שטאַרבען."

חוה האָט גאָר ניט געוואַרט ביז דער שלאַנג וועט פערזוכען פון דעם עץ הדעת, און זי האָט זיך געטראַכט: "הפּנים אַז דאָס וואָס מיין מאַן האָט מיר אָנגעזאָגט איז אַ גאַנצען ליגען." זי האָט גענומען און געגעסען און האָט איהר מאַן אויך געגעבען צו עסען.

אָט דערפאַר זאָגען די חכמים אַז אַ מענש מאַחר ניט צולייגען צו די רייד וואָס ער הערט פון אַן אַנדערען. ר' יוסי זאָגט אויף דעם אַ ווערטעל: "בעסער אַ קליין מענשעלע וואָס שטעהט גלייך, איידער אַ ריעז וואָס שאָקעלט זיך און פאַלט."

וואָס האָט אייגענטליך דער שלאַנג געוואָלט? ער האָט זיך אַזוי געטראַכט. אדם וועט עסען פון דעם עפּעל פריהער פון חוה'ן. און ווען עס וועט קומען צו חוה'ן וועל איך איהר ניט לאָזען עסען. וועט אדם שטאַרבען און חוה וועט בלייבען לעבען. דאַן וועל איך נעהמען חוה'ן פאַר אַ ווייב, איך וועל קיניגען איבער דער גאַנצער וועלט, איך וועל געהן גלייך אַזוי ווי אַ מענש געהט, און וועל עסען אַלע געשמאַקע שפּייזען וואָס עס זיינען דאָ אויף דער וועלט. האָט דער אייבערשטער געזאָגט צו איהם: "דו רעדסט זיך פון טויטען אדם'ן און נעהמען זיין ווייב, דערפאַר וועל איך מאַכען אַן אייביגע פיינדשאַפט צווישען זיי און דיר. דו זאָגסט אַז דו וועסט ווערען אַ קעניג איבער דער גאַנצער וועלט, דערפאַר זאָלסטו זיין פערשאָלטען פון אַלע בעשעפעניסען אויף דער ערד. דו זאָגסט אַז דו וועסט געהן גלייך ווי אַ מענש, דערפאַר וועסט קריכען אויף דיין בויך. דו זאָגסט אַז דו וועסט עסען די טייערסטע שפּייזען אויף דער וועלט, דערפאַר וועסטו דיין גאַנצען לעבען קייען די ערד."

רבי שמעון בן אלעזר גיט וועגען דעם אַ משל.

אַ איד האָט חתונה געהאַט מיט אַ גר'טע. האָט ער איהר געלערנט אידישקייט און האָט איהר אַזוי אָנגעזאָגט: "הער צו, מיין טאָכטער. זאָלסט ניט עסען מיט שמוציגע הענד, זאָלסט ניט עסען קיין פּירות פון וועלכע מען האָט קיין

מעשר ניט גענומען, זאָלסט ניט מחלל שבת זיין, זאָלסט ניט ברעכען אַ נדר, און זאָלסט ניט אַרומגעהן מיט פרעמדע מענער. און אויב דו וועסט מיינע רייד ניט פאָלגען וועסטו שטאַרבען.״ שפּעטער, אַז דער מאַן איז אַוועק, איז געקומען אַן אַנדער מאַן און האָט געוואָלט די פרוי צוריידען צו אַ זינד. האָט ער פאַר איהר געגעסען אַ שטיק ברויט אונגעוואַשען, געגעסען פרוכט פון וועלכע מען האָט קיין מעשר גענומען, מחלל שבת געווען, און געזאָגט צו דער פרוי: ״זעהסטו? איך בין פון די זאַכען ניט געשטאָרבען, אַזוי וועסטו אויך ניט שטאַרבען, ניט פון די זאַכען און ניט פון די אַנדערע.״ וואָס האָט די גר׳טע געטראַכט? דאָס וואָס מיין מאַן האָט מיר אָנגעזאָגט אַז די אַלע זאַכען טאָהר מען ניט טהאָן איז אַ ליגען. האָט זי שוין אַלעס געטהאָן.

רבי שמעון בן יוחאי גיט אויף דעם אַן אַנדער משל. איינער האָט געהאַט אַ פרוי וואָס האָט ליעב געהאַט צו נאַשען. איינמאָל האָט ער געדאַרפט אַוועקפאָהרען פון דער היים אויף אַ צייט. האָט ער געוואָלט אויספּראָבירען זיין פרוי, אויב זי פאָלגט איהם. וואָס האָט ער געטהאָן? ער האָט געבראַכט אַ פאַס און האָט אין דעם אַריינגעלייגט ניס וועלכע ער האָט פריהער איבערגעציילט, און פייגען האָט ער אויך אַריינגעלייגט מיט אַ צאָהל. נאָכדעם האָט ער געפאַנגען אַן עקדעש (סקאָרפּיאָן) און האָט איהם אַריינגעשטופּט אין דער פאַס. די לאָך פון דער פאַס האָט ער פערשטאָפּט, און די פאַס אַוועקגעשטעלט אין אַ ווינקעל. און איידער ער איז אַוועק האָט ער אָנגעזאָגט זיין פרוי:

״איך האָב דיר דאָ איבערגעלאָזען אַ הויז פול מיט אַל דאָס גוטס און דו קענסט טהאָן מיט דעם וואָס דו ווילסט, אָבער די פאַס, בעט איך דיך, זאָלסטו ניט טשעפּען.״ האָט די פרוי דאָך געדאַרפט זיין צופריעדען, אָבער זי איז דאָך געווען אַ נאַשערקע. איז ווי נאָר איהר מאַן איז אַרויס פון הויז, האָט זי געעפענט די פאַס און אַריינגעשטעקט איהר האַנד אין דער לאָך. גלייך האָט איהר דער עקדעש אַ ביס געטהאָן. פון דעם ביס איז זי קראַנק געוואָרען און האָט זיך געמוזט לייגען אין בעט.

ווען דער מאַן איז געקומען אַהיים און האָט איהר געפונען ליגען אין בעט, האָט ער געפרעגט וואָס דאָ איז געשעהן. האָט די פרוי איהם דערצעהלט אַז זי האָט אַריינגע־

שמעקט איהר האנר אין פאס און אן עקרעש האט איהר א ביס געטהאן.

"זעה", האט דער מאן געזאגט, "איך האב דאך דיר פריד־הער אנגעזאגט אז דו קענסט געניסען אל דאס גוטס וואס איז דא אין הויז, נאר די פאס זאלסטו מיר ניט טשעפען. דו האסט מיך ניט געפאלגט, האסטו בעקומען דיין שטראף." דער מאן איז בייז געווארען אויף דער פרוי און האט זי פון הויז ארויסגעטריבען. אזוי איז אויך געווען מיט אדם הראשון. ער האט געהאט א גאנצען גן עדן מיט די פייערסטע פרוכטען צו עסען, און ער האט איינגעשטעלט זיין לעבען צו עסען פון א בוים וואס איז איהם געווען פערבאטען. און דערפאר איז ער פערטריבען געווארען פון גן עדן.

2

ווארום משה האט צובראכען די לוחות

ווען משה איז צוריק געקומען פון הימעל מיט די לוחות האט ער געפונען אז די אידען האבען געמאכט דעם עגל. האט ער צו זיך געזאגט: "ווי קען איך זיי געבען די לוחות? דורכ־דעם וועל איך אויף זיי ארויפווארפען שווערע פליכטען און איך וועל זיי פערשולדיגען צום טויט, ווייל אין די לוחות שטעהט אז מען טאהר קיין געצען ניט דיענען און זיי דיענען צו א קאלב!"

משה האט געוואלט זיך אומקעהרען אין הימעל און צו־ריק אבגעבען די לוחות. האבען איהם דערזעהן די שבעים זקנים און זיי זיינען איהם נאכגעלאפען און אנגעיאגט. האבען זיי געשלעפט די לוחות צו זיך און משה האט געשלעפט די לוחות צו זיך. אין דעם קאמפף האט משה בעמערקט אז די בוכשטאבען אויף די לוחות זיינען פערשוואונדען געווארען. האט ער זיך געטראכט: ווי קען איך יעצט געבען די לוחות אז אין זיי שטעהט גאר ניט? האט ער מיט גרויס קראפט ארויסגעריסען די לוחות און האט זיי צובראכען.

ר' יוסי הגלילי גיט אויף דעם א משל. א מלך, א בשר ודם, האט געזאגט צו איינעם פון זיינע פערטרויטע מענשען: "געה און זוך אויס פאר מיר א שעהנע מיידעל וואס זאל זיין גוט און פרום, און זיי איהר מקדש פאר מיר." דער שליח האט אויסגעפונען אזא מיידעל און ער האט איהר מקדש גע־

ווען אין נאָמען פון מלך. גלייך נאָך די קדושין איז די מיידעל געגאנגען און האָט זיך פערזינדיגט מיט אַ אנדערען וואָס האָט דער שליח געמהאָן ? ער האָט צוריסען די כתובה, איידער ער האָט איהר דאָס געגעבען און געזאָגט : "אויב איך וועל איהר געבען די כתובה וועט זי מוזען גע'משפט ווערען ווי אַן אשת איש און עס וועט איהר קומען טויט. בעסער זאָל איך איהר פערשפּאָרען אזא שווערע שטראָף."

3

זיין צדקה האט איהם פערהיט

אמאָל איז געווען א פרומער מאַן וואָס פלעגט געבען א סך צדקה. איינמאָל איז ער געפאָהרען אויף א שיף. איז געקומען א שטארקער ווינד, און האט געזונקען די שיף אין ים. רבי עקיבא האט דעם אונגליק צוגעזעהן, און ווען ער איז געקומען אויף דער יבשה איז ער געגאנגען עדית זאגען אז דער מאַן איז דערטרונקען געוואָרען, כדי זיין פרוי זאל קענען נעהמען אַן אנדער מאַן. אבער איידער דער בית דין האט צייט געהאט ארויסצוגעבען דעם פסק דין, איז געקומען דער פרומער מאַן אליין, א לעבעדיגער, און האט אלעמען איבערראשט. "דאס ביזטו דער וואס איז געזונקען אין ים?" האט רבי עקיבא געפרעגט. ענטפערט דער מאַן: "יא". פרעגט רבי עקיבא: "און ווער האט דיך פון ים ארויסגעצויגען?" ענטפערט דער מאַן: "די צדקה וואס איך האב געגעבען האט מיך געראטעוועט". פרעגט רבי עקיבא: "פון וואנעט ווייסטו דאס?" ענטפערט דער מאַן: "ווען איך בין געזונקען אין טיעפען וואסער, האב איך געהערט ווי די כוואליעס פון ים שרייען איינע צו די אנדערע: "שנעל! לאָמיר ארייםברייננגען דעם מענשען וואס האט זיין גאנצען לעבען זיך אבגעגעבען מיט צדקה!"

4

די מצוה פון הכנסת כלה

ר' יהודה דער זוהן פון אלעאי איז געזעסען און האט געלערענט מיט זיינע תלמידים, איז פערביינעגאנגען אַן ארי־

מע כלה. האט ר׳ יהודה געהייסען זיינע תלמידים אז זיי זאָלען די כלה אריינפיהרען אין הויז. נאכדעם האט ער זי איבערגעגעבען צו זיין מוטער און זיין פרוי. די צוויי פרויען האבען די כלה ארומגעוואשען, געשמירט מיט פערפומירטע אויל, זי אויסגעפוצט און צולעצט מיט טענץ איהר אבגע־פיהרט צום חתן.

א צווייטען מאָל האט פאסירט, אז בעת ר׳ יהודה איז געזעסען און געלערענט מיט זיינע תלמידים איז פערביי־געגאנגען א חתונה. "וואס טהוט זיך אין דרויסען?" האט ר׳ יהודה געפרעגט, ווען ער האט דערהערט דעם טומעל. "מע פיהרט א כלה צו דער חופה", האבען די תלמידים געענט־פערט. "אויב אזוי", האט ר׳ יהודה געזאגט, "לייגט אוועק דעם לערנען און געהט אונטערפיהרען די כלה. דער אויי־בערשטער איז אויך געווען אונטערפיהרער ביי חוה׳ן. ער האט איהר אליין אויפגעריכט און צוגעפוצט ווי א כלה און האט זי געבראכט צו אדם׳ן".

5

צדקה איז בעסער פון קרבנות

רבי יוחנן בן זכאי איז איינמאָל ארויס פון ירושלים און רבי יהושע איז אויך מיט איהם געגאנגען. ווען זיי זיינען געקומען צו דעם ארט פון חורבן, האט רבי יהושע אויסגערופען: "וועה איז אונז וואס עס איז צושטערט גע־וואָרען דער אָרט וואו די אידישע זינד פלעגען פערגעבען ווערען!" האט איהם רבי יוחנן געזאגט: "זאָל דאס דיך ניט פערדריסען, מיין זוהן. ווייל מיר האבען א פיעל גרעסערע זאך ווי קרבנות וואס קען אונזערע זינד פערגעבען, דאס איז טהאָן גוטעס מיט מענשען. גאָט אליין האט געזאגט אז איהם איז ליעבער א חסד וואס א מענש טהוט א מענשען, איידער א קרבן וואס מען ברענגט אויפ׳ן מזבח. מיר זעהען אז דניאל וועלכער איז געווען אין בבל און האט קיין קרבנות ניט גע־קענט מקריב זיין, האט זיך אנשטאט דעם אבגעגעבען מיט טהאָן גוטעס צו מענשען. ער פלעגט העלפען ארימע כלות, בעגלייטען די טויטע צו זייער אייביגער רוה, און געבען אן ארימאן א נדבה. דריי מאָל א טאָג פלעגט ער דאווענען און דער אייבערשטער פלעגט זיין תפלה אננעהמען אַזוי ווי א קרבן".

6

שעדליכע עקשנות

ווען אספסיינוס איז געקומען אויף ירושלים האט ער צו די אידען געזאגט: "איהר נארען! ווילט איהר דען אז איך זאל חרוב מאכען אייער שטאָדט? ווילט איהר דען אז איך זאל פערברענען דעם בית המקדש? אלעס וואס איך פערלאנג פון אייך איז אז איהר זאלט מיר שיקען כאָטש איין איינציגען ביקס, אדער איין איינציגע קויל, אלס צייכען אז איהר גיט זיך אונטער, וועל איך אייך צורוה לאָזען און אוועקגעהן" האבען זיי איהם געענטפערט: "אזוי ווי מיר האבען בעזיעגט די פריהערדיגע צוויי און מיר האבען זיי דער׳הרג׳עט, אזוי וועלען מיר דיך אויך בעזיעגען און דער׳הרג׳ענען".

ווען רבי יוחנן האט געהערט פון דעם פריעדענס פארשלאג וואס אספסיינוס האט געמאכט, האט ער געשיקט צוזאמענרופען די מענשען פון ירושלים און ער האט צו זיי געזאגט: "מיינע קינדער! ווארום לאָזט איהר אז מען זאל חרוב מאכען די שטאָדט און פערברענען דעם בית המקדש? אספסיינוס פערלאנגט דאך פון אייך בלויז א קלייניגקייט. שיקט איהם א ביקס, אדער א קויל, און ער וועט פון אייך אוועקגעהן".

האבען די אידען איהם אויך געגעבען די זעלבע תשובה: "אזוי ווי מיר האבען בעזיעגט און פטור געווארען פון די פריהערדיגע צוויי רוימישע גענעראלען וואס האבען אינז בעלאגערט, אזוי וועלען מיר אויך פטור ווערען פון איהם".

7

די ערשטע יאהרען פון רבי עקיבא

ווי אזוי רבי עקיבא האט אנגעהויבען צו לערנען, וועגען דעם זיינען דאָ צוויי פערשיעדענע געשיכטען, און דאס איז איינע פון זיי:

ווען רבי עקיבא איז שוין אלט געווען פערציג יאהר האט ער נאָך גאָר ניט געלערנט. איינמאָל איז ער געשטאנען ביי א ברונען, האט ער בעמערקט ווי א שטיין איז אבגעריבען.

ער האט זיך א ווײַלע פערטראכט און נאכדעם האט ער גע־פרעגט די פראגע: "ווער האט אבגעריבען דעם שטיין?" האבען איהם מענשען געענטפערט: "די וואסערן וואס פאלען אויפ'ן שטיין יעדען טאג האבען איהם אבגעריבען. האסטו דען ניט געלערענט דעם פסוק אין איוב (י"ד) וואס רעדט וועגען שטיינער וואס ווערען אבגעריבען פון וואסער?"

עקיבא האט דאס ניט געלערענט. האט ער זיך ווידער פערטראכט. ווי גוט עס איז אז מען לערענט און מען וויים. עס איז אפילו שווער צו לערנען אזוי שפעט, אבער ווען וואסער, וואס איז ווייך, קען אבררייבען שטיינער וואס זיינען הארט, קען דאך די תורה וואס איז שטארק ווי אייזען געוויס זיך איינקריצען אין א מענשענ'ס הארצען וואס איז בלויז פלייש און בלוט!

ער האט גענומען זיין זוהן און איז מיט איהם אוועק לערנען. ער איז געקומען אין א חדר וואו מען האט געלערענט מיט קליינע קינדער און האט געזאגט צו איינעם פון די מלמדים: "לערן מיט מיר תורה". ער האט געמוזט אנפאנגען פון אלף בית און ער האט געלערענט ביז ער האט אויסגע־לערענט די גאנצע תורה. נאכדעם איז עקיבא אוועק אין דעם בית המדרש וואו עס האבען געלערענט רבי אליעזר און רבי יהושע, און האט זיי געבעטען: "ערקלעהרט מיר די משנה", און ווי נאר מען האט איהם ערקלעהרט איין הלכה, איז ער אוועק און האט דאס גענומען איינלערנען פאר זיך. נאכדעם איז ער ווידער געקומען פרעגען. אזוי האט ער געלערענט ביסלעך ווייז, און נאכדעם ווי ער האט אזוי אבגעלערענט דרייצעהן יאהר, האט ער שוין אליין געהאט תלמידים.

אט אזוי זעהען מיר, ווי אזא קליינינקייט, אן אבגע־ריבענער שטיינדעל, איבער וועלכען רבי עקיבא האט זיך פערטראכט, האט געפיהרט צו גרויסע רעזולטאטען.

רבי שמעון בן אלעזר גיט אויף דעם א משל: עס איז געווען א שטיינהאקער וואס פלעגט האקען שטיינער אין די בערג. איינמאל האט ער גענומען זיין האק אין האנד, איז אוועק און האט זיך אוועקגעזעצט אויפ'ן בארג און האט גע־נומען שניידען פון איהם דינע שטיקער. זיינען מענשען גע־קומען און געפרעגט וואס ער טהוט. האט ער זיי געענטפערט: "איך רייס אויס דעם בארג און שליידער איהם אריין אין ירדן". האבען די מענשען צו איהם געזאגט: "דו וועסט ניט

קענען אויסרייסען דעם גאנצען בארג". דער שטיינהאקער האט אבער געטהאן זיינס. ער האט ביסלעך ווייז נעעגבערט און געהאקט ביז ער איז געקומען צו א גרויסען פעלז. ער איז ארונטערגעקראכען אונטער'ן פעלז, איהם אונטערגעגראבען, אויסגעריסען און אריינגעשליידערט אין ירדן, זאגענדיג: "דארט איז דיין ארט, ניט דא". אזוי האט רבי עקיבא געטהאן מיט רבי אליעזר און רבי יהושע. ער האט פון זיי געלערנט ביסלעך ווייז, ביז ער האט אויסגעלערנט א סך.

יעדען טאג פלעגט רבי עקיבא ברייננגען פון וואלד א בינטעל שטרוי. א העלפט פון דעם פלעגט ער פערקויפען אין קויפען שפייז פאר דעם געלד. די אנדערע העלפט שטרוי פלעגט ער אליין פערברויכען. האבען זיינע שכנים געזאגט צו איהם: "עקיבא, דו דערשטיקסט אונז מיט דיין רויך פערקויף אונז די אנדערע העלפט און פאר דעם געלד קויף זיך אויל וועסטו קענען לערנען ביי דער ליכט פון א לאמפ." האט רבי עקיבא זיי געענטפערט: "פון דעם שטרוי האב איך א דרייפאכען נוצען. איך האב אי ווארימקייט, אי ליכט, אי איך האב אויך וואס צו שלאפען".

דערפאר וואס ער האט געליטען אין זיינע אינגערע יאהרען איז רבי עקיבא אויף דער עלטער געווארען זעהר רייך, און זיין פרוי פלעגט ארויסגעהן אין גאס מיט א גאלדענע קרוין אויפ'ן קאפ און מיט אנדערע ציערונג. זיינע תלמידים האבען איינמאל געזאגט צו איהם: "רבי, דו פערשעהמסט אונז פאר אונזערע פרויען. זיי זעהען וואס דיין פרוי טראגט אויף זיך, ווילען זיי אויך האבען אזעלכע ציערונג". האט ער זיי געענטפערט: "זי האט עס פערדינט. זי האט זעהר פיעל זיך געפלאגט צוליעב די תורה וואס איך האב געלערנט".

8

אליעזר בן הורקנוס

אליעזר בן הורקנוס האט געהאט א שטארקען חשק צו לערנען, אבער זיין פאטער וועלכער איז געוועזן א רייכער גוטסבעזיצער, האט איהם ניט געלאזט לערנען, נאר ער האט איהם געצוואונגען צו ארבייטען אויף זיינע פעלדער צוזאמען מיט די אנדערע פעלד ארבייטער. איינמאל איז אליעזר'ן אויסגעקומען צו אקערן א שטיק ערד וואס איז געוועזן פיל

מיט שטיינער. האָט ער, א מיעדער, זיך אוועקגעזעצט אויף א שטיין און געוויינט. זיין פאָטער איז צו איהם צוגעקומען און געזאָגט: "פארוואָס וויינסטו? טאָמער איז דיר שווער צו ארבייטען אויף דעם פעלד ווייל ער איז פול מיט שטיינער, וועל איך דיך מאָרגען לאָזען ארבייטען אויף אן אנדער פעלד וואס איז שוין פריהער אויסגעאקערט געוואָרען".

אויף מאָרגען האָט אליעזר געארבייט אויף דער אויסגעאקערטער פעלד, אָבער אין מיטען דער ארבייט האָט ער זיך ווידער אוועקגעזעצט און האָט אָנגעהויבען צו וויינען. פרעגט איהם ווידער זיין פאָטער: "זאָג מיר, וואָס וויינסטו?"

"איך — איך וויל לערנען תורה", האָט אליעזר געזאָגט מיט א שטימע וואָס איז געווען פערשטיקט פון טרעהרען.

"וואָס רעדסטו?" האָט דער פאָטער געזאָגט. "ביזט דאָך שוין אן אכט און צוואנציג יעהריגער בחור — ווילסטו יעצט געהן לערנען? בעסער האָב חתונה, וועט דיין ווייב האָבען קינדער, און דו וועסט זיי קענען פיהרען אין חדר אז זיי זאָלען ווערען לערנער."

דריי וואָכען כסדר האָט אליעזר זיך צום תאניצען גענומען וואָס זיין פאָטער לאָזט איהם ניט געהן לערנען. נאָכדעם האָט זיך צו איהם אין חלום בעוויזען אליהו הנביא און האָט צו איהם געזאָגט: "געה צו רבי יוחנן בן זכאי אין ירושלים, און ער וועט מיט דיר לערנען."

אליעזר איז שטילערהייד אוועק פון דער היים. ער איז געקומען אין ירושלים, א מיעדער, א פערמידער. ער האָט זיך דערפרעגט אויף דער הויז וואו רבי יוחנן בן זכאי האָט געוואוינט. דאָרט האָט ער זיך אוועקגעזעצט ביי דער טיהר און געוויינט. רבי יוחנן בן זכאי האָט דערזעהן א פערמידען יונגען מאן זיצען און וויינען, האָט ער איהם געפרעגט: "וואס וויינסטו?"

"איך וויל לערנען תורה", האָט אליעזר געענטפערט.

"וועמעס זוהן ביזטו?" האָט ר' יוחנן געפרעגט.

אליעזר האָט געשוויגען.

זעהענדיג אז ער וויל ניט אויסזאָגען, האָט איהם ר' יוחנן ווייטער געפרעגט:

"האָסטו וואָס פריהער געלערנט?"

"גאָרנישט."

האָט איהם רבי יוחנן גענומען לערנען קר את שמע.

בענשען און דאוונען, און אויסער דעם צווײ הלכות פון משניות יעדען טאָג. אכט טעג זײנען אזוי אוועק אין לערנען, און אין דער גאַנצער צײט האָט אליעזר גאָרנישט געגעסען. פון זײן מויל האָט זיך אָנגעהויבען צו הערען א שלעכטער גרוך. אנדערע זאָגען אז פאר גרויס הונגער האָט ער געגעסען מיסט פון דער גאַס. ר׳ יוחנן האָט דעם גרוך ניט געקענט פארטראָגען, האָט ער אליעזר׳ן געהײסען געהן. אליעזר האָט זיך אוועקגעזעצט אין דרויסען און געװײנט, און ווען ר׳ יוחנן איז פערבײגעגאַנגען האָט ער איהם פירגעהאַלטען: "דו האָסט מיך פערטריבען פון דיר, אזוי ווי מען פערטרייבט א קרעציגען."

"זאָג מיר דאָך, וועמעס קינד ביזטו?" האָט ר׳ יוחנן געפרעגט. ער האָט פערשטאַנען אז מיט דעם יונגען מאַן איז פערבונדען עפּעס א געהײמניס.

"איך בין א זוהן פון הורקנוס", האָט אליעזר ענדליך אויסגעזאָגט.

"וואָס?" האָט ר׳ יוחנן מיט איבערראַשונג אויסגעשריען. "דו געהערסט צו א גרויסער און בעריהמטער משפּחה, און דו האָסט מיר קײנמאָל געזאָגט פון דעם? הײַנט מוזטו קומען צו מיר אהיים און מיט מיר מיטשפּײזען."

"איך האָב שוין געגעסען אויף מײן אכסניא", האָט אליעזר געענטפערט.

ר׳ יוחנן האָט געשיקט נאָכפרעגען אין דעם אָרט וואו אליעזר איז אײנגעשטאַנען, האָט מען דאָרט געזאָגט, אז די גאַנצע אכט טעג צײט וואָס אליעזר איז דאָרט געשטאַנען האָט ער קײן זאַך פערזוכט. ווי נאָר ר׳ יוחנן האָט דאָס געהערט, האָט ער קריעה געריסען און האָט אויסגערופען: "וועה איז צו דיר, אָרימער אליעזר, וואָס דו ביזט נעבעך ארײנגעפאַלען צווישען אונז און מיר האָבען נאָר ניט געוואוסט ווי דו לעבסט! אָבער דערפאַר וואָס דו האָסט אזוי פיעל געליטען, וועט דײן נאָמען ווערען בעריהמט פון אײן עק וועלט ביז׳ן אנדערען."

אליעזר׳ס ברידער האָבען דערווײל צוגערעדט זײער פאָטער אז ער זאָל אליעזר׳ן מעביר נחלה זײן, אז ער זאָל קײן ירושה בעקומען נאָך דעם פאָטער׳ס טויט. הורקנוס איז צוליעב דעם צוועק געפאָהרען אין ירושלים, אום דורכצופיהרען די זאַך אויף א געזעצליכען וועג פאר׳ן בית דין.

ער איז געגאנגען גלייך צו ר׳ יוחנן בן זכאי, אָבער ווען ער איז געקומען צו זיין הויז, האָט ער געפונען דאָרט א גרויסע שמחה. די גרעסטע מענשען פון לאנד זיינען דאָרט געזעסען אויף א מאָהלצייט. ווען הורקנוס איז אריינגעקומען האָט מען געמאכט פלאַץ פאר איהם און מען האָט איהם געזעצט צווישען די פאָרנעהמע געסט.

ר׳ יהושע בן חנניה און ר׳ שמעון בן נתנאל זיינען צו־געגאנגען צו רבי יוחנן בן זכאי און האָבען איהם שטילער־הייד געזאָגט: „דאָ געפינט זיך אליעזר׳ס פאָטער. ער זיצט ביים טיש מיט די געסט."

„מאכט פלאַץ פאר אליעזר׳ן און זעצט איהם אויך אוועק ביים טיש", האָט רבי יוחנן געזאָגט.

אז אליעזר איז שוין געזעסען ביים טיש, האָט צו איהם ר׳ יוחנן בן זכאי געזאָגט:

„זאָג אונז עפּעס תורה".

„ניין, רבי, איך קען ניט", האָט אליעזר געענטפערט. „איך בין געגליכען צו א ברונען וואָס קען ניט אַרויסגעבען פון זיך מעהר וואָסער אלס ער ענטהאלט. אזוי קען איך ניט אַרויסזאָגען מעהר תורה אלס איך האָב פון דיר געלערנט."

„איך וועל דיר געבען אן אנדער משל", האָט ר׳ יוחנן געענטפערט. „א גוטער תלמיד ווי דו איז געגליכען צו א קוואל וואָס גיט ארויס אימער פרישע וואסער פון זיך אליין".

דריי מאָל האָט ר׳ יוחנן בן זכאי איהם געבעטען עפּעס זאָגען, אָבער אליעזר האָט ענטזאָגט. ר׳ יוחנן האָט געמיינט אז אליעזר שעהמט זיך פאר איהם, איז ער ארויס און איז אוועק. דאַן האָט ר׳ אליעזר אָנגעהויבען צו דרש׳ענען און זיין געזיכט האָט געלויכטען ווי די זון, און עס איז געוואָרען אזוי ליכטיג דאָס די געסט האָבען ניט געוואוסט אויב עס איז טאָג אָדער נאכט. ר׳ יהושע בן חנניה און רבי שמעון בן נתנאל זיינען אוועק און האָבען געזאָגט צו ר׳ יוחנן: „קום און זעה, ווי אליעזר דרשנ׳ט פאר׳ן עולם און זיין פּנים לייכט ווי די זון". איז ר׳ יוחנן צוריק אריין אין הויז, איז צוגעגאנ־גען צו ר׳ אליעזר פון הינטען, האָט איהם א קוש געטהאָן אין קאָפּ, און אויסגערופען: „וואויל איז אייך אברהם יצחק ויעקב וואָס פון אייך איז ארויסגעקומען אזא גרויסער מאַן!"

הורקנוס, וועלכער האָט זיין זוהן ניט דערקענט, האָט געפרעגט: „ווער איז דער יונגער מאַן וואָס ר׳ יוחנן לויבט

איתם אזוי שמארק?״ האט מען איתם געפֿרעגט: ״דאָס איז דיין זוהן אליעזר״. הורקנוס האט מיט פרייד אויסגע־רופען: ״דאן איז דאך וואויל צו מיר וואס אזא זוהן איז פון מיר ארויסגעקומען.״ ר׳ אליעזר האט זיך ניט אבגעשטעלט, איז געזעסען, און האט ווייטער גע׳דרשנ׳ט, און זיין פאטער איז געשטאנען אויף די פיס מיט גרויס רעספעקט: ״ניין, פאטער״, האט ר׳ אליעזר געזאגט, ״איך קען ניט זיצען און דרשנ׳ען בעת דו שטעהסט אויף די פיס.״ און ר׳ אליעזר האט זיך אויפגעשטעלט און אוועקגעזעצט זיין פאטער נעבען זיך.

״מיין זוהן!״ האט נאך דער דרשה געזאגט הורקנוס. ״איך בין אהער געקומען אוועקנעהמען פון דיר דיין חלק ירושה, אבער יעצט מאך איך דיך פאר מיין איינציגען יורש, און דיינע ברידער קריגען גארנישט.״

״ניין, פאטער, איך וויל ביי מיינע ברידער גארנישט אוועקנעהמען. ווען איך וואלט פערלאנגט פון דעם אייבער־שטען גאלד אדער לאנד, האט ער גענוג מיר צו געבען. איך האב ביי איהם געבעטען ער זאל מיר בלויז געבען א געלע־גענהייט צו לערנען תורה, און דאס האב איך שוין ערהאלטען, בין איך גליקליך.״

9.

איוב און אברהם

איוב איז געווען א גרויסער מבנים אורח. אין זיין הויז האט ער געהאט פיער טיהערען, א טיהר אין יעדער זואנד, כדי פון וואס פאר א זייט מענשען וועלען קומען וועלען זיי גלייך געפינען א טיהר און ניט דארפען ארומגעהן די הויז. פון איבעראל פלעגט מען קומען צו איוב׳ן, צו געניסען זיין גאסט־פריינדליכקייט. אז צוויי רייזענדע פלעגען זיך בעג־געגענען אין וועג, פלעגט איינער פרעגען: ״פון וואנען קומסטו?״ פלעגט דער אנדערער ענטפערען: ״איך קום פון איוב׳ס הויז״. פלעגט דער ערשטער זאגען: ״און איך געה ערשט יעצט אהין״.

ווען אונגליקען זיינען בעפאלען איוב׳ן און ער האט פערלארען זיינע קינדער און זיין פערמעגען, האט ער גע־טענה׳ט צום אייבערשטען: ״רבונו של עולם! פלעג איך דען ניט געבען עסען די הונגעריגע און טרינקען צו די דארש־

טינע און קליידען די נאקעטע? טא פאר וואס קומט מיר אזא שטראף?" האט דער אויבערשטער איהם געענטפערט: "איוב! מיט אלע דיינע צדקות קומסטו נאך ניט א העלפט צו די גוטסקייט פון אברהם. דו פלעגסט זיך זיצען רוהיג ביי דיר אין דער היים און די געסט פלעגען צו דיר קומען. דעם וואס איז געוואוינט צו עסען ווייצען ברויט האסטו געגעבען ווייצען ברויט. דעם וואס איז געוואוינט צו עסען פלייש פלעגסטו געבען פלייש. און דעם וואס איז געוואוינט צו טרינקען ויין האסטו געגעבען ויין. אבער אברהם האט בעסער געטהאן. ער פלעגט ארומגעהן זוכען איבער'ן וועג, און אז ער פלעגט טרעפען א רייזענדען פלעגט ער איהם ברייגגען צו זיך אהיים. דער וואס איז גאר ניט געוואוינט צו עסען ווייצען ברויט האט ער געגעבען צו עסען ווייצען ברויט, און דער וואס האט ניט געוואוסט פון פלייש אדער וויין, האט ער געגעבען פלייש און וויין. און נאך מעהר, אברהם האט אויסגעבויט גרויסע פאלאסטען אויף אלע וועגען, און אין די פאלאסטען האט ער אנגעגרייט שפייזען און געטראנקען. און ווער עס פלעגט קומען פלעגט ער עסען און טרינקען און בענשען".

.10

ניט אלעס דערצעהלט מען א ווייב

שמועס ניט צופיעל מיט דיין פרוי, אזוי האבען די חכמים פערזאגט. עס זיינען דא זאכען וואס א מענש דארף צו זיין איינענער פרוי ניט דערצעהלען. אט איז א ביי־שפיעל:

א מאן קומט אין בית מדרש און מען גיט איהם דארט ניט קיין נענוג כבוד, אדער ער צוואורטעלט זיך מיט א פריינד, דארף ער ניט, ווען ער קומט אהיים, דערצעהלען זיין פרוי, אט אזוי און אזוי האט מען מיך בעליידיגט, אט אזוי און אזוי האט מיין פריינד געזאגט צו מיר, און אט אזוי און אזוי האב איך איהם געענטפערט. ווייל דורכדעם וואס ער דערצעהלט זיין פרוי ווי אנדערע מענשען האלטען פון איהם, מאכט ער זיך קליין אין איהרע אויגען, און די פרוי וועלכע האט פריהער געהאט רעספעקט פאר איהם

שפּאַט און לאַכט אָב פון איהם. און ווען זיין פריינד הערט פון דעם, זאָגט ער: ״מאָמער האָבען מיר צווישען זיך אַ ביסעל צואָוערטעלט געהט ער און טראָגט עס אָב צו זיין פרוי!״ אָט אַזוי מאַכט ער נידעריג אי זיך, אי זיין פרוי אי זיין חבר.

11

די הייליגקייט פון אַרבייט

אַרבייט דאַרף מען ליעב האָבען. מען טאָהר ניט פיינד האָבען די אַרבייט.

ווען גאָט האָט די אידען געגעבען די תורה האָט ער זיי אויך פערזאָגט אַז זיי זאָלען אַרבייטען זעקס טעג אין דער וואָך און בלויז איין טאָג, דעם זיבעטען זאָלען זיי רוהען.

ליידיג אַרומגעהן ברייינגט צו פערברעכענס פאַר וועלכע מען פערשולדיגט זיך מיט טויט. צום ביישפּיעל: אַ מענש זיצט אַ גאַנצע וואָך און טהוט קיין אַרבייט, דערנאָך אַז עס קומט ערב שבת און ער האָט ניט וואָס צו עסען, וואָס טהוט ער? מוז ער בעגעהן אַ פערברעכען און אויב עס מאַכט זיך אַז ער האָט ביי זיך צדקה געלד, פערנעהמט ער די געלד און פערשולדיגט זיך דורכדעם זיין לעבען. אַזוי זאָגט רבי עקיבא. רבי דוסתאי זאָגט: אַ מענש וואָס אַרבייט ניט אין די זעקס טעג פון דער וואָך וועט סוף כל סוף געצוואונגען ווערען צו אַרבייטען די גאַנצע זיבען טעג. אָט אַזוי ווי עס האָט זיך געטראָפען מיט איינעם וואָס האָט אַ גאַנצע וואָך ניט געוואָלט אַרבייטען. ערב שבת איז ער געוואָרען הונגעריג און איז אַרויס זוכען וואָס צו עסען, האָבען איהם געפאַנגען אַ באַנדע רויבער, האָבען איהם אָנגעבונדען אַ קייט אויפ׳ן האַלז און געצוואונגען צו אַרבייטען שבת.

רבי שמעון בן אלעזר זאָגט: אפילו אדם הראשון האָט גאָרנישט גענאָסען פון דער וועלט איידער ער האָט געטהאָן אַרבייט. די תורה דערצעהלט אונז (בראשית, ב) אַז גאָט האָט איהם איבערגעלאָזען אין גן עדן צו בעאַרביימען דעם

גארטען און איהם צו היטען, און ערשט שפעטער האט גאט איהם געזאגט וועלכע פרוכט ער קען עסען.

רבי טרפון זאגט: די שכינה איז ניט ארונטער צו די אידען ביז זיי האבען צוערשט געארבייט, ווייל עס שטעהט געשריבען, גאט האט געזאגט, (שמות, כח) "זיי זאלען מיר מאכען א טעמפעל ועל איך קומען און רוהען צווישען זיי" אויך זאגט ר' טרפון: א מענש שטארבט פאר דער צייט נאר פאר ארומגעהן ליידיג.

רבי יהודה בן בתירא זאגט: וועד עס האט קיין מלאכה, איז דאך ניט פריי פון ארבייט, אויב ער איז רייך און האט א סך הויפען און פעלדער, זאל ער געהן און ארביימען אין זיי, ווייל די תורה האט פערזאגט אז זעקס טעג אין דער וואך מוז א מענש ארבייטען און טהאן א מלאכה.

12

אהרן דער שלום מאכער

הלל האט געזאגט:

יעדער איינער דארף ליעב האבען דעם שלום, אזוי ווי אהרן הכהן האט געליעבט שלום און האט זיך געפלייסט אז עס זאל זיין פריעדען צווישען איין אידען און דעם אנדערן, און אויסער דעם האט ער געזוכט אבצוהאלטען מענשען פון זינד.

ווי אזוי פלעגט אהרן אבהאלטען מענשען פון זינד? אז ער פלעגט געהן אין וועג און ער פלעגט בעגעגענען איינעם א שלעכטען מענשען, א רשע, פלעגט אהרן איהם אבגעבען א פריינדליכען שלום עליכם. אויף מארגען אז דער רשע פלעגט וועלען טהאן אימיצען עפעס רשעות, אדער בעגעהן א זינד געגען גאט, פלעגט ער צו זיך זאגען: "וועה איז מיר, ווי ועל איך נאכדעם קענען ווייזען מיינע אויגען פאר אהרן? ווי וועל איך איהם קענען קוקען אין פנים? ער האט דאך מיר געגעבען זיין האנד און מיר געוואונשען שלום?" און דער סוף פלעגט זיין אז דער רשע פלעגט די עבירה ניט טראן.

אז אהרן פלעגט זיך דערוויסען אז צוויי מענשען האבען זיך צוקריעגט, פלעגט אהרן געהן צו איינעם, זיך אוועקזעצען נעבען איהם און זאגען, "מיין זוהן, ווייסטו וואס ד ין פריינד

מהומ? ער שלאָגט זיך אין האַרצען, רייסט קריעה אין קלאָגט, "וועה איז מיר, ווי וועל איך קענען ציינען מיינע אויגען פאַר מיין פריינד, נאָכדעם ווי איך האָב איהם אַזוי בעליידיגט?" און אַזוי פלעגט אהרן ריידען, ביז פון דעם מענשענ׳ס האַרצען פלעגט פערשווינדען דער גאַנצער כעס. נאָכדעם פלעגט אהרן געהן צו דעם אַנדערען, און איהם זאָגען די זעלבע זאַך: "דיין פריינד קלאַפּט זיך אין האַרצען, ער רייסט אויף זיך די קליידער און עס פערדריסט איהם זעהר שטאַרק וואָס ער האָט זיך מיט דיר געקריעגט." און נאָכדעם אַז די צוויי מענשען פלעגען זיך בעגעגענען, פלעגען זיי זיך אַרומנעהמען און צוקושען.

13

וואו משה׳ס נשמה איז בעהאַלטען

ווען משה האָט געדאַרפט שטאַרבען האָט דער אייבערשטער געזאָגט צום מלאך המות: "געה און ברינג מיר משה׳ס נשמה". איז דער מלאך המות געגאַנגען, האָט זיך אַוועקגעשטעלט פאַר משה׳ן און האָט געזאָגט: "גיב מיר דיין נשמה". האָט משה אויף איהם בייז אָנגעשריען, און געזאָגט: "דאָרט וואו איך זיץ האָסטו אפילו קיין רעכט צו שטעהן, און דו זאָגסט נאָך אַז איך זאָל דיר געבען מיין נשמה!" איז דער מלאך המות אַוועק א פערשעהמטער.

האָט דער אויבערשטער ווידער געזאָגט צום מלאך המות: "געה און ברינג מיר משה׳ס נשמה". איז דער מלאך המות ווידער געגאַנגען צו דעם זעלבען אָרט, אָבער ער האָט דאָרט משה׳ן מעהר ניט געפונען. איז דער מלאך המות אַוועק צום ים און געפרעגט ביים ים: "איז משה דאָ געווען?" האָט דער ים געענטפערט: "זייט די אידען זיינען אַריבערגעגאַנגען איבער מיר האָב איך איהם ניט געזעהן" דער מלאך המות איז געגאַנגען צו די בערג און האָט זיי געפרעגט: "איז משה דאָ געווען?" האָבען די בערג געענטפערט: "זייט די אידען האָבען בעקומען די תורה אויפ׳ן באַרג סיני האָבען מיר איהם ניט געזעהן". איז דער מלאך המות געגאַנגען צום גיהנם און געפרעגט: "איז משה דאָ געווען?" האָט דער גיהנם איהם געענטפערט: "זיין נאָמען האָבען מיר אפילו געהערט, אָבער מיר האָבען איהם קיינמאָל

געזעהן". צולעצט איז דער מלאך המות געגאנגען צו די מלאכים אין הימעל און האט זיי געפרעגט. האבען די מלאכים געענטפערט: "גאט ווייס וואו ער געפינט זיך ער האט איהם זיכער בעהאלטען אין גן עדן".

און אזוי איז דאס טאקע געוועזן. דער אייבערשטער אליין האט משה׳ס נשמה ארויסגענומען מיט א קוש און האט די נשמה בעהאלטען אונטער דעם כסא הכבוד.

14

דער דור הפלגה און די אנשי סדום

ליעב האבען מענשען איז זעהר א גרויסע זאך.

דער דור הפלגה איז געוועזן זינדיג נעגען גאט אבער עס איז ביי זיי געוועזן ליעבע צווישען מענש און מענש.

די אנשי סדום זיינען געוועזן זינדיג נעגען גאט און דערצו האבען די מענשען פיינד געהאט איינער דעם אנדערען.

דארום, ווען גאט האט געוואלט בעשטראפען די מענשען פון דור הפלגה האט ער זיי צוזייהט און צישפרייט איבער אלע קאנטען פון דער וועלט, אבער ער האט זיי גע־לאזט לעבען. ווען ער האט געוואלט בעשטראפען די אנשי סדום האט ער זיי אין גאנצען פערניכטעט.

15

די גרויסע נחמה

ווען עס איז געשטארבען דער זוהן פון רבי יוחנן בן זכאי זיינען געקומען זיינע תלמידים איהם טרייסטען. צו־ערשט איז אריינגעקומען רבי אליעזר בן הורקנוס. ער האט זיך אוועקגעזעצט און געפרעגט: "רבי! ווילסטו איך זאל פאר דיר עפעס זאגען?" האט רבי יוחנן געענטפערט: "זאג". האט רבי אליעזר אזוי געזאגט: "אדם הראשון האט געהאט א זוהן און ער איז געשטארבען און דאך האט אדם זיך גע־לאזט טרייסטען. און פון וואנען ווייסען מיר אז אדם האט זיך געלאזט טרייסטען? ווייל מיר זעהען דאך פון דער תורה

אז ער האט ווייטער אנגעפיהרט זיין פּזמיליען לעבען מיט חוה׳ן. אזוי דארפסטו זיך אויך לאָזען טרייסטען״. האט רבי יוחנן געענטפערט: ״נים גענוג מיינע אייגענע צרות, דארפסטו מיר נאָך דערמאָנען די צרות פון אדם הראשון״.

נאכדעם איז אריינגעקומען רבי יהושע און האט גע־פרעגט: ״רבי, ווערסטו מיר אפשר ערלויבען דיר עפּעס צו זאָגען?״ האט רבי יוחנן געענטפערט: ״זאָג״. האט רבי יהושע אזוי געזאגט: ״איוב האט געהאט זיהן און טעכטער און זיי זיינען אויסגעשטאָרבען אלע אין איין טאָג. דאָך האט ער זיך געטרייסט. און פון וואנען ווייסען מיר אז איוב האט זיך געטרייסט? פון דעם וואס ער האט געזאגט: ״גאָט האט געגעבען, גאָט האט גענומען, זאל זיין נאָמען געבענשט זיין!״ אזוי דארפסטו זיך אויך טרייסטען״. האט רבי יוחנן געענטפערט: ״נים גענוג מיינע אייגענע צרות, דארפסטו מיר נאָך דערמאָנען איוב׳ס צרות״.

שפּעטער איז אריינגעקומען רבי יוסי. ער האט זיך אוועקגעזעצט און געפרעגט: ״רבי ווערסטו מיר ערלויבען דיר צו זאגען א טרייסט וואָרט?״ האט רבי יוחנן געענטפערט: ״זאָג״. האט רבי יוסי אזוי געזאגט: ״אהרן האט געהאט צוויי ערוואקסענע זיהן און ביידע זיינען געשטאָרבען אין איין טאָג, פון דעסטוועגען האט אהרן אנגענומען א טרייסט. און פון וואנען ווייסען מיר אז אהרן האט זיך געלאָזט טרייסטען? עס שטעהט דאָך אין דער תורה ״וידם אהרן״, אהרן האט געשוויגען. ווען א מענש שווייגט הייסט עס אז ער האט אויפגעהערט צו קלאָגען און ער האט זיך שוין געטרייסט. אזוי דארפסטו זיך אויך לאָזען טרייסטען״. האט רבי יוחנן געזאָגט: ״נים גענוג מיינע צרות, קומסטו און דערמאָנסט מיר נאָך אהרן׳ס צרות״.

נאָך רבי יוסי׳ן איז אריינגעקומען רבי שמעון. ״רבי, ווילסטו איך זאל דיר עפּעס זאגען?״ האט ער געפרעגט. ״זאָג״, האט רבי יוחנן געענטפערט. האט רבי שמעון אזוי אנגעפאנגען: ״דוד המלך האט געהאט א זוהן און האט איהם פערלאָרען, און דאָך האט ער זיך געלאָזט טרייסטען. און פון וואנען ווייסען מיר אז דוד האט זיך געלאָזט טרייסטען? ווייל עס שטעהט אז ער האט זיך געטרייסט מיט בת שבע זיין פרוי און זי האט איהם געבוירען א זוהן, שלמה. אזוי, דארפסטו אויך אָננעהמען א טרייסט״. האט רבי יוחנן גע־ענטפערט: ״הפנים דו רענקסט אז עס זיינען מיר נים גענוג

מיינע אייגענע צרות, ווילסטו מיר נאך ווערמערן דיי'ס צרות!"

צולעצט איז אריינגעקומען רבי אלעזר בן ערך. ווי [illegible] רבי יוחנן האט איהם דערזעהען האט ער בעפוילען זיין דינער ער זאל דעם גאסט אבגעבען גרויס כבוד: "גיב איהם אב אלע כבודים, ווייל ער איז א גרויסער מאן". רבי אלעזר האט זיך אוועקגעזעצט, אזוי ווי די פריהערדיגע, און האט א פרעג געטהאן: "רבי, מעג איך דיר זאגען א טרייסט ווארט?" האט רבי יוחנן געענטפערט: "זאג". האט רבי אלעזר אזוי געזאגט:

"איך וועל דיר דערצעהלען א משל וואס פאסט זיך זעהר צו די אומשטענדען. א מלך האט געגעבען איינעם פון זיינע אונטערטהאנען א ווערטפולע זאך צו בעהאלטען. יעדען טאג פלעגט דער מענש וויינען און קלאגען: "וועה איז מיר, ווען וועט שוין דער סכנה ביי מיר אבנעהמען דעם פקדון אין גאנצען, כדי איך זאל ניט דארפען טראגען אויף זיך אזא גרויסע פעראנטווארטליכקייט?" אזוי איז אויך מיט דיר, רבי. דו האסט געהאט א זוהן, א געראטענער, א וואויל לערנער, און ער איז אוועק פון דער וועלט א גאנצער, ריין פון זינד. דארפסטו זיך טרייסטען וואס דו האסט צוריק אבגעגעבען דעם פקדון א גאנצען".

"דו האסט מיך געטרייסט, אלעזר, מיין זוהן", האט רבי יוחנן אויסגערופען און האט זיך בערוהיגט.

16

וואנדער זיך ניט אויף יוסף הצדיק

זאלסט זיך ניט וואונדערן ווי אזוי יוסף הצדיק האט געקענט ביישטעהן דעם רייץ פון דער שעהנער זליכה. אנדערע צדיקים פון שפעטערע דורות האבען אויך בייגעקומען אזעלכע נסיונות.

רבי צדוק איז געווען א גרויסער מאן אין זיין דור. איינמאל איז ער געגומען געווארען אין געפאנגשאפט און עס האט איהם אבגעקויפט א רייכע אריסטאקראטישע דאמע. די דאמע האט אריינגעשיקט אין זיין צימער איינע פון איהרע שעהנסטע דיענסטען. ווי נאר רבי צדוק האט זי דערזעהן, האט ער אבגעקעהרט זיינע אויגען צום וואנד, כדי ער זאל

אויף איהר ניט קוקען. זיצענדיג מיט'ן פנים צום יואנד האט ער א גאנצע נאכט געלערנט און ניט אויפגעהערט צו לערנען. ווען עס איז געווארען טאג, איז די דיענסט געגאנגען צו איהר ווירטהין און האט געזאגט: "עס איז מיר ליעבער דער טויט, איידער צו האבען אזא מאדנעם מענשען פאר א מאן." די דאמע האט געשיקט נאך רבי צדוק און האט איהם געפרעגט: "ווארום האסטו בעליידיגט מיין דיענסט? ווארום האסטו געהאנדעלט ניט מענשליך?" האט רבי צדוק געענטפערט: "מיין שטאם איז פון די כהנים גדולים, דארום האב איך אנדערש ניט געקענט טהאן." ווען די דאמע האט דאס געחערט, האט זי געגעבען א בעפעהל איהם פריי צו לאזען און זי האט איהם אוועקגעשיקט מיט גרויס כבוד.

אויך זאלסטו זיך ניט וואונדערן אויף רבי צדוק, ווייל רבי עקיבא האט בעוויזען נאך גרעסערס פון איהם. אז רבי עקיבא איז איינמאל געקומען אין א פרעמד לאנד, האט מען איהם פער'מסר'ט ביי דעם חערשער. האט דער חערשער אויסגעקליבען צוויי זעהר שעהנע פרויען, האט זיי ביידען צוגעפוצט אזוי ווי כלות וואס מען פיהרט צו זייערע חתנים, און זיי געשיקט צו רבי עקיבא'ן. די צוויי פרויען האבען זיך אוועקגעזעצט נעבען איהם און געפאדערט זיין ליעבע, אבער ער איז געזעסען צווישען זיי און כסדר געשפיגען. און האט זיי אפילו ניט געוואלט רעכט אנקוקען. זיינען די צוויי פרויען צוריק אוועק צו זייער האר און האבען געזאגט: "עס איז אונז ליעבער דער טויט איידער אזא מאן." דער הערשער האט געשיקט נאך רבי עקיבא און האט איהם געפרעגט: "געפעלען דיר דען ניט די פרויען? זיינען זיי דען ניט אזעלכע מענשליכע בעשעפענישען ווי דו? האט דען ניט דער זעלבער גאט וואס האט דיך בעשאפען, זיי אויך בעשאפען?"

"וואס האב איך געקענט טהאן?" האט רבי עקיבא ערקלעהרט, "אז פון זייער לייב הערט זיך דער גערוך פון נבלות, טרפות און שרצים. דאס וואס זיי עסען, דאס זיינען זיי."

17
משלים וועגן דעם יצר הרע

רבי יהודה הנשיא זאָגט:

אָט דאָס איז אַ משל וועגן דעם יצר הרע. צוויי מענטשן זיינען אריינגעפאָהרען אין איין אכסניא. האָט מען איינעם פון זיי ארעסטירט אויף דער בעשולדיגונג אז ער האָט בע־גאַנגען אַ רויבעריי (וואָס פאַר דעם פלעגט אמאָל קומען אַ טויט שטראָף) ביי דעם פערהער אין געריכט האָט מען דעם רויבער געפרעגט: "האָסטו געהאַט אַ שותף אין דיין פער־ברעכען?" האָט ער דאָך געקענט זאָגען: "קיינער האָט מיר ניט געהאָלפען אין דעם פערברעכען". אבער וואָס טהוט ער? ער טראַכט זיך: "אַז מען הרג'עט מיך, זאָל מען שוין אייך הרג'ענען מיין חבר." אזוי איז אויך דער יצר הרע. יוויל ער וייס אז ער וועט יענע וועלט ניט האָבען, טראַכט ער זיך: אזוי ווי איך האָב יענע וועלט פערלאָרען, וויל איך אז דער גאַנצער קערפער זאָל פערלירען יענע וועלט.

רבי שמעון בן יוחאי זאָגט:

צוליעב דעם יצר הרע וועלען אידען זיך קענען בעפרייען פון גיהנום. אָט איז אַ משל וועגן דעם.

אַ מלך האָט געהאַט אַ פעלד וואָס איז געוועזען פול שטיי־נער. זיינען געקומען מענשען און האָבען ביי איהם דעם פעלד אָבגעדונגען פאַר צעהן מאָאָס ווייץ אַ יאָהר. די מענשען האָבען זיך פלייסיג גענומען צו דער ארבייט. זיי האבען דעם פעלד בעמיסטיגט, ארומגעגראָבען, בעוואַסערט און אויסגע־ריסען די ווילדע גראָזען. אָבער נאָך אַלע ארבייט, האָבען זיי פון דעם פעלד אראָבגענומען קוים איין מאָאָס ווייץ פאַר'ן גאַנצען יאָהר. האָבען זיי זיך שטאַרק פערשולדיגט ביים קעניג. "וואָס איז דאָס?" האָט דער מלך געפרעגט. "אזוי ווייניג ווייץ ווילט איהר מיר געבען?" האָבען זיי איהם גע־ענטפערט. "אדונינו המלך! דו ווייסט דאָך, אז איידער די האָסט אונז פערדונגען דעם פעלד האָסטו פון איהם גאָרנישט געהאַט, און נאָכדעם ווי מיר האָבען אין איהם אזוי פיעל אר־בייט אריינגעלעגט, האָבען מיר קוים ארויסגעקראָגען איין מאָאָס ווייץ." אזוי וועלען די אידען זאָגען צו דעם אייבערש־טען, ווען ער וועט זיי משפט'ען אויף יענער וועלט: "דו,

רבונו של עולם, האָסט דאָך געוואוסט וואָס פאַר א שווערער שטיין דאָס איז דער יצר הרע, וואָס דו האָסט אריינגעגעבען אין אונזער הארצען. און אָט דער יצר הרע לאָזט אונז ניט זיין גוט. מיר פלייסען זיך צו זיין גוט און פרום. אָבער צו־ליעב איהם זיינען אונזערע גוטע טהאטען אזוי ווייניג!״

18

דער געהויבענער מאָמענט

רבי שמעון בן אלעזר זאגט:

ווען דער אייבערשטער האט זיך געפיהלט אין א גע־הויבענעם מאָמענט האט ער ארויסגעזאגט יענעם שפרוך: ״ואהבת לרעך כמוך״ זאלסט ליעבען דיין מיטמענשען ווי זיך אליין. דער אייבערשטער האט אזוי געזאגט: ״איך האב דיין מיטמענשען בעשאפען. אויב דו האסט איהם ליעב בין איך בענלויבט דיך גוט צו בעלויגען פאר דעם, און אויב דו האסט איהם ניט ליעב, בין איך דער שטרענגער ריכטער דיך צו שטראָפען״.

19

טרייהייט ברענגט פרייהייט

א אידישע מיידעל, פון א רייכע אידישע הויז, איז גע־פאנגען געוואָרען צוזאמען מיט איהרע צעהן דיענסטען. א גוי האָט זיי צוגענומען צו זיך און זי האָט זיך ערצויגען ביי איהם אין הויז. איינמאָל גיט איהר דער גוי אן עמער און זאָגט צו איהר: ״געה און טראָג אריין וואסער אין הויז.״ האָט זיך איינגעשטעלט איינע פון איהרע דיענסטען, האָט צוגענומען דעם עמער און האָט געזאָגט צום גוי: ״מיין האר! איך שווער ביי דיין לעבען אז איך בין געוועזען איינע פון די פינף הונדערט דיענסטען וואָס איהר מוטער האָט געהאט. לאָז מיך אריינטראָגען די וואסער אנשטאָט איהר.״ ־יען דער גוי האָט דערהערט ווער די געפאנגענע איז געוועזן, האָט ער זי בעפרייט צוזאמען מיט איהרע צעהן דיענסטען.

20

גאָט׳ס צאָרן

א געפאנגענע אידישע מיידעל האָט זיך אויפגעהאלטען אין דער הויז פון א גוי. איינמאָל קומט צו איהם דער בעל החלום און זאָגט איהם אין שלאָף: "שיק די מיידעל אוועק פון דיין הויז." האָט ער זי געוואָלט אוועקשיקען, אָבער זייז פרוי האָט ניט געלאָזען. נאָך אמאָל איז דער בעל החלום גע־קומען און האָט איהם געווארנט: "אייב דו שיקסט זי ניט אוועק, וועסטו שטארבען." דער גוי האָט זיך ערשראָקען און האָט די מיידעל אוועקגעשיקט. זי איז נעגאנגען און ער איז איהר נאָכגעגאנגען צו זעהן וואָס וועט זיין איהר סוף. ביי א קוואל האָט זי זיך אָבגעשטעלט צו לעשען איהר דאָרשט. ווי נאָר זי האָט זיך אָנגעשפארט אָן דואנד פון דעם קוואל, איז ארויסגעקומען א שלאנג און האָט איהר א ביס געטהאָן. די מיידעל איז פון דעם ביס געשטאָרבען. ווען דער גוי איז צוריקגעקומען אהיים, האָט ער געזאָגט צו זיין פרוי:

"גאָט׳ס צאָרן האָט זיך אויסגעגאָסען אויף דעם פאָלק."

21

דער מענש איז א קליין וועלטעלע

רבי אלעזר דער זוהן פון רבי יוסי פון גליל זאָגט:

אמאָל איז געוועזן א מאלער וואס איז געווען א קינסט־לער צו מאָלען אויף האָלץ. ער האט זעהר ליעב געהאט א סך צו מאָלען. אבער ער האט נים געהאט גענוג האָלץ אויף וואָס צו מאָלען. דער קינסטלער האט זיך דאס גענומען צום הארצען. האט ער זיך אבער געגעבען אן עצה, ער האט גע־מאָלט אין זאמד, געגאנגען און געמאָלט פערשיעדענע ביל־דער. אזוי איז אויך מיט דעם אויבערשטען. ער האט בעשאַ־פען א שעהנע וועלט מיט גרוים חכמה. האט ער אבער גע־וואָלט אז עס זאלען זיין א סך אזעלכע וועלטען. האט ער אלעס וואס ער האט בעשאפען אין זיין וועלט, אויבען אין הימעל און אונטען אויף דער ערד, אויך בעשאפען אין דעם מענשען. ער האט בעשאפען וועלדער אויף דער וועלט, האט ער אויך בעשאפען וועלדער אויף די מענשען. דאס איז האָאר

אויפ׳ן קאָפּ. ער האט בעשאפען ווילדע חיות אויף דער וועלט, האט ער אויך בעשאפען ווילדע חיות ביי מענשען. דאס זיינען די געדערים וואס שלינגען איין אלעס. ער האט בעשאפען א זון אויף דער וועלט, האט ער בעשאפען א זון אין דעם מענשען. דאס איז די ליכטיגע שעהנהייט פון דעם מענשען. ער האט בעשאפען זאלץ וואסער אין דער וועלט. האט ער אויך בעשאפען זאלץ וואסער אין דעם מענשען. דאס זיינען די טרעהרען. מויערען אויף דער וועלט, מויערען אויך אין דעם מענשען. דאס זיינען די ליפען וואס בעשיצען איהם פון בייז. בערג אויף דער וועלט, בערג אויך אין דעם מענשען. דאס זייגען באקען וועלכע זיינען אזוי רונד און פול אזוי ווי בערג. טהורעמס אויף דער וועלט, טהורעמס אין דעם מענ־שען. דאס איז זיין האלז. שפינדלען אויף דער וועלט, שפינד־לען אין דעם מענשען. דאס זיינען זיינע ארעמס. א קעניג אויף דער וועלט, א קעניג ביי דעם מענשען. דאס איז זיין קאָפּ. וויינטרויבען אויף דער וועלט, וויינטרויבען ביים מענ־שען. דאס איז זיין בלוט. מיהלען אויף דער וועלט, א מיהל ביים מענשען. דאס איז זיין מאַגען. פערד אויף דער וועלט, פערד ביי מענשען. דאס זיינען די שענקעל. א מלאך המות אויף דער וועלט, א מלאך המות ביי דעם מענשען. דאס זיינען דעם מענשענ׳ס פיס, וועלכע פיהרען איהם אהין וואו ער דארף שטארבען. בערג און טהאָלען אויף דער וועלט, בארג און טהאָל איז יעדער מענש. שטעהט ער, איז ער א בארג, פאלט ער, איז ער א טהאָל.

אָט פון די זאכען זעהט מען אז אלעס וואס דער אויבער־שטער האט בעשאפען אין דער וועלט האט ער אויך בעשא־פען אין דעם מענשען.

22

צדקה און משפט

אברהם אבינו פלעגט פריהער טהאָן צדקה און נאכדעם פלעגט ער משפט׳ן. דוד המלך פלעגט פריהער משפט׳ן און נאָכדעם געבען צדקה.

ווען צוויי מענשען פלעגען קומען צו אברהם אבינו זיך משפט׳ן, און איינער האָט ביי דעם אנדערען געמאָנט הונ־דערט גילדען, פלעגט אברהם געבען זיינע אייגענע הונדערט

גילדען צו דעם אָנגעקלאָגטען, און נאָכדעם פלעגט ער זיי ביידען הייסען פאַרלייגען זייערע טענות. ווען ער האָט די טענות אויסגעהערט און געפונען אז דער אָנגעקלאָגטער איז טאַקע שולדיג, פלעגט אברהם צו איהם זאָגען: "יעצט בע־צאָהל איהם די הונדערט גילדען וואָס איך האָב דיר געגע־בען". אויב עס האָט זיך ארויסגעוויזען אז דער אָנגעקלאָג־טער איז דעם קלעגער גאָרניט שולדיג, פלעגט אברהם אבינו זיי הייסען זיך צוטיילען די הונדערט גילדען און געהן לשלום אהיים.

ווען עס פלעגען קומען צו דוד המלך צוויי מענשען אויף א דין תורה און איינער האָט געמאָנט הונדערט גילדען ביי דעם אנדערען, פלעגט דוד פריהער אויסהערען זייערע טענות. אויב ער האָט געפונען אז דער אָנגעקלאָגטער איז טאַקע שולדיג, פלעגט ער איהם געבען הונדערט גילדען און זאָגען: "דו האָסט פערלאָרען. נאַ דיר געלד און בעצאָהל איהם". אויב עס האָט זיך ארויסגעוויזען אז דער אָנגעקלאָגטער איז גאָר ניט שולדיג, פלעגט זיי דוד זאָגען: "געהט זיך אהיים אין פריעדען".

23

א דריי־פאַכער אונגליק

אן אָרימע פרוי האָט געוואוינט אין דער נאָכבאַרשאַפט פון א גרויסען גוטסבעזיצער וועלכער האָט געהאַט א סך פעלדער. איינמאָל זיינען די צוויי קינדער פון דער פרוי ארויס אין פעלד צו קלייבען די אָבגעפאַלענע זאַנגען וואָס די תורה האָט געהייסען אוועקגעבען צו אָרימע לייט. אָבער דער בעל הבית פון דער פעלד האָט זיי ניט געלאָזט נעהמען. די מוטער איז געזעסען און מיט גרויס אונגעדולד געוואַרט אויף איהרע קינדער און געזאָגט צו זיך אליין: "ווען וועלען שוין מיינע קינדער צוריק קומען פון פעלד? אפשר ויעלען זיי עפּעס ברייגגען צום עסען?" און די אונגליקליכע קינדער האָבען מיט ליידיגע הענד און מיט א ליידיגען מאָגען, און אָהן כחות, זיך געשלעפּט אהיים און געזאָגט איינער צום אנדערען: "ווען וועלען מיר שוין דערלעבען צו קומען אהיים? אפשר האָט די מאַמע וואָס צו עסען פאַר אונז" און ווען זיי זיינען געקומען אהיים מיט ליידיגע הענד און זייער מוטער

האָט אויך גאָרנישט געהאַט צו שטילען זייער הונגער, האָבען די קינדערלעך צוגעטוליעט זייערע קעפּעלעך צו זייער מוטער׳ס קניע און זיי זיינען אַלע דריי אויסגעגאַנגען אין איין טאָג.

אָט פאַר אַזעלכע זינד ברייננגט גאָט אַ פּעסט אויף דער וועלט. די וואָס האָבען קיין רחמנות אויף דעם לעבען פון אָרימע, מוזען אַליין בעצאָהלען מיט זייערע לעבענס.

24

גאָט׳ס משפּט איז גערעכט

ווען די רוימער האָבען פער׳משפּט רבי שמעון בן גמליאל און רבי ישמעאל בן אלישע צום טויט, און מען האָט זיי אַרויסגענומען אין אַן אָפענעם פּלאַץ אוב דורכצופיהרען די הינריכטונג, איז רבי שמעון בן גמליאל געזעסען, זיך געוואונדערט און געפרעגט: ״פאַרוואָס קומט אונז דער טויט? פאַרוואָס קומט אונז צו שטאַרבען אַזוי ווי פערברעכער?״

״ווילסטו מיר ערלויבען דיר עפּעס צו זאָגען?״ האָט רבי ישמעאל געפרעגט.

״זאָג״, האָט רבי שמעון בן גמליאל געענטפערט.

האָט רבי ישמעאל אַזוי געזאָגט:

״איך וועל דיר די זאַך ערקלערען. עס קען זיין אַז אַמאָל איז פאַר אונז פאָרגעקומען אַ משפּט און מיר האָבען ניט ריכטיג גע׳משפּט. אַמאָל זיינען די עדות געווען פאַלשע און מיר האָבען זיי ניט גוט חוקר ודורש געווען, און דערפאַר האָבען מיר זיך פערשולדיגט מיט׳ן לעבען. און אַמאָל קען זיין אַז מיר זיינען אַוועק אין בית המרחץ, אָדער מיר זיינען געזעסען אין דער היים און געגעסען און געטרונקען, און גראַדע אין דער צייט זיינען געקומען אלמנות און יתומים און געבעטען מיר זאָלען זיי געבען אויף צו לעבען, און דער דיענער אונזערער האָט זיי געזאָגט אַז מיר זיינען פערנומען און מיר האָבען קיין צייט זיי צו זעהן, און די אלמנה און דער יתום זיינען אַוועק מיט פערביטערטע הערצער. אָט זעהסטו דאָך, ווי עס קען זיין אַז מיר האָבען געזינדיגט און גאָר ניט געוואוסט פון דעם״.

״איך שווער דיר ביים הימעל״, האָט רבי שמעון בן גמליאל געזאָגט, ״אויב ביי מיר איז ווען פאָרגעקומען אַזאַ

זאך. איך האָב געהאַט שומרים וואָס פלעגן זיצן ביי דער טיהר פון מיין הויז, און אז עס פלעגן קומען אָרימע לייט, פלעגן די שומרים זיי אריינגעהמען אין הויז, געבען זיי עסען און טרינקען, און די אָרימע לייט פלעגן בענשען״.

״אפשר״, האָט רבי ישמעאל ווייטער געזאָגט, ״אפשר אז דו ביזט געזעסען און גע׳דרשנ׳ט אויף׳ן הר הבית, אין געגענוואַרט פון די גרויסע אידישע לייט, האָסטו געפיהלט שטאָלץ, און דאָס איז אויך א זינד״.

״הער צו, ישמעאל מיין ברודער״, האָט רבי שמעון געענט־פערט. ״איך בין בערייט אָנצונעהמען מיין אונגליק״

און ווען אפילו מען האָט זיי שוין געפיהרט צו דער הריגה האָבען זיי נאָך אַלץ אָבגעגעבען כבוד איינער דעם אנדע־רען. און זיי האָבען ביי דעם הינריכטער אזוי געבעטען. רבי ישמעאל האָט געזאָגט: ״איך בין א כהן דער זוהן פון א כהן גדול, קומט מיר פריהער צו שטארבען. טויט מיך צוערשט, אום איך זאָל ניט דארפען צוזעהן דעם טויט פון מיין חבר״. און רבי שמעון האָט געזאָגט: ״איך בין א נשיא דער זוהן פון א נשיא, מאַך מיר דעם טויט פריהער, אום איך זאָל ניט זעהן דעם טויט פון מיין חבר״. האָט דער הינריכטער געענט־פערט: ״ווארפט גורל״. און דער גורל איז געפאַלען אויף רבי שמעון בן גמליאל.

גלייך האָט דער הינריכטער איהם אבגעהאַקט דעם קאָפּ. האָט רבי ישמעאל גענומען דעם קאָפּ צו זיך אין שויס, און האָט געוויינט און געשריען: ״דער הייליגער מויל! דער טרייער מויל! דער מויל וואָס פלעגט שיטען מיט פערל אין בריליאַנטען! ווער האָט דיך געשליידערט צו דער ערד? ווער האָט דיין צונג פערשמירט אין אש און שטויב?״ און איידער ער האָט געענדיגט זיינע רייד האָט דער הינריכטער איהם אויך אָבגעשניטען דעם קאָפּ.

25

עס האָט זיך ניט געלוינט

רבי שמעון בן יוחאי איז איינמאָל געגאַנגען בעזוכען קראַנקע. האָט ער געפונען איין חולה וועלכער איז געווען א געשוואָלענער און האָט געליטען אויף אן אינערליכע קראַנק־הייט. און די גאַנצע צייט האָט דער קראַנקער געהאַלטען אין

איין לעסטערען גאָט׳ס נאָמען. האָט צו איהם רבי שמעון בן יוחאי געזאָגט: ״דו פוסטער יונג! דו האָסט בעסער געדארפט בעטען גאָט ער זאָל אויף דיר זיך דערבארמען, איידער איהם צו לעסטערען״.

״האָסט רעכט״, האָט דער קראַנקער געזאָגט, ״בעט איך טאַקע גאָט אַז ער זאָל צונעהמען די יסורים פון מיר און זיי דיר אוועקגעבען״.

״זעהר רעכט אויף מיר״, האָט רבי שמעון בן יוחאי געזאָגט. ״גאָט האָט מיר בעצאָהלט דערפאַר וואָס איך האָב פערנאַכלעסיגט לערנען די תורה און האָב אויסגעבראַכט מיין צייט אויף אַזאַ אונדאַנקבארען מענשען ווי דיזער״.

מסכת סופרים

1

פערענטפערט מיט א משל

אן אפיקורס האָט געפרעגט ביי רבי יהושע הגרסי: "פאַרוואָס איז ערלויבט צו שרייבען א ספר תורה אויף די פעל פון נבלות און טרפות?" האָט רבי יהושע געזאָגט: "לאָמיך דיר דיין פראַגע פערענטפערען מיט א משל. צוויי מענשען זיינען פער'משפט געוואָרען צום טויט. איינעם האָט הינגעריכטעט א הענקער און דעם אַנדערען האָט הינ־געריכטעט דער קעניג אליין. טאָ ווער איז חשוב'ער? עס פערשטעהט זיך אז דער וועמען דער קעניג האָט גע'הרג'עט. אזוי איז אויך די בהמה וואָס איז געטויטעט געוואָרען פון דעם בעשעפער חשוב'ער פון דער וואָס א מענש האָט גע־טויטעט".

"אויב אזוי", האָט דער אפיקורס געזאָגט, "דאַרף מען דאָך די בהמה מעגען עסען".

"עס שטעהט אָבער דייטליך אז עס איז פערבאָטען צו עסען נבלה און טרפה, טאָ וואָס קען איך דיר טהאָן?" האָט רבי יהושע געענטפערט.

2

די איבערזעצונג פון דער תורה

פינף אידישע געלעהרטע האָבען אמאָל איבערזעצט די תורה אין גריכיש פאַר תלמי המלך. איז דאָס דאַן ביי אידען געווען אַזאַ אונגליק ווי אין דעם טאָג ווען מען האָט געמאַכט דעם עגל, ווייל עס איז אונמעגליך די תורה ריכטיג צו איבערזעצען אין אַן אנדער שפּראַך.

ווי עס שיינט צו זיין איז תלמי ניט געווען צופריעדען פון דער איבערזעצונג. האָט ער געמאַכט אַ צווייטען פערזוך צו איבערזעצען די תורה אין גריכיש. צו דיזען צוועק האָט ער איינגעלאַדען צוויי און זיעבציג אידישע געלעהרטע, וועלכע זיינען געווען בעקאַנט אַלס די "זקנים". ער האָט קיינעם פון זיי געזאָגט וועגען וואָס ער האָט זיי פּעררופען, נאָר נאָכדעם אַז זיי זיינען געקומען, האָט ער זיי אריינגעזעצט אין צוויי און זיעבציג בעזונדערע הייזער, איז אריינגעקומען צו יעדען איינעם בעזונדער און האָט איהם געזאָגט: "איבערזעץ מיר די תורה פון משה אייער רבי". תלמי המלך האָט געוואָלט פערזיכערען אַז די זקנים זאָלען זיך ניט קענען צוזאַמענריידען און ניט ענדערען קיין זאַך, נאָר איבערזעצען אַלעס וואָס שטעהט אין דער תורה וואָרט פאַר וואָרט.

אָבער אין דער תורה זיינען דאָ איינינע שטעלען וואָס אַז מען איבערזעצט זיי וואָרט פאַר וואָרט אין אַן אנדער שפּראַך בעקומען זיי אַן אנדער בעדייטונג, האָבען די זקנים געמאַכט ענדערונגען אין דרייצעהן פערשיעדענע שטעלען, און אַ נס איז געשעהן אַז אַלע צוויי און זיעבציג איבערזעצער האָבען געמאַכט די זעלבע ענדערונגען, און אַלע איבערזעצונגען זיינען געווען גלייך.

אין די ספרי החשמונים ווערט די מעשה אַזוי דערצעהלט:

תלמי מלך מצרים וועלכער איז געווען אַ קלוגער קעניג און האָט געוואָלט פיהרען זיינע מענשען אין אַ גוטען וועג, האָט איינמאָל געגעבען אַ בעפעהל זיינע מענשען אַז זיי זאָלען פאַר איהם זאַמלען אַלע ביכער פון געזעץ, רעליגיאָן און היסטאָריע וואָס זיינען דאָ אויף דער וועלט. די מענשען

האָבען בערייזט א סך לענדער און זייִנען צוריקגעקומען מיט זייִן הונדערט און פינף און זעכציג ביכער. האָט תלמי המלך זיי געהייסען ווייטער פאָהרען און איהם ברייִנגען נאָך ביכער ביז עס זאָל זייִן א גראָדע צאָהל — טויזענד. די מענשען האָבען זייִן בעפעהל אויסגעפיהרט. תלמי האָט זיך גענומען צו שטודירען די טויזענד ביכער און אויסצוקלייִבען געזעצען פאַר זייִן פאָלק. האָבען זיך דאָרט געפונען אייניגע אידישע רשעים או זיי האָבען צו איהם געזאָגט: "אונזער האַר קעניג! וואָס דאַרפסטו די גאַנצע ארבייט און די מיה? שיק צו די אידען אין ירושלים און זאָלען זיי דיר געבען זייער תורה, וועלכע איז פאַר זיי געשריבען פון גאָט דורך זייער נביא, און פון דעם וועסטו לערנען ווי צו משפט'ן דייִן פאָלק און זיי פיהרען אין א ריכטיגען, קלוגען וועג". תלמי האָט געשיקט זייִנע שלוחים צו די אידען און זיי האָבען איהם געשיקט א ספר, וואָס איז ניט געווען די תורה, ווייל די תורה האָבען זיי ניט געוואָלט געבען צו א פרעמדען וואָס איז ניט פון זייער גלויבען. ויען תלמי האָט אריינגעקוקט אין דעם ספר וואָס די אידען האָבען איהם געשיקט איז דאָס איהם זעהר געפעלען געוואָרען. ער האָט אוועקגעלייגט אַלע אנדערע ביכער אָן א זייט און ער האָט געלערנט זיך און זייִן פאָלק פון דעם ספר וואָס די אידען האָבען איהם געשיקט. אָבער די אידישע רשעים האָבען באַלד אויסגעפונען אז די אידען האָבען ניט געשיקט דעם ריכטיגען ספר, האָבען זיי געזאָגט צו תלמי המלך: "די אידען האָבען דיך אָבגענאַרט. זיי האָבען פון דיר געמאַכט חוזק. זיי האָבען דיר ניט געשיקט זייער תורה, נאָר אן אנדער ספר וואָס זיי האָבען. ווען דו וואָלסט געזעהן די ריכטיגע תורה וואָלסטו אין דעם געפונען א סך בעסערע און קליגערע זאַכען".

ווען תלמי האָט דאָס געהערט איז ער געוואָרען שטאַרק בייז אויף די אידען און ער האָט זיי געשיקט א צווייטען מאָל זייִנע שלוחים און געפאָדערט אז מען זאָל איהם געבען די ריכטיגע תורה. ער האָט אָבער מורא געהאַט, טאָמער וועט מען איהם ווידער אָבנאַרען, האָט ער זיך געקליגט און האָט אייִנגעלאַדען די זיעבציג זקנים וואָס זייִנען דאַן געווען ביי אידען, האָט יעדען איינעם פון זיי פערשפאַרט איז א בעזונדער הויז, און איהם געהייסען אָנשרייִבען די תורה אין גריכיש. האָט דער רוח הקודש גערוהט אויף די זקנים

און זיי האָבען אַלע איבערזעצט מיט איין נוסח, און אַלע איבערזעצונגען זיינען געווען גלייך, ניט געענדערט איינע פון די אַנדערע אפילו אין איין וואָרט.

3

אויף א לעבעדיגען לאָזט זיך ניט טרייסטען

ווען יעקב'ס קינדער האָבען איהם געבראַכט יוסף'ס העמד, וועלכע איז געווען פערשמירט מיט בלוט, און האָבען איהם געוואָלט מאַכען צו גלויבען אז יוסף איז שוין טויט, האָט יעקב'ן זיך ניט געוואָלט טרייסטען, דאָס איז ווייל טרייסטען קען מען זיך נאָר נאָך א טויטען, אָבער ניט נאָך איינעם אין וועמעס טויט מען איז ניט זיכער.

וואָס האָט יעקב געטהאָן? ער איז געגאַנגען אויף די בערג, האָט אויסגעקלאַקט צוועלף שטיינער, האָט אויף יעדען שטיין אָנגעשריבען דעם נאָמען פון א שבט, ראובן אויף דעם ערשטען, שמעון אויף דעם צווייטען און אזוי ווייטער. נאָכ־דעם האָט ער די שטיינער געהייסען זיך קניען פאַר דעם שטיין פון ראובן, האָבען זיי זיך ניט געקניעט. האָט ער זיי געהייסען זיך קניען פאַר דעם שטיין פון שמעון האָבען די שטיינער זיך אויך ניט געקניעט. אָבער ווען עס איז געקומען צו יוסף'ס שטיין האָבען זיך אַלע עלף אַנדערע שטיינער יאָ געקניעט. דאָס איז געווען א בעוויז אז יוסף לעבט נאָך, אָבער יעקב איז נאָך אַלץ ניט זיכער געווען און ער האָט געוואָלט מאַכען א צווייטע פּראָבע. איז יעקב געגאַנגען און געמאַכט א פּראָבע מיט גאַרבען. ער האָט גענומען צוועלף גאַרבען פון פעלד, האָט יעדען איינעם געגעבען א נאָמען פון א שבט, נאָכדעם האָט ער צו די גאַרבען געזאָגט: "איך בעפעהל אייך זיך צו קניען פאַר דעם גאַרב פון לוי, ווייל ער טראָגט די אורים ותומים" אָבער די גאַרבען האָבען זיך ניט געקניעט. האָט ער דערנאָך אויסגערופען: "איך בעפעהל אייך זיך צו קניען פאַר דעם גאַרב פון יהודה, ווייל ער איז א מלך". אָבער די גאַרבען האָבען זיך ניט געקניעט. צולעצט אז ער האָט זיי געהייסען זיך קניען פאַר דעם גאַרב פון יוסף האָבען זיי זיך געקניעט.

און דאָך איז יעקב'ן נאָך אַלץ ניט געווען קלאָר אויב יוסף לעבט.

מסכת שמחות

1

מען טאָר ניט שרעקן א קינד

א אינגעל האָט איינמאָל צובראָכען א גלאָז אום שבת, האָט דער פאָטער איהם אָנגעריסען אַן אויער און האָט איהם אָנגעשראָקען. דער אינגעל איז ענטלאָפען און האָט זיך דער־טרונקען אין א ברונען. נאָכדעם ווי מען האָט איהם ארויס־גענומען א טויטען האָט מען געפרעגט א שאלה ביי רבי עקיבא אויב מען זאָל מיט דעם קינד זיך בעגעהן ווי מיט א זעלבסטמערדער. האָט רבי עקיבא געהייסען אז מ'זאָל איהם מקבר זיין מיט אלע כבודים ווי עס געהער צו זיין.

פון דער געשיכטע איז צו זעהן אז א קינד טאָהר מען ניט שרעקן. ענטוועדער דער פאָטער בעשטראָפט איהם גלייך, אָדער ער פערשווייגט און זאָגט גאָרנישט.

2

מיטגענומען זיין עשרות

שמואל הקטן איז געשטאָרבען ניט איבערלאָזענדיג קיין קינד נאָך זיך. האָבען איהם ר' גמליאל הזקן און ר' אלעזר בן עזריה אזוי בעקלאָגט:

„אָט דער פערדיענט אז מען זאָל איהם בעוויינען.

אַט דער פּערדיענט אַז מען זאָל נאָך איהם קלאָגען. מלכים שטאַרבען און לאָזען איבער זייערע קרוינען צו זייערע קינדער. עשירים שטאַרבען און לאָזען איבער זייער רייכטהום צו זייערע קינדער. אָבער שמואל הקטן האָט גענומען אַלע טייערע זאַכען פון דער וועלט, זיין תורה און זיין גוטען נאָמען, און איז מיט דעם אַוועק אויף יענער וועלט״.

3

פּאַטערליעבע און ליעבע צו דער תורה

ווען רבי עקיבא׳ס זוהן, שמעון, איז קראַנק געוואָרען האָט רבי עקיבא ניט אויפגעהערט צו לערנען מיט זיינע תלמידים אין בית המדרש. ער האָט דעם חולה איבערגעלאָזען אונטער דער השגחה פון אַ דיענער און האָט מיט דעם דיענער אָבגעמאַכט אַז ער זאָל איהם פון צייט צו צייט לאָזען וויסען וואָס זיין זוהן מאַכט.

עס איז געקומען איין שליח און האָט צו רבי עקיבא געזאָגט: ״ער ליידט זעהר שווער״. האָט רבי עקיבא געזאָגט צו זיינע תלמידים: ״פרעגט ווייטער וואָס איהר ווילט פרעגען״. שפּעטער איז געקומען אַ צווייטער שליח און האָט געזאָגט: ״זיין קראַנקהייט איז נאָך שווערער געוואָרען״. האָט רבי עקיבא געזאָגט צו זיינע תלמידים: ״לערנט ווייטער״. נאָכדעם איז געקומען אַ דריטער שליח און געזאָגט: ״ער גוסס׳ט״. גראַדע אין דער מינוט האָבען די תלמידים ביי רבי עקיבא געהאַלטען אין פרעגען אַ קשיא. האָט ער צו זיי געזאָגט: ״פרעגט ווייטער״. און ער האָט בשום אופן ניט געוואָלט שטערען די צייט פון לערנען. אָבער ווען אַ פערטער שליח איז געקומען און האָט איהם אָנגעזאָגט די טרויעריגע בשורה אַז זיין זוהן איז שוין געשטאָרבען, האָט ער אויסגעטהאָן זיינע תפילין, געריסען קריעה און געזאָגט צו די תלמידים: ״ברידער אידען, הערט מיך אויס! ביז יעצט זיינען מיר געווען פערפליכטעט צו דער תורה, אָבער פון יעצט אָן און ווייטער זיינען מיר פערפליכטעט אָבצוגעבען דעם טויטען די עהרע וואָס איהם קומט״.

4

צוליעב זיין פאטער׳ס כבוד

דער זוהן פון רבי חנינא בן תרדיון איז ארויס אויף א שלעכטען וועג. דער סוף איז געווען אז רויבער האבען איהם געכאפט און איהם דער׳הרג׳עט. דריי טעג שפעטער האט מען געפונען זיין טויטען קערפער. האט מען אידם צוגעגר־מען מיט גרויס כבוד, ארויפגעלייגט אויף א מטה, אריינגע־טראגען אין שטאדט, און וויל וועגען איהם האט מען גאר־נישט געקענט זאגען, האט מען דערצעהלט די שעהנע מעלות פון זיין פאטער און מוטער.

מסכת כלה

1

רבי עקיבא האָט געטראָפען

איינמאָל זיינען אידישע געלעהרטע געזעסען אין טויער פון שטאָט. זיינען פארביי זיי דורכגעגאַנגען צוויי אינגלעך. איינער האָט געטראָגען א היטעל אויפ'ן קאָפ, דער אַנדערער איז געגאַנגען אָהן א היטעל. אויף דעם וועלכען איז געגאַנגען אָהן א היטעל האָט רבי אליעזר געזאָגט אז ער איז א ממזר. רבי יהושע האָט געזאָגט אז ער איז א בן הנדה. האָט רבי עקיבא געזאָגט: "ער איז ביידע זאַכען".

האָבען רבי עקיבא'ס חברים איהם געפרעגט: "ווי אזוי וואַגסטו זיך צו ריידען אַנדערש ווי דיינע לעהרער?" האָט רבי עקיבא געענטפערט: "איך וועל בעווייזען אז איך האָב רעכט". איז ער אוועק זוכען די מוטער פון דעם אינגעל און ער האָט זי געפונען אין מאַרק זיצענדיג מיט א קאָשיקעל אַרבעס. "הער צו, מיין טאָכטער," האָט רבי עקיבא צו איהר געזאָגט, "אויב דו וועסט מיר אויסזאָגען דאָס וואָס איך וועל ביי דיר פרעגען וועל איך דיר אריינברייגען אין גן עדן". האָט זי געזאָגט: "שווער מיר אז דו וועסט אזוי טהאָן." רבי עקיבא האָט איהר געמאַכט צו גלויבען אז ער האָט איהר געגעבען א שבועה, ער האָט איהר אָבער די שבועה ניט געגעבען. "אַלזאָ זאָג מיר, וואָס איז דאָס פאַר א אינגעל וואָס דו האָסט?" האָט רבי עקיבא געפרעגט. האָט די פרוי אזוי דערצעהלט: "ווען מען האָט מיר חופה געשטעלט בין

איך נעווען א נדה. מיין גוטער, פרומער מאן האָט זיך פון מיר אָבגעשיידט, האָט דער אונטערפיהרער זיך מיט דעם בענוצט און האָט מיך פערפיהרט, און דאס איז זיין קינד".

האָבען דאן אלע געזאָגט: "געלויבט זאָל זיין דער אויבערשטער וואס האָט ענטדעקט זיין סוד צו רבי עקיבא".

.2

רבי עקיבא'ס חכמה

רבי טרפון איז געווען זעהר רייך, נאָר מען פלעגט אויף איהם זאָגען אז ער גיט ניט גענוג צדקה לויט זיין גרויסע עשירות. איינמאָל האָט איהם געטראָפען רבי עקיבא, האָט ער צו איהם געזאָגט: "רבי! אויב דו ווילסט קען איך פאַר דיר קויפען א שטאָדט, אָדער צוויי". האָט רבי טרפון זיך אָנגעכאַפּט אן דעם פאָרשלאַג און געזאָגט: "קויף". רבי טרפון האָט אויסגעצעהלט פיער טויזענד גאָלדענע רענד־לעך און האָט זיי געגעבען צו רבי עקיבא ער זאָל האָבען וואָס צו בעצאָהלען פאַר די שטעדט.

רבי עקיבא האָט גענומען די געלד און האָט פערטיילט צו אָרימע לייט. א צייט שפעטער האָט איהם רבי טרפון ווי־דער געטראָפען. פרעגט ער: "וואו זיינען די שטעדט וואס דו האָסט געקויפט פאַר מיר?" זאָגט רבי עקיבא: "קום מיט מיר, איך וועל דיר צייגען". רבי עקיבא האָט איהם גענומען פאַר'ן האנד און געפיהרט אין בית מדרש. דאָרט האָט ער גענומען א תהלים און אוועקגעלייגט אויף א טיש. האָבען זיי ביידע גענומען זאָגען תהלים. זיי האָבען געזאָגט און געזאָגט, ביז זיי זיינען געקומען צו דעם פסוק "פזר נתן לאביונים", (עס מיינט: ער האָט צוגעבען און צוטיילט צו אָרימע לייט), האָט רבי עקיבא געזאָגט: "אָט דאס איז די שטאָדט וואס איך האָב פאַר דיר געקויפט".

ווען רבי טרפון האָט דאס געהערט, האָט ער זיך אויפ־געשטעלט, האָט א קוס געטהאָן רבי עקיבא'ן אויפ'ן קאָפּ און האָט געזאָגט: "דו ביזט מיין רבי און מיין וועג ווייזער. מיין רבי אין תורה און מיין וועג ווייזער אין מענשליכקייט".

3

רבי עקיבא ערציילט א קדיש

רבי עקיבא איז איינמאָל געגאַנגען אין א ווייטען אָרט, האָט ער אויפ'ן וועג געטראָפען א מענשען טראָגען א שווער־רען פּאַק האָלץ אויף זיינע שולטערען. דער טרעגער איז געגאַנגען און געקרעכצט און געזיפצט און געוויינט אויפ'ן קול. רבי עקיבא האָט דערקענט אז דאס איז א טויטער וואס קומט אָב פאר זיינע זינד. האָט ער איהם געפרעגט: "וואס אַזוינס האָסטו געטהאָן?" האָט דער מת געענטפערט: "איך האָב ניט דורכגעלאָזען איין עבירה אויף יענער וועלט וואס איך האָב ניט געטהאָן. און יעצט טרייבט מען מיך אזוי ארום און מען היט מיך אז איך זאָל זיך ניט אָברוהען אויף א מינוט". פרעגט רבי עקיבא: "האָסטו איבערגעלאָזען א זוהן?" זאָגט דער מת: "לאָז מיך געהן, האָט מיך ניט אָב, ווייל איך האָב מורא פאר די מלאכי חבלה. זיי טרייבען מיך מיט פייערדיגע בייטשען". זאָגט רבי עקיבא: "איך וועל זיי זאָגען אז זיי זאָלען דיך א ווייל צורוה לאָזען. דו ענטפער מיר אויף מיין פראגע".

"קיין קינד האָב איך ניט איבערגעלאָזען", האָט דער זינדיגער מת געענטפערט, "אָבער מיין פרוי האָב איך אי־בערגעלאָזען א שוואַנגערע".

רבי עקיבא האָט זיך געלאָזט געהן נאָך דער שטאָדט וואו דער זינדיגער האָט געלעבט, און אז ער האָט זיך נאָכ־געפרעגט אויף איהם ביי מענשען, האָבען זיי איהם דער־צעהלט אז דער טויטער איז געווען דער ערגסטער מענש אויף דער וועלט. רבי עקיבא איז געגאַנגען צו דער אלמנה, האָט איבערגעוואַרט די צייט ביז זי האָט געבוירען א זוהן. ער האָט דעם אינגעל געלאָזט מל זיין. נאָכדעם האָט ער איהם צוגענומען, איהם ערצויגען אין אידישקייט און גע־לערנט זאָגען קדיש אין שוהל.

א צייט שפּעטער אז רבי עקיבא איז ווידער געווען אין דעם ווייטען אָרט, האָט זיך יענער זינדיגער צו איהם בע־וויזען און איהם געדאַנקט וואס ער האָט דורכגעפיהרט אז ער זאָל יעצט קענען האָבען רוה.

כלה רבתי

1

פון די קליינע קינדער'ס וועגען

יעדען טאָג געהט ארוים א מלאך פון הימעל חרוב צו מאַכען די וועלט און אומקעהרען אלעס צוריק צו תהו ובוהו. אָבער ווען דער אויבערשטער קוקט זיך איין ווי קליינע קינ־דערלעך זיצען אין חדר און ווי תלמידי חכמים זיצען און לער־נען אין די בתי מדרשות ווערט זיין כעס פערוואַנ־עלט איז רחמנות און ער לאָזט ניט די וועלט אונטערגעהן.

ווען די אידען זיינען געשטאַנען ביים בארג סיני, האָט זיי דער אויבערשטער געפרעגט: "וועט איהר אָננעהמען די תורה?" האָבען די אידען געענטפערט: "יאָ". האָט זיי דער אויבערשטער געפרעגט: "און ווער וועט מיר גוט זאָגען פאר אייך אז איהר וועט די תורה לערנען און אָבהיטען?" האָ־בען די אידען געענטפערט: "אונזערע קינדער וועלען ערב זיין פאר אונז." האָט דער אויבערשטער געזאָגט: "געדענקט! אויב איהר וועט אָבהיטען די תורה איז גוט, און אויב ניט וועלען אייערע קינדער זיין פעראנטוואָרטליך ביי מיר."

2

די פרוכט פון שלום בית

אהרן הכהן וועלכער פלעגט זוכען צו מאכען שלום צווי־שען פרעמדע, פלעגט אויך מאכען שלום צווישען מאן און ווייב. ווען ער פלעגט זיך דערוויסען פון א פּאָר פּאָלק וואָס האָבען זיך צוקריגעט און האלטען ביי א גט, פלעגט ער געהן צום מאן און צו איהם אזוי זאָגען: "איך האָב געהערט אז דו ווילסט זיך גט'ן מיט דיין ווייב. פרעג איך דיר, צו וואָס זאָלסטו דאָס טהאָן? עס קען זיין אז דו וועסט קריגען אן אנ־דער ווייב אזוי ווי די, און עס קען זיין אז דו וועסט קריגען אן ערגערע. און אז דו וועסט שוין נעהמען אן אנ־ער ווייב, וועט זי דעם ערשטען מאָל וואָס דו וועסט זיך מיט איהר צוקריגען, דיר דערמאָנען ווי שלעכט דו ביזט געוועזען צו דיין ערשטער פרוי. איז שוין ניט בעסער אז דו זאָלסט זיך האל־טען ביי דער וואָס דו האָסט שוין?" און אויף אזא אופן האָט אהרן שלום געמאכט צווישען פיעלע פּאָרלעך. דער סוף איז געוועזען אז ווען א קינד איז ביי דער פּאָרעל געבוירען געוואָרען, און דער קינד איז געוועזען א אינגעל, האָט מען איהם א נאָמען געגעבען אהרן.

ווען אהרן איז געשטאָרבען האָבען נאָך איהם געוויינט מע־נער, פרויען און קינדער. צו זיין לויה זיינען געגאנגען אכ־ציג טויזענד בחורים וועלכע מען האָט גערופען אהרן.

3

"אידען ווערען ניט אריינגעלאָזט"

רבי עקיבא און דריי מיטרייזענדע פון ירושלים זיינען אָנגעקומען אין דער גריכישער שטאָדט אתינא, אָדער אט־הענס. זיי האָבען זיך אָבגעשטעלט אין אן אכסניא. דער בעל הבית האָט פאר זיי געמאכט א שעהנעם מאָהלצייט, זיי האָבען געגעסען און געטרונקען, און נאָכדעם האָט דער בעל הבית פון דער אכסניא אויפגעשטעלט פאר זיי פיער בעטען צום שלאָפען. איינע פון די בעטען וועלכע איז געווען א צו־בראָכענע איז געווען אנגעשפּארט אויף אן אנדער בעט.

נאָכדעם ווי די נעסט זיינען אוועק אין זייער צימער שלאָפען, האָט דער בעל הבית געזאָגט צו זיך: „איך האָב געהערט אז די מענשען פון ירושלים זיינען זעהר קלוג. וועל איך געהן און אונטערהערען וואָס זיי ריידען צווישען זיך." האָט ער זיך געלייגט אין א פאָדערשטען צימער. הערט ער ביינאַכט ווי עס זאָגט דער וואָס איז געלעגען אויף דער צוּבראָכענער בעט: „איהר מיינט אז איך שלאָף אויף א בעט? עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! איך ליעג ראכט זיך אויף דער ערד, אָבער איך פיהל אז איך הייננ אין דער לופטען." רופט זיך אָב א צווייטער: „די פלייש וואָס מיר האָבען געגעסען האָט געהאט א הינטישען טעם". זאָגט דער דריטער: „און דער וויין וואָס מיר האָבען געטרונקען האָט געשמעקט מיט בית עולם." רופט זיך אָב דער פערטער: „וואָס איז דער וואונדער? וואָס פאר א בעל הבית אזא ווירטשאַפט. דער בעל הבית איז ניט קיין כשר קינד, איז אלעס ביי איהם ניט כשר."

ווען דער בעל הבית האָט געהערט די רייד, האָט ער גע־זאָגט צו זיך: „איין זאך האָבען זיי געזאָגט אן אמת, דאָס איז אז די בעט איז צובראָכען, אָבער די אנדערע דריי זאכען זיינען ליגען." פון דעסטוועגען, אום צו בעפריעדיגען זיין איינענע נייגעריגקייט, איז ער אויף מאָרגען אין דער פריה געגאַנגען צום קצב און האָט צו איהם געזאָגט: „גיב מיר נאָך פלייש פון די זעלבע וואָס דו האָסט מיר געגעבען נעכטען." האָט דער קצב געענטפערט: „איך האָב ניט." האָט דער בעל אכסניא געפרעגט: „זאָג מיר, וואָס איז דאָס געווען פאר א פלייש? עס האָט געהאט זעהר א גוטען טעם." האָט איהם דער קצב געענטפערט: „איך האָב געהאט א יונגען שעפּעל, א זויגלינג, איז זיין מוטער גע'פגר'ט, האָט דער שעפּס גע־מוזט זויגען ביי אונזער צויג. גראָדע נעכטען האָט מיר אויסגעפעהלט פלייש און דו ביזט געקומען. האָב איך דיר געמוזט געבען די פלייש פון יענעם שעפּס."

ווען דער בעל אכסניא האָט דאָס געהערט, האָט ער גע־זאָגט: „צוויי זאכען זיינען אמת, אָבער די אנדערע צוויי זאכען זיינען ליגען." איז ער נאָכדעם געגאַנגען צום וויין־הענדלער און האָט איהם געפרעגט: „האָסט נאָך פון יענעם וויין וואָס דו האָסט מיר נעכטען פערקויפט?" האָט דער וויין הענדלער געענטפערט: „ניין." בעט איהם דער בעל אכסניא: „זאָג מיר, וואָס איז דאָס געווען פאר א וויין?" האָט דער וויינהענדלער געענטפערט: „איך האָב געהאט א וויינשטאָק

וואָס איז געוואַקסען אויף מיין פאָטער׳ס קבר, האָב איך אויסגעקוועטשט די טרויבען, געמאַכט פון דעם וויין און אריינגעטהאָן אין פעסער. ווען דו ביזט געקומען האָב איך קיין אנדער וויין געהאַט, האָב איך דיר געגעבען פון דעם וויין.״

״דריי זאַכען זיינען אמת, אָבער איין זאַך איז ליגען״, האָט דער בעל אכסניא געזאָגט צו זיך.

נאָכדעם איז ער געגאַנגען צו זיין מוטער און האָט איהר געפרעגט: ״זאָג מיר, וועמעס זוהן בין איך?״

״דו ביזט דיין פאָטער׳ס״, האָט די מוטער געענטפערט.

״זאָג מיר דעם אמת וועמעס זוהן בין איך״ האָט דער בעל אכסניא געשריען, ״אז ניט וועל איך דיר דעם קאָפּ אראָבנעהמען.״

האָט די מוטער זיך אזוי מודה געווען:

״דיין פאָטער האָט מיר קיין קינד ניט געגעבען, האָב איך מורא געהאַט אז נאָך זיין טויט וועט זיין גאַנצער פערמעגען, אויף וועלכען איך האָב אויך שווער געארבייט, איבערגעהן צו זיין משפחה. האָב איך בעגאַנגען אַ זינד און האָב אויף אַזאַ אופן געבראַכט דיך אויף דער וועלט, און דו האָסט בעקומען מיין מאַן׳ס גרויסען פערמעגען.״

ווען דער בעל אכסניא האָט איינגעזעהן אז אַלע פיער זאַכען זיינען אמת, האָט ער געזאָגט: ״די מענשען פון ירושלים זיינען זעהר געפעהרליך. אויב מען וועט זיי לאָזען קומען אהער וועלען זיי מאַכען די גאַנצע שטאָדט פאַר ממזרים. איז בעסער אז מען זאָל די אידען אין קיין אכסניא ניט אריינלאָזען.״

און דאָס איז געווען דער ערשטער האָטעל בעזיצער וואָס האָט פאַר זיין גאַסט הויז אָנגענומען דעם רעגעל ״אידען ווערען ניט אריינגעלאָזען.״

מסכת דרך ארץ

ו

א בעזוך ביי פילאסאפוס

פיער אידישע געלעהרטע, רבן גמליאל, רבי יהושע, רבי אלעזר בן עזריה און רבי עקיבא, זיינען איינמאל געקומען אין א שטאדט וואו עס האט געוואוינט א גרויס געלעהרטער מאן מיט'ן נאמען פילוסופוס. אין אוועגר, אז זיי זיינען אנגעקומען, האט רבי יהושע געפרעגט ביי רבן גמליאל: "רבי, ווילסטו אז מיר זאלען געהן בעזוכען פילוסופוס אונ־זער חבר?" האט רבן גמליאל געזאגט: "ניין". אויף מאר־גען אין דער פריה האט איהם רבי יהושע ווידער געפרעגט: "ווילסטו אז מיר זאלען געהן בעזוכען אונזער חבר פילוסו־פוס?" האט רבן גמליאל געענטפערט: "יא". זיינען זיי גע־גאנגען און ווען זיי זיינען שוין געווען ביי דער הויז, האט רבי יהושע אנגעקלאפט אין טיהר. האט פילוסופוס זיך גע־טראכט: "דאס איז די עטיקעטע פון חכמים." ביים צווייטען קלאפ אין טיהר האט פילוסופוס איינגעוואשען זיין געזיכט, זיינע הענד און פיס. ביים דריטען קלאפ האט ער פאר זיי געעפענט די טיהר. האט ער זיך געטראכט: ווי זאל איך די אידישע חכמים בעגריסען? זאל איך פריהער זאגען שלום צו רבן גמליאל וועל איך דאך ערנידערען די אנדערע. זאל איך די אנדערע צוערשט בעגריסען וועט דאס זיין א בעליי־דיגונג פאר רבן גמליאל. האט ער אזוי געזאגט: "פריעדען

צו אייך, איהר אידישע חכמים, און איבערהויפּט צו רבן גמליאל.״

2

א גאַסט דאַרף מען אכטען און היטען

רבי יהושע בן לוי האָט געזאָגט: ״מענשען וועלכע דו קענסט ניט זאָלסטו זיי היטען ווי גנבים און כבוד זאָלסטו זיי אָבגעבען ווי צו רבן גמליאל״.

געזאָגט האָט ער דאָס צוליעב אזא ערפאַהרונג.

איינמאָל איז א פרעמדער מאן געקומען צו רבי יהושע איבערנעכטיגען. האָט ער דעם גאַסט געגעבען עסען און טרינקען און נאכדעם האָט ער איהם ארויפגעפיהרט אויפ׳ן דאַך שטיבעל שלאָפען. פון זיכערהייט וועגען האָט ער צו־גענומען דעם לייטער. וואָס האָט דער גאַסט געטהאָן? האַלבע נאַכט איז ער אויפגעשטאַנען, האָט גענומען אַלע ווערטפולע זאכען וואָס ער האָט דאָרט געפונען און זיי איינ־געפּאַקט אין זיין מאַנטעל. אָבער ווען ער האָט געוואָלט אַרונ־טערגעהן האָט ער זיך צובראָכען דעם קאַרק. אין דער פריה האָט איהם רבי יהושע דאָרט געפונען ליגען. האָט ער צו איהם געזאָגט: ״דו פוסטער יונג! אזוי טהוען נאַר מענשען אַזעלכע ווי דו״. האָט דער גנב געזאָגט: ״רבי, איך האָב ניט געוואוסט אז דו האָסט צוגענומען דעם לייטער״.

״דו נאַר איינער!״ האָט רבי יהושע געענטפערט. ״איך האָב אויף דיר געהאַלטען אן אויג נאָך פון נעכטען״.

3

ניט געפאָלגט דעם בעל הבית

אז איינער קומט צו גאַסט דאַרף ער טהאָן אַלעס וואָס דער בעל הבית הייסט איהם, אויב עס איז נאַר א גערעכטע זאַך. אַמאָל איז געווען א מעשה מיט שמעון פון אנטיפּטרס. צו איהם פלעגען קומען געסט, פלעגט ער זיי הייסען עסען און טרינקען. די געסט פלעגען זיך לאָזען לאַנג בעטען און שווערען ביי דער תורה אז זיי וועלען גאַרנישט נעהמען איז

מויל. אָבער נאָכדעם פלעגען זיי יאָ עסען און טרינקען. ווען די געסט פלעגען זיך קלייבען אַוועקצוגעהן. פלעגט זיי שמעון שלאָגען מלקות.

ווען רבי יוחנן בן זכאי און די חכמים האָבען געהערט פון דער געשיכטע, האָט עס זיי פערדראָסען. האָבען זיי נעפרעגט צווישען זיך: "ווער וועט געהן און איהם געבען צו פערשטעהן אז ער טהוט אן עולה?" האָט רבי יהושע געזאָגט: "איך וועל געהן און זעהן ווי ער פיהרט זיך אויף מיט זיינע געסט".

רבי יהושע איז אַוועק אין דער שטאָדט אנטיפטרס וואו שמעון האָט געוואוינט. ער האָט איהם גראָדע געפונען שטעהן ביי דער טיהר פון זיין הויז.

"פריעדען צו דיר, רבי!" האָט יהושע געזאָגט.

"פריעדען צו דיר, רבי ומורי", האָט שמעון געענט־פערט.

"איך זוך א הויז וואו איך זאָל קענען איינשטעהן", האָט רבי יהושע געזאָגט.

"קענסט זיין ביי מיר", האָט שמעון געענטפערט.

האָבען זיך ביידע אַוועקגעזעצט לערנען תורה און זיי האָבען געלערנט ביז אַוונד. אויף מאָרגען אין דער פריה זאָגט רבי יהושע: "רבי, איך וויל געהן אין מרחץ". האָט איהם שמעון געענטפערט: "מהו ווי דו ווילסט". אַריינ־געהענדיג פון הויז האָט רבי יהושע מורא געהאָט, טאָמער וועט דער בעל הבית איהם געבען א קלאַפּ פון הינטען, אָבער יענער האָט דאָס ניט געטהאָן. קומענדיג צוריק פון מרחץ האָבען זיי געגעסען און געטרונקען. נאָכ'ן מאָהלצייט האָט רבי יהושע זיך גענומען קלייבען צו געהן צוריק אהיים "ווער וועט מיך בעגלייטען?" האָט ער געפרעגט. "איך וועל דיך בעגלייטען", האָט דער בעל הבית געענטפערט. טראַכט זיך רבי יהושע: וואָס וועל איך ענטפערען די חכמים וואָס האָבען מיך געשיקט? איך האָב דאָך גאָרנישט אויסגעפונען. געהענדיג האָט זיך רבי יהושע אומגעקעהרט צוריק. "וואָרום האָסטו זיך אומגעקעהרט צוריק?" האָט דער בעל הבית געפרעגט.

"איך דאַרף דיר עפּעס פרעגען", האָט רבי יהושע געזאָגט. "פאַר וואָס אַלע מענשען וואָס קומען צו דיר שלאָג־סטו מלקות, און מיך האָסטו ניט געשלאָגען?"

"רבי !" האָט שמעון געענטפערט, "דו ביזט אַ גרויסער חכם און דו ווייסט ווי זיך אויפצופיהרען. אָבער די אַנדערע מענשען אַז זיי קומען צו מיר און איך בעט זיי עסען, שווע־רען זיי זיך אַז זיי וועלען ניט עסען, און לסוף ברעכען זיי זייער שבועה. און איך האָב געהערט פון חכמים אַז פאַר אַזאַ עבירה קומט פערציג מלקות".

"אויב אַזוי", האָט רבי יהושע געזאָגט, "געבענשט זאָלסטו זיין וואָס דו טהוסט אַזוי. איך שווער דיר ביי דיין לעבען און מיינעם, אַז פאַר אַזאַ עבירה קומט טאַקע מלקות. זאָלסט זיי ווייטער געבען פערציג מלקות דיינע אייגענע און נאָך פערציג זאָלסטו זיי צולייגען פאַר די חכמים וואָס האָבען מיך געשיקט צו דיר".

4

הלל'ס פרוי

הלל האָט איינמאָל ערוואַרטעט אַ גאַסט, האָט מען פאַר איהם אָנגעגרייט אַ שעהנע סעודה. דערווייל, אין דער צייט וואָס הלל איז געזעסען מיט זיין גאַסט און געוואַרט אויפ'ן עסען, איז געקומען אַן אָרימאַן, האָט זיך אַוועקגע־שטעלט ביים טיהר און האָט געזאָגט: "איך דאַרף היינט נעהמען אַ פרוי און איך האָב ניט וואָס איהר עסען צו געבען" האָט הלל'ס פרוי גענומען די גאַנצע סעודה און האָט דאָס אוועקגעגעבען צום אָרימאַן.

גלייך נאָכדעם האָט זי פערקנאָטען אַן אַנדער טייג, געמאַכט אַ פאַנקוכען, אריינגעטראָגען און דערלאַנגט צום טיש. האָט הלל געפרעגט זיין פרוי: "טאָכטער מיינע, פאַר וואָס האָסטו ניט געבראַכט דעם מאָהלצייט אַ ביסעל פריי־הער?" האָט זי איהם דערצעהלט די גאַנצע געשיכטע. האָט הלל געזאָגט:

"איך האָב אין האַרצען זיך געטראַכט אַז ניט אומזיסט האָסטו זיך פערשפעטיגט, ווייל איך ווייס אַז אַלעס וואָס דו טהוסט איז דאָס פון גאָט'ס וועגען."

5

כללים וועגען טיש עטיקעטע

אַ מענש זאָל ניט טרינקען פון אַ כוס און נאָכדעם געבען אַן אַנדערען צו טרינקען פון דעם, ווייל דאָס קען זיין שעד־

ליך צום געזונד. עס איז אמאָל געווען אזא מעשה מיט רבי עקיבא, ווען ער איז געווען צוגאסט ביי איינעם. דער בעל הבית האָט איהם דערלאַנגט א בעכער ווייז אָבער צוערשט האָט ער אליין פריהער א זופּ געטהאָן פון דעם בעכער. האָט רבי עקיבא געזאָגט: "טרינק דאָס אוים אליין". נעהמט דער בעל הבית און גיסט אָן פאר רבי עקיבא א צווייטען כוס און האָט ווידער פריהער פערזוכט פון דעם אליין. זאָגט רבי עקיבא נאָך אמאָל: "טרינס דאָס אוים אליין". בן עזאי וועלכער איז דערביי געזעסען האָט זיך אויסגרופען צום בעל הבית: "ביז וואנען וועסטו אלץ געבען צו רבי עקיבא טרינקען פון דיין מויל?"

נאָך אמאָל האָט זיך געמאכט אז רבי עקיבא איז איינגעשטאנען אלס א גאסט ביי איינעם. האָט יער בעל הבית אונטערגעשפּארט א טעלער מיט א ברעקעל ברויט. רבי עקיבא האָט גענומען דעם ברעקעל ברויט און דאָס אויפגעגעסען. "רבי", האָט דער בעל הבית געזאָגט, "איז דאָ אויפ'ן טיש ניטאָ קיין אנדער שטיקעל ברויט, ייאָס דו דארפסט גראדע דעם ברעקעל מיט וועלכען איך האָב אונטערגעשפּארט מיין טעלער?" האָט איהם רבי עקיבא געענטפערט: "איך האָב געמיינט אז דו וועסט זיך אָבבריהען מיט לעבליכע וואסער, אָבער איך זעה אז מיט קאָכעדיגע וואסער בריהסטו זיך אויך ניט אָב."

רבי עקיבא האָט געמיינט צו זאָגען: איך האָב דיר גוואָלט געבען אָן אָנצוהערענים אז עס איז ניט רעכט אונטערצושפּארען א טעלער מיט א שטיקעל ברויט, צווינגסטו מיך אז איך זאָל דיר דאָס זאָגען מיט באקצייהנער!

6

דריי אומגעקומען צוליעב א קליינגקייט

געסט וואָס קומען אין א הויז טהאָרען גאָרנישט געבען ניט צו די קינדער פון דעם בעל הבית און ניט צו זיינע דיענער, סיידען זיי בעקומען פון איהם פריהער אן ערלויבנים.

איינמאָל, אין א הונגער יאָהר, האָט איינער איינגעלאַדען דריי געסט. ער האָט געהאט דריי אייער האָט ער זיי דערלאַנגט פאר די געסט. איז געקומען דער זוהן פון בעל הבית און האָט זיך אוועקגעשטעלט פאר די געסט. עס האָט

אויסגעזעהן אז דער אינגעל איז געוועזן הונגעריג. האט איי־נער פון די געסט גענומען זיין איי און האט דאס אבגעגעבען צום אינגעל. דער אנדער גאסט און דער דריטער האבען אויך געטהאן דאס זעלבע. און ווען עס איז אריינגעקומען דער פאטער און האט געזעהן ווי זיין זוהן האלט איין איי אין מויל און צוויי אין זיינע הענד, האט ער איהם אויפגע־הויבען און א שליידער געטהאן צו דער ערד. דער אינגעל איז פון דעם קלאפ געשטארבען. ווען זיין מוטער האט געזעהן אז איהר קינד איז טויט, איז זי אראבגעשפרונגען פון דאך און איז אויך געשטארבען. ווען דער פאטער האט געזעהן ווי ער האט אומגעבראכט צוויי מענשען לעבענס, איז ער ארויף אויפ'ן דאך און האט זיך אויך דאס לעבען גענומען.

מסכת זבחים

1

ער פערלאָזט זיך ניט אויף סברות

רב יצחק בר יהודה פלעגט אָפט קומען לערנען ביי רמי בר חמי. שפּעטער איז ער אַוועק פון איהם און האָט אָנגעהויבען צו געהן לערנען ביי רב ששת. איינמאָל בעגעגענט איהם רב יצחק און זאָגט צו איהם: ”דו ביזט אַזוי ווי יענער בעל גאוה וואָס א פּירשט האָט איהם געגעבען זיין האַנד, האָט ער זיך איינגערעדט אַז ער איז א מחותן מיט'ן פּירשט. אַזוי איז אויך מיט דיר. זייט דו האָסט אָנגעהויבען צו לערנען ביי רב ששת ביזטו געוואָרען אַזוי שטאָלץ ביי זיך, אַזוי ווי דו וואָלסט אַליין געווען א רב ששת“.

רב יצחק האָט פערשטאַנען אַז זיין אַלטער רבי רעדט אַזוי ווייל עס פערדריסט איהם וואָס ער איז אַוועק לערנען ביי רב ששת. האָט ער איהם די זאַך אַזוי ערקלערט: ”ניין, ניט פון גאוה וועגען לערן איך ביי רב ששת. די מעשה איז אַזוי: ווען איך פלעג פרעגען ביי דיר א קשיא, פלעגסטו מיר די קשיא פערענטפערען מיט דיינע אַן אייגענע סברה. אָבער נאָכדעם אַז איך פלעג אַריינקוקען אין א משנה פלעג איך זעהן אַז דיין תירוץ שטימט ניט. אָבער אַז איך פרעג עפּעס פון רב ששת ערקלערט ער מיר פון א משנה, און נאָכדעם

אז איך געפין אפילו א משנה וואס זאגט אנדערש, בלייבט דער תירוץ א תירוץ, ווייל איין משנה קען זאגען אזוי און די אנדערע קען זאגען אנדערש״.

2

דער שרעק פון די גוי׳אישע מלכים

רבי אלעזר המודעי זאגט:

ווען גאט האט געגעבען די תורה צו די אידען האט זיך זיין שטימע געהערט פון איין עק וועלט ביז׳ן אנדערען, און אלע מלכים פון די אומות העולם זיינען געווארען פערציטערטע ווען זיי האבען די געטליכע שטימע געהערט אין זייערע פאלאסטען. פאר גרויס שרעק האבען זיי אנגעהויבען צו זאגען שירה. נאכדעם האבען זיי זיך אלע פערזאמעלט ביי בלעם און האבען איהם געפרעגט: ״וואס איז דאס פאר א גרויסער רעש וואס מיר האבען געהערט? אפשר ברייגגט ער ווידער א מבול אויף דער וועלט?״ האט זיי בלעם געענטפערט: ״דער אויבערשטער האט שוין געשווארען אז ער ברייגגט מעהר קיין מבול אויף דער וועלט.״ האבען זיי געזאגט: ״ער האט געשווארען אז ער וועט ניט ברייגגען א מבול פון וואסער, אבער עס איז דאך מעגליך אז ער וועט ברייגגען א מבול פון פייער.״

״ניין״, האט זיי בלעם פערזיכערט, ״ער האט געשווארען אז ער וועט קיין מבול ברייגגען, עס מיינט: ניט פון וואסער און ניט פון פייער.״

״טא וואס בעדייט דער גרויסער טומעל וואס מיר האבען געהערט?״ האבען די מלכים געפרעגט.

האט בלעם זיי די זאך אזוי ערקלעהרט: ״דער אייבערשטער האט א טייערע ציערונג אין זיינע אוצרות וועלכע ער האט בעהאלטען יאהרען און יאהרען איידער ער האט די וועלט בעשאפען, און יעצט גיט ער די טייערע ציערונג אוועק צו זיינע קינדער״.

מסכת מנחות

.1

משה און די תורה

ר׳ יהודה האָט אַזוי דערצעהלט אין נאָמען פֿון רב:

ווען משה איז אַרויף אין הימעל האָט ער געפֿונען דעם אויבערשטען זיצען און צייכענען שטריכעלעך און פּאַסיקלעך אויף די אותיות פֿון דער תורה. האָט משה געפֿרעגט: „רבונו של עולם! צוליעב וועמען בעמיהסטו זיך אַזוי? צו וואָס דאַרפֿסטו צוגעבען שטריכעלעך און פּאַסיקלעך?" האָט דער אייבערשטער געענטפֿערט: „אין די צוקינפֿטיגע דורות וועט זיין אויף דער ערד אַ מאַן, עקיבא בן יוסף וועט ער הייסען, און ער וועט אויף יעדען תג, אויף יעדען שטריכעלע, דרש׳ענען בערג אויף בערג מיט הלכות".

„רבונו של עולם לאָז מיך איהם זעהן", האָט משה געבעטען.

„קעהר זיך אום אחינטער ועסטו איהם זעהן", האָט דער אייבערשטער געענטפֿערט.

משה האָט בעטראַכט די נשמות וואָס זיינען געזעסען אין הימעל. דאָס זיינען געווען די נשמות פֿון די צוקינפֿטיגע דורות. זיי זיינען געווען אויסגעזעצט אין שורות. ביי דער אַכטער שורה האָט ער דערזעהן רבי עקיבא זיצען מיט זיינע תלמידים. משה האָט זיך אַוועקגעזעצט און גענומען זיך

צוהערען וואָס זיי לערנען. האָט ער ניט פערשטאַנען וואָס זיי ריידען. דאָס האָט איהם אַזוי פערדראָסען דאָס זיינע כחות האָבען איהם פערלאָזען. משה האָט זיך ווייטער צוגע־הערט, און ווען עס איז געקומען צו אַ זאַך וואָס ער האָט ניט פערשטאַנען, האָט ער געהערט ווי די תלמידים פרעגען ביי רבי עקיבא: "רבי, פון וואַנען נעהמסטו דאָס?" האָט רבי עקיבא זיי געענטפערט: "אַזוי האָט משה בעקומען דעם דין פון בארג סיני". ווען משה האָט געהערט ווי מען דער־מאַנט זיין נאָמען ביים לערנען, האָט ער זיך בערוהיגט.

נאָכדעם האָט משה זיך אומגעקעהרט צום אייבערשטען און האָט געזאָגט:

"רבונו של עולם! דו האָסט אַזאַ גרויסען מאַן ביי זיך און מיך האָסטו אויסגעקליבען דורך מיר צו געבען די תורה צו די אידען?"

"שווייג!" האָט דער אייבערשטער געזאָגט, "אַזוי איז מיר איינגעפאַלען אין מיין מחשבה".

"רבונו של עולם!" האָט משה ווידער געבעטען, "דו האָסט מיר בעוויזען עקיבא'ס תורה, ציינ מיר אויך זיין שכר".

"גיב אַ קוק אַהינטער דיר", האָט דער אויבערשטער געענטפערט.

משה האָט אַ קוק געטהאָן. ער האָט געזעהן אַ בילד פון דער צוקונפט, ווי מען רייסט פון רבי עקיבא'ן שטיקער פלייש, אַזוי ווי אין אַ יאַטקע. דאָס איז געווען די סצענע פון רבי עקיבא'ס טויט, ווי ער איז אומגעקומען על קידוש השם און די רוימער האָבען געריסען זיין לייב מיט אייזערנע קאַמען. האָט רבי עקיבא אויסגערופען: "רבונו של עולם! אָט דאָס איז די תורה און דאָס איז איהר שכר?" האָט דער אויבערשטער ווידער געענטפערט: "שווייג! אַזוי איז מיר איינגעפאַלען אין מיין מחשבה!"

2

פון אַ היי״ן ווערט אַן ערנסט

פלימו האָט איינמאָל געפרעגט ביי רבי'ן: "ווי איז דער דין אַז אַ מענש האָט צוויי קעפּ, אויף וועלכען קאָפּ דאַרף ער אָנטהאָן די תפילין?"

רבי האָט נעמייוט אז פּלימו מאכט א שפּאס, האָט ער געזאָגט: "פּאר דעם שפּאס קלייב איך זיך אוים איינע פון די צוויי שטראפען. ענטוועדער געה אוועק אין גלות, אָדער נעהם אויף זיך א חרם". אין דיזע רייד איז אָנגעקיטען א מאַן און האָט רבי'ן געפרעגט א שאלה: "ביי מיר איז געבוי־רען א קינד, א בכור, מיט צוויי קעפּ. טאָ ווי פיעל טאַלער דארף איך געבען צום כהן אלס פּדיון הבן?" רבי איז אזוי איבערראשט געוואָרען פון דער פּאסירונג, דאָס ער האָט גע־שוויגען. איז געקומען איינער פון די זקנים און האָט גע־זאָגט:

"ער דארף געבען צעהן טאַלער, פינף פאַר יעדען קאָפּ. ווייל דאָס קינד האָט צוויי קעפּ איז דאָס גלייך ווי צוויי בכורים וואָס זיינען געבוירען בײדע צוזאמען".

3

א קליינע מצוה — א גרויסער שכר

די מצוה פון ציצית טראָגען איז איינע פון די קלענערע מצוות, אָבער דער שכר פון דעם איז זעהר גרויס, ווי מען זעהט פון דער געשיכטע וואָס רבי נתן דערצעהלט.

צווישען די תלמידים פון רבי חייא איז געווען איין תלמיד וואָס האָט זעהר שטארק געהיט די מצוה פון ציצית. איינמאָל האָט דער תלמיד געהערט אז אין א גרויסער שטאָדט ביים ים געפינט זיך זעהר א שעהנע פרוי־ענצימער וואָס נעהמט פיער הונדערט גאָלדענע רענדלעך פאַר איהר ליעבע. דער תלמיד איז געוואָרען זעהר נייגעריג זי צו זעהן, האָט ער איהר געשיקט פיער הונדערט גאָלדענע רענדלעך און זי האָט איהם בעשטעלט א צייט ווען ער זאָל קומען. ווען עס איז געקומען זיין צייט איז ער אהין אוועק, איז אָנגעקומען און האָט זיך אוועקגעזעצט ביי דער טיהר פון איהר הויז. איז אריין איהר דיענסט און האָט געמעלדעט: "יענער מאַן וואָס האָט דיר געשיקט די פיער הונדערט גאָלדענע רענדלעך איז געקומען און ער וואַרט ביי דער טיהר". האָט די פרוי געענטפערט: "זאָל ער אריין".

ווען דער גאַסט איז אריינגעקומען האָט זי פאַר איהם אויסגעבעט זיבען בעטלעך. זעקס זייגען גע־ווען פון זילבער און די אויבערשטע איז געווען פון גאָלד. צווישען איין בעט

און דער אנדערער איז געשטאנען א לייטער פון זילבער. דער לייטער צו דער זעכסטער בעטעל איז געווען פון גאלד. זי איז ארויף און האט זיך אוועקגעזעצט אויף דער אויבערשטער בעטעל. קוקענדיג אויף איהר האט ער אויך גענומען קלעטערען, אבער קלעטערענדיג האבען זיינע ציצית זיך א חויב געטהאן און איהם א שמיץ געטהאן אין פנים. האט ער זיך ארונטערגעגליטשט און איז געבליבען זיצען אויף דער ערד. האט זי זיך אויך ארונטערגעגליטשט און זיך געזעצט אויף דער ערד.

"איך שווער דיר ביי דעם גאט פון רוימישען הערשער, אז איך וועל דיך ניט אבלאזען ביז דו וועסט מיר זאגען וואס פאר א פעהלער דו האסט געפונען אין מיר", האט די פרוי געזאגט.

"און איך שווער דיר ביי מיין גאט", האט דער גאסט געענטפערט, "דאס קיין שעהנערע פרוי פון דיר האב איך נאך ניט געזעהן. אבער מיר האבען א מצוה און דאס איז ציצית, און ביי דיזער מצוה האט גאט צוויי מאל דערמאנט אז ער איז אונזער גאט. (אני ד' אלהיכם) דאס מיינט אז ער שטראפט פאר שלעכטעס און ער בעלוינט פאר גוטעס. און דיזע ציצית האבען ביי מיר אויסגעזעהן ווי פיער עדות וואס וועלען געגען מיר עדות זאגען אויב איך וועל בעגעהן א זינד.

האט זי צו איהם געזאגט: "איך שווער ביי דיין גאט אז איך וועל דיך ניט לאזען געהן ביז דו וועסט מיר זאגען דיין נאמען, פון וועלכער שטאדט דו קומסט, ווער דיין רבי איז און ווי הייסט דער בית מדרש אין וועלכען דו לערנסט".

דער תלמיד האט איהר פערלאנג געטהאן. ער האט אלעס אויפגעשריבען און האט איהר דעם פאפיער געגעבען אין האנד.

ווען דער תלמיד איז אוועק האט די פרוי גענומען איהר פערמעגען און האט עס צוטיילט אויף דריי חלקים: איין דריטעל האט זי אוועקגעגעבען צו דער רעגירונג וואס דאס איז געווען די שטראף פאר אננעהמען אן אנדער גלויבען. איין דריטעל האט זי פערטיילט צווישען ארימע לייט, און איין דריטעל האט זי מיטגענומען צוזאמען מיט איהרע טייערע בעטען. זי איז געקומען צו רבי חייא און האט איהם געבעטען: "רבי! איך וויל אננעהמען דעם אידישען גלויבען". רבי חייא האט איהר בעטראכט און געפרעגט: "מיין טאכ־

טער, זאָג מיר דעם אמת, אפשר האָסטו זיך פערליעבט אין איינעם פון מיינע תלמידים?״ האָט זי איהם געוויזען דעם צעטעל וואָס זיין תלמיד האָט איהר געגעבען און האָט דערצעהלט די גאנצע געשיכטע, צו צייגען אז זי וויל ווערען א אידין נאָר דערפאר ווייל דער אידישער גלויבען געפעלט איהר.

ווען רבי חייא האָט אויסגעהערט די גאנצע געשיכטע האָט ער געזאָגט: ״דו האָסט איהם כשר פערדיענט. געה און נעהם איהם״. און יענע בעטלעך וואָס זי האָט פריהער פערבעטעט צוליעב זינד, האָט זי נאָכדעם פערבעט אין ריינקייט און הייליגקייט.

4

וואָס טויג אונז דער יחוס?

איינמאָל האבען די רבנן געזאגט צו רבי פרידא: ״רבי עזריה, דער אייניקעל פון רבי אבטולס, וועלכער איז דער צעהנטער דור פון רבי אלעזר בן עזריה, וועלכער איז געווען דער צעהנטער דור פון עזרא, שטעהט ביים טיהר און ווארט ער זאלסט איהם ערלויבען אריינצוקומען״.

״וואס דערצעהלט איהר מיר זיין לאנגען יחוס צעטל?״ האט רבי פרידא אויסגערופען. ״אויב ער איז א למדן איז גוט, אויב ער איז אי א יחסן, אי א למדן איז דאָך צוויי מאָל גוט. אבער אויב ער איז בלויז א יחסן און לערנען קען ער ניט, זאָל איהם א פייער פערברענען״.

״ער קען לערנען״, האבען די רבנן געענטפערט.

״זאל ער אריינקומען״, האט רבי פרידא געזאגט.

ווען רבי עזריה איז אריינגעקומען האט רבי פרידא בעמערקט אז ער איז זעהר אומעטיג, האט ער פאר איהם גענומען זאגען תורה, איהם פרעהליכער צו מאכען.

5

אברהם׳ס טרייסט

ווען דער בית המקדש איז חרב געוואָרען האט דער אויבערשטער געפונען אברהם אבינו שטעהן אין בית המקדש. האט דער אייבערשטער געפרעגט: ״וואס טהוט מיין ליעבער

פריינד ביי מיר אין הויז?" האט אברהם געענטפערט: "איך בין געקומען וועגען די אנגעלעגענהייטען פון מיינע קינדער".

"דיינע קינדער האבען געזינדיגט און זיינען פערטריבען געוואָרען אין גלות", האט דער אויבערשטער געזאגט.

"אפשר האבען זיי געזינדיגט אומגערן", האט אברהם געזוכט צו פערטיידיגען.

"ניין, זיי האבען געזינדיגט מיט אבזיכט", האט דער אויבערשטער געזאגט.

"אפשר האבען געזינדיגט בלויז א קליינע צאָהל פון זיי?" האט אברהם געפרעגט.

"די מייסטע פון זיי זיינען זינדיג", האט דער אויבער־שטער געענטפערט.

"האסטו זיי דאך געדארפט דערמאָנען די מצוה וואס דו האָסט מיר געגעבען", האט אברהם גע'טענה'ט.

"זיי האבען אויפגעהערט צו מל'ען זייערע קינדער", האט דער אויבערשטער געענטפערט.

"אפשר אז דו וואלסט זיי געווארט א ביסעל לענגער וואלטען זיי תשובה געטהאָן", האט אברהם געזאגט.

"וואס בעסער עס איז זיי געווען אלס גרעסערע זינדער זיינען זיי געווען", האט דער אויבערשטער בעוויזען מיט א פסוק (כי רעתכי אָז תעלוזי.)

ווען אברהם האט געזעהען אז אלעס איז פערלאָרען און קיין זאך קען ניט העלפען האט ער ארויפגעלייגט די הענד אויפ'ן קאָפּ, און גענומען שרייען און וויינען: "טאָמער חס ושלום, איז שוין גאָר זיי נאָר קיין האָפנונג דאָ אפילו אין דער צוקונפט?" איז ארויס א בת קול פון הימעל און האט איהם געענטפערט:

"דער אויבערשטער האט די אידען פערגליכען צו אן אוילבערט בוים. אזוי ווי ביי אן אוילבערט בוים ווערען ניט די פרוכטען צייטיג ביסלעך ווייז, נאָר אלע קומען אויף א מאָל, אזוי וועט די אידישע נאציאָן שפעטער אויפבליהען אויף א מאָל".

רבי יהושע בן לוי זאגט: פאר וואס זיינען אידען גע־גליכען צו אן אוילבערט בוים? אזוי ווי די בלעטער פון אן אוילבערט בוים פאלען ניט ארונטער, ניט אין זומער און ניט אין ווינטער, אזוי ווערען אידען ניט פערלאָרען, ניט אויף דער וועלט און ניט אויף יענער וועלט.

רבי יוחנן ערקלערט דעם פערגלייך אזוי: אזוי ווי פון

און אוילבערט בוים קען מען אויל ניט ארויסקריגען סיידען דורך דריקען איהם, אזוי קענען די אידען ניט ווערען גוט סיידען דורך יסורים.

6

דאָס געבענשטע לאַנד פון אָשר

דאס לאַנד וואס האט געהערט צום שבט אָשר איז געווען בעריהמט מיט איהרע אוילבערטען וועלכע פלעגען ארויסגעבען א סך אויל.

איינמאָל האָבען די איינוואוינער כון דער שטאָדט לודקיא געדאַרפט האָבען אויל, האָבען זיי בעשטימט א שליח און האָבען צו איהם געזאָגט: „געה און ברייננ אונז פאַר אַ מיליאָן אויל”. דער שליח איז אוועק נאָך ירושלים, האט מען איהם געהייסען געהן אין צור, אין צור האט מען איהם געהייסען געהן אין גוש חלב, אַ שטאָדט וואָס האָט זיך געפונען אין דעם חלק לאַנד וואס האט געהערט צום שבט אשר. ווען דער שליח איז געקומען אין גוש חלב און האט נאָכגעפרעגט, ווער עס האט אויל צו פערקויפען, האט מען איהם געזאגט: ”געה צו יענעם און יענעם”. דער שליח איז געגאַנגען און האט יענעם געפונען ביי דער ארבייט, ארומגראָבענדיג זיינע אוילבערט בוימער. ”איך דארף האבען פאר א מיליאָן רענדלעך אויל, קענסטו דאס מיר פערקויפען?” האט דער שליח געפרעגט. ”ווארט ביז איך וועל ענדיגען מיין ארבייט”, האט דער בעל הבית פון די אוילבערטען געענטפערט.

דער שליח האט זיך אוועקגעזעצט ווארטען. נאכדעם ווי דער בעל הבית איז פערטיג געוואָרען מיט זיין ארבייט, האט ער צוזאמענגעלייגט זיינע געצייג און ארויפגעלייגט דעם פאַק אהינטער, אזוי ווי אן ארימער טאָג ארבייטער, און געהענדיג אין וועג האט ער, וואו ער האט געזעהן א שטיין, איהם אויפגעהויבען און געשליידערט אן א זייט. דער שליח האט גאָר ניט געקענט פערשטעהן ווי אזוי דער מענש וועלכער האט אויסגעזעהן צו זיין אן ארימער ארבייטער, זאל ביי זיך האָבען א סך אויל. ”עס שיינט צו זיין אז די אידען וואס האָבען מיך געשיקט צו איהם האבען פון מיר שפאס געמאכט”, האט דער שליח געזאגט צו זיך.

ווען דער שליח איז ענדליך געקומען מיט דעם מאַן צו הויז, האָט אַ דיענסט איהם געבראַכט אַ קעסעל וואַרעמע וואַסער. דער שליח האָט זיך אַרומגעוואַשען. נאָכדעם האָט די דיענסט איהם געבראַכט אַ גאָלדענעם בעקען מיט אויל און דער שליח האָט אין דעם איינגעטונקט זיינע הענד און פיס. נאַכדעם ווי זיי האָבען גענעסען און געטרונקען, האָט איהם דער בעל הבית אָפּגעמאָסטען פאַר אַ גאַנצען מיליאָן אויל. „אפשר דאַרפסטו מעהר אויל?" האָט דער בעל הבית געפרעגט. „יאָ", האָט דער שליח געענטפערט. „אָבער איך האָב מעהר קיין געלד". האָט דער בעל הבית געזאָגט: „אויב דו ווילסט נעהמען מעהר קענסטו נעהמען, איך וועל געהן מיט דיר אין דיין שטאָדט, און דאָרט אָפּנעהמען דאָס געלד". האָט ער איהם אָפּגעמאָסטען פאַר נאָך 180 טויזענד אויל. און צוזאַמען איז דער אויל געווען אַזוי פיעל, דאָס דער שליח האָט ניט איבערגעלאָזען ניט אַ פערד, ניט אַ מויל־אייזעל, ניט אַ קעמעל און ניט אַן אייזעל, ווייל ער האָט זיי אַלע געמוזט דינגען אום אָפּצופיהרען דעם אויל וואָס ער האָט איינגעקויפט.

ווען דער שליח איז צוריקגעקומען אין זיין שטאָדט, זיינען די שטאָדט לייט אַרויס איהם מקבל פנים זיין און איהם לויבען פאַר די שליחות וואָס ער האָט אויסגעפיהרט, האָט דער שליח געזאָגט: „ניט מיך דאַרפט איהר לויבען, נאָר אָט דעם מאַן, וואָס האָט מיר פערקויפט פאַר אַ מיליאָן אויל און עס קומט איהם אַרויס נאָך הונדערט מיט אכציג טויזענד".

מסכת חולין

1

מעשה׳לעך וועגען רבי פנחס בן יאיר

רבי פנחס בן יאיר איז אמאָל געפאָהרען אויסקויפען אידען וואָס זיינען געווען געפאַנגען פון גוים. און געפאָהרען איז ער אויף זיין אייזעל וועלכע איז געווען בעגאַבט מיט אן אונגעוועהנליכען פערשטאַנד און וועגען וועלכער מען פלעגט דערצעהלען גרויסע וואונדער.

געהענדיג אין וועג איז רבי פנחס בן יאיר אָנגעקומען ביי דעם טייך גינאי. האָט רבי פנחס אויסגערופען צום טייך: ״גינאי! שפּאַלט דיינע וואַסערען און מאַך מיר א וועג איך זאָל קענען דורכגעהן!״ האָט דער טייך געענטפערט: ״די געהסט טהאָן דעם ווילען פון דיין בעשעפער און איך טהו אויך דעם ווילען פון מיין בעשעפער. די געהסט אויף א שליחות וואָס דו ביזט ניט זיכער אויב די וועסט עס אויספיהרען אָדער ניט. אָבער איך געה אויף א זיכערען וועג״.

״אויב די מאַכסט מיר ניט א וועג״, האָט רבי פנחס דעם טייך געוואָרענט, ״וועל איך גוזר זיין אויף דיר אז דו זאָלסט אין גאַנצען אויסגעטריקענט ווערען״.

דער טייך האָט זיך ערשראָקען. זיינע וואַסערען האָבען זיך געשפּאַלטען, און עס איז געוואָרען א פרייער וועג.

צוזאַמען מיט רבי פנחס איז געגאַנגען נאָך א איד וואָס האָט געטראָגען ווייץ אויף מצות. האָט רבי פנחס געזאָגט צום

טייך: "מאך א וועג אויך פאר איהם, ווייל ער געהט וועגען א מצוה". האט דער טייך פאר דעם אויך געמאכט א וועג.

מיט זיי ביידען איז געגאנגען אן אראבישער סוחר וועלכער האט אויך נערארפט אריבערגעהן דעם טייך. האט רבי פנחס געזאגט צום טייך: "מאך פאר איהם אויך א וועג, כדי מען זאל ניט זאגען: אט אזוי בעהאנדעלט מען מיט־רייזענדע?" האט דער טייך געשפאלטען זיינע וואסערען אויך פאר דעם אראבער.

רבי פנחס איז אנגעקומען אויף אן אכסניא און האט זיך דארט אבגעשטעלט. האט מען דארט געגעבען זיין אייזעל האבער, אבער די אייזעל האט דאס ניט געוואלט עסען. האט מען די האבער איבערגעזיפט. די אייזעל האט עס ניט גע־וואלט פערזוכען. האט מען די האבער איבערגערייניגט פון זאמד און שטיינדלעך. אבער די איזעל האט עס אפילו ניט געוואלט נעהמען אין מויל. דאן האט רבי פנחס געזאגט צו די מענשען פון דער אכסניא: "אפשר האט איהר נאך קיין מעשר געגומען פון די האבער?" האט מען גענומען מעשר און דאן האט עס די אייזעל געגעסען.

"אט די ארימע בעשעפענים געהט יעצט אין א מצוה זאך און איהר ווילט זי קארמענען מיט האבער וואס מען האט פון דעם קיין מעשר נעגומען!" האט רבי פנחס זיי פירגע־האלטען.

רבי יהודה הנשיא האט געהערט אז רבי פנחס פאהרט דורך, איז ער ארויס איהם מקבל פנים זיין. "אויב דו ווילסט קענסטו צו מיר קומען אויף מאהלצייט", האט רבי יהודה הנשיא געזאגט. "איך נעהם אן די איינלאדונג", האט רבי פנחס געענטפערט. דער נשיא האט זיך שטארק דערפרעהט, ווייל עס איז געווען בעוואוסט אז רבי פנחס האט קיינמאל געמאכט "המוציא" אויף א פרעמדען שטיקעל ברויט, און אז ווי נאר ער איז געווארען א זעלבסטשטענדיגער מענש האט ער אפילו ביי זיין אייגענעם פאטער ניט געגעסען.

ווען רבי פנחס האט בעמערקט אז רבי יהודה האט זיך שטארק מעפרעהט, האט ער צו איהם געזאגט: "דו האסט געמיינט אז איך האב זיך פערשווארען קיין הנאה ניט צו האבען פון אידען. אבער די מעשה איז אזוי. אידען, אין כלל

גענומען, זיינען פֿרענטליך. נאָר עס זיינען דאָ אַזעלכע וואָס ווילען געבען און האָבען ניט וואָס צו געבען, או עס זיינען דאָ אזעלכע וואָס האָבען און ווילען ניט געבען. אָבער דו — אי דו האָסט, אי דו ווילסט, איז דאָס שוין עפּעס אַנדערש. נאָר גראָדע יעצט בין איך אין דער איילע אַוועקצופאָהרען וועגען אַ מצוה זאַך, אָבער ווען איך וועל קומען צוריק וועל איך זיך ביי דיר אָבשטעלען".

ווען רבי פּנחס איז צוריקגעקומען, האָט זיך געמאַכט אַזוי דאָס אנשטאַט אריינצוגעהן גלייך אין דעם נשיא'ס הויז, איז ער דורך אַ סיבה אריין אין דער טיהר פון אַ שטאַל וואו עס זיינען געשטאַנען ווייסע מוילאייזלען. "וואָס?" האָט רבי פּנחס אויסגערופען. "ער האַלט אַ מלאך המות אין הויז און איך וועל ביי איהם עסען?" (ווייסע מוילאייזלען זיינען גע־ווען פעררעכענט פאַר געפעהרליכע חיות, ווייל זייערער אַ ביס קען זיך קיינמאָל פערהיילען.) ווען רבי יהודה האָט גע־הערט אז רבי פּנחס וויל צו איהם ניט אריינקומען צוליעב די ווייסע מוילאייזלען, איז ער ארויס איהם אנקעגען און האָט געזאָגט: "איך וועל זיי פערקויפען".

"ניין, דאָס טאָהרסטו ניט טהאָן", האָט רבי פּנחס גע־זאָגט, "ווייל עס שטעהט אין דער תורה "לפני עור לא תתן מכשול". עס קען זיי אָבקויפען איינער וואָס ווייס ניט אז זיי זיינען געפעהרליך און מענשען קענען דורך דעם געשעדיגט ווערען".

"איך וועל זיי אַוועקשיקען אין וואַלד אריין, אויף הפקר" האָט רבי יהודה הנשיא געזאָגט.

"ווען זיי ווערען זיין הפקר און קיינער וועט אויף זיי אויפּפּאַסען וועלען זיי נאָך מעהר שאַדען טהאָן".

"וועל איך זיי אָ[?]ויסנעהמען די צייהן און ארומשניידען זייערע קאפּיטעס אז זיי זאָלען ניט קענען בייסען און ניט בריקען".

"דאָס קענסטו אויך ניט טהאָן, צוליעב צער בעלי חיים".

"דאַן וועל איך זיי לאָזען טויטען".

"וועסטו עובר זיין אויף בל תשחית".

רבי יהודה האָט געהאַלטען אין איין טענה'ן און בעטען איהם, אָבער רבי פּנחס האָט זיך ניט געלאָזט איבערבעטען.

האָט זיך צווישען זיי אויפגעהויבען אַ וואַנד און האָט זיי צושיידט. און רבי יהודה הנשיא האָט געוויינט און גע־

זאָגט: „ווען צדיקים אזעלכע ווי רבי פּנחס בן יאיר זיינען אזוי גרוים ביים לעבען, הייגט ווי גרעסער זיינען זיי נאָכ'ן טויט!"

נאָך א מעשה ווערט דערצעהלט וועגען רבי פּנחס בן יאיר'ס אייזעל.

איינמאָל האָבען גנבים צוגע'גנב'עט די אייזעל און זי איז ביי זיי אין זייער הייהל געוועז דריי טעג און די גאנצע צייט גארנישט געוואָלט עסען. אז די דריי טעג זיינען אריבער האָבען די גנבים אָנגעהויבען מורא צו האָבען, טאָמער וועט זי ביי זיי פּגר'ן פון הונגער, האָבען זיי זי שטילערהייד אָבגעפיהרט און אוועקגעשטעלט ביי רבי פּנחס בן יאיר'ס טויער. האָט די אייזעל געגומען רעווען. רבי פּנחס האָט גלייך דערקענט איהר קול און ער האָט געזאגט צו זיינע הויז מענ־שען: „געהט און עפענט דעם טויער פאר דער אָרימער בע־שעפעניש וועלכע האָט שוין דריי טעג ניט געגעסען, און גיט איהר טאַקע עפּעס צו עסען".

די הויז מענשען האָבען איהר געגעבען עסען גערשטען, אָבער די אייזעל האָט ניט געגעסען. זיינען זיי ארייגגעקומען און געזאָגט צו רבי פּנחס: „מיר האָבען איהר געגעבען עסען אָבער זי עסט ניט".

„האָט איהר געגעבען תרומה און מעשר פון די גער־שטען?" האָט רבי פּנחס געפרעגט.

„האָסטו אונז ניט געלערענט דעם דין אז קערנער וואס מען גיט א בהמה צו עסען זיינען פּטור פון תרומה און מעשר?" האָבען די הויז מענשען גע'טענה'ט.

„וואָס זאָל איך טהאָן", האָט רבי פּנחס געזאגט, „אז די אָרימע בעשעפענים נעבעך איז אויף זיך אזוי שטריינג מחמיר דעם דין?"

2

רבי חנינא'ס געזונדהייטס רעגעלען

רבי חנינא איז געווען א דאָקטאָר. און מען דערצעהלט אויף איהם אז ווען ער איז שוין געווען אכציג יאָהר אלט פלעגט ער שטעהן אויף איין פוס און אראָבנעהמען דעם שוך

פון דער אנדער פוס און צוריק אַנטהאָן. אז מען האָט איהם געפרעגט ווי אזוי ער קען בעווייזען אזא קונץ אויף די עלטערע יאָהרען, האָט ער געענטפערט: "די ווארימע וואסער מיט וועלכע מיין מוטער פלעגט מיך וואַשען און דער אויל מיט וועלכען מיין מוטער פלעגט מיך שמירען אין מיינע קינדערשע יאָהרען זיינען מיר בייגעשטאַנען אין מיין עלטער."

3

שונא מתנות יחיה

רבי אלעזר האָט פיינד געהאַט פרעמדעס. אז מען פלעגט איהם עפּעס שיקען פון דעם נשיא'ס הויז פלעגט ער ניט אָננעהמען, און אז מען פלעגט איהם ערגעץ איינלאַדען אויף א מאָהלצייט פלעגט ער ניט געהן. דאָס איז ווייל ער האָט געהאַלטען מיט שלמה המלך אז "שונא מתנות יחיה" — דער וואָס האָט פיינד געשענקטעס דער לעבט לאַנג.

רבי זירא פלעגט אויך ניט אָננעהמען קיין מתנות, אָבער אז מען פלעגט איהם ערגעץ לאַדען צו א סעודה, פלעגט ער געהן, און ער פלעגט די זאַך אזוי ערקלערען: "ווען איך נעהם אָן איין איינלאַדונג האַלט עס יענער פאַר א כבוד און יענער האָט פון דעם הנאה, הייסט עס ניט אז ער שיינקט מיר דעם מאָהלצייט".

4

א וואונדערליכע אָפּעראַציאָן

א רוימישער שוואַרצקינסטלער האָט געזעהן א מענשען אַרונטערפאַלען פון א דאַך אויף דער ערד. פון דעם פאַל האָט זיך ביי דעם געפאַלענעם געשפּאַלטען זיין בויך און עס זיינען אַרויס די געדערים. דער שוואַרצקינסטלער האָט גלייך געבראַכט דעם געפאַלענעם'ס זוהן און האָט געמאַכט א קונץ אז עס זאָל אויסזעהן אז ער קוילעט איהם. דער פאָטער זעהענדיג ווי זיין זוהן ווערט געקוילעט האָט ער גענומען קרעכצען און זיפצען. און דורך דעם קרעכצען און זיפצען זיינען די אַרויסגעפאַלענע געדערים צוריק אַריין אין זיין בויך. דאן האָט דער שוואַרצקינסטלער פערנעהט

רעם בזיך און האָט מיט זיין קוטץ געריטעט דעם מענשעוס לעבען.

5
דער גאָטפאָרשער

רבי שמעון בן חלפתא האָט ליעב געהאַט צו פאָרשען יעדע זאַך. איינמאָל איז איהם איינגעפאַלען אויסצופאָרשען אויב עס איז ריכטיג דאָס וואָס שלמה המלך האָט געזאָגט אז מוראשקעס האָבען ניט קיין קעניג. "געה, דו פוילענצער, צו דער מוראשקע", האָט שלמה המלך געזאָגט אין משלי, "זעה און בעטראַכט איהר ארט לעבען און לערן שכל. די מוראשקע האָט ניט קיין תאר, קיין אויפזעהער און קיין הערשער און פון דעססטוועגען גרייט זי אָן פון זומער אויף ווינטער".

אום צו דערגעהן ווי ריכטיג דאָס איז אז מוראשקעס האָבען קיין הערשער, איז רבי שמעון בן חלפתא געגאַנגען אין רעכטען מיטען זומער, אין תקופת תמוז, האָט אויסגע־זוכט א נעסט פון מוראשקעס און געוואַרט ביז איינע פון זיי וועט אַרויסקומען. מוראשקעס האָבען ניט ליעב די זון, האָט ער פערשפרייט זיין מאַנטעל איבער דעם נעסט און גע־מאַכט א שאָטען. איז גלייך אַרויסגעקומען א מוראשקע, און זיך אַרומגעדרעהט אין שאָטען. רבי שמעון האָט אויף דער מוראשקע געמאַכט א סימן אז עס זאָל איהם מעגליך זיין זי צו דערקענען פון די אנדערע. די מוראשקע איז אריין צוריק אין נעסט און עס איז געוועזן קענטיג אז זי איז געגאַנגען אָנזאָגען די אנדערע אז די זון איז אַוועק און עס איז געוואָרען שאָטיג. באַלד זיינען אַרויסגעקומען א גרויסע צאָהל מו־ראשקעס צוזאַמען מיט דער וואָס איז זיי געקומען אָנזאָגען וועגען דעם שאָטען. רבי שמעון האָט גלייך אויפגעהויבען זיין מאַנטעל און עס איז ווידער געוואָרען זוניג. זיינען די אַנדערע מוראשקעס בייז געוואָרען אויף יענער, ווייל זיי האָבען געמיינט אז זי האָט זיי אָבגענאַרט, און זיי האָבען איהר דער׳הרג׳עט אויפ׳ן אָרט.

"יעצט זעה איך אז זיי האָבען ניט קיין מלך", האָט רבי שמעון בן חלפתא געזאָגט, "ווייל אויב די מוראשקעס וואָלטען געהאַט א מלך וואָלטען זיי פריהער ביי איהם

געטומען ערלויבנים, איידער זיי האָבען יענע מוראשקע דער׳הרג׳עט״.

.6

א משל געגען א מרשעת

זיעבען יאָהר איז א מוקיכע געוועזן בייז אויף א מוק. זי האָט צו איהם אזוי געזאָגט:

״איך האָב געזעהן ווי א מאַן פון דער שטאָדט מחוזא האָט זיך געבאָדען אין וואסער. נאָכדעם איז ער ארויס פון וואסער און האָט זיך ארומגעדעקט מיט א ליילעך. ביזטו געקומען, האָסט זיך אוועקגעזעצט אויף איהם, געזויגט זיין בלוט דורכ׳ן ליילעך, און מיר האָסטו גאָר ניט געזאָגט פון דעם טייערן איינפאַל.״

דאָס איז א משל געגען א פרוי, א מרשעת, וואָס רעדט צו איהר מאַן אז ער זאָל טהאָן רשעות צו מענשען, ווייל דאָס מאכט איהר פערגעניגען. און אמאָל טרעפט עס אז דער מאַן טהוט עפּעס אָב אימיצען א רשעות, און ער דער־צעהלט פון דעם ניט צו זיין פרוי. לאחר המעשה, אז די פרוי ווערט געוואָהר פון דעם, ווערט זי בייז דערפאַר וואָס ער האָט איהר פון דעם ניט דערצעהלט, אזוי ווי יענע מו־קיכע, וואָס איז בייז געוואָרען אויפ׳ן מוק דערפאַר וואָס דער מוק האָט איהר נישט אויסגעזאָגט אז מען קען זויגען מענש־ליכע בלוט דורך א ליילעך.

.7

דער לייב פון הימעל

א קיסר האָט איינמאָל געזאָגט צו רבי יהושע בן חנניה: ״אייער נביא (עמוס, ג) פערגלייכט אייער גאָט צו א לייב. וואָס איז דאָס פאַר א גרויסקייט? א שטארקער יעגער קען דעם לייב הרג׳ענען״.

״ניין״, האָט געענטפערט רבי יהושע, ״ניט צו א לייב וואָס אויף דער ערד פערגלייכט דער נביא אונזער גאָט, נאָר צו דעם לייב וואָס איז פון אויבען, אין הימעל״.

״ווייל איך אז דו זאָלסט מיר איהם צייגען״, האָט דער קיסר געזאָגט.

"זעהן קענסטו איהם ניט", האָט רבי יהושע געענט־פערט.

"דו מוזט מיר איהם ציינען!" האָט דער קיסר בעפוילען אין א שטרענגען טאָן.

רבי יהושע האָט געזעהן אז ער איז אין סכנה, האָט ער גאָט געבעטען, און דער לייב וואָס איז אין הימעל איז פער־טריבען געוואָרען פון זיין אָרט און ער איז געלאָפען צו דער ערד. ווען דער לייב איז געווען ביי פיער הונדערט מייל פון דעם קיסר האָט ער געגעבען איין שטאַרקען ברום, האָבען אַלע מעוברת'ע פרויען מפיל געווען און די טויערען פון רוים זיינען איינגעפאַלען. ווען דער לייב איז געווען דריי הונ־דערט מייל ווייט, האָט ער ווידער א ברום געטהאָן, זיינען פאר שרעק ביי אלע מענשען די צייהנער ארויסגעפאלען און דער קיסר אליין איז ארונטערגעפאלען פון זיין שטוהל.

"איך בעט דיך", האָט דער קיסר געזאָגט צו רבי יהושע, "בעט גאָט ער זאָל רחמנות האָבען אויף מיר און אומקעהרען דעם לייב צו זיין אָרט."

רבי יהושע האָט ווידער מתפלל געווען און דער לייב איז צוריקגעקעהרט געוואָרען צו זיין פלאַץ.

8

געוואָלט זעהן גאָט

איינמאָל האָט דער קיסר געזאָגט צו רבי יהושע בן חנניה: "איך וויל זעהן אייער גאָט." האָט ר' יהושע געענט־פערט: "דו קענסט איהם ניט זעהן."

"ווירקליך, איך מוז איהם זעהן!" האָט זיך דער קיסר איינגעשפארט.

האָט איהם ר' יהושע גענומען און אוועקגעשטעלט נעגען דער זון, אין תקופת תמוז, און האָט צו איהם געזאגט:

"קוק אויף דער זון!"

"איך קען ניט", האָט דער קיסר געענטפערט.

"זעה", האָט ר' יהושע געזאָגט, "ווען דו קענסט ניט קוקען אויף דער זון, וועלכע איז בלויז איינע פון די פילע דיענער וואָס דער אויבערשטער האָט, היינט ווי קענסטו אָנקוקען די שכינה אליין?

.9

א צושטערטע סעודה

איינמאָל האָט דער קיסר געזאָגט צו רבי יהושע בן חנניה: ״איך וויל מאכען א סעודה פאר אייער גאָט״.

״דאָס קענסטו ניט טהאָן״, האָט רבי יהושע געזאָגט.

וואָרום קען איך דאָס ניט טהאָן?״

״ווייל ער האָט א זעהר גרויסע אַרמעע און דו קענסט ניט אָנגרייטען גענוג פאר אַלעמען.״

אָבער דער קיסר האָט זיך איינגעַקשנ׳ט אַז ער מוז מאכען די סעודה.

״אויב אַזוי,״ האָט ר׳ יהושע געזאָגט, ״טאָ געה און גרייט צו דעם מאָהלצייט ביי דעם ברעג פון דעם טייך רביתא, ווייל דאָרט איז דאָ א סך פרייער פּלאַץ.״

איז דער קיסר געגאַנגען און געאַרבייט גאַנצע זעקס חדשים אין זומער. איז געקומען א ווינד און האָט אַלעס אַריינגעשליידערט אין וואַסער. נאָכדעם האָט דער קיסר געאַרבייט און געאַרבייט און צוגעגרייט גאַנצע זעקס חדשים אין ווינטער, איז געקומען א שלאַקס רעגען און האָט אַלעס פערטרונקען.

״וואָס איז דאָס? ווער פערשלינגט עס מיינע סעודות?״ האָט דער קיסר געפרעגט.

״דאָס זיינען דעם קיסר׳ס דיענער וואָס געהען פאַר־אויס, רייניגען דעם וועג און בעשפּריצען דעם שטויב. זיי האָבען שוין זייער חלק אויפגעגעסען. יעצט קענסטו אָנ־גרייטען פאר די אַנדערע דיענער וואָס וועלען קומען נאָך זיי״, האָט רבי יהושע ערקלעהרט.

״ניין״, האָט דער קיסר געענטפערט. ״אויב זיין אַר־מעע איז אַזוי גרויס, איז אונמעגליך פאר זיי זיך אָנצו־גרייטען.״

10

ער ניט אָבער ער נעהמט ניט

איינמאָל האָט א פּרינצעסין געזאָגט צו רבי יהושע בן חנניה: ״אייער גאָט איז דאָך א סטאָליער, ווייל עס שטעהט אין פּסוק ״המקרה במים עליותיו״, (ער לייגט אויס די באַל־

קענס פון זיינע העכערע צימערן אין וואסער), טא זאל ער מיר מאכען א שפינדעל."

"זעהר גוט!" האט רבי יהושע געזאגט. נאכדעם האט ער מתפלל געווען און די פרינצעסין איז קרעציג געווארען.

אין רוים איז געווען א מנהג, אז ווען אימיצער איז קרעציג געווארען, פלעגט מען איהם אוועקזעצען אין מיטען מארק, איהם געבען א שפינדעל אין האנד, ער זאל זיצען און וויקלען אויף דעם פאדים, אום צוציעהען די אויפמערקזאמקייט פון מענשען, אז זיי זאלען האבען מיטלייד מיט איהם און גאט בעטען פאר איהם.

ווען די פרינצעסין איז קרעציג געווארען האט מען זי אויך אוועקגעזעצט אין מיטען מארק מיט א שפינדעל אין האנד, און זי איז געזעסען און געוויקעלט פאדים. איין טאג איז רבי יהושע דארט דורכגעגאנגען, און אז ער האט דערזעהן ווי זי זיצט און ארבייט, האט ער געפרעגט: "געפעלט דיר דער שפינדעל וואס מיין גאט האט דיר געגעבען?" האט זי געענטפערט: "בעט דיין גאט אז ער זאל פון מיר אוועקנעהמען דאס וואס ער האט מיר געגעבען." האט רבי יהושע געענטפערט: "אונזער גאט גיט, אבער ער נעהמט ניט."

11

די זון און די לבנה

ווען די זון און די לבנה זיינען בעשאפען געווארען, זיינען זיי געווען פון די זעלבע גרויס. האט די לבנה געזאגט צו דעם אויבערשטען: "פאסט עס אז צוויי מלכים זאלען זייןביידע גלייך און טראגען די זעלבע קרוין?" האט דער אויבערשטער געענטפערט: "אויב דו דענקסט אזוי, טא מאך זיך קלענער."

"רבונו של עולם!" האט די לבנה גע'טענה'ט, "דערפאר וואס איך האב דיר געזאגט א גלייכע זאך קומט מיר אז איך זאל קלענער ווערען?"

"טהו ווי איך זאג דיר און דערפאר וועסטו קיניגען ביי טאג און ביי נאכט," האט דער אויבערשטער געזאגט.

"וואס טויג מיר קיניגען ביי טאג?" האט די לבנה ווידער גע'טענה'ט. "וואס פאר א בעטרעף האט עס די בעלייכטונג פון א ליכטעל אין מיטען העלען טאג?"

האָט איהר דער אויבערשטער געטרייסט: „נעה און טחו חי איך האָב דיר געהייסען, און דערפאר וועלען אידען צעה־לען נאָך דיר זייערע טעג און יאָהרען.“

12
די תפלה פון צדיקים

אין דעם דריטען טאָג פון דער וועלט בעשאפונג האָט די ערד אָנגעהויבען ארויסצוגעבען גרינע גראָז, אָבער די גראָז האָבען דערגרייכט בלויז ביז דער פלעכע פון דער ערד און ווייטער זיינען זיי ניט ארוים, ביז פרייטאג, ווען אָדם איז בעשאפען געוואָרען און געבעטען גאָט פאר די גראָז, אז ער זאָל זיי לאָזען ארויסשפראָצען און וואקסען אויף דער ערד, און בעציערען די וועלט מיט זייער שעהנקייט. דאָס צייגט אז גאָט האָט שטארק ליעב די תפלה פון צדיקים.

13
דער גוטער צדוקי

א צדוקי איז איינמאָל געקומען צו רבי (ר׳ יהודה הנשיא) און האָט מיט זיינע אפיקורסישע רייד געוואָלט צייגען אז עס זיינען דאָ צוויי געטער אויף דער וועלט. רבי האָט איהם זיינע טענות געמאכט צו גאָרנישט. „גיב מיר דריי טעג צייט“, האָט דער אפיקורס געזאָגט, „וועל איך דיך געבען אן ענטפער אויף דיינע רייד.“

די דריי טעג האָט רבי געפאסט. נאָך דעם לאנגען תענית, אז ער האָט זיך געזעצט צום טיש עסען, האָט מען איהם גע־זאָגט, אז א צדוקי איז געקומען און ווארט ביים טהיר. „מען פערבימערט מיר מיין עסען“, האָט רבי מיט א זיפץ געזאָגט. אָבער ווען ער איז צוגעגאנגען צום טהיר האָט ער געזעהן אז דאָס איז גאָר אַן אַנדער צדוקי, און דער צדוקי האָט גע־זאָגט:

„איך בין דיר געקומען אָנזאָגען אַ גוטע בשורה. דיין שונא האָט ניט געפונען וואָס צו ענטפערן אויף דיינע רייד, און אויס גרויס צער איז ער אראָפגעשפרונגען פון דאך און איז דער׳הרג׳עט געוואָרען.“

"ווילסטו מיט מיר עסען?" האָט רבי געפרעגט דעם צדוקי.

"יא", האָט דער צדוקי געענטפערט.

נאָכדעם ווי זיי האָבען געגעסען און געטרונקען, האָט רבי צו איהם געזאָגט: "ענטווערער דו טרינקסט ביי מיר א כוס של ברכה, אָדער דו נעהמסט ביי מיר פערציג גאָלדענע רענדלעך."

"איך וועל בעסער האָבען די מצוה פון טרינקען א כוס של ברכה," האָט דער צדוקי געענטפערט.

איז ארויס א בת קול פון הימעל און האָט געזאָגט: "וואויל איז צו דעם ביי וועמען א כוס של ברכה איז ווערטה פערציג גאָלדענע רענדלעך."

14

יעקב און די שטיינער

ווען יעקב איז ארויס פון באר שבע און איז געגאַנגען קיין חרן, האָט ער צו זיך געזאָגט: "פּאַסט עס דען אז איך בין פערבייגעגאַנגען דעם אָרט אויף וועלכען מיינע עלטערן פלעגען תפלה טהאָן און איך האָב דאָרט ניט תפלה געטהאָן?" מיינען האָט ער געמיינט דעם בארג מוריה, אויף וועלכען עס האָבען תפלה געטהאָן אברהם און יצחק. האָט ער זיך געוואָלט צוריקקעהרען, אָבער גאָט האט געטהאָן א נס, די ערד האָט זיך איינגעצויגען און דער בארג מוריה איז געקומען צו איהם. יעקב האָט תפלה געטהאָן און נאכדעם האָט ער געוואָלט געהן ווייטער. האָט דער אויבערשטער געזאָגט: "דער צדיק איז געקומען אין מיין אכסניא און ער נעהמט אוועק אָהן נאכטלעגער! ניין, איך וועל איהם ניט לאָזען געהן." גלייך דארויף איז די זון אונטערגעגאַנגען און יעקב האָט געמוזט פערבלייבען אויף דעם אָרט אויף וועלכען עס איז שפּעטער געשטאַנען דער בית המקדש.

ווען יעקב האָט זיך געוואָלט לייגען שלאָפען און האָט זיך אויסגעבעט מיט שטיינער וואָס ער האָט דאָרט געפונען, האָבען די שטיינער אָנגעהויבען צו קריגען זיך צווישען זיך. יעדער איינער האָט געזאָגט: "אויף מיר זאָל דער צדיק לייגען זיין קאָפּ!" איז ווידער געשעהן א נס און פון אלע שטיינער איז געוואָרען איין שטיין.

15

דעם מלאך'ס בקשה

נאכדעם ווי יעקב אבינו האט זיך געראנגעלט מיט דעם מלאך און תאט איהם בעזיעגט, האט דער מלאך איהם געבעטען: "לאז מיך יעצט געהן, וויל דער מארגענשטערן איז שוין אויפגעגאנגען." האט יעקב געפרעגט: "וואס ביסטו, א גנב אדער א קארטענשפיעלער, וואס דו האסט מורא פאר די ליכטיגע שיין פון טאג?" האט דער מלאך אזוי געענטפערט:

"זייט כ'בין בעשאפען געווארען האב איך נאך ניט געהאט די געלעגענהייט צו זינגען שירה פאר גאט, און גראדע יעצט איז געקומען מיין צייט צו זינגען."

16

מען טאר ניט נארען א גוי

שמואל האט געזאגט אז מען טאר ניט נארען מענשען און אפילו א גוי. און אבוואהל שמואל האט עס ניט געזאגט דייטליך, ווייס מען דאס פון זיינעם א ביישפיעל.

שמואל איז איינמאל אריבערגעפאהרען א וואסער אין א שיפעל. האט ער געזאגט צו זיין דיענער: "בעצאהל דעם שיפער." דער דיענער האט בעצאהלט און שמואל האט שטארק פאראיבעל גענאמען. און פארוואס האט ער פאראיבעל געהאט? אביי זאגט אז דער דיענער האט געהאט א טרפה הוהן און ער האט עס דעם שיפער, וועלכער איז געוועזען א גוי, אוועקגעגעבען, און דער גוי האט געמיינט אז ער קריגט א כשרה הוהן. רבא זאגט אז שמואל האט געהייסען דעם דיענער ער זאל דעם גוי געבען א גלעזעל וויין, מיינענדיג ריינעם וויין, אבער דער דיענער האט איהם געגעבען וויין געמישט מיט וואסער.

17

אן איינגליק צוליעב א שפאס

איינער האט זיינעם א פריינד געשיקט א פאס מיט וויין

און פון אויבען האָט ער ארויפגעגאָסען בוימעל. דער פריינד האָט געמיינט אַז די פאַס איז אין גאַנצען פול מיט בוימעל, איז ער געגאַנגען און האָט איינגעלאַדען פריינד צו געניסען פון דעם. ווען ער האָט אָבער אויסגעפונען אַז די פאַס ענטהאַלט וויין, האָט ער זיך פאַר שאַנדע דערוואָרגען.

18

דער אמת טהוט וועה

מר זוטרא איז געגאַנגען פון סיכרא נאָך מחוזא. רבא און רב ספרא זיינען געגאַנגען פון מחוזא נאָך סיכרא. האָבען זיי זיך בעגעגענט. מר זוטרא האָט געמיינט אַז די צוויי זיינען געקומען איהם מקבל פנים זיין, האָט ער געזאָגט: „צו וואָס האָט איהר זיך געדאַרפט בעמיהען און געהן מיר אַנקעגען אַזאַ שטיק וועג?" האָט רב ספרא געענטפערט: „מיר האָבען ניט געוואוסט אַז דער רבי קומט, דאָך ווען מיר וואָלטען געוואוסט, וואָלטען מיר זיך נאָך מעהר בעמיהט."

ווען מר זוטרא איז שוין אוועק ווייטער האָט רבא געזאָגט צו רב ספרא:

„צו וואָס האָסטו איהם געדאַרפט אויסזאָגען אַז מיר זיינען ניט געקומען איהם מקבל פנים זיין? האָסטו געזעהן ווי ער האָט זיך געפיהלט געקריינקט?"

„ווען איך וואָלט איהם ניט אויסגעזאָגט דעם אמת, וואָלט עס געהייסען אַז מיר נאַרען איהם," האָט רב ספרא געענטפערט.

„ניין", האָט רבא געזאָגט, „מיר וואָלטען איהם גאָר ניט גענאַרט. ער וואָלט זיך אַליין גענאַרט."

19

געפונען די רענדלעך

שמואל האָט אַמאָל געזאָגט: „אין דיזען הינזיכט בין איך געגליכען צו מיין פאָטער אַזוי ווי עסיג געגען וויין, ווייל מיין פאָטער פלעגט געהן זעהן זיינע גיטער צוויי מאָל אַ טאָג און איך געה זיי זעהן בלויז איין מאָל אַ טאָג. אָבער דער וואָס געהט זעהן זיינע גיטער כאָטש איין מאָל אַ טאָג געפינט

א רענדעל, ווייל ער זעהט וואָס מען דאַרף אין זיי בעצייטענס פערריכטען."

אביי פלעגט געהן זעהן זיינע גיטער יעדען טאָג. איינמאָל האָט ער געפונען זיין גערטנער טראָגען א בינטעל האָלץ וואס ער האט גע'גנב'עט אין אביי'ס גיטער. פרעגט איהם אביי: "וואוהין טראָגסטו עס?" האָט דער גערטנער געענט־פערט: "איך טראָג די האָלץ צו מיין האר אהיים."

"דער תירוץ נילט ניט", האָט אביי געזאָגט, "ווייל די חכמים האָבען דיר שוין פערכאַפּט דעם וועג מיט דעם וואָס זיי האָבען געוואָרנט אז א מענש דאַרף זעהן זיינע גיטער יעדען טאָג."

רב אסי פלעגט אויך געהן זעהן זיינע גיטער יעדען טאָג. "וואו זיינען דאָס די רענדלעך וואָס שמואל האָט געזאָגט אז מען געפינט זיי ווען מען געהט זעהן די גיטער יעדען טאָג?" האָט ער געפרעגט.

איין טאָג, אז רב אסי איז געקומען זעהן זיינע גיטער, האָט ער בעמערקט ווי א שטראָם וואסער רייסט זיך ארויס פון א רינע. האָט ער אראָבגעכאַפּט פון זיך זיין מלבוש, האָט עס צוזאַמענגעוויקעלט און פערשטאָפּט די לאָך. נאכ־דעם האָט ער געמאכט א געוואלד, מענשען זיינען זיך צוזאַ־מענגעלאָפען און האָבען פעסטער פערשטאָפּט די לאָך, כדי די וואסערן זאָלען ניט פערפלייצען זיינע פעלדער.

"היינט האָב איך געפונען די רענדלעך וואָס שמואל האָט געזאָגט," האָט רב אסי בעמערקט.

20

אבגעטהאָן דעם דלות

דער דלות איז פאַר א לאַנגע צייט נאָכגעגאַנגען א מענשען און האָט געזוכט א געלעגענהייט איהם אָרים צו מאַכען, אָבער ער האָט ניט געקענט, ווייל דער מאַן פלעגט זיך זעהר היטען ניט צו וואַרפען קיין ברעקלעך ברויט אין אן אָרט וואו מענשען קענען טרעטען אויף דעם מיט די פיס. איינמאָל האָט דער מאַן געגעסען זיין מאָהלצייט אויפ'ן גראָז. האָט דער דלות זיך געטראכט: אָט יעצט וועל איך איהם פּאַקען, ווייל ער וועט זיכער איבערלאָזען ברעקלעך אין דעם גראָז.

אָבער נאָכדעם ווי דער מאַן האָט אָבגעגעסען, האָט ער גע־בראכט א גראָב אייזען, האָט אויסגעגראָבען די גראָז צוזאמען מיט די ברעקלעך און אריינגעוואָרפען אין וואסער. נאכדעם האָט ער געהערט ווי דער דלות קלאָגט: "וועה איז מיר! יענער מאַן האָט מיך פערטריבען פון מיין רוה!"

21

זאָל איהם גאָט שטראָפען

אמאָל איז געווען א מאַן וואָס האָט ניט אָבגעגעבען כבוד צו זיינע עלטערן, האָט מען איהם געבראכט צום בית דין, איהם צו משפט'ען. האָט רב יהודה געזאָגט: "לאָזט איהם גהען, ווייל פאר אזא פערברעכען האָט דער בית דין קיין רעכט צו משפט'ען. יעדע מצוה וואָס שטעהט אין דער תורה און עס איז דערביי אויסגערעכענט וואָס פאר א לוין דער מענש קדיענט דערפאר, קען נאָר גאָט אליין שטראָפען דעם יעניגען וואָס ברעכט די מצוה, און ביי כבוד אָב ואם שטעהט, אז דער וואָס האַלט עהרליך פאטער און מוטער, וועט איהם גאָט לאָזען לעבען לאנג. דער וואָס גיט דעם לוין, דער זאָל אויך געבען די שטראָף."

22

וועניג רעספעקט

ווען איסי בר חיני איז געקומען פון בבל קיין ארץ ישראל און איז אריין צו רבי יוחנן אין הויז, האָט ער איהם געפונען לערנען מיט זיין זוהן. פרעגט איהם רבי יוחנן: "ווער איז יעצט דער ראש ישיבה ביי אייך אין בבל?"

"אבא אריכא", האָט איסי געענטפערט. (אבא אריכא, "דער לאנגער אבא", דאָס איז געווען דער צונאָמען פון רב.)

"וואָס?" האָט רבי יוחנן אויסגערופען, "אבא אריכא רופסטו איהם, און דו זאָגסט גאָר נים "אונזער רבי!" ווייסטו ווער ער איז? איך געדענק אז איך פלעג זיצען אין בית המדרש זיעבצעהן רייהען הינטער רב, און איך פלעג צוזעהן ווי פייערדיגע פונקען פלעגען געהן פון רב'ס מויל אין רבי'ס מויל און פון רבי'ס מויל אין רב'ס. און דו רופסט איהם אזוי פשוט "דער לאנגער אבא!"

(דעם צונאָמען אבא אריכא האָט רב בעקומען, ווייל ער איז געווען דער גרעסטער מאַן פון זיין דור.)

מסכת בכורות

1.

רבי יהושע בן חנניה געווינט א וועטע

איין מאָל האָט דער קיסר זיך געוועט מיט רבי יהושע בן חנניה אז די גריכישע געלערנטע פון אטהענס (סבי דבי אתונא) זיינען קליגער פון די אידען. "ניין", האָט רבי יהושע בן חנניה געזאָגט, "מיר זיינען קליגער פון זיי". האָט דער קיסר געזאָגט: "נו, אויב דו רעכנסט אז דו ביזט קליגער פון זיי, דאן גיי אוּן בעזיעג זיי מיט דיין חכמה און ברייננ זיי אהער צו מיר."

"גוט", האָט רבי יהושע געזאָגט, אננעהמענדיג די וועט־טע, "וויפיעל זיינען זיי?"

"זעכציג", האָט דער קיסר געענטפערט.

"אויב אזוי", האָט רבי יהושע געזאָגט, "הייס בויען א שיף מיט זעכציג קאמערן און אין יעדער קאמער זאָל מען אריינשטעלען זעכציג שטוהלען."

דער קיסר האָט פאר איהם געלאָזט בויען אזא שיף ווי ער האָט פערלאנגט.

רבי יהושע איז אין דער שיף אָבגעפאָהרען נאָך אטהענס. קומענדיג אין דער שטאָדט האָט ער געווּסט נאָכפרעגען וואו די חכמים געפינען זיך, אָבער קיינער האָט איהם געוואָלט

זאָגען. איז רבי יהושע אריין צו אַ קצב, און ער האָט איהם גראַדע געפונען ביי דער ארבייט, שניידענדיג אַ סוח אין חלקים.

"קענסטו מיר פערקויפען דיין קאָפּ?" האָט רבי יהושע געפרעגט.

"יאָ", האָט דער קצב געענטפערט.

"וויפיעל וועט עס קאָסטען?"

"אַ האַלבער גילדען."

"נאַדיר אַ האַלבען גילדען און גיב מיר דיין קאָפּ", האָט רבי יהושע געזאָגט.

דער קצב נעהמט דעם קאָפּ פון דער בהמה און גיט עס צו רבי יהושע. אָבער רבי יהושע וויל ניט נעהמען און זאָגט:

"איך האָב דען געזאָגט אַז איך וויל ביי דיר קויפען דעם קאָפּ פון דער סוח? איך האָב געזאָגט אַז איך וויל קויפען דיין קאָפּ."

דער קצב האָט ניט געוואוסט וואָס צו ענטפערן.

"אויב דו ווילסט אַז איך זאָל דיך אָבלאָזען און ביי דיר ניט מאָהנען דיין קאָפּ", האָט רבי יהושע געזאָגט, "דאַן קום און צייג מיר וואו עס געפינט זיך די תויז אין וועלכע אייערע חכמים האַלטען זיך אויף."

"איך האָב מורא דאָס צו טהאָן", האָט דער קצב געענטפערט, "ווייל דער וואָס צייגט אַ פרעמדען מענשען זייער תויז הרג'ענען זיי איהם."

"דו מהו אזוי," האָט רבי יהושע געזאָגט, "נעהם אַ בינטעל האָלץ אויף דיינע שולטערן, און אַז דו וועסט קומען נעבען זייער הויז, זאָלסטו דעם בינטעל אראָבלאָזען אויף דער ערד, אזוי ווי דו וואָלסט זיך וועלען אָברוהען."

דער קצב האָט איהם געפאָלגט. ווען רבי יהושע איז שוין געווען ביי דער הויז, האָט ער געזעהן אַז דאָרט שטעהען וועכטער אין דרויסען צו היטען אַז קיינער זאָל אריינקומען, און וועכטער פון אינעווייניג צו היטען אַז קיינער זאָל ארויס־געהן. ער האָט אויך זיך דערוואוסט אַז די חכמים האַלטען אַן אויג אויף די וועכטער. און ווען זיי זעהען צייכענס פון פוס טריט פון איינעם וואָס איז אריין אינעווייניג טויטען זיי די אויסערע וואַך. אויב זיי זעהען פוס טריט וואָס ציינען אַז אימיצער איז ארויס אין דרויסען, הרג'ענען זיי די אינערע

וואך. צו דעם צוועק איז דער שוועל פון דעם טויער געווען זעהר ברייט און איז געווען בעשאָטען מיט אַש אָדער מיט קלייען, אום אַז די פוס טריט זאָלען קענטיג זיין.

רבי יהושע האָט געוואַרט אויף אַ געלעגענהייט ווען די וועכטער האָבען ניט שטאַרק געהיט, און ער איז געגאַנגען, איי־בערגעקעהרט זיינע שיך, עס הייסט, ער האָט געמאַכט אויפ׳ן שוועל עטליכע שריט ריקווערטס, כדי עס זאָל אויסזעהן ווי אימיצער איז פון דאָרט אַרויסגעגאַנגען. ווען די גריכישע חכמים האָבען דערזעהן די פוס טריט, האָבען זיי געמיינט אַז אימיצער האָט טאַקע פערלאָזען זייער הויז, האָבען זיי גלייך אויסגע׳הרג׳עט די אינערע וואך. נאָכדעם איז רבי יהושע ווידער צוגעגאַנגען צום טויער און האָט געמאַכט אַזעלכע פוס טריט, אַזוי ווי איינער וואָלט אַריינגעקומען. האָבען די חכמים אויסגע׳הרג׳עט די אויסערע וואך. און נאָכדעם, ווען קיין וועכטער זיינען שוין מעהר ניט געווען, איז רבי יהושע אַריין אינעווייניג.

ווען ער איז אַריינגעקומען האָט ער געפונען די יונגע זיצען אויבען און די אַלטע אונטען. די גריכישע חכמים האָבען די יונגע בכיון געגעבען דעם אויבען־אָן, כדי צו ברייננען רבי יהושע׳ן אין אַ פערלעגענהייט.

"ווי זאָל איך טהאָן?" האָט זיך רבי יהושע געטרעכט, "זאָל איך צוערשט בעגריסען די וואָס זיצען אויבען, וועלען מיך די עלטערע וואָס זיצען אונטען דער׳הרג׳ענען דערפאַר וואָס איך בעגרים די אינגערע פריהער. זאָל איך פריהער בעגריסען די וואָס זיצען אונטען, וועלען מיך די אויבערשטע דער׳הרג׳ענען. זיי וועלען זאָגען אַז זיי זיינען חשוב׳ער, ווייל זיי זיצען אויבען־אָן". האָט רבי יהושע זיך פערנייגט פאַר׳ן גאַנצען עולם און האָט זיי אַלעמען בעגריסט אויף אַ מאָל: "פריעדען צו אייך אַלעמען!"

"וואָס טהוסטו דאָ?" האָבען זיי איהם געפרעגט.

"איך בין דער אידישער חכם", האָט ער געענטפערט, "און איך בין געקומען לערנען חכמה פון אייך."

"אויב דו ביזט דער אידישער חכם," האָבען זיי געזאָגט, "לאָמיר דיר עפּעס פרעגען."

"גוט!" האָט רבי יהושע אויסגערופען. "אויב איהר וועט

מיך בעזיענען וועט איהר מיט מיר קענען טהאָן וואָס איהר ווילט, אָבער אויב איך וועל אייך בעזיענען, זאָלט איהר קומען און עסען אַ מאָלצייט ביי מיר אויפ'ן שיף."

האָבען זיי איהם נעפרעגט אזא רעטעניש:

"אַ מאַן איז נעגאַנגען נעהמען אַ פרוי, האָט זי איהם ניט געוואָלט. איז דערנאָך דער מאַן נעגאַנגען און געזוכט אַ שעהנערע און פון גרעסערען יחוס. פרעגען מיר: צו וואָס איז ער נעגאַנגען זוכען אַ בעסערע, ווען אפילו יענע האָט איהם ניט געוואָלט?"

האָט רבי יהושע גענומען אַ פלעקעל און האָט פּרובירט אריינשטעקען אונטען אין וואַנד. איז דאָס ניט נעגאַנגען. נאָכדעם האָט ער דעם פלעקעל אריינגעשטופּט אויבען, וואו עס איז געווען אַ לעכעל, איז דער פלעקעל געבליבען שטעקען. "אָט אזוי איז מיט דעם מאַן", האָט רבי יהושע ערקלעהרט. "דעם ערשטען מאָל האָט ער זיך ניט צוגעפּאַסט, דעם צווייטען מאָל קען אויף זיין מזל זיך יאָ צופּאַסען."

האָבען זיי איהם געפרעגט אַ צווייטע פראַגע:

"איינער האָט ענטליהען זיינעם אַ פריינד געלד און ער האָט נעהאָט זעהר אַ שווערע ארבייט דעם חוב אויפצומאָהנען, פון דעסטוועגען האָט ער נאָכדעם ענטליהען געלד צו אַנדערע מענשען. פרעגען מיר: צו וואָס האָט ער ענטליהען צו אַנדערע, ווען ער האָט געזעהן ווי שווער עס איז געווען איינצומאָהנען פון דעם ערשטען?"

"דאָס זאָל אייך ניט וואונדערן", האָט רבי יהושע געענטפערט. "אָט איז אַ ביישפּיעל. אַ מאַן געהט אין וואַלד און האַקט אָן אַ שווערען בינטעל צווייגען, וועלכען ער קען אַליין ניט טראָגען אהיים. לאָזט ער דעם בינטעל ליגען און געהט ווייטער האַקען נאָך מעהר צווייגען. צו וואָס טהוט ער דאָס? ער טראַכט זיך אזוי: סאַי ווי וועל איך מוזען נעהמען העלפער צו טראָגען די משא אהיים, און צוזאַמען מיט העלפער קען איך דאָך שוין טראָגען מעהר. אזוי איז מיט דעם מאַן וואָס האָט פערליהען געלד. די אַנדערע מענשען וועלען איהם לייכטער מאַכען דעם יאָך פון דעם ערשטען, דעם שווערען צאָהלער."

ווען די גריכישע חכמים האָבען געזעהן אַז זיי קענען רבי יהושע'ן ניט בייקומען אויף דעם וועג, האָבען זיי גענומען זוכען אַן אַנדער וועג ווי איהם בייצוקומען.

"זאָג אונז עפּעס א ליגען", האָבען די גריכישע חכמים איפגעפאָדערט רבי יהושע.

האָט ער אזוי דערצעהלט: "ביי אונז איז געווען א מויל־עזעל, האָט זי געבוירען א מוילעזעלע, און ביי דעם נייגעבוי־רענעם איז געהאַנגען א צעטעל, אז עס קומט איהם פון מיין פאטער הונדערט טויזענד גילדען."

"אָבער ווי קען א מוילעזעל האָבען קינדער?" האָבען זיי איפגעפאָדערט רבי יהושע'ן.

"איהר האָט דאָך מיך געבעטען דערצעהלען א ליגע" האָט רבי יהושע געענטפערט.

האָבען זיי איהם ווייטער פּרובירט.

"בוי אונז א הויז אין דער לופט."

האָט ער געזאָגט א היילינען שפּרוך און איז געבליבען הייג גען צווישען הימעל און ערד.

"יעצט ברייננט מיר אהער ארויף ציגעל מיט ליים", האָט ער צו זיי געזאָגט.

"ווי קענען מיר ארויפטראָגען ציגעל מיט ליים אין דער לופט?" האָבען זיי געפרעגט.

"און ווי קען מען בויען א הויז צווישען הימעל און ערד?" האָט ער זיי צוריקגעפרעגט.

"זאָג אונז, וואו איז דער מיטעלפּונקט פון דער ערד?" האָבען זיי איהם געפרעגט.

רבי יהושע האָט אָנגעצייגט מיט זיין פינגער און גע־זאָגט: "אָט דאָ איז דער מיטעלפּונקט פון דער ערד."

"און ווער קען אונז איבערציינען אז דאָס איז אזוי ווי דו זאָגסט?" האָבען זיי געפרעגט.

"ברייננט שטריק און מעסט אויס", האָט רבי יהושע גע־ענטפערט.

"מיר האָבען א ברונען, ווייט אין פעלד, קענסטו איהם אונז ברייננען אהער?"

רבי יהושע האָט זיי געבראכט א ביסעל קלייען און האָט געזאָגט:

"מאכט מיר א שטריק פון די־זע קלייען, וועל איך אייך ברייננען דעם ברונען, און אויב איהר קענט מיר קיין שטריק מאכען פון די קלייען קען איך אייך ניט ברייננען דעם ברונען פון פעלד אין שטאָדט אריין".

"מיר האָבען א כיהל איז עס צובראָכען, קענסטו אויף־ריכטען צונייהען א לאַטע?"

"ציהט מיר ארויס פעדים פון דער מיחל, אזוי ווי וווייבער ציהען ארוים פעדים פון א קלייד אום דאָס קלייד צו פערנע־ הען, וועל איך אייך דאן פערנעהען די מיחל."

"מיט וואָס שניידט מען א בייט אויף וועלכען עס וואַק־ סען מעסערס?"

"מיט די הערנער פון אן אייזעל."

"האָט דען אן אייזעל הערנער?"

"קענען דען מעסערס וואַקסען אויף א בייט?"

נאָכדעם האָבען די גריכישע חכמים איהם געבראַכט צוויי אייער און געפרעגט: "זאָג אונז וועלכע איז פון א ווייַ־ סע הוהן און וועלכע איז פון א שווארצע?"

האָט רבי יהושע געבראַכט צוויי קעזלעך און האָט גע־ פרעגט: "זאָגט איהר מיר, וועלכע קעז איז פון א שווארצע ציעג און וועלכע פון א ווייסע?"

פרעגען זיי איהם ווייטער: "ווען א היהנדעלע שטאַרבט אין דער איי פון וואַנען גערט ארויס איהר נשמה?"

"פון דעם זעלבען זייט דורך וועלכען עס איז אריין," האָט רבי יהושע געענטפערט.

און ווידער פרעגען זיי איהם א רעטעניש: "צייג אונז אן ארטיקעל וואָס איז נים ווערט זיין שאדען."

האָט רבי יהושע געבראַכט א גרויסע מאַטטע פון גע־ פלאָכטענע שטרוי, וואָס מען לייגט אונטער די פיס. די מאַטטע איז געוועזן צו גרויס און האָט נים געקענט אריין דורך דער טהיר. האָט ער געלאָזט ברייִנגען א גראָבאייזען, האָט אונטערגעגראָבען די וואַנט, גרעסער געמאַכט די טהיר, אום די מאַטטע זאָל אריין.

"אָט האָט איהר אן ארטיקעל וואָס איז ניט ווערטה דעם שאדען וואָס מען האָט געמאַכט צוליעב איהם".

נאָכדעם ווי רבי יהושע האָט זיי בעזיעגט אין אלעס, האָט ער זיי אויפגעפאָדערט אז זיי זאָלען האלטען זייער אָבמאַך מיט איהם און קומען צו איהם אויפ'ן שיף, וואו ער וועט פאר זיי מאַכען א מאָהלצייט.

רבי יהושע האָט זיי אריינגעפיהרט אין שיף איינציגווייז, יעדען איינעם אין א בעזונדער צימער. און אזוי ווי אין יעדען איינעם פון די צימערן זייִנען געוועזן זעכציג שטוהלען, האָט יעדער איינער געמיינט, אז די אַנדערע ניין און פופציג חכמים וועלען אויך אריינגעפיהרט ווערען אין דעם זעלבען

צימער מיט איהם. נאָכדעם ווי ער האָט יעדען איינעם פון די זעכציג געהאַט אין אַ בעזונדער צימער, האָט רבי יהושע געגעבען אַ בעפעהל צום קאַפּיטאַן פון שיף, אַז ער זאָל אויפהויבען דעם אַנקער און לאָזען די שיף געהען צוריק נאָך רוים.

איידער זיי זיינען אָבגעפאָהרען פון גריכישען פּאָרט, האָט רבי יהושע מיטגענומען אַ ביסעל ערד פון זייער לאַנד. און ווען זיי זיינען אין ים אָנגעקומען צו אַ געוויסען אָרט, האָט רבי יהושע מיטגענומען אַ קרוג מיט ים וואַסער. די ים־וואַסער האָט די איינגעשאָפּט דאָס עס פערשלינגט אין זיך אַנדערע וואַסערן און נאָכדעם שפּייט עס די אַנדערע וואַסערן ארויס. די ערד און די ים וואַסער האָט ער געדאַרפט האָבען פאַר זיין צוועק, ווי מיר וועלען זעהען ווייטער.

ווען רבי יהושע האָט געבראַכט די גריכישע חכמים צום קיסר, האָט דער קיסר געזעהן אַז זיי זיינען זעהר נידערגעשלאָגען און געבראָכען אין גייסט, ווייל זיי האָבען געפיהלט אַז מען האָט זיי פערפיהרט אין אַ פרעמדען לאַנד.

"זיי זעהען גאָר ניט אויס ווי די גריכישע חכמים", האָט דער קיסר געזאָגט צו רבי יהושע. "פון וואַנען ווייס איך אַז דאָס זיינען די ריכטיגע? אפשר האָסטו מיך גאָר אָפּגענאַרט און מיר געבראַכט אַנדערע מענשען."

האָט רבי יהושע גענומען די ערד וואָס ער האָט מיטגעבראַכט און האָט עס געשליידערט די חכמים אין זייערע פּנים'ער, און ווי זיי האָבען דערשמעקט זייער איינענע ערד, האָבען זיי געמיינט אַז זיי זיינען נאָך אויף זייער אייגען לאַנד. האָבען זיי צוריק בעקומען זייער מוטה און זיי האָבען אָנגעהויבען צו ריידען מיט חוצפה געגען קיסר. איז דער קיסר בייז געוואָרען און האָט געזאָגט צו רבי יהושע: "איך גיב זיי איבער אין דיינע הענד, טהו מיט זיי וואָס דו ווילסט."

רבי יהושע האָט גענומען דעם קרוג וואַסער וואָס ער האָט געבראַכט פון ים, און האָט די ים וואַסער אריינגעטהאָן אין אַ פאַס, נאָכדעם האָט ער געהייסען די חכמים זיי זאָלען אָנפילען די פאַס מיט פרישע וואַסער. אָבער וויפיעל וואַסער זיי האָבען געגאָסען האָבען די ים־וואַסער אַלץ איינגעשלונגען און די פאַס האָבען זיי ניט געקענט פול מאַכען. זיי האָבען אַזוי לאַנג געאַרבייט ביז זייערע אָרעמס האָבען זיך אָבגעריסען פון זייערע שולטערן און זיי האָבען געהאַט אַ ביטערן סוף.

2

א כבוד וואָס איז אַן אומ־כבוד

רב הונא בר חייא איז געווען א גרויסער מאַן. אַלע אי־דישע געלעהרטע פלעגען קומען צו איהם פרעגען דאָס וואָס איז זיי שווער געווען צו פערשטעהן. איינמאָל האָבען זיך צו איהם געקליבען אויף א בעזוך רבה און רב יוסף און פיער הונדערט פּאָאַר אנדערע אידישע געלעהרטע. ווען רב הונא האָט געהערט אז זיי קומען האָט ער פאר זיי אָנגעגרייט שמוה־לען און געמאַכט אנדערע הכנות. דערווייל איז רב הונא גע־וואָרען א שטייער איינמאָהנער. ווען די אידישע געלעהרטע האָבען פון דעם געהערט, האָבען זיי איהם געשיקט זאָגען: „האַלט זיך ביי דיין נייעם כבוד, מיר וועלען צו דיר ניט קומען." עס איז דאַן געווען אָנגענומען א רעגעל ביי די אי־דישע חכמים, דאָס אויב זייערער א חבר ווערט א שטייער איינמאָהנער, מאַכט מען איהם אויס חבר, ווייל די שטייער איינמאָהנער פלעגען דריקען דאָס פאָלק.

ווען רב הונא האָט געהערט אז די חכמים האָבען זיך אָבגעשיידט פון איהם, האָט ער זיי געשיקט זאָגען אז ער האָט אויפגעגעבען זיין אמט און זיי קענען צו איהם קומען. רב יוסף איז ניט געגאַנגען, אָבער רבה איז יאָ געגאַנגען. רב יוסף האָט געהאַלטען מיט דעם דין אז ווען א שטייער איינ־מאָהנער גיט אפילו אויף זיין אמט, נעהמט מען איהם אַלץ ניט צוריק אין חבר'שאפט, און רבה האָט געהאַלטען מיט דעם אנדערן דין, אז א שטייער איינמאָהנער גיט אויף זיין אמט, ווערט ער א מענש מיט אַלעמען צוגלייך.

3

אנשטענדיגקייט

רב בר אידי איז געווען א שמש ביי רב ששת. איינמאָל האָט ער געהערט פון איהם א שטיקעל תורה, האָט ער עס איבערגעזאָגט אין בית המדרש און האָט ניט געזאָגט אז ער האָט עס געהערט פון רב ששת. ווען רב ששת האָט פון דעם געהערט, האָט איהם די זאַך שטאַרק פערדראָסען, און ער האָט

געזאָגט: ״דער מאַן וואָס האָט מיך אַזוי געביסען זאָל איהם א שלאַנג בייסען.״

און וואָרום האָט עס רב ששת׳ן אַזוי פערדראָסען? דאָס איז ווייל רבי יוחנן האָט אַמאָל געזאָגט אין נאָמען פון רבי שמעון בן יוחאי, אַז אַ תלמיד חכם, וואָס איז שוין אַפילו טויט און אימיצער זאָגט איבער אַ טעטע זאַך אין זיין נאָמען, בעוועגען זיך זיינע ליפען אין׳ן קבר.

4

א צו שטרענגע שטראָף

רבי צדוק איז געווען אַ כהן און ער האָט ביי זיך גע־האָט אַ שעפס, וואָס איז געווען אַן ערשטלינג — אַ בכור. אַזאַ בכור האָט אַ כהן ניט געטאָרט קוילען פאַר זיין איי־גענעם געברויך, אויך ניט שערען זיין וואָל און ניט האָבען קיין נוצען פון איהם ביז דער בכור בעקומט אַ פעהלער — אַ מום. עס פלעגען זיך געפינען אַזעלכע כהנים, וואָס זיי־נען געווען עמי הארץ, גראָבע יונגען, און זיי פלעגען בכיון מאַכען אַ פעהלער אין דעם בכור, כדי פטור צו ווערען פון אַן אומזיסטען פרעסער.

מאַכט זיך איינמאָל אַ צופאַל, אַז רבי צדוק גיט זיין בכור נערשטען פון אַ געפלאָכטענעם קאָרב, דער בכור צושניידט זיך אַ ליפּ אָן די ריטער און ווערט אַ בעל מום.

רבי צדוק האָט זיך פערטראַכט. ער האָט מורא געהאַט אַז מען וועט איהם חושד זיין אין אַ שווינדעל. איז ער געקומען צו רבי יהושע און האָט איהם געפרעגט: ״האָבען די חכמים געמאַכט עפּעס אַן אונטערשייד צווישען אַ כהן אַ למדן און אַ כהן וואָס איז אַן עם הארץ? מען קען דאָך מיך ניט חושד זיין אַז איך זאָל מיין בכור בכיון מאַכען פאַר אַ בעל מום?״

״מיר האָבען יאָ געמאַכט אַן אונטערשייד״, האָט רבי יהושע געענטפערט.

נאָכדעם איז רבי צדוק געגאַנגען צו רבן גמליאל, וועלכער איז געווען דער ראש ישיבה פון יבנה, און האָט איהם אויך געפרעגט דיזעלבע פראַגע.

״ניין!״ האָט רבן גמליאל געענטפערט. ״מיר האָבען

ניט געמאכט אַן אונטערשייד, און אַ כהן וואָס איז אַ למדן שטעהט אויך אונטער אַ חשד."

"אָבער רבי יהושע האָט מיר געזאָגט, אַז עס איז יאָ דאָ אַן אונטערשייד", האָט רבי צדוק גע'טענה'ט.

"וואַרט ביז אַלע תלמידי חכמים וועלען זיך צוזאַמענ־קומען אין בית המדרש", האָט רבן גמליאל איהם געבעטען.

ווען אַלע זיינען געקומען האָט רבן גמליאל געהייסען רבי צדוק'ען פרעגען זיין שאלה. האָט רבי צדוק זיך אויפגע־שטעלט און געפרעגט:

"איז דאָ ביי אונז אַן אונטערשייד צווישען אַ כהן אַ למדן און אַ כהן וואָס איז אַן עם הארץ?"

"ניין!" האָט רבי יהושע געענטפערט.

האָט רבן גמליאל אויסגערופען: "מען האָט דאָך מיר אין דיין נאָמען געזאָגט אַז עס איז יאָ דאָ אַן אונטערשייד! יהושע שטעל דיך אויף און זאָל מען אויסהערען די בעווייזע געגען דיר!"

רבי יהושע האָט זיך אויפגעשטעלט און מיט גרויס הכנעה האָט ער געזאָגט: "וואָס קען איך טהאָן? ווען נאָר איך אליין וואָלט געלעבט און יענער וואָלט געווען טויט, קען אַ לעבעדיגער אַבלייקענען די רייד פון אַ טויטען. אָבער יעצט, אַז איך לעב און ער לעבט אויך, ווי קען אַ לעבעדיגער אַבלייקענען די רייד פון אַ לעבעדיגען?"

רבן גמליאל האָט זיך גענומען צו לערנען מיט די תלמידי חכמים, און רבי יהושע איז געבליבען שטעהן אויף זיינע פיס אַ פערשעהמטער, ווייל ער האָט זיך ניט געקענט צוריק זעצען אויף זיין פּלאַץ אָהן די ערלויבניס פון דעם ראש ישיבה. די פערזאַמעלטע האָבען ניט געקענט צוזעהן דעם צער פון רבי יהושע. די שטראָף איז געווען צו שטרענג. האָבען זיי גענומען שרייען צו חוצפית, וועלכער איז געווען רבן גמליאל'ס איבערזאָגער (מתורגמן): "שווייג!" און ער איז שטיל געבליבען.

5.

דאָס געזעץ פון אַפּאָזיציאָן

מענשען וואָס זיינען זעהר עהנליך איינע צו די אנדערע אין וואוקס און אין קאָליר, דאַרפען ניט חתונה האָבען צווי־

שען זיך. די נאטור פאָרערט אז מענשען זאָלען זיין אויסגעמישט. א הויכער מאַן זאָל ניט נעהמען א הויכע פרוי, ווייל עס קען פון זיי ארויסקומען א ריעז. א קורצער מאַן זאָל ניט נעהמען א קורצע פרוי, ווייל עס קען פון זיי ארויסקומען א קארליק. א בלאָנדער מאַן זאָל ניט נעהמען א בלאָנדע פרוי, ווייל עס קען פון זיי ארויסקומען א צו בלאסעס קינד. א ברונעט זאָל ניט נעהמען א ברונעטין, ווייל עס קען פון זיי ארויסקומען א קינד וואָס איז צו שווארץ.

מסכת ערכין

1

די רעפאַרמען האָבען ניט געטויגט

א פייפעל איז געווען אין בית המקדש. איז ער געווען פון איינפאַכען ראָהר (טראַסטניק), גלאַט איז ער געווען, דין איז ער געווען און פון משה׳ס צייטען איז ער געווען. האָט דער מלך געהייסען און מען האָט דעם פייפעל מיט גאָלד בעגילט. איז שוין זיין שטימע מעהר ניט געווען אזוי זיס. האָט מען דאָס בעשלאָגענע גאָלד אַרונטערגענומען און דעם פייפעל׳ס קול איז וויעדער געוואָרען אזוי זיס ווי פריהער.

א צימבעל איז געווען אין בית המקדש. פון קופּער איז ער געווען געמאַכט, און זיין שטימע איז געווען זעהר זיס. איז ער איינמאָל קאַליע געוואָרען. האָבען די חכמים געלאָזט אַראָב ברייננען די גרויסע קינסטלער פון אלעקסאַנדריען, און זיי האָבען דעם צימבעל פערריכט, אויסגעבעסערט. אָבער דער קלאַנג פון צימבעל איז ניט מעהר געווען אזוי זיס. האָט מען אַרונטערגענומען די פערבעסערונג און דער קלאַנג איז ווידער געוואָרען אזוי זיס ווי געווען.

א שטויסעל איז אין בית המקדש געווען. פון קופּער איז

זי געווען און פון משה׳ס צייטען איז זי פערבליבען. ביים שטויסען די קטורת פלעגט די שטויסעל פון זיך ארויסגעבען זעהר זיסע קלאנגען וואס פלעגען בעווירצען די קטורת און מאכען רייכער זייער אראמאט. איינמאל איז די שטויסעל קאליע געווארען. האט מען אראבגעבראכט קינסטלער פון אלעקסאנדריען און זיי האבען זי אויסגעבעסערט. האט די שטויסעל פערלוירען איהר אייגענשאפט צו בעווירצען די קטורת. דער סוף איז געווען אז מען האט אוועקגענומען די פערבעסערונג, און די שטויסעל איז ווידער געווארען וואס זי איז געווען.

2

דעם מענשען׳ס חכמה טויג ניט

רבי שמעון בן גמליאל דערצעהלט:

דער טייך שלוח האט זיינע וואסערן ארויסגעגעבען דורך א קליינער רינע, וואו סאיז געווען ניט גרעסער פון אן איסר (אזא מטבע). און דאך האט דער טייך ארויסגעגעבען פון זיך גענוג וואסער פיעל מען האט בעדארפט. האט דער מלך גע־הייסען און מען האט די רינע ברייטער געמאכט, איז געווארען וועניגער וואסער. האט מען די רינע צוריק קליין געמאכט, האט דער טייך ארויסגעגעבען מעהר וואסער. אט דאס איז וואס דער נביא האט געזאגט (ירמיה ט׳): „זאל דער חכם זיך ניט בעריהמען מיט זיין חכמה.״

3

א וואונדערליכער שפיעל אינסטרומענט

א ווידלע איז געווען אין בית המקדש מיט וועלכע מען פלעגט שארען די אש אויפ׳ן מזבח, האט עס אין זיך געהאט 10 לעכלעך. יעדעס לעכעל האט פון זיך ארויס־געגעבען צעהן פערשיעדענע נגונים. צוזאמען האט דער אינסטרומענט ארויסגעגעבען הונדערט נגונים. אין א משנה ווערט דערצעהלט אז יעדעס לעכעל האט פון זיך ארויסגע־געבען הונדערט נגונים. הייסט עס, צוזאמען האט די ווידלע ארויסגעגעבען טויזענט נגונים.

4

דער בונט בייס ים סוף

ווען די אידען זיינען אריבער דעם ים סוף, האָבען זיי געמאכט א בונט. זיי האָבען ניט געקענט גלויבען אז פרעה און זיין ארמעע זייבען דערטרונקען געוואָרען, און די אידען האָבען געזאָגט: „אזוי ווי מיר זיינען ארויס פון ים פון איין זייט, וועלען זיי ארויסקומען פון דער אנדער זייט.” האָט דער אייבערשטער געזאָגט צום שר של ים (דער מלאך וואָס הערשט איבער'ן ים): „וואַרף ארויס פרעה'ן מיט זיין ארמעע אויף דער יבשה און זאָלען די אידען זעהן אז זיי זיינען טויט!” האָט דער שר של ים גענומען טענה'ן: „רבונו של עולם! שיקט זיך דאָס עפּעס אז ווען א האר גיט א מתנה צו זיין קנעכט זאָל ער תרטה האָבען און די מתנה נאָכדעם פון איהם צוריקנעהמען?”

„איך וועל דיר אָבגעבען אַן אנדער מתנה, אנדערהאלבען מאָל אזוי גרויס”, האָט דער אויבערשטער געענטפערט. „פּרעה האָט געהאַט זעקס הונדערט רייטוועגען, וועל איך דיר שפּעטער דערפאר געבען סיסרא'ס ניין הונדערט רייטוועגען.”

„רבונו של עולם!” האָט דער שר של ים ווייטער געזאָגט, „ווי וועל איך ביי דיר אויפמאָנען דיין צוזאָג? קען דען א קנעכט מאָנען ביי זיין האַר?”

„דער טייך קישון וועט ערב זיין פאר מיר”, האָט דער אויבערשטער געענטפערט.

גלייך דארויף האָט זיי דער ים ארויסגעוואָרפען.

5

דעם מענשען'ס צונג

דער אויבערשטער האָט אזוי געזאָגט צו דער צונג: „זעה ווי איך האָב דיך בעשיצט אז דו זאָלסט ניט זינדיגען. אלע גליעדער פון דעם מענשען שטעהען און דו ליעגסט. אלע גליעדער פון דעם מענשען געפינען זיך אין דרויסען און דו

געפינסט זיך אינגוועניג. און נאָך מעהר: איך האָב דיך פער־זיכערט מיט צוויי שויד־ווענד, איינע פון ביין און די אנדערע פון פלייש. וואָס נאָך פאר א בעשיצונג קען איך דיר צוגעבען, דו פאַלשע צונג?" (מה יתן לך ומה יוסף לך לשון רמיה?)

6

א ברכה וואָס איז א קללה

צופיעל לויבען א מענשען קען איהם בריינגען מעהר שאַדען ווי נוצען.

שלמה המלך האָט געזאָגט (משלי כ"ז): "דער וואָס בענשט זיין פריינד אויפ'ן הויכען קול, אין א שעהנעם פריה־מאָרגען, ווערט זיין ברכה פעררעכענט פאר א קללה."

רב דימי ערקלעהרט דאָס מיט אביישפיעל.

איינער איז געקומען צום אנדערען אויף נאַכט־לעגער. האָט מען דעם גאַסט זעהר גוט אויפגענומען, נעגעבען עסען און טרינקען און א ווייכען געלעגער צו שלאָפען. אויף מאָרגען געהט ארויס דער גאַסט אין מיטען מאַרק און שרייט אויס הויך, פאר אַלעמען: "דער אויבערשטער זאָל בענשען יענעם און יענעם דערפאַר וואָס ער האָט זיך אַזוי בעמיהט פון מיינעטוועגען!" דער סוף איז אַז מענשען דערוויסען זיך אַז יענער איז א גוטער מכניס אורח, קומען זיי צו איהם און פערשאַפען איהם מיה און בריינגען איהם אויס געלד.

7

זיי האָבען פיינט מוסר

רבי טרפון האָט געזאָגט:

"עס איז מיר א וואונדער, אויב אין היינטיגען דור גע־פינט זיך א מענש וואָס קען זאָגען מוסר און וואָס מען וויל הערען זיין מוסר. זאָל ער זאָגען איינעם: "נעהם ארויס א שפּענדעל פון דיינע צייהנער", וועט דער אנדערער איהם

ענטפערן: "נעהם אוועק דעם באלקען וואס איז צווישען דיינע אויגען."

רבי אלעזר בן עזריה האט געזאגט:

"ביי מיר איז גאר א גרויסע פראגע, אויב אין היינטיגען דור איז דא א מענש וואס קען זאגען מוסר."

רבי יוחנן בן נורי דערצעהלט: "הימעל און ערד זיינען מיינע עדות, אז א סך מאל איז עקיבא בן יוסף (דאס איז דער גרויסער רבי עקיבא), געשטראפט געווארען צוליעב מיר, ווייל איך פלעג איהם אנקלאגען ביי רבן גמליאל, און ער האט מיך נאך מעהר ליעב בעקומען דערפאר. אזוי ווי אין פסוק שטעהט (משלי ט'): "שטראף ניט א לץ, א פוסטען קאפ, ווייל ער וועט דיר ווערען א שונא. שטראף א חכם און ער וועט ווערען דיין פריינד".

8

ניט געוואלט פערשטעהן

רב הונא און חייא, דער זוהן פון רב, זיינען איינמאל גע־זעסען ביי שמואל'ן. האט חייא געזאגט צו שמואל'ן: "זעה בעשייץ מיך. רב הונא שלאגט מיך." שמואל האט רב הונא'ן פירגעהאלטען און רב הונא האט אויף זיך גענומען אז ער זאל חייא'ן מעהר ניט שלאגען. נאכדעם ווי חייא איז אוועק, האט רב הונא געזאגט צו שמואל'ן: "דו מיינסט אז אומזיסט האב איך איהם געשלאגען? ניין, ניט אומזיסט. לאמיך דיר דערצעהלען וואס ער האט געטהאן." ווען שמואל האט אויסגעהערט וואס רב הונא האט איהם דערצעהלט, האט ער געפרעגט: "פארוואס האסטו מיר די זאכען ניט דערצעהלט אין זיין געגענווארט?" האט רב הונא געענטפערט: "עס האט זיך מיר ניט געוואלט פערשעהמען רב'ס א זוהן".

מסכת תמורה

ו

דער רבי און דער תלמיד

רב דערצעהלט: ווען משה רבינו האָט געדאַרפט פערלאָזען די וועלט צו געהן אין גן עדן, האָט ער געזאָגט צו יהושע זיין תלמיד: "פרעג מיך יעצט אַלעס וואָס דו ווייסט ניט, אָדער וואָס דו ביזט אין ספק." האָט יהושע געענטפערט: "רבי! האָב איך דיך ווען פערלאָזען אויף אַ מינוט? בין איך ווען פון דיר אוועקגעגאַנגען? איך בין דאָך אימער געווען נעבען דיר און געלערנט און דאַרום איז מיר אַלעס קלאָהר. דו האָסט דאָך אַליין געשריבען וועגען מיר (שמות ל"ג) "און זיין דיענער יהושע בן נון האָט קיינמאָל פערלאָזען זיין געצעלט". ווען משה האָט געהערט ווי יהושע האַלט פון זיך אַזוי פיעל, אַז דער תלמיד מיינט דאָס ער ווייס פיעל דער רבי אַליין, האָט עס איהם פערדראָסען און ער איז שוואַך געוואָרן. און פאַר דעם וואָס יהושע האָט פערשאַפט משה'ן פערדרוס. איז ער געשטראָפט געוואָרען מיט דעם וואָס ער האָט פערגעסען דריי הונדערט הלכות און זיעבען הונדערט זאַכען זיינען איהם ניט קלאָהר געוואָרען און ער איז וועגען זיי געווען אין ספק.

די אידען ועהענדיג אז יהושע סען זיי אויף א סך זאכען נים געבען קיין קלאהרע תשובה, האבען זיי געמאכם א בונט געגען איהם און געזאגם אז זיי וועלען איהם טויטען אויב ער וועט זיי נים ערקלעהרען אלעס וואס זיי ווילען וויסען. האט דער אויבערשטער געזאגם צו יהושע׳ן: "זאגען זיי קענסטו נים, טא געה און בעשעפטיג זיי מים מלחמה, אז זיי זאלען קיין צייט נים האבען צו טראכטען וועגען אנדערע זאכען." און גלייך נאך דעם תאט יהושע אננעהויבען צו פיהרען זיינע בעריהמטע מלחמות.

.2

די בעגענעניש

ווען אן ארימאן קומט צו א בעל הבית און בעט איהם: "גיב מיר אויף צו לעבען" און דער בעל הבית העלפט איהם, איז גוט, אויב נים, איז "עשיר ורש נפגשו", מאכט גאט צוויי־שען זיי א בעדייטענדע בעגעגעניש; דעם וואס ער האט נע־מאכט פאר א רייכען מאכט ער ארים, און דעם ארימאן מאכט ער רייך.

מסכת מעילה

ו

א קאַפּיטעל אידישע צרות

איינמאָל האָט די רוימישע רעגיערונג ארויסגעגעבען א גזרת אויף אידען אז זיי זאָלען נים היטען שבת, נים מל'ען זייערע קינדער, און אז זייערע פרויען זאָלען נים אָבהיטען ריינקייט. איז געגאַנגען רבי ראובן בן איסטרובלי און האָט זיך ארומגעשוירען זיינע האָאָר פון פאָרענט און האָט איבערגעלאָזען לאָקען פון הינטען, כדי ער זאָל אויסזעהן ווי א גוי. נאכדעם האָט ער געמאַכט בעקאַנטשאַפט אין די רעגיערונגס־קרייזען מיט די העכסטע בעאַמטע און ער פלעגט זיצען און ריידען מיט זיי.

איינמאָל האָט ער מיט זיי פערפיהרט א שמועס וועגען דער אידענפראַגע. "הערט וואָס איך וועל אייך פרעגען," האָט רבי ראובן געזאָגט צו די רוימישע בעאַמטע, "אז אימיצער האָט א שונא, דאַרף ער איהם זעהן רייך מאַכען אָדער אָרים מאַכען?"

"געוויס אָרים מאַכען", האָבען די רוימער געזאָגט.

"אויב אזוי מוזט איהר ענדערען אייער טאַקטיק מיט די אידען", האָט זיי ר' ראובן געזאָגט. "איהר דאַרפט זיי נים

לאָזען ארבייטען אום שבת, ווייל מיט דעם וואָס איהר צווינגט זיי צו ארבייטען אום שבת, האָבען זיי נאָך א טאָג פערדיענסט. און נאָך מעהר, ווען איהר לאָזט זיי שבת רוהען, לאָזען זיי זיך אין דעם טאָג וואויל געהן און זיי ברייננגען אויס דאָס געלד וואָס זיי האָבען פערדיענט אין די וואָכענטעג, און ממילא ווערען זיי בדלות.״

״ער האָט רעכט!״ האָבען די רוימער געזאָגט, און זיי האָבען גלייך אָבגעשאפט די גזירה פון שבת.

נאָכדעם האָט זיי ר׳ ראובן געשטעלט א צווייטע פראגע:

״אויב אימיצער וויל בעקעמפפען א שונא, דארף ער איהם מאכען שוואכער אָדער שטארקער?״

״געוויס דארף ער זוכען איהם אָבצושוואכען״, האָבען די רוימער געענטפערט.

״טאָ לאָזט די אידען מל׳ען זייערע קינדער צום אכטען טאָג, וועלען זיי זיין שוואך.״

״ער האָט ווידער רעכט!״ האָבען די רוימער געזאָגט, און זיי האָבען די צווייטע גזירה אויך אָבגעשאפט.

״און יעצט וויל איך אייך פרעגען א דריטע פראגע״, האָט ר׳ ראובן געזאָגט. ״אז איינער האָט שונאים, דארף ער זוכען צו פערגרעסערען זייער צאָהל אָדער צו פערקלענערען?״

״עס פערשטעהט זיך אז צו פערקלענערען״, האָבען די רוימער געענטפערט.

האָט ער זיי בעוויזען אז ווען אידישע פרויען וועלען אָב־היטען ריינקייט, וועלען ווענינער אידען געבוירען ווערען. די רוימער האָבען איהם געגלויבט און זיי האָבען די דריטע גזירה אויך אָבגעשאפט.

באלד נאָכדעם האָבען זיי דערקענט אז ער איז א איד, האָבען זיי די גזירות צוריק איינגעפיהרט.

האָבען אידען אָנגעהויבען צו פרעגען: ווער גייט יעצט געהן און זוכען אָבצושאפען די גזירות?

האָט מען פאָרגעשלאָגען אז עס זאָל געהן רבי שמעון בן יוחאי, ווייל ער איז געוואוינט מיט נסים. מען האָט אויך פאָרגעשלאָגען אז מיט איהם זאָל געהן אלס בעגלייטער רבי אלעזר, דער זוהן פון רבי יוסי.

אָבער רבי יוסי, דער פאטער פון רבי אלעזר האָט מורא געהאַט צו לאָזען זיין זוהן געהן מיט רבי שמעון, ווייל רבי

שמעון איז נעווען זעהר א פינקטליכער מענש מיט א שטרענ־נער דיסציפלין. האט ער געזאגט: "ווי קענט איהר פאדערן ביי א פאטער אז ער זאל ערלויבען צו לאזען זיין זוהן געהן אין סכנה?" רבי שמעון בן יוחאי האט ניט פערשטאנען אז מיט דעם ווארט סכנה מיינט רבי יוסי איהם, האט ער גע־זאגט: "אט, אז מיין פאטער יוחאי וואלט געלעבט, וואלט ער זיך אפשר אויך נקווינסעלט מיך צו לאזען געהן צוליעב דער סכנה."

האט איהם רבי יוסי גענעבען צו פערשטעהן: "ניט פאר דער סכנה פון די שונאי ישראל האב איך מורא, איך האב מורא טאמער וועסטו מיין זוהן שטראפען."

"איך נעהם אויף זיך אז איך וועל איהם ניט שטראפען," האט רבי שמעון נעגעבען זיין פערשפרעכען.

פון דעסטוועגען האט ער איהם דאך געשטראפט. דען אויפ'ן וועג האט מען ביי זיי געפרעגט א שאלה און רבי אלעזר האט אבגעקעהרט זיין קאפ אן א זייט און האט שטילערהייד נע'פסק'ענט דעם דין, מיינענדיג אז רבי שמעון הערט איהם ניט. אבער רבי שמעון האט יא געהערט און איז געווארען גוט בייז פאר דעם וואס רבי אלעזר האט זיך נעוואגט צו פסק'ענען א שאלה אין זיין געגענווארט. האט רבי שמעון געזאגט: "פון דעם ווי דו פערקרימסט דיינע ליפען איז צו זעהן אז דו ביזט א גרויסער לערנער. זאל דער זוהן זיך גארניט צוריקקעהרען צו זיין פאטער!"

גלייך נאך דער קללה איז רבי אלעזר קראנק געווארען אויף א געפעהרליכער האלז קראנקהייט און ער איז געלעגען אויפ'ן שיף אין גרויס חיות. רבי שמעון האט זיך דערמאהנט אן זיין פערשפרעכען וואס ער האט נעגעבען צו רבי יוסי אז ער וועט זיין זוהן ניט שטראפען, האט ער תפלה געטהאן און רבי אלעזר איז געזונט געווארען.

ווען זיי זיינען שוין געווען נאהנט פון רוים, איז זיי נעקו־מען אנקעגען בן תמליון, וועלכער איז געווען א שד, אדער א שווארצקינסטלער, וואס האט מענשען געקענט מאכען צו גלויבען אז א רוח איז אין זיי אריין. זאגט בן תמליון צו די צוויי אידישע שלוחים: "ווילט איהר אז איך זאל געהן מיט אייך און אייך אויסהעלפען?" האט רבי שמעון זיך צואויינט און געזאגט: "תגר, די דיענסט פון אברהם אבינו האט געהאט די זכיה אז א מלאך זאל זיך צו איהר בעווייזען

דריי מאָל, און איך האָב נאָך קיין מלאך ניט געזעהן אפילו איין מאָל. זאָל שוין קומען דער נס פון ערגעץ אַנדערש, אָבער זאָל ער נאָר קומען!"

בן תמליון האָט אָבגעמאַכט מיט רבי שמעון אַזוי. ער, בן תמליון, וועט פריהער אַוועק צום קיסר'ס פּאַלאַסט און וועט אַריין אין דער פּרינצעסין, אָדער ער וועט איהר מאַכען צו גלויבען אַז אַ רוח איז אין איהר אַריין. און נאַכדעם זאָל קומען רבי שמעון בן יוחאי צו דער פּרינצעסין און זאָגען: "בן תמליון, אַרויס!" וועט דער רוח אַרויסגעהן.

ווען די צוויי אידישע שלוחים זיינען אָנגעקומען אין רוים האָבען זיי געהערט ווי אַלע ריידען פון דער גרויסער נעשע־העניש, דאָס אַ רוח איז אַריין אין דעם קיסר'ס טאָכטער און אַז דער קיסר האָט אָנגעבאָטען אַ גרויסע בעלוינונג צו דעם וואָס וועט דעם רוח אַרויסטרייבען. רבי שמעון האָט זיך געלאָזט מעלדען צום קיסר און געזאָגט אַז ער נעהמט זיך אונטער דעם רוח אַרויסצוטרייבען. ווען מען האָט איהם געבראַכט אין דער נעגענוואַרט פון דער פּרינצעסין, האָט רבי שמעון אויסגערופען צוויי מאָל: "בן תמליון, אַרויס! בן תמליון, אַרויס!" און באַלד איז דער רוח אַרויס.

"אַלס אייער לוין קענט איהר בעטען וואָס נאָר איהר ווילט", האָט דער קיסר געזאָגט צו די אידישע שלוחים, און ער האָט געהייסען זיי אַריינפיהרען אין זיין שאַצקאַמער, וואו עס האָבען זיך געפונען די טייערסטע אוצרות און אויך די רעגיערונגס אַרכיוועז, און ער האָט זיי געהייסען נעהמען וואָס זייער האַרץ גלוסט. האָבען זיי געזוכט ביז זיי האָבען געפונען יענעם שרייבען אין וועלכען עס ווערען אויסגערע־כענט די דריי גזירות אויף די אידען. אָט דאָס האָבען זיי צוגענומען אַלס זייער בעלוינונג און זיי האָבען דעם פּאַפּיער צוריסען.

מסכת תמיד

1

אלכסנדר מוקדון׳ס צעהן פראגען

צעהן פראגען האט אלכסנדר מוקדון געפרעגט ביי די חכמים פון דרום.

ערשטענס האט ער זיי געפרעגט: ״וואס איז ווייטער, פון הימעל ביז צו דער ערד, אדער פון מזרח ביז מערב?״

האבען די חכמים געענטפערט: ״פון מזרח ביז מערב איז ווייטער. א בעוויז אז ווען די זון איז אין מזרח אדער אין מערב קען מען אויף איהר קוקען, אבער ווען זי איז אין מיטען הימעל קען מען אויף איהר נים קוקען. דאס צייגט אז ווען די זון איז אין מיטען הימעל איז זי פיעל נעהנטער צו דער ערד״.

א צווייטע פראגע האט ער זיי געפרעגט: ״וואס איז פריהער בעשאפען געווארען, הימעל אדער ערד?״

״הימעל איז צוערשט בעשאפען געווארען״, האבען די חכמים געענטפערט, ״ווייל אין דער תורה שטעהט אז גאט האט צוערשט בעשאפען הימעל און ערד. הימעל גאר צוערשט״.

א דריטע פראגע: ״וואס איז פריהער בעשאפען געווארען, ליכט אדער פינסטערניס?״

"דאס קען קיינער ניט ערקלערען", האבען זיי געענט־פערט.

זיי האבען איהם אפילו געקענט ענטפערן אז פינסטער־ניס איז פריהער בעשאפען געווארען, אבער זיי האבען מורא געהאט אז ער וועט זיי נאכדעם פרעגען וועגען אזעלכע זא־כע זאכען וואס געהערען צו די געהיימניסע פון הימעל. הא־בען זיי איהם גלייך אבגעשנימען אז ער זאל ווייטער ניט פרעגען.

האט ער זיי נאכדעם געפרעגט א פיערטע פראגע: "ווער איז א חכם?"

האבען זיי געענטפערט: "דער וואס קען פאראויסזעהען דעם רעזולטאט פון יעדע זאך וואס דער מענש מהוט".

א פינפטע פראגע: "ווער איז א גבור?"

דער ענטפער איז געווען: "דער וואס בעהערשט זיין ווילען".

א זעקסטע פראגע: "ווער איז אן עושר?"

דער ענטפער: "דער וואס איז צופריעדען מיט דעם וואס ער פערמאגט".

א זיעבעטע פראגע: "וואס זאל א מענש מהאן אום לאנג צו לעבען?"

דער ענטפער: "ער זאל זיך טויטען". עס הייסט ער זאל זיך האלטען קליין, לעבען מיט א מאאס, ניט זוכען קיין פער־גניגענס וואס קירצען אב די יאהרען.

אן אכטע פראגע: "וואס זאל א מענש מהאן אום צו שטארבען?"

דער ענטפער: "ער זאל לעבען". עס הייסט, ער זאל פרעסען, זויפען און לעבען א מאג.

א ניינטע פראגע: "ווי קען א מענש ווערען בעליעבט ביים פאלק?"

דער ענטפער: "ער זאל ארויסצייגען האס צו דער רע־גיערונג און העצען געגען דעם הערשער".

"ניין", האט אלכסנדר מוקדון געזאגט, "איך האב א בע־סערע עצה. דער וואס וויל בעליעבט ווערען ביים פאלק, זאל ריידען גוטס אויף דעם הערשער, און צום הערשער זאל ער ריידען גוטס אויף'ן פאלק, און ער זאל בעוועגען דעם

חערשער צו מאכען לייכטער דעם יאָך פון זיינע אונטער־טאַנען און זיי צו טהאָן טובות".

נאכדעם האָט אלכסנדר געפרעגט א צעהנטע פראַגע: "וואו איז בעסער צו וואוינען, אויף'ן ים, אָדער אויף דער יבשה?"

האָבען די חכמים געענטפערט: "אויף דער יבשה איז בעסער, ווייל די אלע וואָס פאָהרען ארום אויף'ן ים, בערד חינגען זיך ניט ביז זיי קומען אויף דער יבשה".

נאכדעם ווי די חכמים האָבען דעם קעניג פערענטפערט אלע זיינע צעהן פראַגען, האָט ער א פרעג געטהאָן: "ווער פון אייך איז דער קלינסטער?"

"מיר זיינען אלע גלייך", האָבען זיי געענטפערט, "ווייל מיר אלע האָבען דיר געגעבען די זעלבע תשובות".

"וואָרום ווילט איהר ניט אָננעהמען אונזער גלויבען?" האָט זיי אלכסנדר געפרעגט. "איהר ווייסט דאָך, אז מיר זיינען די מאַיאָריטעט און מיר הערשען איבער אייך".

"דאָס איז קיין בעווייז ניט, וואָס איהר הערשט איבער אונז", האָבען די חכמים געענטפערט, "מאכט איז ניט רעכט. אַז דער שטן בעזיעגט אייך מענשען און ער געוועל־טיגט איבער זיי".

"איך וועל פועל'ן ביי אלע מלכים און זיי וועלען ארויס־געבען א בעפעהל אז מען זאָל אייך אלעמען אויס'הרג'נען", האָט אלכסנדר זיי פרובירט אנשרעקען.

"דו האָסט די מאכט אין דיינע הענט דאָס צו טהאָן", האָבען די חכמים געענטפערט, "אָבער מיר האָפען, אז דו וועסט ניט וועלען בלייבען א ליגנער און דו וועסט היטען דיין פערשפרעכען, אז דו וועסט אונז קיין שלעכטס טהאָן".

אלכסנדר איז געווען צופריעדען מיט זייערע תשובות און ער האָט זיי גלייך אָנגעטהאָן סייערע קליידער און זיי געגעבען גאָלדענע האַלז בענדער אלס א בעלויטונג.

2

אלכסנדר מוקדון מאַכט א ווייטע רייזע

איינמאָל זאָגט אלכסנדר מוקדון צו די חכמים פון דרום: "איך וויל מאכען א רייזע נאָך דער לאנד אפריקי".

"דאס קענסטו ניט טהאן", האבען זיי איהם געענט־פערט, "ווייל אין מיטען וועג געפינען זיך די הרי חושך, גרויסע בערג וואָס פערשטעלען די זון און עס איז דאָרט פינסטער בייטאָג אזוי ווי ביינאכט".

"וואָס זאָל איך טהאָן?" האָט אלכסנדר געזאָגט. "איך האָב זיך אַ וואָרט נעגעבען, אַז איך זאָל אהין געהן, דארום פרעג איך אייך אן עצה ווי זאָל איך אהין דערגרייכען".

האָבען זיי איהם געגעבען אַן עצה:

"נעהם ווייסע אייזלען פון מצרים, וועלכע קענען געהן אין דער פינסטער, און נעהם מיט אויך גרויסע קנוילען שטריק. בינד אָן דעם אָנפאַנג פון שטריק ביים ערשטען פינסטערען באַרג און דאָס איבעריגע האַלט אין דיין האַנד, כדי דו זאָלסט זיך קענען ריכטען נאָך דער שטריק צו קומען צוריק צו דיין אָרט".

אַלכסנדר האָט אזוי געטהאָן. ער איז אָנגעקומען אין אַ געגענד וואס איז געוועזען בעוואוינט דורכאויס פון פרויען. האָט ער מיט זיי געוואָלט פערפיהרען מלחמה. האָבען די פרויען צו איהם אזוי געזאָגט: "צו וואָס זאָלסטו געגען אונז פיהרען קריעג? אויב דו וועסט אונז בעזיעגען, וואָס וועט די וועלט זאָגען: "אויך מיר אַ העלדישער מלך! ער האָט בעזיעגט אַ ווייבערשע פאָלק!" און אויב מיר וועלען דיך בעזיעגען, וועט די וועלט זאָגען: "אָט איז אַ מלך וואָס ווייבער האָבען איהם בעזיעגט!"

אַלכסנדר האָט איינגעזעהן אַז זיי האָבען רעכט, האָט ער צו זיי גערעדט מיט גוטען און האָט געבעטען אַז זיי זאָ־לען איהם ברייננען ברויט צו עסען.

די פרויען האָבען איהם געבראַכט גאָלדענע לאַבענס ברויט אויף גאָלדענע טישען.

"עסען דען בייא אייך מענשען גאָלדענעם ברויט?" האָט אַלכסנדר געפרעגט.

האָבען די פרויען געענטפערט:

"אויב דו האָסט געוואָלט בלויז ברויט, האָסטו דען ניט געקענט געפינען ברויט צו עסען אין דיין אייגענעם לאַנד? צו וואָס האָסטו דען געמאַכט אַזאַ ווייטע רייזע? ניט מעהר, דו ביזט אויסען צו פערכאַפּען גאָלד און פער־מעגענס, האָבען מיר דיר געבראַכט וואָס דיין בעגעהר איז".

ווען אַלכסנדר מוקדון איז פון דאָרט אַוועק, האָט ער

אָנגעשריבען אויף דעם טויער פון דער ווייבערשער הויפּט־שטאָדט דיזע ווערטער: "איך, אלכסנדר מוקדון, בין געווען אַ נאַר מיין גאַנצען לעבען, ביז איך בין געקומען אין דעם לאַנד אפריקי און געלערענט שכל פון ווייבער".

אויף'ן וועג צוריק האָט ער זיך אָבגעשטעלט ביי אַ קוואַל וואַסער צו עסען זיין מאָהלצייט. האָט ער ביי זיך געהאַט געזאַלצענע פישלעך. ווען ער האָט זיי אָבגעוואַשען אין די קוואַל וואַסער, זיינען די פישלעך לעבעדיג געוואָרען. "עס שיינט צו זיין, אז דיזער קוואַל קומט פון גן עדן", האָט אלכסנדר געזאָגט.

אייניגע זאָגען, אז ער האָט מיט דעם וואַסער זיך אָב־געוואַשען דעם פּנים. אַנדערע זאָגען, אז ער איז נאָכגעגאַנ־גען דעם גאַנצען וועג פון וואַנען דער קוואַל איז געלאָפען, ביז ער איז אָנגעקומען צו דעם טויער פון גן עדן. "עפענט מיר דעם טויער!" האָט ער אויסגערופען. האָט מען איהם פון דאָרט געענטפערט: "דיזער טויער איז נאָר פאַר צדיקים". זעהענדיג אז אריינגעהן קען ער נים, האָט אלכסנדר געבעטען: "איך בין אַ מלך, בין שטאַרק געאַכטעט אין דער וועלט, און אויב איהר ווילט מיך ניט אריינלאָזען, טאָ גיט מיר כאָטש עפּעס". האָט מען איהם געגעבען אַ מענש־ליכע אויג.

ווען אלכסנדר האָט געבראַכט די אויג צו זיך אהיים, האָט ער גענומען אַ וואָג, ארויפגעלייגט די אויג אויף איין שאָל און אויף דער אַנדער שאָל האָט ער ארויפגעלייגט זיין גאַנצע גאָלד און זילבער, האָט די אויג אַלעם אריבערגע־וואויגען. "וואָס בעדייט עס?" האָט אלכסנדר געפרעגט ביי די אידישע חכמים. האָבען זיי איהם דעם וואונדער אזוי ערקלעהרט: "דאָס איז די אויג פון אַ בשר ודם, וועלכע קען קיינמאָל ניט ווערען זאַט מיט גאָלד און זילבער, ביז דער מענש שטאַרבט".

"פון וואַנען ווייסט איהר, אז דאָס איז אזוי?" האָט אלכסנדר געפרעגט.

"אום זיך צו איבערצייגען אין אונזערע רייד", האָבען די חכמים געזאָגט, "נעהם אַ ביסעל ערד און פערדעק דאָס אויג".

און ווען מען האָט די אויג צוגעדעקט מיט ערד, איז זי גלייך לייכט געוואָרען.

מסכת נדה

1

וועגען עסען און טרינקען

אבא שאול דערצעהלט:

איך בין אמאָל געווען א קברן, האָב איך בעטראַכט די טויטע ביינער און האָב בעמערקט אזוי: דער וואָס טרינקט שטארקען וויין, זיינען די ביינער זיינע פערברענט. דער וואָס טרינקט וויין געמישט מיט צופיעל וואסער, זיי־נען די ביינער זיינע טרוקען, אָהן זאפט, און דער וואָס טרינקט וויין געמישט מיט דער ריכטיגער פּאָרציע וואַ־סער, זיינען די ביינער זיינע זאפטיג.

איך האָב אויך בעמערקט, אז דער וואָס טרינקט מעהר ווי ער עסט, זיינען די ביינער זיינע פערברענט. דער וואָס עסט מעהר ווי ער טרינקט, זיינען די ביינער זיינע טרוקען. דער וואָס עסט און טרינקט אין דער ריכטיגער מאָס, זיינען די ביינער זיינע זאפטיג.

2

ווען דער מענש ווערט געבוירען

ווען דער מענש איז נאָך אין זיין מוטער'ס בויך, ליגט א ליכט איבער זיין קאָפּ און ער זעהט פון איין עק

וועלט ביז׳ן אנדערען. און דו זאלסט זיך גאר ניט וואונדערען אויף דעם. מיר זעהען דאך, אז א מענש שלאפט דא און זעהט א חלום וואס קומט פאר פאר טויזענדער מייל ווייט. אין זיין גאנצען לעבען לעבט דער מענש ניט אזוי גליקליך ווי אין יענער צייט, איידער ער איז געבוירען געווארען. ער לערענט די גאנצע תורה און ווייס אלע געהיימניסע פון הימעל. אבער באלד ווי ער קומט ארויס אין דער אטמאספערע פון דיזער וועלט, קומט א מלאך און גיט איהם א לייכטען פאטש איבער׳ן מויל און דורכ׳דעם פערגעסט דער מענש אלעס וואס ער האט געוואוסט. און מען בע־שווערט איהם אזוי: ״דו זאלסט זיין א צדיק און ניט קיין רשע. און ווען אפילו די גאנצע וועלט זאגט אז דו ביזט א צדיק, זאלסטו, אין דיינע אויגען, זיך האלטען פאר א רשע״.

2

מיט א גוטען נאמען בענשט מען

רב פפא איז איינמאל אנגעקומען אין דער שטאדט תואך. האט ער זיך נענומען נאכפרעגען: ״געפינט זיך דא א תלמיד חכם, וועל איך איהם געהן מקבל פנים זיין״. דען אזוי איז געווען דער מנהג אז א גאסט וואס איז א תלמיד חכם דארף אבשטאטען א בעזוך צום תלמיד חכם פון דעם ארט. האט איהם אן אלטע פרוי געזאגט: ״עס איז דא א גרויס געלעהרטער מאן און ער הייסט רב שמואל, הלואי זאלסטו זיין אזוי ווי ער״. האט רב פפא געזאגט צו זיך: ״אז מען בענשט זיך מיט איהם איז א בעוויז אז ער איז א גוטער און פרומער מאן. איז רב פפא צו איהם גע־גאנגען און רב שמואל האט לכבוד דעם גאסט געשאכטען אן אקס און געמאכט א גרויסען מאהלצייט, און האט מיט איהם תורת געלערנט.

3

אז מען רעדט אז ניט אומזיסט

רבא האט געזאגט:

אבוואהל סיין לשון הרע דארף מען ניט אננעהמען, דאן

דארף מען צו דעם שענקען אויפמערקזאמקייט. עס זיינען אמאָל געווען מענשען אין גליל וואָס אויף זיי איז ארויס א קלאנג אז זיי האָבען גע׳הרג׳ט א מענשען. זיינען זיי גע־קומען צו רבי טרפון און האָבען איהם געבעטען: ״רבי, בעהאלט אונז!״ האָט ער צו זיי געזאָגט: ״ווי זאָל איך טהאָן? איך זאָל אייך ניט בעהאלטען וועט מען דאָך אייך זעהן און מען וועט אייך פאנגען. זאָל איך אייך יאָ בעהאלטען, האָבען דאָך די רבנן געזאָגט אז אָבוואָהל מען דארף קיין בייזע קלאנגען ניט גלויבען דאָך דארף מען זיי אין אכט נעהמען, טאָמער איז דאָס דאָך אמת. טאָ, געהט און בע־האלט אייך אליין״.

4

ווען צייהנער ווינען איבעריג

רבי חנינא בר שלמה האָט געזאָגט אין נאָמען פון רב: ווען ביי דעם מענשען הויבען שוין אָן אויסצופאלען די צייהנער דאן הויבען אָן זיינע פערדיענסטען צו ווערען קלענער.

השמטות

איניגע דורכגעלאָזענע אגדות וועלכע ווערען דאָ צוגעגעבען אלס ביילאגע.

1

צום ערנסט מוז מען זיין גוט געשטימט

איידער רבה פלעגט אָנפאַנגען לערנען דעם שיעור מיט זיינע תלמידים אין דער ישיבה, פלעגט ער צוערשט דער־צעהלען א וויציגען אנעקדאָט, אדער זאגען א שארפען וויץ און די תלמידים פלעגען ווערען פרעהליך און גוט געשטימט. לסוף פלעגט ער ווערען ערנסט און אנהויבען זאגען זיין שיעור.

2

נאטורוויסענשאפט

רבי זירא האָט איינמאָל געפונען רב יהודה'ן שטעהן ביי דער טיהר פון זיין שווער'ס הויז, און ער האָט בעמערקט אז רב יהודה איז געוועזען זעהר אויפגעליינט, פרעהליך, און עס האָט אויסגעוויזען אז ווען מען זאָל איהם פרעגען וועגען אלעס וואָס איז דאָ אין דער וועלט וואָלט ער ערקלערט.

פרעגט איהם רבי זירא: „פארוואס נעהען ציעגען פאר־אויס די סטאדע און די שעפסען נעהען נאך זיי?"

„זיי געהען אין דערזעלבער ארדנונג ווי די וועלט איז בעשאפען געווארען. צוערשט איז געווען פינסטער, נאכדעם ליכט. ציעגען וועלכע זיינען מייסטענס שווארץ געהען דאַ־רום פריהער, שעפסען וועלכע זיינען מייסטענס ווייס נעהען נאכדעם." אזוי האט רב יהודה ערקלערט.

„ווארום זיינען שעפסען בעדעקט מיט עקען און ציעגען זיינען ניט בעדעקט מיט עקען?"

„די וואס דעקען אונז צו מיט זייער וואל זיינען בע־דעקט, די וואס בעדעקען אונז ניט זיינען זיי אויך ניט בע־דעקט."

„ווארום האט א קעמעל א קורצען עק?"

„ווייל ער עסט שטעכעדיגע גראזען און מיט א לאנגען עק וואלט ער געהאט שוועריגקייטען ביים געהן צווישען די גראזען."

„ווארום האט אן אקס א לאנגען עק?"

„ווייל ער האלט זיך אויף אין זומפען און ער דאַרף האבען א לאנגען עק צו פערטרייבען די מוקען."

„ווארום האט א היישעריק א ווייכען הארן?"

„ווייל ער האלט זיך אויף צווישען הארטע געוויקסען, און אז דער הארן וואלט געווען שטייף, וואלט ער זיך לייכט אבגעבראכען און דער היישעריק וואלט בלינד געווארען. שמואל האט געזאגט אז ווער עס וויל בלינד מאכען א היי־שעריק זאל ער אבברעכען זיין הארן."

„פאר וואס ביי היהנער געהט דער אונטערשטער ברעם ארויף און אריבער דעם אויבערשטען ברעם?"

„דאס איז ווייל היהנער שלאפען אויף באלקענס און אויף פאליצעס, און ווען דער רויך פון הויז זאל אריין אין זייערע אויגען קענען זיי בלינד ווערען."

3

נעשה ונשמע

ווען די אידען זיינען געשטאנען ביים בארג סיני און זיי האבען געזאגט „נעשה" צוערשט און „נשמע" נאכדעם,

(מיר וועלען "טהאָן און הערען", אנשטאָט צו זאָגען מיר וועלען פריהער הערען און נאָכדעם וועלען מיר טהאָן) זיינען אראָבגעקומען זעקס הונדערט טויזענד מלאכים פון הימעל, און יעדער מלאך האָט יעדען אידען אנגעטהאָן צוויי קרוינען, איינעם פאר "נעשה" און איינעם פאר "נשמע". און ווען די אידען האָבען נעזינדיגט זיינען געקומען צוועלף הונדערט טויזענד מלאכי חבלה און יעדער איינער האָט אראָבגענומען א קרוין.

4

ווער עס אבטעט שבת ווערט רייך

רבי חייא בר אבא דערצעהלט:

איינמאָל בין איך איינגעשטאַנען ביי א בעל הבית אין לודקיא, האט מען פאר מיר געבראכט א גאָלדענעם טיש וועלכען זעכצעהן מענשען האָבען געטראָגען, און זעכצעהן זילבערנע קייטען זיינען געווען אין איהם איינגעפאסט, און אויף דעם טיש זיינען געווען טעלער, כוסות, קריגלען און פלעשער, אין וועלכע עס האָבען זיך געפונען אלערליי מינים מאכלים און אלערליי מינים זיסע פירות און געווירצען, און ווען די מענשען האבען דעם טיש אוועקגעשטעלט האבען זיי געזאגט דעם פסוק (תהלים, כ"ד): "לד' הארץ ומלואה", צו גאָט געהערט די ערד און אלעס וואס עס געפינט זיך אויף איהר. און ווען זיי האבען דעם טיש אוועקגענומען האבען זיי געזאָגט דעם פסוק (תהלים קט"ו): "השמים שמים לד' והארץ נתן לבני אדם". די הימלען זיינען גאָט'ס הימלען. האב געזעהן די גרויסע עשירות מיט דעם הערליכען פאראד. האָב איך דעם בעל הבית געפרעגט: "מיין זוהן, זאָג מיר, מיט וואס האָסטו זוכה געווען צו אזא גדולה?" האט ער געענטפערט: "איך בין געווען א קצב, און יעדען מאָל וואס עס פלעגט זיך מיר מאכען א שעהנע בהמה, פלעג איך זאגען: "אָט די זאָל זיין אויף שבת". האב איך געזאגט: "וואויל איז דיר וואס דו האָסט אזוינס דערלעבט און געבענשט זאל זיין דער אויבערשטער וואס האט דיך אזוי בעלוינט".

5

דער טייערער געווירץ—״שבת״

איינמאל האט דער רוימישער קיסר געזאגט צו רבי יהושע בן חנניא: פארוואס האט אייער שבת׳דיגע געקעכטס אזא גוטען אראמאט?״ האט ר׳ יהושע געענטפערט: ״מיר האבען א געווירץ וואס הייסט שבת, און דאס טהוען מיר אריין אין אונזער געקעכטס, און אט דעריבער שמעקט עס אזוי פיין.״

״קענסטו מיר געבען א ביסעל פון דעם געווירץ?״ האט דער קיסר געפרעגט.

״ווער עס היט שבת דעם העלפט דעם געווירץ, און ווער עס היט ניט שבת דעם קען עס ניט העלפען״, האט רבי יהושע ערקלערט.

6

דערקענט דעם גנב

מר זוטרא איז איינמאל איינגעשטאנען אויף אן אכסניא, איז גראדע דאן פערלארען געגאנגען א זילבערנער בעכער פון דער אכסניא און מען האט ניט געוואוסט ווער דאס האט גע׳גנב׳עט. שפעטער האט מר זוטרא געזעהן ווי איינער וואשט זיינע הענד און ווישט זיי אב אן א פרעמדען בגד וואס איז געהאנגען אויפ׳ן וואנד. האט מר זוטרא געזאגט: ״אט דער מענש קימערט זיך גאר ניט וועגען דעם אנדערענס געלד״. האט ער דעם פערדעכטיגטען געבונדען און ער האט זיך מודה געווען אז ער איז געווען דער גנב.

7

געשווארען אויף א פאלשען אמת

איינער האט געמאהנט ביים אנדערן געלד, אבער יענער האט ניט געוואלט בעצאהלען. האט ער איהם געבראכט צו

רבא'ן אויף א דין תורה. "בעצאָהל מיר!" האט דער קלעגער געזאָגט. "איך האָב דיר שוין לאנג בעצאָהלט", האט דער אנגעקלאגטער געענטפערט.

"אויב דו האָסט איהם ווירקליך בעצאָהלט", האט רבא געזאָגט, "דאן שווער אויף דעם".

איז דער אנגעקלאָגטער אוועק, האט ערגעץ געקראָגען א פוסטען שטעקען, און אין דעם שטעקען האט ער אריינ־געלייגט די סומע געלד וואס ער האט ביי יענעם געליהען, און איז זיך מיט דעם שטעקען געגאנגען צום בית דין שווע־רען. ביים שווערען, ווען ער האט געראַפט נעהמען דעם ספר תורה אין האנד, האָט ער געבעטען דעם קלעגער אז ער זאָל אויף דער ווייל צוהאלטען דעם שטעקען. נאכדעם האט ער געשוואָרען אז אלעס וואָס ער האָט ביי יענעם געליהען האָט ער איהם שוין צוריק אבגעגעבען.

ווען דער קלעגער האט געהערט ווי דער אנגעקלאגטער האט פאלש געשוואָרען, איז ער געוואָרען אזוי אויפגערעגט דאס ער האט פאר כעס צובראָכען דעם שטעקען, און אז דער שטעקען האט זיך צובראכען האבען זיך אויסגעשאָטען די מטבעות וואס זיינען אין דעם געווען בעהאלטען און זיך גע־נומען קייקלען אויף דער ערד. דאן האט מען געזעהן אז דער אנזעצער האט געשוואָרען אויף אן אמת, אבער ער איז דאָך אן אָנזעצער.

8

ארעם אבער שטאָלץ

ר' יהודה איז געווען זעהר ארים, אזוי ארים דאס ער האט נים געהאט א גאנצען בגד אויף זיך אנצוטהאָן. אבער דאָך איז ער געווען צופרידען, האט זיך נים בעקלאגט, און איז געווען צו שטאָלץ אפילו צו לאָזען מענשען וויסען פון זיין דלות.

איינמאָל האט זיין פרוי בעקומען א ביסעל וואָל און זי האט פון דעם זיך געמאכט א מין מאנטעל. ווען זי פלעגט דארפען ארויסגעהן אין מארק פלעגט זי אנטהאָן דעם מאנ־טעל, און ווען ר' יהודה פלעגט דארפען געהן דאוונען פלעגט ער דאס אנטהאָן, און אזוי צופרידען איז ער געווען מיט דעם שותפות'דיגען מאנטעל דאס יעדען מאָל ווען ער פלעגט איהם

אנטהאָן פלעגט ער מאכען א ברכה: "געבענשט זאל זיין דער וואָס האָט מיך בעקליידט אין א מאַנטעל".

א צייט שפּעטער האט ר׳ שמעון בן גמליאל גוזר תענית געווען. א גרויסער עולם איז זיך צוזאמענגעקומען אין שוהל אבער ר׳ יהודה איז ניט געקומען. ווי עס זעהט אויס, האט ניט געפּאסט צו קומען צו אזא וויכטיגע פערזאמלונג פון אזא גרויסען עולם אין א מאַנטעל. האָט ר׳ שמעון בן גמליאל גע־נומען נאָכפרעגען וואָרום ר׳ יהודה איז ניט געקומען. האט מען איהם אויסגעזאָגט דעם סוד אז ר׳ יהודה האט ניט א רעכטען בגד וואס אנצוטהאָן. נעהמט ר׳ שמעון און שיקט איהם צו א שליח מיט פּאסענדע קליידער. אבער ווען דער שליח איז געקומען, האט ר׳ יהודה די קליידער ניט אנגענו־מען. "איך בין רייך, אָט זעהסטו?" האָט ר׳ יהודה געזאָגט און אויפגעהויבען א שטרויענעם טעפּיך. "נאָר איך וויל ניט הנאה האבען פון דער וועלט". און א נס איז געשעהן און אונטער דעם טעפּיך האבען זיך בעוויזען א גרויסע צאָהל גאָלדענע רענדלעך, און דער גאַנצער צימער איז געווען פול מיט זיי.

7371

DATE DUE

אלע אגדות פון תלמוד.
תלמוד
(יידיש)
אלע
7371

7371